

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ХЛЄБНІКОВ ПАВЛО ЮРІЙОВИЧ

УДК 784.4:398.8(=161.2):008](477.46)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**НАРОДНА ПІСЕННА КУЛЬТУРА ЧЕРКАЩИНИ:
ТРАДИЦІЇ, ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА СУЧАСНИЙ ВИМІР**

Спеціальність 034 Культурологія
Галузь знань – Культура і мистецтво

Подається на здобуття ступеня доктора філософії з культурології
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

П. Ю. Хлебніков

Науковий керівник: Лошков Юрій Іванович, доктор мистецтвознавства,
професор

Харків – 2026

АНОТАЦІЯ

Хлебніков П. Ю. Народна пісенна культура Черкащини: традиції, трансформації та сучасний вимір. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 Культурологія. – Харківська державна академія культури, Харків, 2026.

Дисертація присвячена комплексному культурологічному дослідженню народної пісенної культури Черкащини як цілісного соціокультурного феномена, що функціонує у взаємодії традицій, процесів трансформації та сучасних форм культурної репрезентації. Народна пісенна культура розглядається як багаторівнева система, що охоплює пісенну творчість, виконавські традиції, культурні практики та організаційні механізми її функціонування у культурному середовищі регіону.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення народної пісенної культури у регіональному вимірі як важливого чинника збереження культурної пам'яті, формування регіональної ідентичності та розвитку сучасного культурного простору. У сучасних умовах народна пісенна культура зазнає суттєвих трансформацій, пов'язаних зі зміною форм її побутування, розширенням сфер функціонування та інтеграцією у професійне мистецьке середовище, систему мистецької освіти й фольклористичні та культурно-комунікативні практики, що зумовлює необхідність її комплексного культурологічного аналізу з урахуванням як традиційних форм, так і сучасних процесів розвитку.

У роботі уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження та обґрунтовано використання поняття «народна пісенна культура» як узагальнюючої категорії культурологічного аналізу, що дозволяє інтегрувати різні аспекти існування пісенної традиції – від народнопісенних текстів і традицій їх побутування до сучасних форм функціонування у культурному

просторі. Встановлено варіативність наукових підходів до осмислення цього явища та відсутність усталеної дефініції у науковому дискурсі.

Сформульовано авторське визначення народної пісенної культури як складової нематеріальної культурної спадщини, що являє собою історично сформовану систему народнопісенних текстів та традицій їх побутування, збереження, передавання й відтворення, через яку акумулюються й транслюються культурна пам'ять, духовний досвід, цінності та світоглядні уявлення українського народу. Запропонований підхід дозволяє розглядати народну пісенну культуру як цілісний соціокультурний феномен, у якому взаємодіють народнопісенні тексти, традиції їх побутування, культурні практики та організаційні форми функціонування.

Визначено теоретико-методологічні засади дослідження та обґрунтовано доцільність застосування культурологічного підходу як інтегративної основи аналізу, що забезпечує врахування взаємозв'язку художніх, соціальних, історичних та інституційних вимірів функціонування народної пісенної культури. Такий підхід уможливило комплексне осмислення традиційних форм побутування пісенної традиції та сучасних процесів її трансформації. Методологічну основу дослідження становлять принципи системності, історизму та соціокультурної зумовленості, які дозволяють простежити розвиток народної пісенної культури у взаємодії внутрішніх структурних елементів і зовнішніх чинників культурного середовища.

Доведено, що народна пісенна культура Черкащини функціонує на рівнях традиційного побутування, фольклористичного документування, наукового осмислення та сценічно-організаційної репрезентації. Встановлено, що їх взаємодія забезпечує збереження й актуальність народнопісенної традиції в сучасному культурному просторі.

Обґрунтовано роль історико-культурних осередків Черкащини та діяльності збирачів фольклору, фольклористів, педагогів, музикантів і дослідників культури у формуванні, збереженні та науковому осмисленні народної пісенної культури регіону. Встановлено, що історико-культурні

осередки Черкащини відігравали важливу роль у збереженні, передачі та розвитку народнопісенних традицій регіону.

Проаналізовано чинники формування народної пісенної культури Черкащини. Встановлено, що її специфіка сформувалася під впливом історичних, географічно-просторових, соціально-економічних і духовно-релігійних чинників, які визначали розвиток регіону як складової середньонаддніпрянського культурного ареалу. Їх взаємодія зумовила своєрідність народнопісенної традиції, її зв'язок із календарною та родинною обрядовістю, повсякденним життям і культурними практиками населення, а також її роль у збереженні культурної пам'яті та регіональної ідентичності.

Встановлено значення кобзарсько-бандурної традиції як важливої складової народної пісенної культури Черкащини та носія історичної пам'яті регіону. Показано, що репресивні процеси ХХ століття спричинили переривання традиції та втрату частини автентичного виконавського досвіду, що позначилося на стані культурної пам'яті. Водночас кобзарсько-бандурна традиція зберігає важливу роль у передачі історичного досвіду, духовних цінностей, аксіологічних орієнтацій української спільноти та культурних смислів, пов'язаних із козацькою та шевченківською культурною спадщиною, забезпечуючи тяглість народнопісенної традиції та зв'язок поколінь.

Досліджено трансформаційні процеси народної пісенної культури Черкащини в умовах сучасного культурного розвитку. Визначено, що вони зумовлені зміною соціокультурного середовища та переходом від традиційних форм побутування до сучасних практик та організаційних форм функціонування народної пісенної культури. Це супроводжується розширенням функцій народної пісні, зміною способів її виконання та сприйняття у сучасному культурному просторі.

Зазначені процеси знаходять відображення у трансформації народнопісенних джерел, розширенні форм їх інтерпретації та репрезентації, поєднанні автентичних елементів із сучасними підходами та включенні народнопісенної традиції до різних сфер культурного життя. Такі зміни

забезпечують її адаптацію до нових умов функціонування при збереженні основних змістових і ціннісних характеристик.

Охарактеризовано сучасне функціонування народної пісенної культури Черкащини у публічних виконавських, освітніх і фольклористичних практиках. Встановлено, що професійні та аматорські творчі колективи, а також театральні інституції забезпечують відтворення, сценічну репрезентацію та популяризацію народнопісенної традиції у сучасному культурному просторі. Освітні практики сприяють підготовці фахівців у сфері народнопісенного мистецтва та передачі традиції новим поколінням виконавців, тоді як фольклористична діяльність забезпечує виявлення, документування, дослідження та осмислення народнопісенної спадщини Черкащини.

З'ясовано, що взаємодія аматорського і професійного виконавських середовищ забезпечує тяглість народнопісенної традиції та її адаптацію до сучасних умов культурного розвитку.

Обґрунтовано роль культурних інституцій у підтримці народної пісенної культури Черкащини. Встановлено, що фестивально-конкурсна діяльність, культурно-мистецькі проєкти, медійні ресурси, а також заходи зі збереження елементів нематеріальної культурної спадщини, реалізовані в межах регіональної культурної політики, створюють умови для збереження, актуалізації та культурної репрезентації народнопісенної традиції в сучасному культурному просторі.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному культурологічному осмисленні народної пісенної культури Черкащини у взаємодії традицій, трансформацій та сучасних форм функціонування. Сформульовано та обґрунтовано авторське визначення поняття «народна пісенна культура» як складової нематеріальної культурної спадщини, що являє собою історично сформовану систему народнопісенних текстів та традицій їх побутування, збереження, передавання й відтворення. Обґрунтовано народну пісенну культуру Черкащини як регіональний вияв української народної пісенної культури, у якому взаємодіють народнопісенні тексти, традиції їх

побутування, процеси трансформації, культурні практики та організаційні форми збереження й репрезентації народнопісенної спадщини. Обґрунтовано роль історико-культурних осередків Черкащини та діяльності збирачів фольклору, фольклористів, педагогів, музикантів і дослідників культури у формуванні, збереженні та науковому осмисленні народної пісенної культури регіону. Визначено та систематизовано виконавські, освітні, фольклористичні практики та інституційні механізми сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини. Уточнено структуру народної пісенної культури, її функціональні характеристики та особливості впливу чинників на формування народної пісенної культури Черкащини. Подальшого розвитку набули положення про народну пісенну культуру як чинник збереження культурної пам'яті та регіональної ідентичності, а також уявлення про роль культурних інституцій, виконавських, освітніх і фольклористичних практик у процесах збереження та актуалізації народнопісенної традиції.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у різних сферах наукової, освітньої та культурно-мистецької діяльності. Матеріали дослідження можуть бути застосовані у викладанні культурологічних дисциплін і розробці спеціалізованих курсів, у діяльності закладів культури та мистецької освіти, у формуванні репертуару творчих колективів і програм фестивалів, у процесах збереження, систематизації та популяризації народної пісенної культури Черкащини, а також у подальших наукових дослідженнях.

Ключові слова: культура, національна культура, нематеріальна культурна спадщина, фольклор, народна пісенна культура, Черкащина, народнопісенна традиція, аксіологічні орієнтації, трансформація народнопісенних джерел, культурна пам'ять, регіональна ідентичність, культурні практики, виконавські практики, організаційні форми, культурно-мистецький проєкт.

ABSTRACT

Khliebnikov P. Yu. Folk Song Culture of the Cherkasy Region: Traditions, Transformations, and the Contemporary Dimension. – A qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy, Specialty 034 Cultural Studies. – Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, 2026.

The thesis is devoted to a comprehensive cultural studies investigation of the folk song culture of the Cherkasy region as an integral sociocultural phenomenon functioning through the interaction of traditions, transformation processes, and contemporary forms of cultural representation. Folk song culture is considered as a multi-level system encompassing song creativity, performance traditions, cultural practices, and organizational mechanisms of its functioning within the cultural environment of the region.

The relevance of the study is determined by the need to comprehend folk song culture in its regional dimension as an important factor in preserving cultural memory, shaping regional identity, and developing the contemporary cultural space. Under present-day conditions, folk song culture undergoes significant transformations associated with changes in the forms of its existence, the expansion of its spheres of functioning, and its integration into the professional artistic environment, the system of arts education, as well as folkloristic and cultural-communicative practices. This necessitates a comprehensive cultural studies analysis that takes into account both traditional forms and contemporary processes of development.

The conceptual and categorical framework of the study has been refined, and the use of the concept of “folk song culture” as a generalized category of cultural studies analysis has been substantiated. This concept makes it possible to integrate various aspects of the existence of the song tradition, ranging from folk-song texts and the traditions of their functioning to contemporary forms of their operation within the cultural space. The variability of scholarly approaches to the interpretation of this

phenomenon and the absence of a generally accepted definition in academic discourse have been established.

An authorial definition of folk song culture has been formulated as a component of intangible cultural heritage, representing a historically developed system of folk-song texts and the traditions of their existence, preservation, transmission, and reproduction through which the cultural memory, spiritual experience, values, and worldview perceptions of the Ukrainian people are accumulated and transmitted. This approach makes it possible to consider folk song culture as an integral sociocultural phenomenon in which folk-song texts, traditions of their functioning, cultural practices, and organizational forms of operation interact.

The theoretical and methodological foundations of the study have been determined, and the expediency of applying the cultural studies approach as an integrative basis for analysis has been substantiated. This approach ensures consideration of the interconnection between the artistic, social, historical, and institutional dimensions of the functioning of folk song culture. It enables a comprehensive understanding of both the traditional forms of existence of the song tradition and contemporary processes of its transformation. The methodological basis of the research consists of the principles of systemacity, historicism, and sociocultural determination, which make it possible to trace the development of folk song culture through the interaction of its internal structural elements and external factors of the cultural environment.

It has been proven that the folk song culture of the Cherkasy region functions at the levels of traditional existence, folkloristic documentation, scholarly interpretation, and stage-organizational representation. It has been established that the interaction of these levels ensures the preservation and continued relevance of the folk-song tradition within the contemporary cultural space.

The role of the historical and cultural centres of the Cherkasy region, as well as the activities of folklore collectors, folklorists, educators, musicians, and cultural researchers in the formation, preservation, and scholarly interpretation of the region's folk song culture, has been substantiated. It has been established that the historical

and cultural centres of the Cherkasy region played an important role in the preservation, transmission, and development of the region's folk-song traditions.

The factors influencing the formation of the folk song culture of the Cherkasy region have been analysed. It has been established that its distinctive character developed under the influence of historical, geographical-spatial, socio-economic, and spiritual-religious factors that shaped the development of the region as a component of the Middle Dnipro cultural area. The interaction of these factors determined the distinctive features of the folk-song tradition, its connection with calendar and family ritual practices, everyday life, and the cultural practices of the population, as well as its role in preserving cultural memory and regional identity.

The significance of the kobzar-bandura tradition as an important component of the folk song culture of the Cherkasy region and a bearer of the region's historical memory has been established. It has been demonstrated that the repressive processes of the twentieth century led to the disruption of this tradition and the loss of part of its authentic performance experience, which adversely affected the state of cultural memory. At the same time, the kobzar-bandura tradition continues to play an important role in transmitting historical experience, spiritual values, and cultural meanings associated with the Cossack and Shevchenko cultural heritage, thereby ensuring the continuity of the folk-song tradition and strengthening intergenerational ties.

The transformation processes of the folk song culture of the Cherkasy region under conditions of contemporary cultural development have been examined. It has been determined that these processes are conditioned by changes in the sociocultural environment and by the transition from traditional forms of existence to contemporary practices and organizational forms of functioning of folk song culture. This transformation is accompanied by an expansion of the functions of folk songs, as well as changes in the modes of their performance and perception within the contemporary cultural space.

These processes are reflected in the transformation of folk song sources, the expansion of the forms of their interpretation and representation, the combination of

authentic elements with contemporary approaches, and the incorporation of the folk song tradition into various spheres of cultural life. Such changes ensure its adaptation to new conditions of functioning while preserving its essential semantic and value characteristics.

The contemporary functioning of the folk song culture of the Cherkasy region within public performance, educational, and folkloristic practices has been characterized. It has been established that professional and amateur artistic groups, as well as theatrical institutions, ensure the reproduction, stage representation, and popularization of the folk-song tradition within the contemporary cultural space. Educational practices contribute to the training of specialists in the field of folk song art and to the transmission of tradition to new generations of performers, whereas folkloristic activities ensure the identification, documentation, research, and interpretation of the folk-song heritage of the Cherkasy region.

It has been determined that the interaction between amateur and professional performance environments ensures the continuity of the folk-song tradition and its adaptation to contemporary conditions of cultural development.

The role of cultural institutions in supporting the folk song culture of the Cherkasy region has been substantiated. It has been established that festival and competition activities, cultural and artistic projects, media resources, as well as measures aimed at safeguarding elements of intangible cultural heritage implemented within the framework of regional cultural policy, create favourable conditions for the preservation, actualization, and cultural representation of the folk-song tradition in the contemporary cultural space.

The scientific novelty of the study lies in the comprehensive cultural studies interpretation of the folk song culture of the Cherkasy region through the interaction of traditions, transformations, and contemporary forms of functioning. An authorial definition of the concept of “folk song culture” has been formulated and substantiated as a component of intangible cultural heritage, representing a historically developed system of folk-song texts and the traditions of their existence, preservation, transmission, and reproduction. The folk song culture of the Cherkasy region has

been substantiated as a regional manifestation of Ukrainian folk song culture in which folk-song texts, traditions of their functioning, processes of transformation, cultural practices, and organizational forms of preservation and representation of folk-song heritage interact. The role of the historical and cultural centres of the Cherkasy region, as well as the activities of folklore collectors, folklorists, educators, musicians, and cultural researchers in the formation, preservation, and scholarly interpretation of the region's folk song culture, has been substantiated. Performance, educational, and folkloristic practices, together with the institutional mechanisms of the contemporary functioning of the folk song culture of the Cherkasy region, have been identified and systematized. The structure of folk song culture, its functional characteristics, and the specific influence of various factors on the formation of the folk song culture of the Cherkasy region have been refined. Further development has been given to the provisions concerning folk song culture as a factor in preserving cultural memory and regional identity, as well as to the understanding of the role of cultural institutions and of performance, educational, and folkloristic practices in the preservation and actualization of the folk-song tradition.

The practical significance of the obtained results lies in the possibility of their application in various fields of scholarly, educational, and cultural-artistic activity. The materials of the study may be used in teaching cultural studies disciplines and developing specialized courses, in the activities of cultural institutions and arts education establishments, in shaping the repertoires of artistic groups and festival programs, in the processes of preserving, systematizing, and popularizing the folk song culture of the Cherkasy region, as well as in further scholarly research.

Key words: culture, national culture, intangible cultural heritage, folklore, folk song culture, Cherkasy region, folk song tradition, axiological orientations, transformation of folk song sources, cultural memory, regional identity, cultural practices, performance practices, organizational forms, cultural and artistic project.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Статті в українських наукових фахових виданнях,
затверджених МОН України (категорія «Б»):*

1. Хлебніков П. Ю. Загальнонаціональні елементи музичної культури Черкащини кінця ХХ – початку ХХІ ст. // *Культура України : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2023. Вип. 80. С. 65–75. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.080.08>.*

2. Хлебніков П. Ю. Збереження та популяризація української народної пісенної культури у творчості Черкаського народного хору // *Культура України : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2025. Вип. 88. С. 13–25. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.088.02>.*

3. Хлебніков П. Ю. Народна пісенна культура як феномен культурологічного знання // *Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т культурології НАМ України. Рівне, 2025. Вип. 50. С. 372–381. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.987>.*

4. Хлебніков П. Ю. Народна пісенність Черкащини як простір культурної пам'яті українців // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2025. № 4. С. 143–148. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2025.351853>.*

Опубліковані праці апробаційного характеру:

5. Хлебніков П. Ю. Музична культура Черкащини: джерела дослідження // *Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20-21 квіт. 2023 р. / Ін-т модернізації змісту освіти, Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2023. Ч. 1. С. 36-38.*

6. Хлебніков П. Ю. Народнопісенна культура та діяльність Черкаського народного хору // *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф., присвяч. 95-річчю ХДАК (21–*

22 листоп. 2024 р.) / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2024. Ч. 1. С. 27-30.

7. Хлебніков П. Ю. Основні методи дослідження музичної культури Черкащини // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф. (22-23 листоп. 2023 р.) / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2023. Ч. 1. С. 49-50.

8. Хлебніков П. Ю. Регіональні чинники впливу на народну пісенну культуру Черкащини // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф. (20–21 листоп. 2025 р.) / Ін-т модернізації змісту освіти, Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України, Польське т-во наук. Харків, 2025. Ч. 1. С. 75-77.

ЗМІСТ

ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. НАРОДНА ПІСЕННА КУЛЬТУРА ЯК ОБ’ЄКТ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	25
1.1. Народна пісенна культура як феномен культурологічного знання.....	25
1.2. Методологічна модель дослідження народної пісенної культури.....	39
1.3. Джерельна база дослідження народної пісенної культури Черкащини..	53
Висновки до розділу.....	68
РОЗДІЛ 2. НАРОДНА ПІСЕННА КУЛЬТУРА ЧЕРКАЩИНИ В ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОМУ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ	72
2.1. Історико-культурні засади народної пісенної культури Черкащини.....	72
2.2. Чинники формування народної пісенної культури Черкащини.....	85
2.3. Кобзарсько-бандурна традиція Черкащини як складова народної пісенної культури та культурної пам’яті регіону.....	111
Висновки до розділу.....	128
РОЗДІЛ 3. НАРОДНА ПІСЕННА КУЛЬТУРА ЧЕРКАЩИНИ В СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ: ІНСТИТУЦІЇ ТА ПРАКТИКИ	132
3.1. Публічні практики відтворення народнопісенних текстів як основа професійної підготовки.....	132
3.2 Освітні та фольклористичні практики збереження, відтворення й осмислення народної пісенної культури Черкащини.....	159
3.3. Інституційні механізми підтримки народної пісенної культури.....	180
Висновки до розділу.....	196
ВИСНОВКИ	199
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	207
ДОДАТКИ	258

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

НКС – нематеріальна культурна спадщина

ЧМФК ім. ГА – Черкаський музичний фаховий коледж ім. С.С. Гулака-Артемовського

УОМФК ім. Д – Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П.Д. Демуцького

КФККіМ – Канівський фаховий коледж культури і мистецтв

УДПУ ім. ПТ – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ЧАЗУНХ – Черкаський академічний заслужений український народний хор

ЧАОУМДТ ім. Ш. – Черкаський академічний обласний український музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка

КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР – Комунальна установа «Обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи» Черкаської обласної ради

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Народна пісенна культура належить до фундаментальних складових нематеріальної культурної спадщини українського народу, у якій відображено історичний досвід, світоглядні уявлення, морально-етичні цінності та особливості культурної пам'яті суспільства. Вона забезпечує збереження і передавання культурних традицій між поколіннями, виступає важливим чинником формування національної та регіональної ідентичності, а також відіграє вагомий роль у сучасному культурному просторі. У сучасному культурологічному дискурсі народна пісенна культура розглядається не лише як сукупність народнопісенних текстів, а як складний соціокультурний феномен, що охоплює виконавські практики, механізми передавання традиції, форми культурної репрезентації та інституційні механізми її функціонування.

Особливої актуальності дослідження народної пісенної культури набуває в умовах сучасних соціокультурних трансформацій. Глобалізаційні процеси, розвиток цифрових комунікацій, зміни форм культурної взаємодії та механізмів збереження культурної спадщини зумовлюють появу нових способів функціонування народнопісенної традиції. Водночас поряд із процесами актуалізації та популяризації народної пісенної культури посилюються ризики втрати окремих локальних традицій, звуження природного середовища їх побутування та поступового розриву між традиційними й сучасними формами культурної практики. У зв'язку з цим особливого значення набуває дослідження механізмів збереження, трансформації та сучасного функціонування народної пісенної культури як складової нематеріальної культурної спадщини.

Важливим напрямом сучасних гуманітарних досліджень є вивчення народної пісенної культури у регіональному вимірі, оскільки саме на рівні окремих історико-культурних регіонів найповніше простежуються особливості формування, побутування та розвитку народнопісенних традицій. Черкащина посідає особливе місце у культурному просторі України як один із провідних

регіонів Середньої Наддніпрянщини, на території якого сформувався потужний пласт народної пісенної культури. Регіон вирізняється багатством фольклорної спадщини, активною діяльністю творчих колективів, закладів мистецької освіти, культурно-мистецьких установ та громадських ініціатив, що забезпечують збереження і сучасну репрезентацію народнопісенної традиції.

Проблематика народної пісенної культури посідає важливе місце у сучасних гуманітарних дослідженнях. Окремі її аспекти розробляються у межах фольклористики, музикознавства, етнології та культурології. Значну увагу науковців зосереджено на вивченні народнопісенної творчості, жанрової системи фольклору, регіональних особливостей народної пісенності, виконавських традицій, а також процесів збирання, фіксації та збереження народнопісенної спадщини. Вагомий внесок у дослідження української народної пісенної культури зробили представники фольклористичної, етномузикологічної та культурологічної науки, праці яких сформували теоретичне підґрунтя сучасного осмислення народнопісенної традиції.

Водночас аналіз наукової літератури засвідчує, що більшість досліджень присвячена окремим аспектам народнопісенної творчості: текстологічним, жанрово-стильовим, музично-виконавським, етнографічним або регіонально-описовим. У працях, присвячених Черкащині, переважно висвітлюються питання фольклорної спадщини окремих районів, діяльності творчих колективів, локальних виконавських традицій чи окремих культурно-мистецьких явищ. Натомість значно меншою мірою увага приділяється народній пісенній культурі як цілісному соціокультурному феномену, що функціонує у взаємодії народнопісенних текстів, виконавських практик, механізмів передавання традиції, культурних інституцій та сучасних форм репрезентації.

Особливої актуальності в сучасних умовах набуває дослідження процесів трансформації народної пісенної культури під впливом суспільних, культурних і комунікаційних змін. Попри значний науковий доробок у сфері вивчення української народнопісенної спадщини, питання функціонування народної пісенної культури Черкащини як складової нематеріальної культурної

спадщини у взаємодії традиційних і сучасних форм культурної практики досі не отримало комплексного культурологічного осмислення.

Таким чином, наявна суперечність між значним культурним потенціалом народної пісенної культури Черкащини, її важливою роллю у збереженні нематеріальної культурної спадщини та недостатнім рівнем її комплексного культурологічного дослідження. Необхідність подолання цієї суперечності, а також потреба цілісного осмислення народної пісенної культури Черкащини у єдності її традицій, трансформацій та сучасних форм функціонування зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі культурології та музеєзнавства Харківської державної академії культури відповідно до комплексної науково-дослідної програми ХДАК «Вітчизняна та світова культура: історико-теоретичні аспекти» (Державний реєстраційний номер №0109U000511) та відповідає науково-дослідній темі кафедри «Проблеми історії та теорії культури».

Мета та завдання дослідження.

Мета дослідження полягає в комплексному культурологічному осмисленні народної пісенної культури Черкащини як складової нематеріальної культурної спадщини, виявленні особливостей її формування, процесів трансформації та сучасних форм функціонування і культурної репрезентації.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення народної пісенної культури у культурологічних, фольклористичних і музикознавчих дослідженнях, уточнити понятійно-категоріальний апарат дослідження та обґрунтувати методологічні засади його здійснення;

- визначити структуру, функції та особливості функціонування народної пісенної культури як складової нематеріальної культурної спадщини;

- виявити історико-культурні засади становлення народної пісенної культури Черкащини та визначити роль історико-культурних осередків і діячів культури у процесах її формування, збереження та наукового осмислення;
- дослідити вплив історичних, географічно-просторових, соціально-економічних і духовно-релігійних чинників на формування народної пісенної культури Черкащини;
- дослідити кобзарсько-бандурну традицію як складову народної пісенної культури та культурної пам'яті Черкащини;
- простежити процеси трансформації народної пісенної культури Черкащини від традиційних форм побутування до сучасних форм культурної репрезентації;
- визначити особливості сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини у діяльності аматорських, професійних і театральних колективів;
- охарактеризувати освітні та фольклористичні практики збереження, відтворення й осмислення народної пісенної культури Черкащини;
- проаналізувати інституційні механізми підтримки народної пісенної культури Черкащини та їх роль у забезпеченні її сучасного функціонування і культурної репрезентації.

Об'єкт дослідження – народна пісенна культура України як складова нематеріальної культурної спадщини та соціокультурного простору.

Предмет дослідження – народна пісенна культура Черкащини як регіональний соціокультурний феномен у вимірах традицій, трансформацій та сучасних форм функціонування і культурної репрезентації.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становить культурологічний підхід, у межах якого народна пісенна культура Черкащини розглядається як складний соціокультурний феномен і складова нематеріальної культурної спадщини. Водночас методологічна модель дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що забезпечив інтеграцію теоретичних положень і методичного інструментарію культурології,

фольклористики, етномузикології, історії, етнології та мистецтвознавства для комплексного аналізу народної пісенної культури Черкащини.

Важливу методологічну функцію у дослідженні виконує термінологічний підхід, реалізований методом термінологічного аналізу, завдяки якому було уточнено понятійно-категоріальний апарат і сформульовано визначення народної пісенної культури як історично сформованої системи народнопісенних текстів та традицій їх побутування, збереження, передавання й відтворення, що стало концептуальною основою подальшого аналізу. Системний підхід у поєднанні зі структурно-системним і структурно-функціональними методами дав змогу розглядати народну пісенну культуру як цілісну структуру, що складається із взаємопов'язаних елементів і функціонує у взаємодії із соціокультурним середовищем. Функціональний підхід забезпечив розкриття ролі народної пісенної культури у системі соціокультурних відносин та визначення її основних функцій. Типологічний підхід, реалізований методами систематизації та типологізації, сприяв упорядкуванню різноманіття форм народнопісенної творчості й виявленню їх особливостей. Історико-культурний підхід дозволив простежити динаміку розвитку пісенної традиції та виявити чинники її формування у різні історичні періоди. Когнітивний підхід забезпечив осмислення народної пісенної культури як форми культурного знання, що відображає досвід і уявлення спільноти. Інтерпретаційний підхід, реалізований герменевтичним методом, дав змогу розкрити смислові та символічні виміри народної пісенної культури, пов'язані з культурною пам'яттю та сучасними процесами її переосмислення.

Сукупність зазначених методологічних підходів і відповідних методів відповідає загальнонауковим принципам культурологічної методології, зокрема принципам історизму, системності, функціональності, термінологічної визначеності та міждисциплінарності, забезпечуючи моделювання народної пісенної культури як цілісного об'єкта наукового аналізу. Їх комплексне застосування дало змогу здійснити всебічне дослідження народної пісенної культури Черкащини у єдності її традицій, трансформацій і сучасних форм

функціонування, що безпосередньо відповідає меті дисертації. Обрана методологічна модель забезпечує теоретичну обґрунтованість, цілісність, послідовність і наукову результативність дослідження.

Теоретична основа дослідження. Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці з фольклористики, культурології та музикознавства, присвячені проблемам народної пісенної культури, нематеріальної культурної спадщини, культурної пам'яті, регіональних культурних процесів і сучасних форм функціонування народнопісенної традиції.

Джерельна база дослідження. Дослідження ґрунтується на:

- наукових працях із культурології, фольклористики та музикознавства, що формують теоретико-методологічне підґрунтя дослідження народної пісенної культури;
- фольклорних, етнографічних і нотних матеріалах, які відображають традиційні форми народнопісенної творчості та забезпечують доступ до автентичного пісенного матеріалу;
- архівних матеріалах (звітах, протоколах, постановах, управлінських документах), що висвітлюють історичні та інституційні аспекти функціонування та розвитку народної пісенної культури Черкащини;
- матеріалах періодичних видань, що відображають культурно-мистецьке життя регіону, діяльність творчих колективів і перебіг культурних процесів;
- джерелах особового походження (інтерв'ю з представниками культурно-мистецького середовища та неформалізованих усних свідченнях), які дозволяють відтворити індивідуальний вимір функціонування народної пісенної культури;
- аудіовізуальних матеріалах (зокрема матеріалах особових архівів), у яких зафіксовано виконавську практику, сценічні форми репрезентації та сучасні інтерпретації народної пісенної культури;
- матеріалах культурних інституцій (документах, репертуарних планах, інформаційних ресурсах закладів освіти, філармоній, театрів, центрів народної творчості), що відображають інституційні механізми її функціонування;

- інтернет-ресурсах, що забезпечують доступ до цифрових матеріалів, довідкової інформації та аудіовізуальних записів, пов'язаних із сучасним функціонуванням народної пісенної культури.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексному культурологічному осмисленні народної пісенної культури Черкащини як цілісного соціокультурного феномена у взаємодії традицій, трансформацій та сучасних форм функціонування.

Уперше:

- сформульовано та обґрунтовано авторське визначення поняття «народна пісенна культура» як складової нематеріальної культурної спадщини, що являє собою історично сформовану систему народнопісенних текстів та традицій їх побутування, збереження, передавання й відтворення, через яку акумулюються й транслиуються культурна пам'ять, духовний досвід, цінності та світоглядні уявлення українського народу;

- охарактеризовано народну пісенну культуру Черкащини як регіональний вияв української народної пісенної культури, у якому взаємодіють народнопісенні тексти, традиції їх побутування, процеси трансформації, культурні практики та організаційні форми збереження, передавання й репрезентації народнопісенної спадщини;

- визначено роль історико-культурних осередків Черкащини та діяльності збирачів фольклору, фольклористів, педагогів, музикантів і дослідників культури у формуванні, збереженні та науковому осмисленні народної пісенної культури регіону;

- систематизовано виконавські, освітні, фольклористичні практики та інституційні механізми, через які забезпечується сучасне функціонування народної пісенної культури Черкащини;

уточнено:

- структуру народної пісенної культури шляхом виокремлення її основних компонентів (словесно-образного, музично-інтонаційного, обрядово-функціонального, соціокультурного та ментально-світоглядного), які

забезпечують функціонування народнопісенних текстів і традицій їх побутування, збереження, передавання та відтворення;

- функціональні характеристики народної пісенної культури як поліфункціонального соціокультурного феномена шляхом виокремлення її пізнавальної, світоглядної, комунікативної, регулятивної, аксіологічної, культуротворчої та виховної функцій;

- особливості впливу історичних, географічно-просторових, соціально-економічних і духовно-релігійних чинників на формування народної пісенної культури Черкащини як регіонального вияву української народної пісенної культури.

Набули подальшого розвитку:

- положення про народну пісенну культуру як чинник збереження та передачі культурної пам'яті, духовного досвіду й регіональної культурної ідентичності;

- наукові уявлення про кобзарсько-бандурну традицію Черкащини як особливий пласт народної пісенної культури, що поєднує народнопісенну творчість, виконавську практику та історичну пам'ять;

- підходи до осмислення взаємодії традиційних і сучасних форм функціонування народної пісенної культури в умовах сучасного культурного простору;

- розуміння ролі творчих колективів, освітніх закладів і культурних інституцій у процесах збереження, передачі та сучасної репрезентації народнопісенної традиції;

- уявлення про фольклористичні практики як важливий механізм виявлення, фіксації, дослідження, осмислення та актуалізації народнопісенної спадщини Черкащини в сучасному культурному просторі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у різних сферах наукової, освітньої та культурно-мистецької діяльності, а також у процесах збереження нематеріальної культурної спадщини.

- В освітньому процесі – при викладанні дисциплін, пов'язаних із теорією та історією культури, етнокультурологією, регіональними культурними

студіями, а також у розробці спеціалізованих курсів, присвячених народній пісенній культурі України.

- У культурно-просвітницькій діяльності – в роботі закладів культури (центрів народної творчості, музеїв, закладів мистецької освіти, театрів, філармоній) з метою збереження та популяризації народної пісенної культури Черкащини.

- У мистецькій та фестивальній практиці – при формуванні програм фольклорних фестивалів і культурно-мистецьких заходів, а також у процесах сучасної репрезентації та актуалізації народнопісенної традиції.

- У сфері збереження культурної спадщини – для систематизації матеріалів, пов'язаних із народною пісенною культурою Черкащини, та їх використання у культурно-мистецьких і наукових проєктах.

- У науково-дослідній діяльності – для подальших досліджень у галузі культурології, фольклористики, музикознавства та регіональних культурних студій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри культурології та музеєзнавства Харківської державної академії культури. Результати дослідження оприлюднено у 4 доповідях на міжнародних наукових конференціях: «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Харків, ХДАК, 2023); «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харків, ХДАК, 2023, 2024, 2025).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 8 одноосібних наукових публікаціях, з яких 4 статті опубліковано в наукових фахових виданнях України, віднесених до категорії «Б», а також 4 тези доповідей у збірниках матеріалів міжнародних наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Структура роботи зумовлена метою, завданнями та логікою дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 300 сторінок, з них основного тексту – 206 сторінок. Список використаних джерел налічує 435 найменувань, з яких 8 – іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1

НАРОДНА ПІСЕННА КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Народна пісенна культура як феномен культурологічного знання

У сучасному культурологічному дискурсі дедалі більшої актуальності набуває осмислення народної пісенної культури як цілісного явища духовного життя народу, що поєднує музичні, словесні, обрядові та світоглядні компоненти традиційної культури. Попри значну кількість досліджень народної пісні у фольклористиці та музикознавстві, саме поняття «народна пісенна культура» ще перебуває на етапі концептуального уточнення, що зумовлено його інтегративною природою та міждисциплінарним характером.

Теоретичне осмислення цього поняття ґрунтується на сучасному розумінні культури як сфери духовного життя суспільства, що охоплює не лише творчу діяльність, а й систему освіти, виховання та інституційні механізми, які забезпечують її функціонування і передавання [30; 335]. У цьому контексті народна пісенна культура постає не лише як сукупність народнопісенних текстів, а як багаторівнева соціокультурна система, що включає традиції виконання, механізми передавання, носіїв культури, середовище побутування та організаційні форми її підтримки.

Методологічно важливим є положення І. М. Юдкіна про необхідність комплексного аналізу культурних явищ як цілісних символічних і комунікативних систем, у яких взаємодіють різні форми духовного досвіду [423]. У цьому контексті народна пісенна культура постає інтегративним культурним утворенням, що поєднує музично-інтонаційні, словесно-поетичні та обрядово-функціональні елементи і відображає ментальні та світоглядні засади національної спільноти.

У ширшому культурологічному вимірі народна пісенна культура виконує важливу роль у збереженні та відтворенні національної ідентичності, оскільки

виступає носієм колективного досвіду, системи цінностей і світоглядних уявлень народу [296; 298]. Через пісенну традицію транслуються морально-етичні, естетичні та культурні орієнтири, що забезпечують тяглисть духовного розвитку суспільства та формування відчуття належності до національної спільноти [369; 415]. Сучасні дослідники також підкреслюють значення народної пісенної культури як чинника формування культурної ідентичності та збереження національної спадщини [56; 176].

Народна пісенна культура може розглядатися як важлива складова нематеріальної культурної спадщини, у якій акумулюються традиційні форми колективного досвіду, історичної пам'яті та культурної самоідентифікації народу. Як елемент нематеріальної культурної спадщини вона охоплює не лише народнопісенні тексти, а й виконавські практики, механізми передавання традиції, форми побутування та соціокультурне середовище її функціонування, що узгоджується з положеннями Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003), у якій нематеріальна культурна спадщина трактується як сукупність звичаїв, форм вираження, знань і навичок, що передаються від покоління до покоління [150].

Народна пісня також виступає важливим засобом етнокультурного самовираження, у якому поєднуються пісенно-поетична та музична форми як складники утвердження національної ідентичності [394]. Як чинник національної самоідентифікації вона забезпечує збереження культурних цінностей і передачу духовного досвіду українського народу [296; 298]. Водночас пісенні тексти постають одним із ключових зразків культурної пам'яті, через який здійснюється збереження та передача етнокультурної інформації, забезпечуючи зв'язок між минулим, сучасністю та майбутнім національної спільноти [416].

Для уточнення змісту поняття народна пісенна культура доцільно розмежувати його із суміжними термінами. У науковій традиції «народнопісенне мистецтво» зазвичай пов'язується з художньо-естетичними характеристиками твору та виконавської практики, тоді як «народнопісенна

традиція» акцентує на механізмах спадковості, варіативності та трансмісії пісенних форм [110; 178]. У цьому контексті доцільно також звернутися до поняття народнопісенної творчості як сукупності пісенних форм, у яких акумулюються історичний досвід, світоглядні уявлення та духовні цінності народу [166]. Натомість народна пісенна культура охоплює ширший рівень – функціонування пісні в соціокультурному середовищі, її роль у житті спільноти та системі культурної пам'яті. При цьому важливо враховувати, що народна пісня як фольклорний твір існує в усній традиції, зберігається в народній пам'яті та передається від покоління до покоління, набуваючи ознак колективної творчості та культурної спадщини [190].

З огляду на багатовимірність народної пісенної культури доцільно розглянути її як систему взаємопов'язаних структурних і функціональних характеристик. У цьому контексті доцільно звернутися до жанрової організації народної пісенної творчості як складника її цілісного осмислення. Народна пісенна творчість постає як складна жанрово-стильова система, у якій поєднуються різні форми художнього мислення, функції та способи комунікації, що відображають взаємодію внутрішнього світу людини з соціокультурною реальністю. Водночас вона охоплює розгалужену систему жанрів (обрядові, історичні, ліричні, жартівливі та ін.), кожен із яких виконує визначені соціальні, естетичні та комунікативні функції у традиційному середовищі [161; 255].

У музикознавстві музична культура розглядається як цілісна інтегративна система творчості, функціонування та соціокультурного побутування музичних форм [118; 163; 164; 226; 229]. Водночас у фольклористичних дослідженнях підкреслюється синкретична природа народної пісні як єдності музичної та словесної складових, функціонально пов'язаних з обрядовим і традиційним середовищем її існування [63; 267]. Відповідно народна пісенна культура може трактуватися як органічна складова музичної культури народу, що зберігає її історичні витoki та забезпечує тяглість музично-культурної традиції.

Народна пісенна культура не обмежується лише музичним виміром, а постає складовою ширшої народної (традиційної) культури, оскільки функціонує у взаємозв'язку з обрядовістю, звичаями, матеріальними формами культури та культурними практиками спільноти.

Народна пісенна культура являє собою синкретичне явище, у якому поєднуються словесно-поетичні, музично-інтонаційні, обрядово-ритуальні та матеріально-культурні компоненти, що забезпечують її цілісне функціонування як форми духовного життя суспільства.

З огляду на культурологічне розуміння культури як системи духовних практик і соціальних інституцій, народну пісенну культуру доцільно визначати не лише через саму пісню, а й через сукупність форм її існування та відтворення. У цьому значенні вона охоплює:

- власне народнопісенну творчість і виконавство;
- традиційне середовище побутування (обряд, звичай, громада);
- механізми передавання (усна традиція, навчання, спадкоємність);
- носіїв і виконавські спільноти;
- культурні інституції, що забезпечують збереження й трансляцію (освітні заклади, мистецькі колективи, фестивалі, культурні центри).

Таким чином, народна пісенна культура постає складним багаторівневим соціокультурним утворенням, у якому поєднуються музично-словесні, обрядові та організаційні форми народної творчості, а також механізми передавання й осмислення культурного досвіду народу. Таке трактування народної пісенної культури узгоджується з розумінням пісенного фольклору як синкретичної словесно-музичної форми, інтонаційна основа якої несе головний емоційно-смісловий зміст народної творчості [130; 148], а також із культурологічним і музикознавчим баченням музичної культури як цілісного процесу функціонування музичних форм у соціальному середовищі [110; 163; 164].

Це дає підстави розглядати народну пісенну культуру як самостійний і комплексний об'єкт культурологічного дослідження.

У науковому дискурсі поняття, пов'язані з народною пісенністю, часто використовуються як близькі або взаємозамінні, що зумовлює потребу їх термінологічного розмежування. Зокрема, у музикознавчих і фольклористичних дослідженнях широко функціонують поняття «народнопісенне мистецтво» та «народнопісенна традиція», однак вони відображають різні аспекти буття пісенного фольклору і не охоплюють повною мірою його культурологічного виміру.

Поняття народнопісенного мистецтва пов'язане передусім із художньо-естетичним рівнем народної пісні – її образністю, мелодикою, жанровою системою, виконавськими формами. У фольклористиці народна пісня розглядається як словесно-музичний твір, що має певну художню структуру, інтонаційну організацію та стильові ознаки [112; 178]. У цьому значенні народнопісенне мистецтво репрезентує результат народної творчої діяльності та її естетичну цінність.

Натомість народнопісенна традиція акцентує не на самому творі, а на процесах його існування та передавання в культурі. У фольклористичному розумінні традиція охоплює механізми спадковості, варіативності, усної трансмісії та колективного відтворення пісенних форм [110; 178]. Вона забезпечує тяглість пісенної культури в часі, збереження інтонаційних моделей і жанрових структур у межах спільноти. У культурології традиція трактується як елементи соціокультурної спадщини та способи їх передавання між поколіннями [335].

На відміну від зазначених понять, народна пісенна культура охоплює ширший системний рівень існування пісенного фольклору. Вона включає не лише художні властивості пісні (як мистецтва) і механізми її передавання (як традиції), а й соціокультурні функції, середовище побутування, носіїв, форми репрезентації та інституційні механізми збереження. У наукових дослідженнях музичної культури вона постає як цілісний процес творчості, функціонування та побутування музичних форм у соціальному середовищі [164], що дає змогу поширити таке розуміння і на сферу народної пісенності.

Синкретична природа народної пісні як єдності музики, слова і обряду, підкреслена у фольклористичних дослідженнях [63], також засвідчує, що її культурне значення виходить за межі власне мистецького явища. Народна пісня функціонує в контексті традиційного способу життя, обрядовості, колективних уявлень і цінностей, тобто у ширшому культурному просторі.

Отже, співвідношення розглянутих понять можна подати як ієрархічне:

- народнопісенне мистецтво – художньо-естетичний рівень пісні;
- народнопісенна традиція – історико-комунікативний механізм її передавання;
- народна пісенна культура – цілісна соціокультурна система існування пісенної творчості.

Таким чином, народна пісенна культура інтегрує мистецький і традиційний виміри пісні, поєднуючи творчий результат, спосіб передавання та соціокультурне функціонування в єдину багаторівневу систему. Саме таке розуміння відповідає культурологічному підходу до дослідження музичної культури як складної форми духовного життя суспільства [163; 164].

Узагальнення культурологічних, музикознавчих і фольклористичних підходів дає змогу розглядати народну пісенну культуру як явище, що поєднує пісенну творчість, традицію її передавання та соціокультурні форми функціонування. У теорії музичної культури вона трактується як процес творчості, побутування та історичного розвитку музичних форм [164], а у фольклористиці народна пісня визначається як синкретична словесно-музична форма, пов'язана з обрядовим середовищем її існування [63; 112]. У культурології культура охоплює також інституційні механізми збереження і трансляції духовних цінностей [335].

З огляду на це народна пісенна культура може розумітися не лише як сукупність пісенних творів або традиція їх виконання, а як цілісна система духовної діяльності, що охоплює пісенну творчість, середовище її побутування, носіїв, форми передавання та соціокультурні інституції, через які забезпечується відтворення пісенної традиції.

Отже, народна пісенна культура – це складова нематеріальної культурної спадщини, що являє собою історично сформовану систему народнопісенних текстів та традицій їх побутування, збереження, передавання й відтворення, через яку акумулюються й транслюються культурна пам'ять, духовний досвід, цінності та світоглядні уявлення українського народу.

Народна пісенна культура має багаторівневий характер. Це зумовлено тим, що її функціонування не обмежується лише народнопісенним текстом як системоутворюючою основою, а охоплює також традиції його побутування, культурні практики та організаційні форми збереження, дослідження, передавання й репрезентації народнопісенної спадщини. У своїй сукупності вони забезпечують збереження культурної пам'яті, духовного досвіду, цінностей і світоглядних уявлень українського народу та сприяють формуванню регіональної й національної ідентичності. (схема 1)

Рис. 1. Концептуальна модель народної пісенної культури

Пояснення до рис. 1. Системоутворюючою основою народної пісенної культури виступає народнопісенний текст, навколо якого формуються традиції

його побутування, культурні практики та організаційні форми функціонування. Їх взаємодія забезпечує збереження та передавання культурної пам'яті, духовного досвіду, цінностей і світоглядних уявлень українського народу, сприяючи формуванню регіональної та національної ідентичності.

У такому розумінні народна пісенна культура постає формою духовного життя суспільства та важливою складовою національної культури, що забезпечує збереження й передавання культурної пам'яті, традицій та ціннісних орієнтирів народу.

Виходячи з культурологічного розуміння народної пісенної культури як цілісної системи народнопісенних текстів, традицій їх побутування та форм соціокультурного функціонування, її доцільно розглядати як багатокомпонентну структуру, що охоплює різні рівні організації пісенного феномену – від власне художньої форми до соціокультурного середовища його побутування. У фольклористичних дослідженнях підкреслюється синкретична природа народної пісні як єдності музичної, словесної та обрядової складових [63; 112; 267], а в музикознавчих працях музична культура характеризується як система творчості, виконавства та соціального функціонування музичних форм [164]. Це дає підстави розглядати структуру народної пісенної культури як взаємодію художніх, функціональних і соціокультурних компонентів.

Відповідно до цього структуру народної пісенної культури доцільно представити як систему взаємопов'язаних компонентів:

- Словесно-образний компонент – вербальна складова пісні, що формує сюжет, образну систему та смислово конкретизацію емоційного змісту. У фольклористиці народна пісня визначається як словесно-музична єдність, у якій текст і мелодія функціонують взаємозалежно [112; 178]. У цьому контексті важливим є розуміння народнопісенного слова як елемента цілісної художньо-естетичної системи, що характеризується специфічною звуковою, лексико-семантичною та синтаксичною організацією, а також усталеними засобами образності, пов'язаними з національною мовною картиною світу, у межах якої

слово виконує різні смислові й образні функції та визначає поетику пісенного тексту [66; 67; 311].

- Музично-інтонаційний компонент – музична складова народної пісенної культури, у якій мелодика, ритміка та ладова організація забезпечують емоційно-образне втілення пісенного змісту. В етномузикології мелодика розглядається як важливий носій художньої виразності та змістових характеристик народної пісні [130; 148].

- Обрядово-функціональний компонент – традиційне середовище побутування пісні, пов'язане з календарною та родинною обрядовістю, у межах якого вона виконує ритуальні, соціально-комунікативні та регулятивні функції. Невіддільність пісні від обрядового контексту підкреслюється у працях з традиційної культури та фольклору [113; 263].

- Соціокультурний (інституційний) компонент – система носіїв, форм передавання та культурних інституцій, через які забезпечується збереження і відтворення пісенної традиції (освітні заклади, виконавські колективи, культурні осередки). У культурологічних і музикознавчих дослідженнях музична культура описується як процес, що охоплює не лише творчість, а й інституційні механізми її функціонування [163; 164].

- Ментально-світоглядний компонент – ціннісно-смисловий вимір пісенної культури, у якому відображаються характерні риси національного світосприйняття, історична пам'ять, аксіологічні орієнтації української спільноти та символічні уявлення. Народна пісня виступає носієм колективного досвіду, культурної пам'яті та ціннісних орієнтирів українського народу [112; 423].

У цьому контексті народна пісенна культура може розглядатися також крізь призму етностетики, що відображає специфіку художнього мислення, естетичних уявлень та аксіологічних орієнтацій української спільноти, закладених у пісенному фольклорі [51].

Таким чином, структура народної пісенної культури охоплює взаємодію народнопісенного тексту як її системоутворюючої основи, традицій його

побутування та соціокультурних механізмів збереження, передавання й відтворення. Такий підхід дозволяє розглядати народну пісенну культуру не лише як сукупність фольклорних творів, а як багаторівневу систему, у якій поєднуються музично-художні, обрядово-функціональні та інституційні виміри існування пісенної традиції, що функціонує як важлива складова нематеріальної культурної спадщини українського народу.

Народна пісенна культура як цілісна система духовної діяльності виконує комплекс взаємопов'язаних соціокультурних функцій, через які реалізується її роль у житті спільноти та забезпечується тяглість пісенної традиції. Аналіз наукових праць з фольклористики, культурології та музикознавства засвідчив, що народна пісенна культура розглядається дослідниками як форма збереження культурної пам'яті, передавання історичного й соціокультурного досвіду, формування світоглядних орієнтирів, цінностей, моделей соціальної взаємодії та культурної ідентичності народу [81; 112; 113; 163; 164; 178; 263; 301; 423]. Узагальнення зазначених наукових підходів дало підстави розглядати народну пісенну культуру як поліфункціональний соціокультурний феномен та виокремити такі її основні функції:

- Пізнавальна функція – відображення історичного досвіду, способу життя, світоглядних уявлень і соціальних відносин народу, що передаються через пісенні тексти й образи. Народна пісня виступає джерелом знань про традиційну культуру та історичну пам'ять спільноти.

- Світоглядна функція – формування уявлень про світ, природу, людину та моральні цінності, закріплені у символічних образах і сюжетах пісенної традиції. Через пісню транслюються базові моделі національного світосприйняття та духовних орієнтацій.

- Комунікативна функція – забезпечення колективної взаємодії та культурної єдності спільноти у процесі спільного виконання і слухання пісні. У традиційному середовищі спів постає формою соціальної комунікації та групової ідентифікації.

- Регулятивна функція – участь пісні у впорядкуванні соціальних і обрядових відносин, норм поведінки та традиційних ролей у громаді. В обрядових контекстах пісня виконує функцію символічного регулювання життєвих подій і соціальних переходів.

- Аксеологічна функція – закріплення й передавання системи культурних цінностей, ідеалів і моральних норм, що становлять духовну основу спільноти. Народна пісенна традиція репрезентує етичні орієнтири та ціннісні пріоритети народу.

- Культуротворча функція – відтворення та розвиток культурної традиції через безперервність виконання, варіативність і творчу інтерпретацію пісенних форм. Народна пісня виступає активним чинником формування й збереження національної культурної ідентичності.

- Виховна функція – формування емоційно-ціннісних орієнтацій особистості, почуття належності до спільноти та поваги до культурної спадщини. У традиційному суспільстві пісня є важливим засобом соціалізації та міжпоколінної передачі досвіду.

Таким чином, народна пісенна культура постає поліфункціональним соціокультурним феноменом, у якому реалізуються пізнавальна, світоглядна, комунікативна, регулятивна, аксіологічна, культуротворча та виховна функції, що забезпечують збереження культурної пам'яті, передавання соціокультурного досвіду та тяглість народнопісенної традиції.

Народна пісенна культура є не статичною спадщиною минулого, а динамічним культурним феноменом, що змінюється відповідно до історичних, соціальних і культурних умов розвитку суспільства. У музикознавчих дослідженнях музична культура розглядається як процес безперервного функціонування й оновлення художніх форм у конкретному історико-культурному середовищі [164]. У цьому ракурсі народна пісенна культура поєднує стабільність традиції з варіативністю її проявів, забезпечуючи спадкоємність і водночас здатність до оновлення. Подібні процеси динамічного розвитку музичної культури та трансформації традиційних форм у сучасному

культурному середовищі простежуються і в інших регіонах України, що підтверджується дослідженнями регіональних музичних культур [184; 307].

Дослідження українського музичного фольклору засвідчують, що народна пісня зберігає архаїчні інтонаційні моделі й жанрові структури, але водночас постійно трансформується у процесі побутування, виконання та міжпоколінної передачі [111; 112; 267]. Варіативність і імпровізаційність, властиві фольклорному мисленню, забезпечують природне оновлення пісенних форм без втрати їхньої стильової основи. Така пластичність зумовлює життєздатність народної пісенної культури та її здатність адаптуватися до нових соціокультурних контекстів.

У сучасних умовах трансформація народної пісенної культури пов'язана з процесами урбанізації, глобалізації та медіатизації культурного простору. Зміна середовища побутування пісні – від традиційної громади до сценічних, освітніх і медійних форм – спричинює появу нових способів її функціонування та інтерпретації, що особливо простежується у сфері музичної освіти та сучасних культурних практик [188]. Як засвідчують дослідження традиційної музики, народна пісенність може переходити з обрядово-побутової сфери у концертну, педагогічну чи фестивальну практику, зберігаючи водночас свою інтонаційно-образну основу [327]. Аналогічні трансформаційні процеси у музичній культурі регіонів України розглядаються у сучасних наукових дослідженнях як складова загальнонаціональних культурних змін [33; 124].

Водночас трансформаційні процеси не руйнують традицію, а формують нові рівні її існування – від автентичного виконання до сценічних обробок, професійних інтерпретацій і освітніх практик. Така багаторівневість побутування народної пісні відповідає загальним закономірностям розвитку музичної культури, у якій традиційні та сучасні форми перебувають у постійній взаємодії [164].

Отже, народна пісенна культура постає як динамічна система, що поєднує спадковість традиції з процесами історичного оновлення та адаптації до

сучасних культурних умов, зберігаючи при цьому свою інтонаційну, образну й світоглядну основу.

Народна пісенна культура, будучи складовою національної музичної культури, водночас існує у формі локальних регіональних варіантів, зумовлених історичними, географічними та соціокультурними особливостями окремих територій. Це зумовлює значний науковий інтерес до регіональних аспектів народної пісенної культури. Дослідження, присвячені культурним процесам окремих регіонів України, зокрема Львівщини, Тернопільщини, Волині та Полтавщини, засвідчують важливу роль народнопісенної традиції у культуротворчих процесах, збереженні культурної пам'яті та регіональної культурної самобутності. Водночас окремі праці акцентують увагу на ролі міжетнічних культурних контактів у розвитку музично-пісенної творчості та формуванні локальних фольклорних традицій [71; 144; 194; 264; 417].

У музикознавчих і фольклористичних дослідженнях український музичний фольклор розглядається як система регіональних традицій, кожна з яких має власні стильові, жанрові та виконавські риси, що формують поліфонічну картину національної пісенної культури [112; 178]. Народна пісенна культура регіону функціонує як складова загальноукраїнської музичної культури, інтегруючи локальні традиції у ширший національний культурний простір [118; 163]. У наукових дослідженнях української музичної культури підкреслюється значущість регіональних традицій як самостійних культурних явищ, що формують багатоманітність національного культурного простору [50; 136].

Черкащина як центральний регіон України належить до середньонадніпрянського культурного ареалу, який у дослідженнях української музичної культури характеризується високим рівнем розвитку ліричної та історичної пісенності, мелодичною розвиненістю, протяжністю наспівів і виразною емоційністю [164]. Саме цей регіон сформувався як осередок козацької історії та духовності, що безпосередньо відобразилося у тематичному та образному колі народної пісні – героїко-історичному, родинно-

ліричному, соціально-побутовому. Таким чином, пісенна традиція Черкащини репрезентує ключові риси української народної пісенної культури, зокрема її ліризм, історичну пам'ять і кордоцентричну спрямованість.

Водночас регіональна специфіка народної пісенної культури Черкащини зумовлена не лише фольклорним середовищем, а й історичним розвитком культурних інституцій і форм музичного життя краю. Формування професійної та аматорської музичної культури регіону відбувалося у взаємодії з народнопісенною традицією, що забезпечувала збереження, відтворення та поширення народнопісенних текстів у різних формах культурної практики [163; 164]. У цьому ракурсі народна пісенна культура Черкащини охоплює не тільки фольклорну спадщину, а й організаційні форми її збереження, трансляції та художнього переосмислення – діяльність музичних навчальних закладів, професійних і аматорських колективів, фестивального руху та культурно-мистецьких ініціатив. Дослідження музичних культур окремих регіонів України засвідчують, що формування регіональної специфіки відбувається у взаємодії фольклорної традиції, історичного розвитку та організаційних форм музичного життя [1; 139; 171].

Регіональний вимір народної пісенної культури виявляється також у процесах її сучасного функціонування, де традиційні пісенні форми інтегруються в освітні, сценічні та культурні практики. Підготовка фахівців у сфері музичного мистецтва, діяльність колективів і культурних осередків забезпечують безперервність побутування народнопісенної традиції в сучасному культурному просторі Черкащини, зберігаючи її зв'язок із історичною спадщиною та локальною ідентичністю регіону.

Отже, народна пісенна культура Черкащини може розглядатися як регіональний вимір української народної пісенної культури, у якому поєднуються фольклорна спадщина, історико-культурний досвід краю та організаційні форми сучасного функціонування пісні. Такий підхід дозволяє аналізувати народнопісенну культуру регіону не лише як сукупність фольклорних текстів, а як цілісну культурну систему, що охоплює традицію, її

трансформації та сучасні форми побутування в культурному просторі Черкащини.

Таким чином, народна пісенна культура постає як цілісний багаторівневий феномен народної культури, у якому системоутворюючою основою виступає народнопісенний текст, що поєднується з обрядовими, словесно-поетичними та соціокультурними формами його функціонування. Вона охоплює пісенну творчість, механізми її передавання та різні форми культурної репрезентації, виступаючи водночас органічною складовою музичної культури. У цьому контексті народна пісенна культура Черкащини постає як регіональний вияв загальноукраїнських процесів збереження традиції, її трансформації та функціонування у сучасному культурному вимірі. Виходячи з такого розуміння, наступним етапом дослідження є розгляд народної пісенної культури Черкащини як конкретного історико-культурного простору її формування, побутування та сучасного розвитку.

1.2. Методологічна модель дослідження народної пісенної культури

Дослідження народної пісенної культури як складного та багатовимірного соціокультурного феномена зумовлює необхідність звернення до цілісної методологічної моделі, що поєднує комплекс взаємодоповнювальних наукових принципів, підходів і методів, що відповідає положенню культурологічної методології про формування дослідницького інструментарію як сукупності різних підходів і методів [414]. У сучасному культурологічному знанні культура осмислюється як цілісна система, що охоплює процеси творення, функціонування, трансляції та інтерпретації культурних явищ у конкретному історико-соціальному середовищі [407-410].

Відповідно, народна пісенна культура у межах дослідження розглядається як багаторівнева соціокультурна система, що включає народнопісенні тексти, традиції їх побутування та відтворення, носіїв культури, культурні практики й організаційні форми їх збереження та актуалізації.

Методологічна модель дослідження вибудовується як ієрархічно організована система, у якій застосовуються різні наукові підходи, серед яких культурологічний підхід виконує інтегративну функцію, забезпечуючи цілісність аналізу. Водночас принципи системності, історизму, соціокультурної зумовленості та функціональної взаємодії визначають логіку розгляду народної пісенної культури як динамічного явища, пов'язаного з конкретними умовами розвитку суспільства.

Методологічну основу дослідження становлять культурологічний, міждисциплінарний, термінологічний, системний, функціональний, типологічний, історико-культурний, когнітивний та інтерпретаційний підходи. Їх реалізація забезпечується застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

У межах цієї методологічної моделі підходи і методи поєднуються, що дозволяє розглядати народну пісенну культуру Черкащини у єдності її художніх, соціальних, історичних і функціональних характеристик, а також простежити взаємозв'язки між традиційними формами пісенної творчості та сучасними процесами їх трансформації. Така методологічна позиція забезпечує цілісність подальшого аналізу народної пісенної культури Черкащини.

Центральне місце у методологічній моделі даного дослідження посідає культурологічний підхід, який визначає загальну логіку аналізу народної пісенної культури та забезпечує її цілісне осмислення як складного соціокультурного феномена. У працях В. М. Шейка культурологічний підхід трактується як інтегративна методологічна основа дослідження культури, що передбачає розгляд культурних явищ у єдності їх духовних, соціальних, історичних і функціональних вимірів [133; 411; 412]. У цьому контексті культура постає як система, у межах якої взаємодіють різні форми духовного життя, соціальні інституції та комунікативні практики, що дозволяє розглядати народну пісенну культуру у широкому соціокультурному контексті.

Застосування культурологічного підходу у даній дисертації зумовлене специфікою об'єкта дослідження – народної пісенної культури Черкащини, яка

не може бути адекватно осмислена виключно як сукупність фольклорних текстів або музичних форм. Вона розглядається як система, що включає народнопісенні тексти, традиції їх побутування і передавання, носіїв культури, культурні практики, а також організаційні та сучасні форми їх репрезентації. Саме такий підхід дозволив у пункті 1.1 обґрунтувати визначення народної пісенної культури як цілісної соціокультурної системи.

Культурологічний підхід у дослідженні народної пісенної культури забезпечує реалізацію низки важливих аналітичних можливостей. По-перше, він дозволяє розглядати пісенну традицію у зв'язку з історичними, соціальними та культурними умовами її формування і розвитку, що є необхідним для аналізу регіональної специфіки народної пісенної культури Черкащини (пункти 2.1–2.2). По-друге, він дає змогу виявити функціональну роль народної пісні у системі культурної пам'яті, національної ідентичності та соціальної комунікації (пункт 2.3). По-третє, він також дозволяє простежити трансформаційні процеси народної пісенної культури в умовах сучасного культурного простору, зокрема її адаптацію до нових форм побутування, медіа та сценічних практик (пункти 3.2–3.3).

У межах культурологічного підходу в дослідженні застосовано метод соціокультурної детермінації та метод соціокультурної каузальності, які конкретизують аналіз взаємозв'язку культури і суспільства [134; 135]. Метод соціокультурної детермінації дозволяє розглядати народну пісенну культуру як явище, зумовлене історичними, соціально-економічними умовами та культурним середовищем регіону, що дало змогу виявити залежність пісенної традиції від соціокультурної динаміки Черкащини (пункт 2.2).

Водночас метод соціокультурної каузальності спрямований на виявлення зворотного впливу народної пісенної культури на соціокультурні процеси. Його застосування дозволило розглянути пісенну культуру як активний чинник культуротворення, що проявляється у діяльності виконавських колективів, культурних інституцій та фестивальних практик, які не лише відтворюють

традицію, а й формують нові культурні смисли та сприяють актуалізації культурної ідентичності.

Застосування зазначених методів у межах культурологічного підходу забезпечує розгляд народної пісенної культури Черкащини як динамічної системи, у якій поєднуються процеси збереження, розвитку та оновлення культурної традиції, що дозволяє обґрунтувати її місце у загальноукраїнському культурному просторі.

Методологічна модель дослідження також ґрунтується на міждисциплінарному підході, зумовленому складністю народної пісенної культури як об'єкта культурологічного дослідження. Його застосування передбачає інтеграцію теоретичних положень і методичного інструментарію культурології, фольклористики, етномузикології, етнології, історії та мистецтвознавства, що забезпечує комплексний аналіз народної пісенної культури Черкащини.

У межах дисертації міждисциплінарний підхід дозволив поєднати результати різних галузей гуманітарного знання під час аналізу народнопісенних текстів, історико-культурних процесів, виконавських практик та діяльності культурних інституцій. Це дало можливість розглядати народну пісенну культуру Черкащини як цілісний соціокультурний феномен, поєднуючи культурологічний, історичний, фольклористичний та етномузикологічний виміри її дослідження.

Важливе місце у методологічній моделі дослідження посідає термінологічний підхід, реалізований методом термінологічного аналізу, який у культурологічних студіях, зокрема у працях В. М. Шейка, розглядається як необхідна умова наукової коректності й концептуальної визначеності дослідження складних культурних явищ [411; 413]. Його сутність полягає у системному аналізі, уточненні й упорядкуванні понятійно-категоріального апарату та встановленні змістових меж між спорідненими поняттями. Це набуває особливого значення через інтегративний і міждисциплінарний

характер культурологічних досліджень, забезпечуючи чіткість наукового мислення та логічну послідовність дослідження.

Застосування термінологічного підходу зумовлене тим, що поняття «народна пісенна культура» не має усталеного визначення й функціонує поряд із суміжними категоріями – «народнопісенне мистецтво» та «народнопісенна традиція». Завдяки методу термінологічного аналізу у пункті 1.1 здійснено їх розмежування, що забезпечило концептуальну чіткість дослідження. Встановлено, що народнопісенне мистецтво відображає художньо-естетичний рівень пісенної творчості, народнопісенна традиція – механізми її передавання та функціонування, тоді як народна пісенна культура охоплює ширший соціокультурний рівень, включаючи середовище побутування, носіїв і форми репрезентації.

Реалізація термінологічного підходу дозволила сформулювати авторське визначення народної пісенної культури як багаторівневої системи, що поєднує народнопісенну творчість, виконавство, традиції передавання, культурні практики та організаційні форми функціонування (пункт 1.1). Водночас було обґрунтовано її внутрішню структуру, виокремивши словесно-образний, музично-інтонаційний, обрядово-функціональний, соціокультурний і ментально-світоглядний компоненти, що забезпечило концептуальну цілісність роботи та створило підґрунтя для застосування інших методологічних підходів.

Системний підхід посідає важливе місце у методологічній моделі дослідження, оскільки дозволяє розглядати народну пісенну культуру не як сукупність окремих елементів, а як цілісне, структуроване утворення. У науковій традиції, зокрема у працях В. М. Шейка, система трактується як впорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів, що функціонують як єдине ціле та перебувають у постійній взаємодії як між собою, так і з зовнішнім середовищем [411; 413]. Подібне розуміння системи розвивається і в загальнонаукових концепціях, зокрема у теорії систем Людвіга фон Берталанфі, де система визначається як цілісне утворення, елементи якого перебувають у взаємодії [430]. У цьому контексті культура в сучасній гуманітаристиці

розглядається як складна відкрита система, що включає різні підсистеми (цінності, норми, практики, інституції), які взаємодіють і забезпечують її функціонування та розвиток.

Застосування системного підходу у даній дисертації зумовлене необхідністю цілісного осмислення народної пісенної культури Черкащини як багаторівневого явища, у якому поєднуються художні, соціальні, функціональні та інституційні компоненти. Саме завдяки цьому підходу у пункті 1.1 обґрунтовано розуміння народної пісенної культури як системи, що має внутрішню структуру і включає взаємопов'язані елементи: словесно-образний, музично-інтонаційний, обрядово-функціональний, соціокультурний та ментально-світоглядний компоненти (пункт 1.1). Така структуризація відображає взаємозв'язки між різними рівнями існування пісенної традиції, де кожен елемент займає визначене місце у системі та пов'язаний з іншими. Зокрема, музично-інтонаційний компонент взаємодіє зі словесно-образним, а обрядово-функціональний рівень визначає контекст виконання пісні, що співвідноситься з носіями культури та механізмами її передання.

Реалізація системного підходу у дослідженні здійснюється через використання взаємопов'язаних методів, насамперед структурно-системного та структурно-функціонального. Структурно-системний метод дозволяє виявити складові елементи народної пісенної культури, встановити їх ієрархію, взаємозв'язки та місце у цілісній системі культури. Його застосування було ключовим при аналізі внутрішньої будови народної пісенної культури у пункті 1.1, де здійснено виділення основних компонентів та обґрунтовано їх взаємодію (пункт 1.1). Водночас структурно-функціональний метод дозволяє встановити взаємозв'язок структури і функціонування елементів системи, що забезпечує її цілісність.

Важливою складовою системного підходу є принцип взаємодії системи із зовнішнім середовищем, що дозволяє розглядати народну пісенну культуру у контексті ширших культурних процесів. Це положення реалізовано у розділі 2, де народна пісенна культура Черкащини аналізується у взаємозв'язку з

історико-культурним розвитком регіону та соціокультурними чинниками (пункти 2.1–2.3). У цьому контексті системний підхід дозволяє простежити, як зміни у соціальному середовищі впливають на трансформацію пісенної традиції.

Системний підхід також виявляє свою ефективність у аналізі сучасних форм функціонування народної пісенної культури, зокрема у дослідженні культурних інституцій, освітніх закладів, виконавських практик і фестивального руху (пункти 3.1–3.3). Це дозволяє виявити взаємозв'язок між різними підсистемами культури – освітою, мистецькою діяльністю, культурною політикою – та показати, як вони взаємодіють у забезпеченні розвитку пісенної традиції.

Таким чином, системний підхід забезпечує цілісне бачення народної пісенної культури як складної, відкритої та динамічної системи. Його застосування дозволило виявити внутрішню організацію досліджуваного явища та простежити взаємозв'язки між його складовими елементами.

Функціональний підхід у межах даного дослідження виступає важливим методологічним інструментом, що дозволяє розкрити роль народної пісенної культури у системі соціокультурних відносин та визначити її значення у житті спільноти. У гуманітарному знанні цей підхід ґрунтується на розумінні культури як такої, що виконує певні соціальні функції, спрямовані на забезпечення стабільності, розвитку та відтворення суспільства. Теоретичні засади функціонального аналізу розроблені у працях Т. Парсонса [434] та Б. Маліновського [433], у яких культурні явища розглядаються як такі, що виконують визначені соціальні функції та забезпечують задоволення потреб як індивіда, так і суспільства.

Застосування функціонального підходу у даній дисертації зумовлене необхідністю виявлення ролей, які виконує народна пісенна культура Черкащини у різних соціокультурних контекстах. Саме завдяки цьому підходу у пункті 1.1 було здійснено виокремлення основних функцій народної пісенної культури – пізнавальної, світоглядної, комунікативної, регулятивної,

аксеологічної, культуротворчої та виховної (пункт 1.1). Такий підхід дозволяє розглядати народну пісенну культуру як багатофункціональний соціокультурний механізм, через який здійснюється передання культурного досвіду, формування ціннісних орієнтацій та забезпечення соціальної взаємодії.

Функціональний підхід використано для аналізу ролі народної пісенної культури у процесах формування культурної пам'яті та національної ідентичності (пункт 2.3). У цьому контексті народна пісня виступає інструментом збереження історичного досвіду, символічних уявлень та колективних смислів, що забезпечують тяглість культурної традиції. Такий аналіз дозволяє виявити інтегративну роль пісенної культури у згуртуванні спільноти.

Крім того, функціональний підхід застосовано при дослідженні сучасних форм існування народної пісенної культури, зокрема у контексті діяльності культурних інституцій, освітніх закладів та виконавських колективів (пункти 3.1–3.3). У цьому випадку він дозволяє визначити функції цих інституцій як механізмів збереження, передання та актуалізації пісенної традиції. Зокрема, освітні заклади виконують функцію передачі знань і навичок, виконавські колективи – функцію репрезентації та популяризації, а фестивальний рух – функцію комунікації та інтеграції народної пісенної культури у сучасний культурний простір.

Функціональний підхід також дозволяє простежити трансформацію функцій народної пісенної культури у процесі історичного розвитку. Якщо у традиційному середовищі пісня виконувала переважно обрядово-регулятивні та комунікативні функції, то у сучасному культурному просторі зростає значення її репрезентативної, ідентифікаційної та культуротворчої ролі (пункти 3.2–3.3).

Таким чином, функціональний підхід у дослідженні забезпечує можливість виявити роль народної пісенної культури у соціокультурних процесах та простежити зміну її функцій у різних історичних і сучасних контекстах.

Типологічний підхід у межах даного дослідження реалізується методами систематизації та типологізації і застосовується для наукового впорядкування різноманітних проявів народної пісенної культури та виявлення її різновидів. У гуманітарних науках типологія розглядається як метод наукового пізнання, спрямований на виділення стійких ознак об'єктів і формування на їх основі певних типів, що дозволяє встановлювати спільні та відмінні характеристики досліджуваних явищ. У культурології цей підхід використовується для впорядкування культурних форм і практик, а у фольклористиці та етномузикології – для жанрової класифікації народної творчості. Зокрема, у працях Ф. М. Колесси [148], К. В. Квітки [130] та у фольклористичній діяльності М. В. Лисенка [29] закладено основи типологічного аналізу народної музики, де пісенний матеріал систематизується за жанровими, функціональними й інтонаційними ознаками. Порівняльні фольклористичні дослідження також дозволяють виявляти структурні й типологічні особливості пісенних жанрів у різних історико-географічних умовах [88].

У дисертації методи систематизації та типологізації застосовано насамперед у пункті 1.1 під час аналізу народнопісенної творчості, що дало змогу впорядкувати різноманіття її форм, розмежувати поняття «народнопісенне мистецтво», «народнопісенна традиція» та «народна пісенна культура» і розглянути їх як різні рівні прояву пісенного феномена.

Важливим є застосування типологічного підходу при дослідженні регіональних особливостей народної пісенної культури Черкащини (пункти 2.1–2.3), де аналізуються різні типи пісенних практик і форм їх побутування залежно від історико-культурних умов та соціального середовища. Зокрема, кобзарсько-бандурна традиція розглядається як окремий тип народної пісенної культури.

У пунктах 3.1–3.3 типологічний підхід використано для аналізу сучасних виконавських практик (автентичних, сценічних, освітніх і фестивальних), що дозволило показати різні форми функціонування народної пісенної культури та їх соціокультурне значення.

Таким чином, застосування методів систематизації та типологізації забезпечило впорядкування різноманіття форм народної пісенної культури й виявлення їх характерних особливостей.

Історико-культурний підхід у межах даного дослідження виступає необхідним методологічним інструментом для осмислення народної пісенної культури як динамічного явища, що формується і розвивається у часі під впливом конкретних історичних і соціокультурних умов. У сучасній гуманітаристиці цей підхід ґрунтується на принципі історизму, відповідно до якого будь-яке культурне явище розглядається у процесі його становлення, еволюції та трансформації, а також у взаємозв'язку з історичними обставинами його функціонування. Така позиція знаходить обґрунтування у працях українських культурологів і істориків культури, зокрема у дослідженнях В.М Шейка та Н. М. Кушнарєнко, де підкреслюється необхідність розгляду культури як історично змінної системи, що відображає розвиток суспільства та його ціннісних орієнтацій [411; 413]. Узагальнення теоретичних засад історико-культурного аналізу також представлено у навчальному посібнику Культурологія: теорія та історія культури, у якому культура розглядається як історично детермінований процес, що поєднує традицію і новації [174].

У контексті музичної культури історико-культурний підхід отримує подальший розвиток у працях Л.П. Корній та Б.О. Сюті, де українська музична культура інтерпретується як цілісний історичний процес, що охоплює різні етапи розвитку – від традиційних форм до професійного мистецького середовища [163; 164]. Це дає підстави розглядати народну пісенну культуру як органічну складову ширшого культурного процесу, що розгортається у часовій перспективі.

Застосування історико-культурного підходу у даній дисертації зумовлене тим, що народна пісенна культура Черкащини розглядається не як статичний пласт фольклорної спадщини, а як процесуальне явище, що зазнає змін у різні історичні періоди. Саме цей підхід дозволив у межах аналізу простежити розвиток народної пісенної культури регіону від XIX століття до сучасності,

враховуючи як етапи її становлення, так і особливості функціонування у різних історичних контекстах (пункт 2.1). Зокрема, було враховано роль етнографічних досліджень XIX століття, діяльність українських композиторів і фольклористів, процеси інституалізації культури у XX столітті, а також сучасні трансформації, пов'язані з глобалізаційними та медіаційними процесами.

Використання історико-культурного підходу також дало змогу виявити соціокультурні чинники, що впливали на формування народної пісенної культури Черкащини, зокрема історичні події, регіональні особливості розвитку, культурні взаємодії та зміни у способі життя населення (пункт 2.2). У цьому контексті народна пісенна культура постає як форма відображення історичного досвіду спільноти, у якій акумулюються події, цінності та світоглядні уявлення різних епох, що узгоджується з положеннями теорії культурної пам'яті Я. Ассмана [428].

Крім того, історико-культурний підхід був застосований для аналізу народної пісенної культури як складової культурної пам'яті, що забезпечує зв'язок між поколіннями та збереження ідентичності (пункт 2.3). У цьому контексті бандурна традиція Черкащини розглядається як форма репрезентації історичного досвіду, у якій через пісенний репертуар, виконавські практики та організаційні форми відтворюються соціально значущі смисли та уявлення різних епох. Це дозволяє інтерпретувати її як один із механізмів збереження і передачі культурної пам'яті.

Водночас історико-культурний підхід виявив свою ефективність і при аналізі сучасного стану народної пісенної культури, оскільки дозволяє розглядати сучасні форми її функціонування як результат тривалих історичних трансформацій. Це особливо важливо при дослідженні діяльності культурних інституцій, професійних колективів і фестивального руху, які виступають сучасними формами актуалізації традиції (пункти 3.1–3.3). У цьому випадку історико-культурний підхід забезпечує розуміння спадкоємності між традиційними та сучасними формами пісенної культури, а також дозволяє виявити нові тенденції її розвитку.

Отже, історико-культурний підхід у даному дослідженні забезпечує можливість розглядати народну пісенну культуру Черкащини у часовій динаміці, виявляти закономірності її розвитку та трансформації, а також встановлювати зв'язки між історичними умовами та сучасним станом пісенної традиції. Його застосування є необхідним для комплексного осмислення досліджуваного феномена та дозволяє інтегрувати історичний і культурологічний виміри аналізу в єдину методологічну систему.

Когнітивний (пізнавальний) підхід у межах даного дослідження виступає важливим методологічним інструментом, що забезпечує осмислення народної пісенної культури як форми накопичення, організації та передання знань про світ, людину і соціальну реальність. У культурологічній методології, зокрема у працях В. М. Шейка, акцентується увага на пізнавальному змісті культурних явищ, їх ролі у формуванні уявлень, цінностей і моделей мислення, притаманних певній спільноті [413].

У сучасних гуманітарних дослідженнях когнітивний підхід пов'язується з аналізом культури як специфічної системи знань і символічних структур, через які здійснюється осмислення дійсності. Важливими у цьому аспекті є положення К. Гірца, який розглядає культуру як «павутину значень», створену людиною, а також підходи когнітивної антропології, де культура трактується як система знань, що функціонує у межах соціуму [432]. Такий підхід дозволяє розглядати народну пісенну культуру не лише як художнє або соціальне явище, а як форму культурного знання, у якій закріплюються уявлення про світ, моральні норми, соціальні ролі та історичний досвід.

Застосування когнітивного підходу у даній дисертації проявляється передусім у пункті 1.1, де народна пісенна культура розглядається як носій колективного досвіду і знань, що передаються у процесі усної традиції (пункт 1.1). У цьому аспекті пісенна творчість постає як форма осмислення реальності, у якій через образну, символічну та інтонаційну систему відображаються уявлення про світ, соціальні відносини, історичні події та ціннісні орієнтації спільноти. Завдяки когнітивному підходу народна пісенна культура

інтерпретується не лише як форма художнього вираження, а як механізм збереження і передання знань, що забезпечує культурну тяглість і міжпоколінну комунікацію.

Крім того, когнітивний підхід дозволяє поглибити осмислення функцій народної пісенної культури, зокрема її пізнавальної та світоглядної ролі, обґрунтованих у пункті 1.1 (пункт 1.1). У цьому аспекті пісня виступає засобом формування уявлень про світ і людину, а також способом закріплення соціально значущого досвіду у свідомості носіїв культури. Водночас у межах аналізу культурної пам'яті (пункт 2.3) когнітивний підхід дозволяє розглядати народну пісенну культуру як форму збереження та актуалізації знань про минуле.

У дослідженні сучасного функціонування народної пісенної культури (пункти 3.2–3.3) когнітивний підхід сприяє розумінню процесів переосмислення традиційних знань у нових культурних умовах. Зокрема, сценічні інтерпретації та діяльність культурних інституцій демонструють, що народна пісенна культура продовжує виконувати пізнавальну функцію, адаптуючи традиційні смисли до сучасного культурного контексту.

Таким чином, когнітивний підхід у дослідженні дозволяє розглядати народну пісенну культуру Черкащини як форму культурного знання, що відображає досвід, уявлення та цінності спільноти, забезпечуючи їх збереження та актуалізацію у сучасному культурному просторі.

Інтерпретаційний підхід у межах даного дослідження реалізується герменевтичним методом і забезпечує розкриття смислових, символічних та ціннісних вимірів народної пісенної культури, які не зводяться до її структурних чи функціональних характеристик. У сучасній гуманітаристиці цей підхід сформувався в руслі герменевтичної традиції, засади якої були закладені у працях Г.-Г. Гадамера [431] та розвинуті у культурологічних й антропологічних дослідженнях К. Гірца [24; 432]. У межах цього підходу культура розглядається як система значень, що потребує тлумачення, а

культурні явища – як символічні форми, у яких зафіксовано досвід, уявлення та моделі світорозуміння спільноти.

Застосування герменевтичного методу зумовлене тим, що народна пісенна культура Черкащини постає як носій смислів, які відображають світогляд, історичну пам'ять і ціннісні орієнтації спільноти. У пункті 1.1 це проявляється у розгляді народної пісні як носія символічних образів, емоційних смислів і культурних кодів, де словесно-образний та музично-інтонаційний компоненти виступають засобами вираження колективного досвіду, а пісенний текст – способом культурного осмислення реальності.

Особливого значення інтерпретаційний підхід набуває у дослідженні народної пісенної культури як простору культурної пам'яті (пункт 2.3). Ідеї К. Гірца щодо «насиченого опису» культури дозволили розглядати народну пісенність Черкащини як систему символічних значень, через яку відтворюються історичний досвід і моделі колективної ідентичності [432]. Це забезпечило розкриття смислів, закладених у пісенному матеріалі, що актуалізуються у процесі виконання та сприйняття.

У пунктах 3.2–3.3 інтерпретаційний підхід використано для аналізу сучасних форм функціонування народної пісенної культури, де сценічні інтерпретації, діяльність виконавських колективів і фестивальний рух розглядаються як форми переосмислення традиційних смислів у нових культурних контекстах.

Таким чином, застосування герменевтичного методу забезпечило осмислення народної пісенної культури як системи значень і символів, доповнивши аналіз її структури, функцій і розвитку розкриттям смислового наповнення.

Отже, методологічна модель дослідження народної пісенної культури Черкащини ґрунтується на поєднанні взаємодоповнювальних підходів і методів, об'єднаних культурологічним баченням народної пісенної культури як складного соціокультурного феномена та складової нематеріальної культурної спадщини.

Культурологічний підхід забезпечує цілісність дослідження, тоді як термінологічний, системний, функціональний, типологічний, історико-культурний, когнітивний та інтерпретаційний підходи дозволяють розкрити різні аспекти народної пісенної культури – від уточнення її понятійного змісту та внутрішньої структури до виявлення особливостей функціонування, історичного розвитку, смислового наповнення та сучасних форм репрезентації.

Застосування методів соціокультурної детермінації та соціокультурної каузальності дало змогу простежити взаємозв'язок народної пісенної культури Черкащини з історичними, соціальними та культурними процесами регіону, а також визначити її роль у формуванні культурної пам'яті, регіональної ідентичності та сучасних культурних практик.

Таким чином, сформована методологічна модель забезпечує комплексне дослідження народної пісенної культури Черкащини у взаємодії традицій, трансформацій та сучасних форм функціонування і виступає теоретико-методологічною основою подальшого аналізу досліджуваного феномена.

1.3. Джерельна база дослідження народної пісенної культури Черкащини

У сучасному культурологічному дискурсі особливого значення набуває джерелознавчий аналіз як важлива складова дослідження народної пісенної культури, що дозволяє виявити особливості її формування, розвитку та функціонування у різних соціокультурних умовах [335; 423]. Звернення до джерельної бази дає змогу простежити процеси збереження, передавання та трансформацій народної пісенної культури як складової нематеріальної культурної спадщини, а також визначити її роль у формуванні культурної пам'яті та національної ідентичності [63; 112; 369].

Особливої актуальності набуває вивчення народної пісенної культури у регіональному вимірі, оскільки саме на цьому рівні виявляються специфіка локальних традицій, особливості їх функціонування та взаємодія із

загальноукраїнським культурним простором [164; 416]. Народна пісенна культура Черкащини як складова загальноукраїнського культурного простору репрезентує важливий пласт духовної культури, що поєднує традиційні форми побутування з сучасними культурними практиками.

Для визначення специфіки джерельної бази дослідження доцільно звернутися до аналізу наукових праць і джерел, що висвітлюють різні аспекти її розвитку, функціонування та трансформацій. Джерельна база дослідження представлена різними типами джерел, що забезпечують комплексне вивчення народної пісенної культури Черкащини як складного соціокультурного явища. Її структура зумовлена необхідністю поєднання теоретичних, фольклорних, документальних та сучасних матеріалів, які відображають як історичні аспекти розвитку народної пісенної традиції, так і особливості її функціонування у сучасному культурному просторі.

Важливу складову джерельної бази становлять наукові праці з культурології, фольклористики та музикознавства, які формують теоретичне підґрунтя дослідження народної пісенної культури.

Культурологічні дослідження формують розуміння народної пісенної культури як складової духовної культури суспільства. У працях І. Юджіна [423] окреслено визначники української культури та її ціннісні основи; у дослідженні А. Фурдичка [369] народна пісенна культура розглядається як засіб збереження національної ідентичності; у роботах С. Садовенко [296] та Т. Шершової [415; 416] підкреслюється її роль у формуванні культурної пам'яті. Значення народної пісні як чинника формування національної самосвідомості особистості розкрито у праці В. Семенчука [301], а у сучасних дослідженнях (зокрема [118; 320; 321]) акцентовано увагу на її функціонуванні в умовах сучасного культурного простору та регіональних культурних процесах.

До фольклористичних джерел належать праці, у яких народна пісня розглядається як складова усної народної творчості, що функціонує у традиційному середовищі та відображає світоглядні уявлення, соціальні практики та історичний досвід народу. Зокрема, у дослідженнях С. Грици [63]

розкрито особливості існування фольклору у просторі та часі, його варіативність і залежність від культурного контексту; у підручнику А. Іваницького [112] систематизовано жанрову структуру українського музичного фольклору та визначено його основні функції; у працях М. і З. Лановиків [178] узагальнено теоретичні засади вивчення усної народної творчості. Значення народнопісенної традиції у системі українознавства висвітлено у праці В. Короті-Ковальської [166], а жанрові особливості пісенного фольклору проаналізовано у дослідженні Л. Копаниці [161]. Сучасні наукові розвідки також уточнюють методи аналізу пісенного матеріалу та підходи до його систематизації [296; 298].

Музикознавчі праці дозволяють розкрити специфіку народної пісенної культури як складової музичної культури. У дослідженнях К. Квітки [130] та Ф. Колесси [148] здійснено аналіз мелодики українських народних пісень, їх структурних і ладо-інтонаційних особливостей; у працях А. Іваницького [111; 113] представлено зразки музичного фольклору та окреслено принципи його дослідження. Узагальнення розвитку української музичної культури, у контексті якого народна пісенна традиція постає як її основа, подано у працях Л. Корній [163] та Л. Корній, Б. Сюті [164]. У сучасних музикознавчих дослідженнях також висвітлюються питання трансформації народнопісенних джерел та їх сценічного втілення [80; 126; 172; 248; 435].

Окремий напрям становлять праці, присвячені виконавським практикам народної пісенної культури, зокрема народному хоровому та бандурному мистецтву, у яких аналізуються особливості інтерпретації фольклорного матеріалу та діяльність професійних і аматорських колективів [36; 58; 285; 309].

Таким чином, наукові джерела забезпечують теоретичну основу дослідження народної пісенної культури Черкащини, дозволяють визначити її сутність, функції та місце у системі культури, а також слугують підґрунтям для аналізу конкретного регіонального матеріалу без дублювання загальних положень, розглянутих у попередньому підрозділі. Методологічні засади дослідження ґрунтуються на культурологічних підходах до вивчення культури

як цілісної системи, розроблених у працях В. Шейка та Н. Кушнарєнко [411; 413], а також на сучасних підходах до культурологічного аналізу соціокультурних процесів [414].

Значну частину джерельної бази дослідження становлять фольклорні та етнографічні матеріали, які репрезентують народну пісенну культуру як безпосередню форму її побутування. Саме ці джерела фіксують пісенну традицію у природному середовищі її існування та дозволяють простежити її варіативність і зв'язок із культурними практиками.

У межах даного дослідження поняття "народнопісенні джерела" використовується для позначення цієї групи матеріалів, оскільки вона безпосередньо репрезентує народнопісенну традицію у її автентичному побутуванні. До народнопісенних джерел належать фольклорні записи, друковані збірники народних пісень, матеріали польових експедицій, аудіозаписи автентичного виконання та інші матеріали, що відображають процеси функціонування і трансформації народнопісенних джерел.

Першу групу становлять збірники українських народних пісень і хрестоматійні видання, у яких систематизовано пісенний матеріал та подано його нотні й текстові записи. До них належать як класичні збірники [117; 240; 425], так і навчальні та наукові видання, зокрема хрестоматія з українського музичного фольклору [113], що містить зразки пісенного матеріалу з відповідними коментарями. Окрему групу складають регіональні пісенні збірники, у яких представлено матеріал Черкащини [319; 322; 324]. Важливим доповненням є електронні нотні ресурси [260], які містять записи народних пісень, зокрема матеріали, пов'язані з пісенною традицією Черкащини, та розширюють доступ до фольклорного матеріалу.

Другу групу становлять етнографічні джерела, у яких народна пісня розглядається у зв'язку з обрядовістю та традиційним побутом. Зокрема, у матеріалах етнографічних експедицій [347] зафіксовано обрядовий контекст функціонування пісень, а у регіональних історико-етнографічних дослідженнях Черкащини [368; 427] простежено зв'язок пісенної традиції з локальними

культурними практиками. До цієї ж групи належать праці, присвячені обрядовому фольклору та регіональним особливостям його функціонування [109; 284].

Третю групу становлять матеріали фольклористичних та етномузикологічних досліджень, у яких аналізуються особливості народнопісенної традиції, її регіональні прояви та виконавські практики. Зокрема, дослідження народних пісень Черкащини та суміжних територій [85; 368], а також праці, присвячені регіональним традиціям музичного фольклору [282], дозволяють виявити специфіку пісенної культури регіону. У працях, що стосуються теоретичних аспектів фольклору [112; 267], обґрунтовано підходи до аналізу польових матеріалів і фольклорних записів.

Окреме значення мають дослідження поезики народної пісні, у яких розкривається її образна система та семантика [67], а також праці, що стосуються естетичних аспектів пісенного фольклору [51], що дозволяє розглядати народну пісню як цілісне культурне явище.

Таким чином, фольклорні та етнографічні матеріали являють собою базовий рівень джерельної основи дослідження, оскільки забезпечують доступ до автентичного пісенного матеріалу, відображають його регіональну специфіку та дозволяють простежити функціонування народної пісенної культури Черкащини у традиційному та сучасному культурному середовищі.

Вагоме місце у джерельній базі дослідження займають архівні матеріали, які відображають реальні процеси функціонування народної пісенної культури Черкащини у конкретних історико-культурних умовах. На відміну від узагальнюючих наукових праць, ці джерела фіксують документально підтверджені факти діяльності культурних інституцій, творчих колективів і органів управління культурою.

Основою цієї групи є документи Державного архіву Черкаської області, серед яких представлені звіти, протоколи та постанови. Зокрема, звітні матеріали про діяльність культурно-освітніх установ (зокрема хати-читальні) [106] відображають стан культурної роботи на місцевому рівні, включаючи

організацію співочої діяльності та залучення населення до народної творчості. Протоколи засідань органів управління культурою [95] фіксують питання функціонування творчих колективів, зокрема народних хорів, їх репертуарної та організаційної діяльності. Це підтверджується архівними матеріалами щодо створення та діяльності Черкаського державного українського народного хору [34; 35]. Постанови культурно-адміністративних органів [94] містять узагальнення результатів проведення культурно-мистецьких заходів, зокрема свят пісні, що дозволяє простежити роль масових подій у розвитку народної пісенної культури.

Окрему групу становлять архівні документи освітнього та управлінського характеру, які відображають процес формування інституційної основи музичної культури регіону. До них належать рішення органів влади щодо відкриття мистецьких навчальних закладів [291] і накази у сфері культурної освіти [216], що свідчать про становлення системи професійної підготовки у сфері музичного мистецтва, зокрема народного співу; важливими є й документи, що висвітлюють становлення та розвиток театральних інституцій регіону [90; 266].

Важливими є також матеріали архівів культурних установ, зокрема репертуарні плани творчих колективів [286], які дають змогу проаналізувати зміст виконавської діяльності, співвідношення народнопісенного матеріалу з іншими жанрами та особливості сценічного втілення пісенної традиції.

У окрему підгрупу можемо віднести матеріали особових архівів (аудіо- та відеозаписи) [259; 262], у яких зафіксовано виконавську практику народної пісенної культури. Ці матеріали відображають особливості інтерпретації пісенного репертуару, виконавську манеру та варіативність виконання, поєднуючи документальну фіксацію з живим культурним контекстом.

Таким чином, архівні джерела представлені різними типами документів – звітами, протоколами, постановами, управлінськими рішеннями, репертуарними матеріалами та особовими архівами – що забезпечує можливість комплексного відтворення процесів розвитку народної пісенної культури Черкащини як у історичному, так і в сучасному вимірах.

Значну частину джерельної бази дослідження становлять матеріали періодичних видань, представлені публікаціями у регіональній та всеукраїнській пресі. На відміну від наукових праць, ці джерела відображають безпосередній перебіг культурних процесів, фіксують актуальні події, діяльність творчих колективів та реакцію суспільства на розвиток народної пісенної культури Черкащини.

До цієї групи належать матеріали регіональних газет, зокрема «Черкаський край», «Нова Доба», «Вечірні Черкаси», «Черкаська правда», «Прес-Центр» та ін., у яких висвітлюється культурно-мистецьке життя області [52; 77; 86; 146; 175; 185; 204; 300; 305; 336; 400; 421]. У цих публікаціях представлено інформацію про діяльність народних і професійних колективів, проведення фестивалів, концертів, конкурсів, а також про розвиток аматорського мистецтва та збереження фольклорних традицій.

Окрему групу становлять матеріали, присвячені діяльності Черкаського академічного заслуженого українського народного хору та інших виконавських колективів, у яких висвітлюються репертуарна політика, гастрольна діяльність, участь у культурних заходах та роль у популяризації народної пісенної культури [10; 11; 18; 86; 99; 100; 107; 131; 137; 140; 165; 167; 181; 189; 200; 225; 229; 231; 232; 244; 253; 287; 288; 294; 295; 312; 314; 324; 340; 341; 344; 346; 395; 418; 419]. Ці джерела характеризують функціонування народнопісенної традиції у сфері професійного та аматорського виконавства.

Значний масив становлять публікації, що відображають розвиток окремих напрямів народної пісенної культури, зокрема бандурного мистецтва, діяльності творчих осередків, освітніх закладів та культурних інституцій [38; 48; 84; 96; 102; 122; 143; 250; 169; 278; 313; 315; 316; 342; 343; 351; 359; 361; 381]. У цих матеріалах фіксується участь молоді у народнопісенній традиції, діяльність навчальних закладів, а також популяризація фольклору в освітньому середовищі.

У окрему підгрупу віднесемо публікації історико-культурного характеру, в яких висвітлюються етапи становлення культурних інституцій, розвиток

народної пісенної традиції у різні періоди та збереження культурної спадщини регіону [12; 16; 19; 20; 27; 39; 43; 53; 54; 57; 65; 74; 77; 78; 114; 138; 147; 162; 173; 177; 179; 199; 204; 209; 214; 217; 257; 265; 289; 297; 308; 322; 348; 358; 362; 364; 367; 379; 388; 389; 397; 399; 405; 406]. Ці матеріали дозволяють доповнити наукові та архівні дані фактологічною інформацією про культурні події та процеси.

Таким чином, матеріали періодики відображають живий культурний процес, фіксують сучасні та історично значущі події, пов'язані з розвитком народної пісенної культури Черкащини, і виступають важливим джерелом для аналізу її функціонування у реальному соціокультурному середовищі.

Важливу групу джерельної бази дослідження становлять джерела особового походження, які дозволяють відтворити індивідуальний вимір функціонування народної пісенної культури Черкащини. До них належать інтерв'ю з представниками культурно-мистецького середовища регіону, зокрема композиторами, виконавцями, керівниками творчих колективів та діячами культури.

Особливе значення мають інтерв'ю, здійснені автором дослідження, у яких відображено особливості творчої діяльності, виконавської практики, формування репертуару та осмислення народної пісенної культури в сучасному культурному середовищі. Зокрема, частина інтерв'ю опублікована у періодичному виданні «Черкаський край» [40; 198], що засвідчує їх введення до публічного культурного дискурсу, тоді як інші матеріали подано у додатках до дисертації (Додаток Б, В, Г, Д, Е).

У цих інтерв'ю зафіксовано індивідуальні підходи до інтерпретації народної пісенної традиції, особливості поєднання автентичного матеріалу з сучасними формами його відтворення, а також роль творчих колективів і окремих митців у збереженні та популяризації народної пісенної культури Черкащини. Вони дозволяють простежити взаємозв'язок професійного та аматорського середовища, вплив освітніх і виконавських практик на розвиток пісенної традиції, а також її адаптацію до сучасних соціокультурних умов.

Окремі аспекти функціонування народної пісенної культури Черкащини уточнювалися також у процесі неформалізованих бесід з учасниками культурного середовища – виконавцями, представниками творчих колективів та носіями традиції. Ці усні свідчення, не зафіксовані у формі структурованих інтерв'ю, використовувалися як допоміжний матеріал для кращого розуміння локального контексту та особливостей побутування народної пісенної традиції.

Важливим доповненням до джерел особового походження є мемуарно-біографічні праці, у яких зафіксовано індивідуальний досвід представників української пісенної культури. До них належить, зокрема, праця Раїси Кириченко «Я козачка твоя, Україно» [132], у якій відображено особисте осмислення творчого шляху, ставлення до народнопісенної традиції, а також її місця у національному культурному просторі. Такі джерела поєднують елементи особистого досвіду та культурної рефлексії, що розширює можливості інтерпретації матеріалу.

Таким чином, джерела особового походження, представлені інтерв'ю та доповнені мемуарно-біографічними матеріалами, забезпечують можливість розгляду народної пісенної культури Черкащини через призму особистого досвіду її носіїв і учасників культурного процесу, що сприяє глибшому розумінню механізмів її функціонування та розвитку у сучасному культурному просторі.

Наступною складовою джерельної бази дослідження є аудіовізуальні матеріали, які забезпечують безпосередню фіксацію функціонування народної пісенної культури та дозволяють дослідити її у процесі виконання. На відміну від текстових і нотних джерел, ці матеріали відображають цілісний виконавський акт, включаючи вокальну манеру, інтонаційні особливості, темпоритміку, ансамблеву взаємодію та сценічну поведінку виконавців.

До аудіальних джерел належать записи народних пісень, представлені як у вигляді архівних матеріалів, так і у форматі цифрових аудіоколекцій. Зокрема, важливе значення мають аудіозаписи народнопісенного матеріалу, доступні в

онлайн-форматі [260], які дають змогу аналізувати інтонаційні та мелодичні особливості пісенної традиції.

Відеоматеріали відображають сучасну виконавську практику народної пісенної культури. До них належать записи концертів, фестивалів, виступів народних хорів, вокальних ансамблів та інструментальних колективів Черкащини [155; 158; 259; 261 262; 356]. Ці матеріали дозволяють простежити особливості сценічного втілення народної пісні, варіативність виконавських інтерпретацій та функціонування традиції у професійному і аматорському середовищах.

Окрему підгрупу становлять відеоматеріали, що фіксують взаємодію народної пісні з інструментальною традицією та сценічними формами мистецтва [41; 245], а також матеріали, що репрезентують обрядові та театралізовані форми народної культури [355]. Вони дають змогу дослідити синтетичний характер народнопісенного виконання та його інтеграцію у різні види художньої практики.

Значний інтерес мають відеозаписи, що відображають функціонування народної пісні у сучасному соціокультурному середовищі, зокрема у волонтерських ініціативах та громадських практиках [3; 70]. У цих матеріалах народна пісня виступає не лише як елемент культурної традиції, а як засіб соціальної комунікації та консолідації спільноти.

Окрему групу складають документальні фільми та відеоматеріали історико-культурного спрямування, у яких народна пісенна культура осмислюється у ширшому історичному контексті [213; 283; 378]. Вони поєднують елементи фіксації виконавської практики з авторською інтерпретацією культурних процесів, що дозволяє глибше зрозуміти трансформації народнопісенної традиції.

Важливими є також матеріали особових архівів, що містять записи виконання народних пісень у локальному середовищі [259; 262]. Вони дозволяють простежити збереження автентичних рис народної пісенної

культури, особливості локальних варіантів виконання та їх трансформацію в сучасних умовах.

Таким чином, аудіовізуальні матеріали забезпечують можливість комплексного дослідження народної пісенної культури Черкащини у її живому функціонуванні, поєднуючи фіксацію виконавської практики з аналізом її трансформацій у сучасному культурному просторі.

Матеріали культурних інституцій – важлива складова джерельної бази дослідження, оскільки відображають реальні процеси функціонування народної пісенної культури Черкащини у сучасному культурному середовищі. До цієї групи належать документи, інформаційні матеріали, звіти, репертуарні плани, а також електронні ресурси офіційних сайтів і сторінок культурних установ.

Значну частину займають матеріали закладів мистецької освіти, зокрема Черкаський музичний фаховий коледж ім. С.С. Гулака-Артемівського (ЧМФКім.ГА) та Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П.Д.Демуцького (УОМФКім.Д). Вони представлені офіційними сайтами, навчально-методичними матеріалами, звітами, інформацією про освітні, концертні та наукові заходи [4; 28; 32; 38; 44; 45; 69; 91; 103; 105; 108; 115; 151-153; 156; 157; 159; 160; 168; 203; 206; 208; 210; 326; 330; 332; 235-237; 339; 243; 247; 258; 359; 360; 381; 387; 402; 422; 424]. Вони дають змогу виявити функціонування народної пісенної культури у системі професійної підготовки, її інтеграцію в освітній процес та роль у формуванні виконавської практики. Важливими є також матеріали, що відображають діяльність вищих мистецьких навчальних закладів та творчих колективів, зокрема факультету мистецтв УДПУ ім. Павла Тичини, а також інформація про студентські та професійні виконавські колективи [104; 218; 357; 363; 396]. Ці джерела дозволяють дослідити особливості функціонування народної пісні у молодіжному та професійному середовищах.

Окрему групу формують матеріали культурних установ регіону, зокрема Черкаської обласної філармонії, Черкаського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка, а також

інформація про діяльність творчих колективів [7; 22; 47; 82; 89; 93; 119; 145; 180; 186; 219; 251; 290; 299; 325; 328; 340; 352; 353; 382; 390; 391]. Вони відображають репертуарну політику, концертну діяльність та сценічну репрезентацію народної пісенної культури.

Вагоме значення мають матеріали Комунальної установи «Обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи» Черкаської обласної ради, представлені публікаціями про фольклорні свята, конкурси, експедиційну діяльність, семінари та культурні проєкти [8; 68; 73; 97; 101; 128; 170; 196; 207; 215; 221-224; 233; 234; 238; 239; 241; 268; 270; 331; 350; 392; 393; 404; 420]. Ці джерела дозволяють простежити процеси збереження та популяризації народної пісенної традиції, а також її функціонування у сучасному культурному просторі.

До цієї групи також належать нормативно-програмні документи органів місцевого самоврядування, що визначають стратегії розвитку культурної сфери регіону [269; 271- 273; 275-277; 329]. Вони відображають інституційні механізми підтримки народної пісенної культури, зокрема через реалізацію культурних програм, грантів та ініціатив.

Окреме місце займають репертуарні та архівні матеріали культурних установ, зокрема репертуарні плани творчих колективів [286], які дозволяють проаналізувати зміст виконавської діяльності та місце народнопісенного матеріалу у структурі концертної практики.

Таким чином, матеріали культурних інституцій, незалежно від форми їх подання, забезпечують можливість комплексного аналізу сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини, її інституційного забезпечення, освітніх, виконавських та соціокультурних форм реалізації.

Інтернет-ресурси як складова джерельної бази дослідження забезпечують доступ до різних типів матеріалів, пов'язаних із народною пісенною культурою, зокрема довідкової інформації, аудіовізуальних записів і цифрових колекцій. У сучасних умовах вони виступають однією з основних форм репрезентації

культурних процесів, що дозволяє досліджувати функціонування народної пісенної традиції у відкритому інформаційному просторі.

До цієї групи належать довідкові електронні ресурси, зокрема енциклопедичні та інформаційні платформи [384; 386], які використовуються для уточнення фактографічних відомостей про культурні інституції, творчі колективи та діячів музичної культури. Такі джерела забезпечують оперативний доступ до узагальненої інформації та сприяють систематизації матеріалу.

Важливе місце посідають цифрові відеоплатформи, зокрема YouTube, які містять записи концертів, виступів, лекцій, документальних матеріалів і театралізованих постановок [41; 155; 158; 213; 261; 283; 355; 356; 364]. Ці матеріали дозволяють простежити особливості виконавської практики, взаємодію народної пісні з іншими видами мистецтва, а також її функціонування у сучасному культурному середовищі.

До інтернет-ресурсів належать також спеціалізовані сайти та цифрові платформи, що містять матеріали з народної музичної культури, включаючи аудіозаписи, нотні зразки та інформацію про музичні традиції [121; 260]. Вони розширюють джерельну базу дослідження та забезпечують доступ до матеріалів, які не представлені у друкованих виданнях або архівних фондах.

Таким чином, інтернет-ресурси забезпечують можливість доступу до актуальних цифрових матеріалів, сприяють фіксації та поширенню народної пісенної культури та дозволяють досліджувати її функціонування у сучасному інформаційному середовищі.

Аналіз джерельної бази дослідження засвідчує її багаторівневий і структурно диференційований характер, що зумовлено поєднанням різних типів джерел, які відображають народну пісенну культуру Черкащини у кількох взаємопов'язаних вимірах – теоретичному, історико-документальному, виконавському та соціокультурному. Сукупність наукових праць, фольклорних і етнографічних матеріалів, архівних документів, періодики, джерел особового походження, аудіовізуальних матеріалів, а також матеріалів культурних

інституцій та інтернет-ресурсів забезпечує можливість комплексного дослідження народної пісенної культури як цілісного культурного феномену.

Важливою характеристикою джерельної бази є поєднання джерел різного рівня узагальнення. Наукові праці формують теоретико-методологічне підґрунтя дослідження, визначаючи підходи до аналізу народної пісенної культури як складової духовної культури суспільства. Фольклорні та етнографічні матеріали забезпечують доступ до автентичного пісенного матеріалу, дозволяючи виявити його жанрову, інтонаційну та функціональну специфіку. Архівні джерела, у свою чергу, відтворюють історичну динаміку розвитку пісенної традиції, фіксуючи діяльність культурних інституцій і творчих колективів у конкретних історичних умовах.

Суттєве значення має поєднання джерел, що відображають як традиційні, так і сучасні форми існування народної пісенної культури. Якщо фольклорні записи та етнографічні матеріали репрезентують її у природному середовищі побутування, то матеріали періодики, аудіовізуальні джерела, інституційні матеріали та інтернет-ресурси дозволяють простежити процеси трансформації пісенної традиції, її сценічного втілення, інституційного закріплення та функціонування у сучасному культурному просторі.

Окремою особливістю джерельної бази є її регіональна спрямованість. Значна частина використаних матеріалів безпосередньо пов'язана з культурним середовищем Черкащини, що дає змогу виявити локальні особливості народної пісенної культури та простежити її взаємодію з освітніми, виконавськими й культурними практиками. Водночас залучення загальноукраїнських наукових досліджень і порівняльних матеріалів дозволяє розглядати цей регіональний феномен у ширшому контексті розвитку української музичної культури, що створює необхідні умови для його комплексного культурологічного аналізу як динамічного явища.

Таким чином, різнотипність, багаторівневість і функціональна взаємодоповнюваність джерельної бази створюють необхідні умови для комплексного культурологічного аналізу народної пісенної культури

Черкащини, що дозволяє розглядати її як динамічне явище, сформоване у взаємодії традиційних форм, інституційних механізмів та сучасних соціокультурних процесів.

Попри багатокомпонентність і різноманітність джерельної бази, її аналіз виявляє низку проблем, що зумовлені специфікою досліджуваного явища та особливостями збирання і збереження матеріалів.

Насамперед слід відзначити фрагментарність джерел, оскільки значна частина матеріалів відображає окремі аспекти народної пісенної культури – жанрові особливості, діяльність окремих колективів або конкретні історичні періоди. Це ускладнює формування цілісного уявлення про розвиток пісенної традиції регіону та потребує узагальнення розрізнених даних.

З цим пов'язана проблема розпорошеності джерел, які представлені у різних формах – наукових працях, архівних документах, періодиці, аудіовізуальних матеріалах та цифрових ресурсах. Така ситуація ускладнює їх систематизацію та комплексне використання у межах дослідження.

Важливою проблемою є також недостатня систематизація наявних матеріалів, особливо фольклорних і польових записів, які часто існують у вигляді окремих публікацій або архівних одиниць без узагальнюючої наукової обробки.

Окрему складність становить специфіка усної традиції, що характеризується варіативністю виконання, залежністю від виконавського середовища та контексту побутування. Це ускладнює фіксацію автентичних форм пісенної культури та їх інтерпретацію в науковому дослідженні.

Таким чином, зазначені особливості джерельної бази зумовлюють необхідність застосування комплексного культурологічного підходу, що передбачає поєднання різних типів джерел, їх критичний аналіз та систематизацію. Це визначає необхідність подальшого системного культурологічного дослідження народної пісенної культури Черкащини.

Висновки до розділу 1

У розділі 1 здійснено комплексне теоретико-методологічне обґрунтування дослідження народної пісенної культури як складової нематеріальної культурної спадщини та об'єкта культурологічного аналізу, уточнено її понятійно-категоріальний апарат, визначено теоретико-методологічні засади дослідження й охарактеризовано джерельну базу вивчення народної пісенної культури Черкащини.

У процесі аналізу культурологічних, фольклористичних і музикознавчих праць встановлено, що у наукових дослідженнях відсутня єдина усталена дефініція поняття, яке позначає сферу функціонування народної пісні. У науковому дискурсі використовуються різні термінологічні варіанти, зокрема «народнопісенна культура», «пісенна народна культура», що свідчить про варіативність підходів до осмислення цього явища. У зв'язку з цим у дослідженні обґрунтовано доцільність використання терміна «народна пісенна культура» як такого, що найбільш повно відображає народнопісенні тексти, традиції їх побутування, культурні практики та організаційні форми збереження, передавання й репрезентації народнопісенної спадщини.

Сформульовано та обґрунтовано авторське визначення народної пісенної культури як складової нематеріальної культурної спадщини, що являє собою історично сформовану систему народнопісенних текстів та традицій їх побутування, збереження, передавання й відтворення, через яку акумулюються й транслюються культурна пам'ять, духовний досвід, цінності та світоглядні уявлення українського народу. Запропоноване визначення дозволяє розглядати народну пісенну культуру не лише як сукупність пісенних текстів або виконавських форм, а як цілісне культурне явище, що функціонує у взаємодії творчості, традиції, соціального середовища та інституційних механізмів.

Встановлено, що народна пісенна культура має складну внутрішню структуру, яка охоплює словесно-образний, музично-інтонаційний, обрядово-функціональний, соціокультурний (інституційний) та ментально-світоглядний

компоненти. Сукупність цих компонентів забезпечує цілісність народної пісенної культури як соціокультурного феномена, у межах якого поєднуються художньо-образний зміст народнопісенних текстів, музично-інтонаційні засоби їх вираження, традиційні форми побутування, механізми передавання.

Доведено поліфункціональний характер народної пісенної культури. Вона виконує пізнавальну функцію, фіксуючи та передаючи знання про світ і соціальний досвід; світоглядну – формуючи систему цінностей і уявлень; комунікативну – забезпечуючи взаємодію між членами спільноти; регулятивну – сприяючи впорядкуванню соціальних та обрядових практик; аксіологічну – закріплюючи культурні норми й цінності; культуротворчу – виступаючи засобом творення та відтворення культурних смислів; виховну – сприяючи формуванню особистості. Така функціональна багатоплановість визначає значення народної пісенної культури як важливого чинника духовного розвитку суспільства.

Встановлено, що народна пісенна культура має багаторівневий характер функціонування. Її системоутворюючою основою виступають народнопісенні тексти, а реалізація та передавання культурного змісту забезпечуються через традиції їх побутування, культурні практики та організаційні форми збереження, передавання, дослідження й репрезентації народнопісенної спадщини. Взаємодія цих рівнів забезпечує безперервність народнопісенної традиції та її адаптацію до змін соціокультурного середовища.

Встановлено, що народна пісенна культура існує у формі регіональних варіантів, які формуються під впливом історичних, географічних і соціокультурних чинників. Регіональні традиції характеризуються власними стильовими, жанровими та виконавськими особливостями й водночас інтегруються в загальнонаціональний культурний простір. У цьому контексті народна пісенна культура Черкащини розглядається як складова середньонаддніпрянського культурного ареалу та органічна частина української культури, у якій поєднуються загальнонаціональні риси й локальна специфіка.

У підрозділі 1.2 визначено методологічні засади дослідження. Обґрунтовано застосування культурологічного підходу як інтегративної основи дослідження, що забезпечує цілісне бачення народної пісенної культури як соціокультурної системи, а також міждисциплінарного підходу, який дозволив інтегрувати теоретичні положення культурології, фольклористики, етномузикології, історії, етнології та мистецтвознавства. Термінологічний підхід, реалізований методом термінологічного аналізу, забезпечив концептуальне уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження. Системний підхід дозволив розкрити структурну організацію та взаємозв'язки між компонентами народної пісенної культури; функціональний – визначити її роль і значення у соціокультурному середовищі; типологічний, реалізований методами систематизації та типологізації, – впорядкувати різноманіття пісенних форм; історико-культурний – простежити динаміку розвитку традиції; когнітивний – осмислити народну пісенну культуру як форму культурного знання; інтерпретаційний, реалізований герменевтичним методом, – розкрити її смислові та символічні виміри.

Комплексне застосування зазначених методологічних підходів і відповідних методів забезпечило всебічне дослідження народної пісенної культури Черкащини та створило методологічне підґрунтя для аналізу її структури, функцій, особливостей функціонування й регіональної специфіки.

У підрозділі 1.3 систематизовано джерельну базу дослідження та здійснено її аналітичну характеристику. Встановлено, що вона має багаторівневий і різнотипний характер та охоплює наукові праці, фольклорні й етнографічні матеріали, архівні документи, періодику, джерела особового походження, аудіовізуальні матеріали, матеріали культурних інституцій та інтернет-ресурси. Показано, що поєднання традиційних і сучасних джерел забезпечує можливість комплексного вивчення народної пісенної культури як у її історичному розвитку, так і в сучасному функціонуванні. Виявлено ключові особливості джерельної бази – її фрагментарність, розпорошеність і нерівномірність репрезентації матеріалів, що зумовлює необхідність їх

критичного аналізу та систематизації.. Залучення різнотипних джерел забезпечує можливість цілісного відтворення процесів формування, розвитку та сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини.

Тематиці розділу присвячені наступні публікації автора дисертації: [372; 373; 376].

РОЗДІЛ 2

НАРОДНА ПІСЕННА КУЛЬТУРА ЧЕРКАЩИНИ В ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОМУ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ

2.1. Історико-культурні засади народної пісенної культури Черкащини

Народна пісенна культура Черкащини є регіональним виявом української народної пісенної культури, у якому загальнонаціональні традиції набули своєрідного історико-культурного, просторового та соціокультурного вираження. Її формування відбувалося впродовж тривалого часу під впливом історичних подій, локальних культурних традицій, особливостей регіонального середовища та різних форм суспільного життя. Для з'ясування специфіки цього процесу важливим є аналіз історико-культурних осередків Черкащини, у межах яких відбувалися становлення, збереження та розвиток народної пісенної традиції.

Формування народної пісенної культури Черкащини відбувалося в межах наддніпрянського історико-культурного простору, що охоплював правобережні й лівобережні території Середнього Подніпров'я. Просторова вісь Дніпра в цьому випадку не виконувала функції культурного розмежування, а радше структурувала історичну динаміку регіону, формуючи зону активної міжберегової взаємодії. Правобережна Чигиринщина, що у XVII столітті стала осередком гетьманської державності та військово-адміністративним центром Гетьманщини, а згодом – ареною гайдамацького руху, закарбувала в народній пісенній традиції героїчний, соціально-конфліктний та історико-меморіальний досвід. Лівобережна Золотоніщина, перебуваючи в тому самому культурному ареалі, у XIX столітті постає одним із осередків ранньої інтелектуальної рефлексії над народною піснею, де локальна традиція активно входить до академічного обігу. Таким чином, звернення до Чигиринщини й Золотоніщини зумовлене не адміністративним принципом, а історико-культурною логікою: у

межах єдиного черкаського простору вони репрезентують різні аспекти становлення народної пісенної культури – від формування історико-пам'яттєвого шару до його наукового осмислення та канонізації.

Наприкінці XVI століття з утворенням Чигиринського староства розпочалося активне заселення території та формування нових поселень – Медведівки, Суботова, Боровиці, Мельників та інших. У XVII–XVIII століттях Чигиринщина перетворюється на один із провідних осередків українського державотворення та суспільно-політичних процесів, пов'язаних із козацькою добою і національно-визвольною боротьбою. Цей історичний досвід знайшов відображення в народній пісенній культурі регіону, у якій особливого поширення набули історичні, козацькі та соціально-побутові сюжети. У такому контексті народна пісня виступала не лише формою художнього осмислення подій, а й важливим механізмом збереження колективної пам'яті, через який передавалися уявлення про історичне минуле, суспільні цінності та значущі для місцевої спільноти постаті й події.

У середині XIX століття матеріал Чигиринщини починає системно входити до друкованих етнографічних збірників, що знаменує перехід від локального побутування до наукової репрезентації. Історичні пісні з території повіту фіксує Пантелеймон Куліш, який у Суботові записує пісню «Ой пише, пише та гетьман Мазепа» [117], вводячи локальний матеріал до ширшого історико-культурного дискурсу. У Чигирині Амвросій Метлинський публікує чумацьку пісню «Ой у неділеньку рано-пораненьку» [240], а Микола Закревський подає жартівливі тексти регіону [425]. Важливу роль у введенні матеріалів Чигиринського повіту до наукового обігу відіграє Павло Чубинський [49]. У виданні, підготовленому за результатами етнографічно-статистичної експедиції Південно-Західним краєм, опубліковано весільні пісні із села Жаботин (нині Кам'янський район) – «Та продай, продай, мій батеньку, сей сад-виноград», «Тихо, дружечки, йдіте», «Чи ти будеш, моя мати, жалувати» [347]. Саме завдяки діяльності Чубинського, який працював на території Черкащини, пісенний матеріал краю набуває статусу етнографічного джерела

загальноукраїнського значення. Таким чином, Чигиринщина входить у науковий простір не як периферія, а як регіон із виразною історичною та жанрово різноманітною пісенною традицією, у якій поряд з обрядовими формами вагоме місце посідають ліричні пісні [368].

Паралельно з текстовою фіксацією народнопісенного матеріалу відбувається його нотування та систематизація. У другій половині XIX століття до музичних збірників починають входити зразки, записані на території Чигиринського повіту, серед яких історичні, побутові та інші пісні із Боровиці, Красносілки та інших населених пунктів регіону [183, с 82; 368]. На початку XX століття пісенні матеріали з Медведівки, Головківки та Чигирини були включені до фундаментальних музично-фольклористичних видань [129, с. 315-320], що засвідчило поступовий перехід локальної традиції від усного побутування до наукового опрацювання та її входження до загальноукраїнського культурного й наукового контексту.

Таким чином, Чигиринщина постає як один із ключових осередків формування історико-пам'яттєвого шару народної пісенної культури Черкащини, у якому пісенна традиція відображає досвід державотворчих і суспільних процесів краю. Поєднання інтенсивного історичного розвитку, героїко-меморіальної тематики та ранньої фольклористичної фіксації сприяло входженню місцевого пісенного матеріалу до загальноукраїнського культурного й наукового простору. У цьому контексті Чигиринщина репрезентує один із важливих осередків становлення народної пісенної культури Черкащини, у межах якого відбувалося накопичення історико-культурного досвіду та його закріплення в пісенній традиції, що створило підґрунтя для подальшого наукового осмислення народнопісенної спадщини, пов'язаного з діяльністю фольклористичних осередків Лівобережної Черкащини, зокрема Золотоніщини.

Лівобережна Золотоніщина у XIX – на початку XX століття формується як один із ключових осередків наукового осмислення народної пісенної культури в межах Черкаського краю. Саме з цією територією пов'язана

діяльність Михайла Максимовича – уродженця Золотоніського повіту [14], який одним із перших здійснив системну публікацію українських народних пісень із науковими коментарями. Його збірники не лише фіксували народнопісенний матеріал, а й закладали підходи до його жанрової класифікації, історичного аналізу та культурної інтерпретації, утверджуючи народну пісню як важливе джерело пізнання національної культури [192]. У цьому контексті народна пісенна традиція поступово переходить із площини локального побутування до сфери наукового вивчення та культурної репрезентації, набуваючи статусу важливого історико-культурного документа [9].

Подальшому введенню народнопісенного матеріалу Черкащини до наукового обігу сприяла діяльність Миколи Лисенка, який у своїх збірниках українських пісень опублікував зразки, записані на Золотоніщині та Чигиринщині. Поєднання польових записів із їх упорядкуванням і науковим опрацюванням сприяло збереженню та поширенню народнопісенної спадщини регіону, а також її включенню до загальноукраїнського культурного простору. Важливе значення для подальшого вивчення народної пісенної культури мав і Климент Квітка, який, працюючи з матеріалами Середнього Подніпров'я, включив пісенні зразки з населених пунктів Черкащини до праці «Українські народні мелодії» (1922). Це стало важливим етапом систематизації та наукового осмислення народнопісенної традиції регіону в контексті української фольклористики.

Літературний вимір процесів осмислення народнопісенної традиції репрезентує уродженець Золотоноші Костянтин Думитрашко, творчість якого засвідчує активне використання народнопісенних образів, мотивів і поетики в авторській літературі [9; 55]. Отже, Золотоніщина виступає не лише територією збирання народнопісенного матеріалу, а й осередком формування науково-інтелектуальної традиції, у межах якої народна пісня стає предметом наукового осмислення, систематизації та культурної репрезентації.

У ХХ столітті як правобережна Чигиринщина, так і лівобережна Золотоніщина зберігають тяглість народнопісенної традиції, водночас набуваючи нових форм її фіксації та передавання. Якщо в ХІХ столітті народна пісня входила до наукового обігу переважно через друковані збірники, то в середині ХХ століття важливого значення набуває документування безпосередньої виконавської практики. Із кінця 1940-х років експедиції співробітників Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені М. Т. Рильського на територію Чигиринщини забезпечили фіксацію місцевої народнопісенної традиції в її живому побутуванні. Матеріали, зібрані у Суботові, Тіньках, Стецівці, Рацевому, Розсошинцях та інших населених пунктах, дозволили зберегти не лише пісенні тексти, а й особливості виконавської культури, локальні традиції та елементи інструментального музикування [368]. У сучасних дослідженнях проблема збереження народної пісенної культури пов'язується з необхідністю подальшого документування локальних традицій, фіксації автентичних форм виконання та збереження регіональної культурної специфіки в умовах сучасних соціокультурних трансформацій [125].

Таким чином, упродовж ХІХ – першої половини ХХ століття в межах черкаського наддніпрянського простору формується багаторівнева система збереження та наукового осмислення народної пісенної культури. Історичний досвід Чигиринщини забезпечує формування її історико-пам'яттєвого підґрунтя, тоді як інтелектуальна активність Золотоніщини сприяє введенню народнопісенного матеріалу до наукового й культурного обігу. Подальшому збереженню та документуванню народнопісенної традиції сприяють фольклорно-етнографічні експедиції середини ХХ століття, а жива виконавська практика сільських громад підтримує неперервність традиції поза межами архіву. У сукупності ці процеси відображають перехід народної пісенної культури від локальної традиції до важливої складової культурної спадщини регіону та загальноукраїнського культурного простору.

У культурному середовищі Середнього Подніпров'я першої половини ХХ століття формується новий тип дослідника народної культури, який поєднує наукове вивчення, польову фіксацію та безпосередню участь у традиційних культурних практиках. Одним із найяскравіших представників такого підходу був Тимофій Федорович Онопа (1902–1971) – уродженець Кам'янки Черкаської області (на той час Чигиринський повіт Київської губернії), діяльність якого поєднала історичний досвід регіону, попередні фольклористичні напрацювання та нові форми документування народнопісенної традиції. Його діяльність засвідчує перехід від збирання й фіксації народнопісенного матеріалу до його свідомого збереження, популяризації та передавання в культурно-освітньому просторі, що сприяло підтриманню тяглості народної пісенної культури в умовах суспільних змін.

Якщо попередній етап був пов'язаний переважно зі збиранням і систематизацією народнопісенного матеріалу, то в особі Т. Онопи постає дослідник і носій традиції, для якого народна пісенна культура не була зовнішнім об'єктом спостереження, а становила природне середовище особистісного формування. Народжений у багатодітній селянській родині, де спів був невід'ємною складовою повсякденного життя, він змалку долучився до місцевої пісенної традиції та засвоїв характерні для неї способи виконання, побутування й передавання. Родинна практика спільного співу за участю матері, родичів і сусідів сформувала його розуміння народної пісні як важливого елемента культурного життя громади, через який здійснюються комунікація, передавання соціального досвіду та збереження колективної пам'яті [280].

Отримавши професійну освіту в Київському музично-драматичному інституті імені Миколи Лисенка та працюючи в кабінеті музичної етнографії при Академії наук УСРР, Т. Онопа поєднав академічну підготовку з глибоким знанням народної пісенної культури рідного краю. Його формування відбувалося в середовищі, де народна пісня вже розглядалася як важливий об'єкт наукового вивчення та документування. Водночас, на відміну від

багатьох дослідників, діяльність яких була зосереджена переважно на збиранні польових матеріалів, він залишався безпосередньо включеним у традиційне культурне середовище. Саме тому його діяльність поєднувала два взаємопов'язані виміри – науковий і традиційний. Повернення до Кам'янки у 1930-х роках стало не лише зміною місця праці, а й свідомим вибором на користь збереження та підтримання народнопісенних традицій у їх природному соціокультурному середовищі.

Створений ним у 1934 році жіночий фольклорний ансамбль у Кам'янці (Додаток Ж) був не лише самодіяльним колективом, а й важливим осередком збереження та передавання місцевої народної пісенної традиції. На відміну від поширених у той час практик сценічної обробки фольклору, Т. Онопа прагнув максимально зберігати особливості традиційного виконання та локальну своєрідність пісенного матеріалу. Його діяльність була спрямована не на переосмислення чи стилізацію народної пісні, а на підтримання тих форм її побутування, які сформувалися в місцевому культурному середовищі. Такий підхід сприяв збереженню характерних рис кам'янської пісенної традиції та забезпечував її передавання наступним поколінням. У цьому виявляється розуміння народної пісенної культури як живої системи, що потребує не переробки, а дбайливого збереження й підтримки в процесі передавання традиції [52; 280; 400].

Запис пісень ансамблю на грамплатівки, участь у концертах у Києві та співпраця з Одеською кіностудією, де автентичний спів кам'янчанок використовувався в кінематографічних проєктах, засвідчили вихід місцевої пісенної традиції за межі регіонального культурного простору. У 1949 році Кам'янський колектив, пов'язаний із діяльністю Т. Онопи, став ініціатором першого в Україні свята пісні й танцю. Ця подія засвідчила зростання суспільного значення народної пісенної культури та її перехід від локальних форм побутування до ширших форм культурної репрезентації. Таким чином, Кам'янщина виступає не лише осередком збереження народної пісенної

традиції, а й важливим центром її популяризації та поширення в загальноукраїнському культурному просторі [280; 400].

Після війни Т. Онопа поєднував педагогічну роботу в Кам'янській музичній школі на Черкащині з участю в експедиціях Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії наук. Його діяльність демонструє взаємодію державної інституційної фольклористики та локальної традиції. Повертаючись до Кам'янки після експедицій, він знову працював із місцевими виконавцями, підтримуючи тяглість традиції в умовах післявоєнних соціальних змін. У цьому ракурсі Т. Онопа постає як своєрідний посередник між архівом і живою громадою, між академічним знанням і природним пісенним середовищем.

У культурологічному вимірі феномен Т. Онопи доцільно окреслити як модель «вкоріненої фольклористики» – такого типу наукової й культурної діяльності, у якій дослідник не дистанціюється від традиції, а перебуває всередині неї як її носій і співтворець. На відміну від зовнішнього етнографічного спостереження, що фіксує матеріал із позиції аналітика, модель Т. Онопи передбачає безпосередню причетність до живої традиції та культурного середовища її побутування. Його діяльність забезпечила не лише документування репертуару, а й підтримку локального культурного простору, у якому народна пісня продовжувала функціонувати як жива духовна практика, пов'язана з родинними, обрядовими й громадськими формами комунікації. Саме тому Кам'янщина в контексті розвитку народної пісенної культури Черкащини постає не як периферійний осередок збирання, а як середовище активної регіональної самоорганізації, де поєдналися академічне знання, педагогічна діяльність і громадська ініціатива.

Безпосереднім продовженням започаткованої Т. Онопою традиції стала діяльність фольклорно-етнографічного ансамблю «Берегиня», створеного у 1984 році при Кам'янському будинку культури з ініціативи Михайла Васильовича Понизька (Додаток Ж). У соціокультурному контексті кінця ХХ століття цей колектив виконував не лише репрезентативну, а й важливу

культурно-відновлювальну роль, сприяючи поверненню до активного культурного обігу календарно-обрядових, купальських, обжинкових, весільних і побутових пісень, які в попередні десятиліття значною мірою втратили природне середовище побутування. Принципово важливо, що «Берегиня» продовжила сформовану Т. Онопою традицію дбайливого ставлення до місцевої пісенної спадщини, прагнучи зберігати характерні особливості її виконання та локальну культурну своєрідність. Участь ансамблю в радіоконкурсах і фестивалях, співпраця з Кам'янським історико-культурним заповідником, у межах якої було здійснено запис і документування частини репертуару, засвідчують перехід від індивідуальної ініціативи до інституційно організованих форм збереження культурної пам'яті. У цьому безперервному ланцюзі – від родинного співу через діяльність Т. Онопи до ансамблевого руху кінця ХХ століття – Кам'янщина утверджується як простір сталої тяглості традиції, жива громада, у якій народна пісенна культура зберігає здатність адаптуватися до історичних змін, не втрачаючи своєї культурної самобутності та зв'язку з локальним середовищем [52; 280; 400].

Подальший розвиток народної пісенної культури Черкащини засвідчує закономірне розширення форм її збереження, функціонування та наукового осмислення. Якщо діяльність Т. Онопи та її продовження в роботі ансамблю «Берегиня» були спрямовані насамперед на підтримання живої традиції, збереження локальної культурної пам'яті та передавання пісенної спадщини, то наступний етап пов'язаний із поглибленим осмисленням народної пісенної культури як цілісного соціокультурного феномена. Йдеться не про відмову від попереднього досвіду, а про його подальший розвиток, коли практики збереження й передавання традиції доповнюються її теоретичним осмисленням, аналізом внутрішньої структури та місця в культурному просторі регіону.

У цьому контексті особливої ваги набуває постать Вадима Федоровича Мицика (нар. 1940) – уродженця села Вишнопіль Тальнівського району Черкаської області, діяльність якого репрезентує культурологічний напрям осмислення народної пісенної культури регіону. На відміну від дослідників,

зосереджених переважно на збиранні та фіксації фольклорного матеріалу, його наукові пошуки спрямовані на розкриття народної культури як цілісної системи взаємопов'язаних уявлень, цінностей і практик. У працях В. Мицика пісня розглядається у взаємозв'язку з обрядом, звичаєм, календарним циклом, історичною пам'яттю та символічними уявленнями спільноти, що дозволяє інтерпретувати народну пісенну культуру як складову ширшого культурного простору Середнього Подніпров'я [205; 249].

Походження В. Мицика безпосередньо пов'язане з родинним середовищем, у якому народна творчість була органічною складовою повсякденного життя. Його батько – поет і журналіст Федір Мицик, брат Мирослав – фольклорист, мати Ірина Петрівна записувала народні твори, а бабуся Горпина Мицик донесла до сучасників понад 450 народних пісень. Таким чином, народна творчість для В. Мицика не була лише предметом наукового зацікавлення, а становила природне культурне середовище формування особистості, світоглядних орієнтирів і розуміння традиції як важливого механізму збереження колективної пам'яті.

Із 1964 року під впливом брата Мирослава В. Мицик розпочинає систематичне записування народних пісень, а згодом – календарних і родинних обрядів, здійснюючи комплексне збирання матеріалів на території Черкащини. Його дослідницький підхід не обмежувався фіксацією окремих жанрів народної творчості, а був спрямований на осмислення традиційної культури як цілісної системи. У центрі його уваги перебували взаємозв'язки між піснею, обрядом, календарним циклом, повсякденними практиками та соціальними відносинами, через які відтворювалися уявлення громади про час, простір і власний культурний досвід.

Особливістю діяльності В. Мицика є те, що зібраний матеріал не залишався лише архівним фондом чи предметом наукових публікацій. Поряд із дослідницькою роботою він активно сприяв поверненню реконструйованих обрядових форм до сучасного культурного життя. Свята Коляди, Купайла, Калити, обряди виряджання до війська, входин у нову хату, весільні дійства

відтворювалися за його участі у діяльності фольклорно-етнографічних гуртів Вишнополя, Кобринського (1966–1973), Звенигородки (1976–1986) та Тального (1985–2005). У цьому процесі традиція набувала статусу не музейної реконструкції, а оновленої форми живого колективного досвіду, здатного функціонувати в умовах сучасності. Такий підхід сприяв збереженню культурної пам'яті та підтриманню зв'язку між історичною спадщиною й сучасними формами культурної самоорганізації громади.

Записані В. Мициком пісні та відтворені обрядові дійства увійшли до репертуару хорів «Оріани», «Ордана», «Надвечір'я» Тальнівського району та інших колективів Черкащини. Постановки свят сонячного кола, здійснені разом із гуртом «Оріани», були представлені на міжнародних фестивалях «Берегиня» (1991, 1993), «Покуть» (1996), Всесвітньому форумі українців (1997), а також на всеукраїнських фестивалях у Києві (2003). У цьому вимірі діяльність В. Мицика виходить за межі суто дослідницької практики та набуває значення культурного представництва регіону. Через репрезентацію локальних пісенних і обрядових традицій Черкащини він сприяв їх включенню до ширшого національного й міжнародного культурного простору, забезпечуючи діалог між локальною культурною спадщиною та сучасними формами її суспільного осмислення [249].

Тривала збиральницька діяльність дала змогу дослідникові осмислити свята сонячного циклу як цілісну та структуровану систему традиційної культури, що відображає світоглядні уявлення українців і їхні форми взаємодії з природним та соціальним світом. У працях «Свята сонячного циклу» (1991), «Ясне-красне Купайло» (1994), «Весна – днем красна» (1994), «Красна наша Калита» (1996) він не лише фіксує тексти й сценарії обрядів, а розглядає їх як взаємопов'язані елементи традиційного календаря, у межах якого кожне свято виконує символічну, соціальну та світоглядну функції. Через публікації в журналах «Українська культура», «Сільські обрії», «Рідна школа» В. Мицик послідовно утверджує розуміння народної традиції як важливого чинника

збереження культурної пам'яті та формування духовної самоідентифікації сучасного суспільства [249].

У культурологічному вимірі дослідження В. Мицика набувають характеру світоглядної інтерпретації традиції. Розглядаючи Коляду, Купайла, Калиту як структурні елементи ритуальної моделі часу, він інтерпретує їх як систему символічного впорядкування буття, у якій відображаються космологічні уявлення, аграрний ритм і морально-етичні норми громади. Народна пісня в його працях постає складником цілісного символічного комплексу, де поєднуються міфопоетичне мислення, соціальна організація та історична пам'ять. У такий спосіб обрядовий матеріал виходить за межі описової фіксації та постає носієм етнокультурної пам'яті Середнього Подніпров'я.

Подальші праці В. Мицика розширюють уявлення про народну традицію як складний культурний комплекс, у якому взаємодіють обрядові практики, матеріальна культура, символічні уявлення та форми колективної пам'яті. У виданні «Каша – мати наша» (2002) дослідник звертається до звичаєвого й символічного значення традиційної страви як елемента обрядової культури. Альбом «Писанки Черкащини» (1992) систематизує писанкову традицію Центральної України та розкриває її регіональну семантику. У книзі «Воїнська могила» (2005) увагу зосереджено на меморіальних практиках, пов'язаних із вшануванням загиблих воїнів, а також на тужіннях і воєнних піснях Черкащини як носіях історичної пам'яті. У виданні «Син землі і Сонця» художнє хлібопечення осмислюється як форма народної творчості, у якій поєднуються сакральна символіка, аграрна культура та естетика повсякденного життя. У сукупності ці праці засвідчують прагнення дослідника розглядати народну культуру як цілісну систему, де пісня, обряд, матеріальні практики та символічні смисли утворюють взаємопов'язаний культурний простір [249].

Таким чином, діяльність В. Мицика засвідчує закономірне розширення підходів до вивчення й осмислення народної пісенної культури Черкащини – від її фіксації та збереження до світоглядної й культурологічної інтерпретації.

Якщо в особі Т. Онопи народна пісенна культура постає передусім як жива традиція, що зберігається й передається в локальному культурному середовищі, то в працях В. Мицика вона розглядається як складова цілісної культурної системи Середнього Подніпров'я. Його наукова й культурна діяльність поєднує збирання, реконструкцію, інтерпретацію та популяризацію традиції, формуючи модель дослідження, у межах якої народна пісенна культура постає багатовимірною системою історичної пам'яті, світоглядних уявлень, культурних практик і соціальних норм.

У ширшому історико-культурному контексті цей процес постає як послідовний розвиток народної пісенної культури Черкащини. Чигиринщина, із її глибоким козацьким і гайдамацьким минулим, сформувала потужний історико-пам'яттєвий шар пісенної традиції, у якому героїчний наратив і соціально-побутова лірика стали формами збереження колективного досвіду. Золотоніщина забезпечила перехід цієї традиції до наукового осмислення через діяльність М. Максимовича, М. Лисенка, К. Квітки, К. Думитрашка та інших діячів, пов'язаних із регіоном за походженням або дослідницькою практикою. Саме тут народна пісня входить до академічного дискурсу, набуває наукової інтерпретації, нотної фіксації та жанрової систематизації.

У ХХ столітті Кам'янщина в особі Т. Онопи продемонструвала модель вкоріненої фольклористики, що поєднала академічне знання з живою традицією, а Тальнівщина в діяльності В. Мицика репрезентувала прагнення до цілісного культурологічного осмислення народної традиції як носія історичної пам'яті, світоглядних уявлень і культурних цінностей. У своїй сукупності ці процеси не протистоять один одному, а утворюють безперервну лінію розвитку народної пісенної культури Черкащини – від формування її історико-пам'яттєвого підґрунтя через наукове осмислення та збереження до сучасних форм культурної інтерпретації.

Таким чином, формування народної пісенної культури Черкащини відбувалося як тривалий історико-культурний процес, у межах якого взаємодіяли історична пам'ять, локальні традиції, форми колективної творчості,

наукове осмислення та практики збереження культурної спадщини. Від природного побутування народної пісні в традиційному середовищі до її фольклористичного документування, культурної репрезентації та наукової інтерпретації простежується безперервна тяглість розвитку народної пісенної культури регіону. У результаті вона сформувалася як цілісна соціокультурна система, що поєднує історичний досвід, світоглядні уявлення, культурні цінності та різноманітні форми їх передавання в регіональному культурному просторі.

2.2. Чинники формування народної пісенної культури Черкащини

Формування народної пісенної культури Черкащини відбувалося під впливом комплексу взаємопов'язаних історичних, географічно-просторових, соціально-економічних і духовно-релігійних чинників, що визначили особливості її становлення, побутування та розвитку. Сукупна дія цих чинників зумовила своєрідність регіональної пісенної традиції, її жанрове багатство, форми збереження й передавання культурного досвіду, а також специфіку функціонування в різні історичні періоди. Саме взаємодія природного середовища, історичної пам'яті, суспільних умов життя та духовних цінностей сформувала той своєрідний культурний простір, у межах якого розвивалася народна пісенна культура Черкащини.

Одним із визначальних чинників формування народної пісенної культури Черкащини є історичний розвиток регіону. Територія краю, що належить до історико-культурного простору Середньої Наддніпрянщини, упродовж століть перебувала в центрі важливих суспільно-політичних і культурних процесів, які суттєво вплинули на становлення та розвиток народнопісенної традиції [211]. Історична пам'ять про події різних епох – від найдавніших культурних утворень до козацької доби, гайдамацького руху, визвольних змагань ХХ століття та сучасних подій – знайшла відображення в народнопісенній творчості, сформувавши її виразний історико-пам'яттєвий характер.

Витоки цих процесів сягають глибокої давнини. Черкащина належить до регіонів України, на території яких простежується безперервність культурного розвитку від найдавніших епох до сучасності. Одним із найдавніших свідчень культурного освоєння краю є Межиріцька стоянка пізнього палеоліту поблизу сучасного села Межиріч Канівського району. Археологічні знахідки засвідчують високий рівень господарської та духовної культури населення Середнього Подніпров'я ще близько 14 тисяч років тому. У ширшому історико-культурному контексті пам'ятка входить до системи найважливіших стоянок пізнього палеоліту на території України, що свідчить про давність культурних процесів у регіоні та їхню історичну тяглість. Значення Межиріцької стоянки для вивчення найдавніших культурних витоків Черкащини підтверджується сучасними ініціативами щодо створення на її базі музейного комплексу та включення пам'ятки до Переліку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО [193].

Подальший розвиток культурних процесів на території Черкащини пов'язаний з епохою Трипільської культури (IV–III тис. до н. е.), яка стала одним із важливих етапів формування землеробського світогляду. Саме в цей період утверджуються уявлення про циклічність часу, взаємозв'язок людини з природою та сакральне значення календарного ритму, що в подальшому знайшло відображення в календарно-обрядовій традиції та народній пісенній культурі. Важливим осередком дослідження трипільської спадщини регіону є Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура» в селі Легедзине, де зосереджено пам'ятки всіх етапів розвитку цієї археологічної культури [72]. В окремих елементах календарно-обрядової традиції дослідники простежують відлуння давніх аграрно-календарних уявлень, пов'язаних із землеробським світоглядом населення. Зокрема, записана в селі Павліщина Драбівського району купальська пісня «Ой з-за гори вітер віє» репрезентує тяглість календарно-обрядової традиції та збереження архаїчних світоглядних мотивів у сучасному фольклорному просторі Черкащини.

Вагомим етапом у становленні народної пісенної культури Черкащини стала доба Київської Русі. Територія сучасних Черкас і Канівщини в цей період

виконувала роль важливої ланки у системі торговельно-культурних і духовних зв'язків Русі. Саме Середнє Подніпров'я, яке було одним із провідних осередків державотворення, культурного обміну та духовного розвитку, виступало простором інтенсивної взаємодії різних традицій. Через регіон пролягали важливі шляхи комунікації, що сприяли поширенню обрядових практик, музично-поетичних форм і ранніх фольклорних жанрів. У цих умовах відбувалося поєднання дохристиянських світоглядних уявлень із християнською духовною традицією, що вплинуло на формування обрядової культури, календарної символіки та тих культурних моделей, які в подальшому знайшли відображення в народнопісенній традиції регіону.

Археологічні пам'ятки I тис. н. е. – X–XV ст., зокрема давньоруське городище в селі Григорівка Канівського району [61], засвідчують активне заселення Середнього Подніпров'я та високий рівень культурної організації населення. У цей період формуються важливі культурні передумови розвитку локальних традицій, пов'язаних із поєднанням місцевих звичаїв і давньоруської духовної культури. Відлуння цих процесів простежується у зразках фольклору пізніших століть, зокрема у псалмі «По горам, горам сам Господь ходив», записаному в селі Великий Хутір Драбівського району Черкаської області від бандуриста Михайла Коваля [427, с. 458]. Цей твір засвідчує тяглість духовно-пісенної традиції, у якій елементи християнської культури поєднуються з локальними особливостями народного співу Черкащини.

Таким чином, історико-культурні процеси найдавніших епох створили підґрунтя для подальшого формування народної пісенної культури Черкащини. Проте визначального впливу на її змістове наповнення, образну систему та історико-пам'яттєвий характер набули події козацької доби, пов'язані зі становленням української державності та визвольною боротьбою українського народу.

Черкащина здавна була ареною визначних історичних подій, що безпосередньо вплинули на формування й розвиток народної пісенної культури регіону. Особливого піднесення вона набула в козацьку добу. Саме тут у XVII

столітті Чигирин став гетьманською столицею Богдана Хмельницького, а народна пісня й дума перетворилися на вагомий засіб збереження історичної пам'яті, утвердження національної свідомості та репрезентації героїчного світогляду українців. В епічних творах цього часу відображалися мотиви визвольної боротьби, звеличувалися козацькі ватажки, формувався образ козака як символу свободи й незламності, змальовувалися битви, походи, звичаї, кохання, розлука та смерть воїнів. Відомими є думи «Хмельницький і Барабаш» (де згадуються міста Наддніпрянщини, зокрема Черкаси та Чигирин) та «Хмельницький і Василій Молдавський», які побутували також на території Черкащини.

Особливе місце в народнопісенній традиції Черкащини посідають історичні пісні, у яких відображено події Національно-визвольної війни середини XVII століття та образи її провідних діячів. Так, у пісні «Гей, не дивуйте, добрії люди» оспівано Максима Кривоноса, Богдана Хмельницького та запорізьке військо як уособлення народного героїзму й боротьби за волю. Максим Кривоніс (Перебийніс) брав участь у багатьох битвах 1648 року, зокрема під Корсунем, де козацькі війська здобули важливі перемоги над шляхетськими загонами. Поряд із загальноукраїнським історичним репертуаром на території Черкащини були зафіксовані й локальні зразки козацьких пісень. Зокрема, історична пісня «Ой не знав козак», записана 1953 року в селі Суботів Чигиринського району [427, с. 458], відтворює трагічну долю козака, який потрапив у ханську неволю. Інший зразок – «Із-за гір, із-за гір вилітав сокіл», записаний 1962 року в селі Гусакове Звенигородського району [427, с. 459], передає мотив скорботи за полеглим воїном. Такі твори засвідчують збереження історичної пам'яті про козацьку добу та тяглість героїко-патріотичних мотивів у народнопісенній традиції Черкащини.

У другій половині XVII століття українські землі, зокрема Правобережжя, зазнавали руйнівних нападів турецько-татарських і польських військ, що спричиняло масові переселення населення за Дніпро. За усними переказами мешканців краю, у цей час переселенці з Канева та навколишніх сіл оселилися в

степях Іркліївської сотні обабіч річки Ірклій, заснувавши поселення Великі та Малі Канівці [31]. Такі міграційні процеси впливали не лише на заселення території, а й на поширення локальних культурних традицій, звичаїв і пісенного репертуару. У народній пам'яті вони збереглися як важливий етап освоєння краю та формування локальних осередків народної пісенної культури Черкащини.

У XVIII столітті Черкащина стала одним із ключових осередків гайдамацького руху, кульмінацією якого було повстання 1768 року – Коліївщина. Події, пов'язані з постатями Максима Залізняка та Івана Гонти, глибоко закарбувалися в історичній пам'яті краю та знайшли відображення в народнопісенній традиції. У народних піснях і баладах повстання постає як вияв боротьби за соціальну й національну справедливість, а образи ватажків набувають символічного значення народних месників, оборонців віри, громади та традиційного культурного укладу. У цьому контексті народна пісня виступає не лише засобом збереження історичних подій, а й формою культурної пам'яті, через яку відтворюються суспільні цінності та світоглядні орієнтири спільноти.

Відображення подій Коліївщини в народнопісенній традиції засвідчує їхнє глибоке вкорінення в культурній пам'яті Черкащини. Однією з показових є пісня «Ой на горі та й жінці жнуть», у якій в образно-символічній формі поєднуються мотиви козацької та гайдамацької вольниці, що репрезентують історичну пам'ять різних етапів визвольної боротьби українського народу [182, с. 129]. У багатьох варіантах пісенної традиції постать Максима Залізняка постає як символ народного протесту, прагнення до волі та боротьби за справедливість. Подібні смислові акценти простежуються і в творах «Пісня про Залізняка», «Максим, козак, Залізник», де образ ватажка набуває не лише історичного, а й символічного значення, перетворюючись на один із знакових образів народної культури [182, с. 130].

Географічну й культурну вкоріненість гайдамацького руху в історичному просторі Черкащини відображають локальні топоніми, зафіксовані у фольклорних текстах. Так, у пісні «Максим, козак, Залізник» згадується місто

Умань («...Обступили город Умань...»), а в пісні «Коліївщина» звучить емоційно насичений образ краю: «...Канів, Умань аж ридає». Через такі топонімічні образи народна пісня не лише відтворює історичні події, а й формує символічну карту культурної пам'яті регіону. У цих творах гайдамацький рух постає як важливий елемент народної історичної свідомості, а пісенна традиція виступає механізмом збереження й передавання колективної пам'яті про боротьбу, страждання та прагнення до волі.

Важливе місце в народній пам'яті посідає й образ Івана Гонти, діяльність якого безпосередньо пов'язана з Уманню та навколишніми територіями Черкащини. Його ім'я зберіглося в місцевих переказах, історичних піснях і легендах, набувши значення одного з символів гайдамацького руху. У цілому фольклорні тексти, пов'язані з подіями Коліївщини, формують героїко-патріотичний пласт народної пісенної культури Черкащини, у якому історичний досвід боротьби осмислюється як важлива складова культурної пам'яті, а образи народних ватажків виступають носіями цінностей свободи, справедливості та вірності громаді. У цьому контексті народна пісня постає не лише засобом збереження історичних подій, а й формою репрезентації регіональної історичної свідомості та ідентичності.

Саме цей героїчний історико-пам'яттєвий шар народної пісенної традиції Черкащини у ХІХ столітті набув нового культурного осмислення та символічного узагальнення у творчості Тараса Шевченка. Звертаючись до подій гайдамаччини, поет не лише відтворив окремі історичні сюжети, а й інтерпретував їх як важливий складник національної історичної пам'яті. У його творчості образи Максима Залізняка, Івана Гонти та народних повстанців виходять за межі конкретної історичної доби й набувають значення символів боротьби за свободу, людську гідність і право народу на власну історію. У поемі «Гайдамаки» події Коліївщини постають не лише як історичний факт, а як один із ключових образів української історичної свідомості, у якому поєднуються народна пам'ять, фольклорна традиція та національний культурний міф. У такий спосіб народнопісенна традиція Черкащини стала

одним із джерел формування національного культурного нарративу, а події гайдамаччини були піднесені до рівня важливого символу української історичної та культурної пам'яті.

Шевченкове художнє осмислення історико-героїчної традиції, пов'язаної з гайдамацьким рухом, сприяло її входженню до культурного та пісенного простору Черкащини у ХІХ столітті. Поетичне слово Тараса Шевченка – уродженця села Моринці на Черкащині – стало важливим чинником актуалізації історичної пам'яті та національної самосвідомості, а створені ним образи поступово інтегрувалися в культурне середовище регіону. У селянському побуті твори поета набували пісенного звучання й виконували не лише естетичну, а й просвітницьку та ідентифікаційну функції. В умовах русифікаційної політики ХІХ століття народна пісенна культура залишалася одним із важливих механізмів збереження культурної пам'яті, історичного досвіду та національної ідентичності українців.

Водночас шевченківська традиція була нерозривно пов'язана з народнопісенним середовищем Черкащини. Дослідники відзначають органічну спорідненість творчості Тараса Шевченка з українським фольклором і народною піснею, які вплинули на формування його образної системи, поезики та художнього світобачення [62; 98; 149; 292]. Народні пісні, почуті в дитинстві та юності, стали важливим джерелом образності, емоційної виразності й художнього мислення поета, а сама народнопісенна традиція значною мірою вплинула на формування його світогляду та творчої манери [252; 292]. У такий спосіб народна пісенна культура Черкащини постає не лише як середовище побутування пісні, а й як важливий чинник становлення одного з ключових діячів української культури.

Водночас окремі твори Тараса Шевченка, побудовані на фольклорній основі та тематично пов'язані з історичною пам'яттю, козацьким минулим і долею українського народу, набули широкого пісенного побутування. Дослідники відзначають, що шевченківська поезія активно взаємодіяла з народнопісенною традицією, а окремі твори поета увійшли до народного

репертуару й почали функціонувати в усній культурі поряд із традиційними народними піснями [98; 149; 292]. Багато творів Тараса Шевченка («Думи мої, думи мої», «Заповіт», «Рече та стогне Дніпр широкий») набули пісенного побутування в народному середовищі Черкащини, формуючи образ поета як виразника національних прагнень, історичної пам'яті та духовного авторитету. Завдяки цьому шевченківське слово стало органічною складовою народної пісенної культури регіону та важливим засобом збереження історичного досвіду, національної свідомості й культурної спадкоємності.

У цьому контексті народна пісенна культура Черкащини постає як простір культурної тяглості, у якому шевченківська спадщина органічно поєднується з народнопісенною традицією, забезпечуючи збереження історичної пам'яті, національних цінностей і духовних смислів. У такий спосіб творчість Тараса Шевченка стала важливим складником регіонального культурного коду, що продовжує впливати на процеси культурної самоідентифікації та осмислення історичного досвіду.

Події ХХ століття, зокрема визвольні змагання та діяльність Холодноярської республіки, стали наступним етапом розвитку героїко-патріотичного пласта народної пісенної культури Черкащини. Символічно, що Тарас Шевченко окреслив цей край як осередок визвольної енергії словами: «І повіє вогонь новий з Холодного Яру», а на початку ХХ століття цей образ набув реального історичного втілення в подіях холодноярського руху [378]. У народній пам'яті Холодний Яр постає не лише як конкретний історичний простір, а як символ боротьби за свободу, збереження національної гідності та неперервності визвольної традиції. У цьому контексті народна пісенна культура виступає важливим механізмом збереження й передавання історичного досвіду, через який героїчні сторінки минулого інтегруються в культурну пам'ять регіону. Дослідники наголошують, що українська військово-пісенна творчість, сформована на основі народнопісенної традиції та козацької культурної спадщини, виконувала важливу консолідаційну функцію, сприяючи збереженню історичної пам'яті, патріотичних цінностей і національної єдності.

Зокрема, стрілецькі пісні періоду визвольних змагань початку ХХ століття стали важливим феноменом українського фольклору та мистецьким символом боротьби за державну незалежність [283].

Пісенна традиція відтворює не лише пам'ять про події холоднорського руху, а й емоційно-ціннісні наративи колективного спротиву та боротьби за свободу. У цьому контексті народна пісенність постає своєрідною формою культурного кодування минулого, через яку зберігаються уявлення про героїзм, самопожертву та вірність національним ідеалам. Образ Холодного Яру набуває символічного значення одного з осередків української визвольної традиції, а пов'язані з ним пісенні сюжети й історичні перекази забезпечують тяглість культурної пам'яті та регіональної ідентичності Черкащини.

На наявність значного масиву холоднорських пісень звертає увагу заслужена артистка України Наталія Мамалига – уродженка Черкас, яка підкреслює необхідність їх систематичного збирання, збереження та наукового опрацювання [195]. З культурологічної точки зору цей пісенний пласт постає не лише як сукупність репертуарних текстів, а як носій колективної пам'яті, історичного досвіду та регіональної ідентичності. У ньому відображено систему цінностей, символічних образів і смислів, пов'язаних із визвольною традицією Холодного Яру. Таким чином, локальний історичний досвід трансформується у стійкий пісенний феномен, що продовжує функціонувати в культурному просторі Черкащини та забезпечує тяглість її історико-пам'яттєвої традиції.

У 1920-х роках, у період національно-культурного відродження, народна пісенна культура Черкащини зазнала помітної активізації та розширення своїх соціокультурних функцій. У цей час хати-читальні та сільські гуртки виступали не лише осередками поширення грамотності, а й важливими просторами збереження, відтворення та трансляції народнопісенної традиції. Показовим прикладом є діяльність співочого гуртка Нетеребської хати-читальні Корсунського району, який, згідно зі звітом від 10 січня 1925 року [106], налічував 39 учасників. Такі осередки сприяли залученню народної пісні до

нових форм громадського життя, забезпечуючи її функціонування як засобу культурної комунікації, колективної самоідентифікації та збереження локальної культурної пам'яті.

Його репертуар охоплював як козацькі та побутові пісні («Козаченько, куди йдеш?», «Козак від'їжджає»), так і ліричні твори («Ой, вербо, вербо», «На городі калинонька», «Ой ходила дівчинонька бережком», «За городом качки пливуть»), що засвідчує жанрове розмаїття та життєздатність локальної пісенної традиції. У цей період народна пісенність виконувала подвійну соціокультурну функцію: з одного боку, вона залишалася носієм історичної пам'яті, традиційних цінностей і локальної культурної ідентичності, а з іншого – інтегрувалася в нові форми громадського та просвітницького життя. Завдяки цьому народна пісня не лише зберігала тяглість традиції, а й ставала важливим засобом культурної самоорганізації та національно-культурного відродження.

Однак наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років із посиленням більшовицького ідеологічного контролю процес національно-культурного відродження поступово згортали. Це супроводжувалося репресіями проти представників української культури, обмеженням діяльності культурно-просвітницьких осередків і поступовим витісненням автентичних форм народнопісенної творчості офіційно регламентованими моделями радянської культурної політики. Унаслідок цього народна пісенна культура дедалі частіше зазнавала ідеологічної трансформації, втрачаючи частину своїх традиційних функцій і смислів. Водночас у народному середовищі вона продовжувала виконувати роль носія історичної пам'яті та культурної спадкоємності, забезпечуючи збереження елементів традиційної культури навіть в умовах політичного тиску.

У радянську добу, попри репресії, ідеологічний контроль та політику русифікації, народна пісенна культура Черкащини не зникла, а трансформувалася відповідно до нових соціокультурних умов. Одним із визначальних механізмів її функціонування стало поширення самодіяльної творчості: у селах і містечках при будинках культури та клубах діяли хори й

ансамблі, які забезпечували збереження та відтворення народнопісенного репертуару. Водночас народна пісня зазнавала часткової сценізації та адаптації до вимог офіційної культурної політики, набуваючи нових форм публічної репрезентації. Попри ці трансформації, самодіяльні колективи залишалися важливими осередками культурної пам'яті, через які забезпечувалася тяглість народнопісенної традиції та її передавання наступним поколінням.

Показовим прикладом функціонування народнопісенної традиції в радянський період є Старосільський народний хор Городищенського району, створений 1935 року під керівництвом Марії Демченко та Марини Гнатенко. Репертуар колективу поєднував народні пісні з багатоголосним і акапельним виконанням, що сприяло збереженню традиційних засад народного співу, із творами радянських композиторів та піснями ідеологічного спрямування [95]. Така практика відображала характерну для доби взаємодію автентичної народнопісенної традиції з вимогами офіційної культурної політики. Важливим інструментом культурної роботи були також агітаційно-художні бригади, програми яких будувалися на місцевому матеріалі та поєднували просвітницькі, культурно-організаційні й ідеологічні функції. Одночасно розширювалася мережа культурних інституцій: створювалися районні театри народної творчості, університети культури, численні хорові колективи в містах і селах області. Символічним виявом інституційної підтримки народної пісенної культури стало проведення обласних свят пісні на Тарасовій горі в Каневі [94], які сприяли її суспільній репрезентації та збереженню в культурному просторі регіону.

У другій половині ХХ століття самодіяльні хорові колективи Черкащини стали одним із важливих чинників збереження та відтворення регіональної народнопісенної традиції. Серед них особливе місце посів Великоканівецький народний хор, створений 1976 року, який уже через два роки отримав звання «народного». Колектив здобув широку відомість на районному й обласному рівнях, брав активну участь у фестивалях і конкурсах, зокрема у всеукраїнському конкурсі української народної пісні «Серпневий заспів» у

Чорноморську. Діяльність таких колективів засвідчує, що народна пісенна культура продовжувала функціонувати не лише як складова аматорського мистецтва, а й як важливий механізм збереження локальної культурної пам'яті, регіональної ідентичності та традиційних виконавських практик у нових соціокультурних умовах.

Його репертуар складався з локально зафіксованих та інтерпретованих народних пісень, серед яких «Ой чого ти почорніло зеленєє поле», «Ой козаче, козаче», «Гей, літа орел», «Розпрягайте, хлопці, коней», «У Чигирині на ярмарку», «Чого сумувати, голубко моя» та інші [262]. Останню пісню було записано М. І. Савченком у селі Малі Канівці та адаптовано для хорového виконання. Звернення до локального пісенного матеріалу засвідчує прагнення колективу не лише відтворювати народнопісенний репертуар, а й зберігати регіональні особливості співочої традиції. Через виконання автентичних і оброблених творів хор забезпечував збереження, популяризацію та міжпоколінне передавання локальної пісенної спадщини Черкащини, сприяючи її подальшому функціонуванню в культурному просторі регіону.

Вагомий внесок у становлення та розвиток Великоканівецького народного хору зробив його багаторічний керівник Микола Іванович Савченко – уродженець села Малі Канівці, випускник Канівського культосвітнього училища, диригент і баяніст, який майже тридцять років очолював колектив. Його діяльність виходила за межі суто організаційного керівництва: він здійснював обробки місцевих народних пісень, створював власні твори та оркестровки, сприяючи збереженню й розвитку локальної виконавської традиції. За його керівництва хор утвердився як один із провідних мистецьких колективів району та важливий осередок репрезентації локальної культурної ідентичності. Наявність при хорі танцювального ансамблю, одним із керівників якого був заслужений артист України Лев Бушмакін, підсилювала синкретичний характер народної культури, у межах якої пісенна, музична та хореографічна традиції функціонували як взаємопов'язані складники єдиного культурного комплексу.

Таким чином, розвиток народної пісенної культури Черкащини в радянський період характеризувався суперечливим поєднанням процесів збереження, трансформації та ідеологічного впливу. З одного боку, офіційна культурна політика сприяла стандартизації репертуару та частковому підпорядкуванню народнопісенної творчості ідеологічним завданням. З іншого боку, діяльність самодіяльних хорових колективів, будинків культури та інших культурних інституцій створювала умови для збереження й сценічної репрезентації народнопісенної спадщини. У цих умовах народна пісенна культура Черкащини не лише адаптувалася до нових соціокультурних реалій, а й зберігала свою роль носія історичної пам'яті, локальної культурної ідентичності та традиційних виконавських практик.

З проголошенням незалежності України у 1991 році народна пісенна культура Черкащини отримала новий імпульс розвитку. Процеси національно-культурного відродження, повернення до історичної пам'яті та переосмислення культурної спадщини сприяли активізації народнопісенних практик у регіоні. Відродження традиційних форм співу, посилення інтересу до автентичного фольклору та розширення фестивального руху створили сприятливі умови для актуалізації народнопісенної спадщини. Репертуар багатьох колективів збагатився автентичними творами, які тривалий час перебували поза активним культурним обігом або були витіснені офіційною культурною політикою попереднього періоду. У цих умовах народна пісенна культура Черкащини дедалі виразніше постає як важливий чинник збереження культурної пам'яті, регіональної ідентичності та національної культурної спадщини.

Характерним прикладом розвитку народнопісенних практик у сучасному культурному просторі Черкащини є народний аматорський ансамбль «Жайвір» Черкаського міського будинку культури імені Івана Кулика під керівництвом І. Іщенка, створений 2004 року. Репертуар колективу [286] ґрунтується на українських народних піснях, а важливою особливістю його виконавської манери є прагнення до збереження елементів традиційної культури. Використання народних костюмів, а також побутових предметів як музичних

інструментів (рубеля, праників, глиняного посуду, ложок тощо) сприяє відтворенню автентичного культурного контексту народної пісні. У такий спосіб пісенна традиція постає не лише як музичне явище, а як складова цілісного культурного комплексу, що поєднує спів, матеріальну культуру, побутові практики та колективну пам'ять громади. Такі форми репрезентації народнопісенної спадщини забезпечують її актуалізацію в сучасному культурному середовищі та сприяють збереженню регіональної культурної своєрідності.

У період російської агресії народна пісенна культура Черкащини набула нових форм актуалізації та суспільного значення. Народна пісня дедалі частіше постає не лише як елемент культурної спадщини, а й як засіб збереження історичної пам'яті, консолідації суспільства та духовної підтримки громади. Виконання козацьких, історичних і обрядових пісень поєднується з їх сучасними інтерпретаціями, у яких актуалізуються мотиви боротьби за свободу, захисту Батьківщини, патріотизму та національної єдності. У цьому контексті народнопісенна традиція демонструє здатність до адаптації в нових історичних умовах, зберігаючи свою культурну основу та водночас набуваючи нових смислів, пов'язаних із сучасним досвідом українського суспільства.

Показовим прикладом актуалізації народнопісенної традиції в сучасному культурному просторі є діяльність заслуженої артистки України Руслани Лоцман – уродженки Черкащини, яка поєднує збереження автентичної співочої спадщини з її сучасною культурною репрезентацією. Так, пісня «Запалю свічу» [259], що набула широкого поширення у її виконанні, сприймається як своєрідна молитва за Україну та звучить під час благодійних і духовно-просвітницьких заходів [349]. Водночас важливе місце в репертуарі співачки посідають автентичні народні твори, зокрема пісня «Туман яром» [259], перейнята від її 93-річної бабусі – носійки черкаської пісенної традиції. Особливого значення набуває міжпоколінне передавання народнопісенної спадщини, яке простежується у творчій співпраці Руслани Лоцман із донькою Орисею Лоцман. Спільне виконання українських народних пісень, зокрема

записаної на Черкащині побутової пісні «Про капусту» [259], засвідчує тяглість традиції та її природне відтворення в сучасному культурному середовищі. У цьому контексті народна пісня постає не лише як об'єкт збереження, а як жива форма культурної пам'яті, що забезпечує спадкоємність регіональної співочої традиції.

Символічним прикладом сучасного функціонування народнопісенної традиції та її взаємодії з історичною пам'яттю є концерт до свята Покрови, що відбувся 2025 року на хуторі Дикий Хутір у Холодному Яру. Захід був присвячений вшануванню українських захисників і поєднав музичні, поетичні та меморіальні практики. Поряд із виступами військових і відомих виконавців юні джури зі Сміли читали вірші загиблого захисника з Черкащини Степана Педченка (псевдо «STEP»). У цьому контексті пісня, поетичне слово та меморіальні практики постають складниками єдиного культурного простору пам'яті, у межах якого відбувається осмислення сучасного історичного досвіду. Такі події засвідчують здатність народнопісенної традиції інтегрувати нові суспільні смисли, залишаючись важливим механізмом культурної консолідації, колективної пам'яті та духовного єднання громади.

У добу незалежності України та в умовах сучасних воєнних викликів народна пісенна культура Черкащини постає не лише як важлива складова культурної спадщини, а й як дієвий механізм збереження національної ідентичності, історичної пам'яті та духовної стійкості суспільства. Актуалізуючи досвід попередніх поколінь і водночас реагуючи на нові суспільні виклики, вона забезпечує культурну неперервність, сприяє консолідації громади та формуванню спільного ціннісного простору. У цьому контексті народна пісня продовжує виконувати не лише естетичну, а й важливу світоглядну та соціокультурну функцію, залишаючись одним із носіїв регіональної та національної культурної пам'яті.

Загалом розвиток народної пісенної культури Черкащини засвідчує тісний взаємозв'язок між історичними процесами, суспільними трансформаціями та культурними практиками регіону. Від найдавніших

історико-культурних передумов до сучасних форм побутування народна пісня виступає важливим носієм колективної пам'яті, культурних цінностей і світоглядних уявлень спільноти. Змінюючись під впливом різних історичних епох, вона зберігає здатність акумулювати та передавати історичний досвід, забезпечуючи тяглість культурної традиції. У народній пісенній культурі Черкащини відображаються історична пам'ять, регіональна своєрідність, духовні цінності та культурна ідентичність, що дозволяє розглядати її як важливий чинник збереження й розвитку культурного простору регіону.

Важливим чинником формування народної пісенної культури Черкащини є природно-географічне та культурно-просторове положення регіону. Розташована в центральній частині України, у межах історико-культурного ареалу Середньої Наддніпрянщини, Черкащина впродовж століть виступала зоною активної взаємодії різних локальних традицій і культурних впливів [211; 246]. Її положення на межі Правобережжя і Лівобережжя сприяло інтенсивним міжрегіональним контактам, унаслідок чого народнопісенна традиція краю формувалася як відкрита до взаємовпливів, зберігаючи водночас власну регіональну своєрідність. Важливою особливістю Черкащини є також поєднання в її культурному просторі рис Середньої Наддніпрянщини та Східного Поділля, що зумовило різноманітність форм побутування, передавання та виконавської репрезентації народнопісенної спадщини. Саме ця міжареальна позиція сприяла формуванню своєрідного регіонального культурного середовища, у межах якого відбувалося взаємозбагачення локальних пісенних традицій [85].

Важливим проявом впливу географічного середовища на народну пісенну культуру Черкащини є формування локальних регіональних традицій у межах середньонаддніпрянського культурного ареалу. Межі пісенних традицій Правобережної Черкащини визначаються на основі інтонаційних, ладових і жанрових особливостей обрядових наспівів, що дозволяє розглядати територію регіону як систему взаємопов'язаних локальних, переважно сільських, варіантів народнопісенної традиції [282]. Така локальна диференціація засвідчує, що

природно-географічні умови, особливості історичного розселення населення та тривалі культурні контакти сприяли формуванню своєрідних осередків пісенної культури, які, зберігаючи спільні риси середньонаддніпрянської традиції, водночас виробили власні локальні особливості.

Унаслідок такого географічного положення та міжареального характеру культурних контактів народна пісенна культура Черкащини сформувалася як багатокомпонентна регіональна традиція, у якій поєдналися різні мелодико-інтонаційні, ладові та виконавські особливості. У локальному співочому середовищі взаємодіють риси різних народнопісенних традицій, що зумовило формування своєрідного регіонального звукового образу. Така інтонаційна багатошаровість виявляється у різноманітності жанрових форм, варіативності виконавських практик та поєднанні героїко-епічних, ліричних і обрядових пластів народної пісенної культури. Саме тому географічне положення Черкащини виступає не лише просторовою характеристикою регіону, а й важливим чинником формування його культурної своєрідності.

Важливим проявом дії просторового чинника є здатність народнопісенної традиції зберігатися та відтворюватися навіть за умов зміни територіального середовища. Показовим прикладом таких територіально-демографічних трансформацій стало переселення мешканців затоплених під час створення Кременчуцького водосховища сіл Липівське, Заліски та Хрести до села Нова Дмитрівка Золотоніського району. Разом із переміщенням громади було перенесено й локальну пісенну традицію, яка продовжила функціонувати поза первісним географічним контекстом – у родинному спілкуванні, громадських зібраннях і сценічній практиці сільського клубу. Цей приклад засвідчує, що народна пісенна культура пов'язана не лише з конкретним простором, а й із носіями традиції, які забезпечують її збереження та передавання навіть за умов зміни місця проживання. У такому вимірі пісня постає важливим механізмом підтримання культурної пам'яті та локальної ідентичності спільноти.

Старовинні пісні «Береза сира», «Над полями, понад нивами», «Гора за горою», «Ой кувала зозуля» зберегли інтонаційну спадкоємність поколінь і

стали важливими маркерами локальної культурної пам'яті переселеної спільноти. Народний хор «Анастасія» виступив носієм цієї спадщини, репрезентуючи пісенну культуру Нової Дмитрівки на регіональних і загальноукраїнських мистецьких заходах. У цьому випадку народна пісенна культура демонструє здатність функціонувати як механізм збереження колективної ідентичності навіть за умов втрати первісного територіального середовища. Зберігаючи пісенний репертуар, виконавські практики та культурну пам'ять, громада підтримує зв'язок зі своєю історичною батьківщиною, засвідчуючи, що носієм локальної культурної традиції є не лише простір, а й сама спільнота [185].

Геокультурне положення Черкащини як центрального простору міжрегіональних контактів сприяло не лише взаємодії різних народнопісенних традицій, а й їх постійному творчому переосмисленню. У місцевому репертуарі простежуються риси календарно-обрядових, ліричних і побутових пісень суміжних історико-етнографічних регіонів, які в процесі тривалого побутування набули своєрідного локального забарвлення. Це виявляється в особливостях виконавської манери, мелодичній протяжності, природній декламаційності та емоційній виразності співу. Унаслідок цього народна пісенна культура Черкащини постає своєрідним культурним мостом між різними регіональними традиціями України, поєднуючи спільноукраїнські риси з локальною культурною своєрідністю.

Поряд із культурно-історичними особливостями важливу роль у формуванні народної пісенної культури Черкащини відіграло власне географічне середовище регіону. Територіальне розташування краю в центральній частині України сприяло його утвердженню як простору активних культурних контактів і взаємовпливів. Саме тут перехрещувалися етнокультурні шляхи Поділля, Полісся та Середнього Подніпров'я, що створювало сприятливі умови для формування багатой і різноманітної пісенної традиції. Символічного значення набуває й розташування на території Черкащини географічного центру України (село Мар'янівка Шполянського

району), що підкреслює центральність регіону не лише у просторовому, а й у культурно-географічному вимірі [421].

Таким чином, географічно-просторовий чинник відіграв важливу роль у формуванні народної пісенної культури Черкащини. Його вплив виявляється у міжареальному положенні регіону, інтенсивній взаємодії локальних традицій, формуванні своєрідних інтонаційно-стильових особливостей народного співу та збереженні культурної пам'яті в умовах територіальних трансформацій. Перебуваючи в межах середньонадніпрянського історико-культурного простору та поєднуючи риси суміжних історико-етнографічних регіонів, Черкащина виробила власну модель народнопісенної традиції, у якій загальноукраїнські культурні риси поєднуються з локальною своєрідністю. У результаті географічний простір постає не лише середовищем побутування народної пісні, а й важливим чинником формування її регіональної специфіки та культурної тяглості.

Поряд із просторово-географічними умовами важливим чинником формування народної пісенної культури Черкащини виступав соціально-економічний уклад регіону, що визначав характер повсякденного життя населення, його світоглядні орієнтири та культурні практики. Тривалий час Черкащина залишалася переважно аграрним краєм, у якому господарська діяльність населення була тісно пов'язана із землеробством і сезонним циклом праці. За таких умов народна пісня функціонувала як невід'ємна складова трудового, громадського та родинного життя, супроводжуючи основні етапи господарської діяльності й відображаючи уявлення людей про працю, природу та суспільні взаємини. Важливе місце в цьому контексті посідала календарна та родинна обрядовість, у межах якої пісня виконувала ритуальні, комунікативні та регулятивні функції, забезпечуючи передавання соціального досвіду й культурних цінностей від покоління до покоління [109].

Аграрний характер господарювання, притаманний більшості населених пунктів Черкащини, безпосередньо впливав на тематичний і образний зміст народної пісенності. Календарно-обрядові та трудові пісні відображали цикли

землеробської праці, зміну пір року, обрядовість засіву, жнив і обжинків. Саме в цих творах зберігся давній пласт архаїчних символів, пов'язаних з уявленнями про землю, воду, сонце та родючість, які віддзеркалювали світоглядні засади населення Середнього Подніпров'я. Показовими є зафіксовані на Черкащині обжинкові, жнивні та веснянкові пісні – «Котився вінок з лану» (с. Старосілля Городищенського району), «Ой посієм овес» (с. Козацьке Звенигородського району), «Скриплять нові та ворітечка» (с. Охматів Жашківського району), «Красна панна» (с. Стецівка Звенигородського району), у яких відображено річний цикл хліборобської праці та обрядову символіку родючості [260]. У піснях весняного, жнивного й осіннього циклів втілювалися не лише уявлення про гармонію людини з природою, а й колективна етика праці, взаємодопомоги та громадської єдності, характерна для традиційної культури аграрного суспільства.

Водночас соціально-економічні трансформації XIX століття істотно вплинули на розвиток культурного середовища Черкащини. Розвиток цукрової промисловості та підприємницька діяльність родин Симиренків і Яхненків сприяли не лише економічному зростанню регіону, а й активізації його культурного життя. При промислових підприємствах, навчальних закладах і народних школах виникали аматорські хори та музичні гуртки, організовувалися літературно-музичні вечори й культурно-просвітницькі заходи, що створювало додаткові можливості для збереження та поширення народнопісенної традиції. У цих умовах народна пісня дедалі активніше виходила за межі родинно-побутового середовища та ставала складовою організованого культурного життя, набуваючи нових форм репрезентації й суспільного функціонування.

Важливим проявом впливу соціально-економічного середовища на культурний розвиток Черкащини стало меценатство родини Симиренків, спрямоване на підтримку української культури, освіти та національного відродження. Платон Симиренко профінансував видання «Кобзаря» Тараса Шевченка 1860 року та підтримував просвітницькі ініціативи, зокрема видання

українських навчальних книг. Його брат Василь Смиренко продовжив цю діяльність, систематично спрямовуючи частину прибутків на розвиток українського книговидання, науки й культурних інституцій. У ширшому культурному контексті така меценатська діяльність сприяла зміцненню українського національного культурного простору, у межах якого народна пісня, фольклор і традиційна культура дедалі активніше усвідомлювалися як важливі складники національної спадщини. Завдяки діяльності Смиренків Черкащина утвердилася як один із вагомих осередків українського культурного життя другої половини ХІХ століття [23].

У цьому соціокультурному середовищі розгорталася й етнографічна діяльність Павла Чубинського – одного з керівників Етнографічно-статистичної експедиції Південно-Західного відділу Російського географічного товариства. У 1870–1873 роках він працював на підприємствах фірми «Брати Яхненки і Смиренко» в Млієві, поєднуючи службову та наукову діяльність. Саме в цей період здійснювалися записи народних пісень, обрядів і звичаїв Черкащини, що стали важливим джерелом для подальшого вивчення традиційної культури регіону. Цей приклад засвідчує, що промислово-підприємницький розвиток Черкащини створював умови не лише для функціонування народнопісенної традиції, а й для її наукової фіксації та збереження [49].

ХХ столітті, в умовах колективізації, індустріалізації та масштабних суспільних перетворень, соціально-економічне середовище Черкащини зазнало суттєвих змін. Трансформація традиційного сільського укладу, поява нових форм організації праці та розвиток культурної інфраструктури вплинули й на способи функціонування народної пісенної культури. За цих умов народна пісня поступово виходила за межі традиційного побутового середовища та набувала нових форм репрезентації, зокрема у діяльності самодіяльних хорових колективів, ансамблів і закладів культури. Водночас вона зберігала зв'язок із традиційними культурними практиками, забезпечуючи тяглість народнопісенної спадщини та її передавання в нових соціокультурних умовах.

Таким чином, соціально-економічні чинники відіграли важливу роль у формуванні народної пісенної культури Черкащини. Аграрний характер господарювання визначав її тематичний зміст, зв'язок із календарно-трудовим циклом і традиційними формами громадського життя, тоді як розвиток промисловості, підприємництва та культурного меценатства сприяв розширенню сфер її функціонування й суспільної репрезентації. Унаслідок цього народна пісенна культура регіону не лише зберегла зв'язок із традиційним середовищем побутування, а й набула нових форм існування, адаптуючись до соціально-економічних трансформацій різних історичних періодів. Це забезпечило тяглість народнопісенної традиції та її подальший розвиток у культурному просторі Черкащини.

Вагомим чинником формування народної пісенної культури Черкащини виступало духовно-релігійне середовище регіону, у межах якого впродовж століть взаємодіяли дохристиянські світоглядні уявлення та християнська традиція. Давні вірування, пов'язані з культом природи, родючості, сонця й води, органічно поєдналися з християнськими цінностями та релігійною обрядовістю, сформувавши своєрідний духовний простір народної культури. У цьому середовищі народна пісня виконувала не лише естетичну, а й ритуальну, світоглядну та комунікативну функції, виступаючи засобом осмислення навколишнього світу, передавання моральних цінностей і підтримання культурної спадкоємності поколінь. Особливе місце в цьому процесі посідала обрядова пісенність, у якій поєднувалися елементи давніх вірувань і християнської символіки, що забезпечувало тяглість духовної традиції регіону [109].

Найвиразніше духовно-релігійний пласт народної пісенної культури Черкащини репрезентують колядки та щедрівки, у яких поєднуються християнська символіка Різдва й архаїчні космогонічні уявлення про світло, сонце, родючість та оновлення життя. Показовою є щедрівка «А в полі, полі сам Господь ходив», записана в селі Дубіївка Черкаського району, де образ Господа постає в сакралізованому просторі поля – одному з ключових символів

традиційної землеробської культури [260]. Подібні тексти демонструють характерне для народної духовності поєднання християнських образів із давніми світоглядними уявленнями, унаслідок чого релігійні смисли інтегруються в систему повсякденного життя та господарської практики. У цьому контексті народна пісня виступає не лише засобом релігійного переживання, а й важливим механізмом збереження колективних уявлень про світ, людину та її місце в природному й сакральному порядку.

Особливим жанром духовної пісенності Черкащини є псалми – позацерковні релігійні співи морально-повчального змісту, що побутували в середовищі народних співців, лірників і кобзарів. Псалма «По горам, горам сам Господь ходив», записана від бандуриста Михайла Коваля в селі Великий Хутір Драбівського району [427, с. 458], поєднує біблійні мотиви з інтонаційними особливостями місцевої співочої традиції, засвідчуючи глибоке проникнення християнської образності в народний пісенний світогляд. Поширення таких творів сприяло утвердженню морально-етичних цінностей, релігійних уявлень і духовних орієнтирів у середовищі сільської громади. У цьому контексті псалми виконували не лише релігійну, а й культурно-виховну функцію, виступаючи важливим засобом передавання духовного досвіду та підтримання культурної пам'яті спільноти.

Важливу роль у збереженні та передаванні духовно-пісенної традиції відігравали колективні форми співу, пов'язані з церковним середовищем. Зокрема, на Канівщині хоровий спів розглядається як тривала культурна традиція, витoki якої сягають давньоруської доби та пов'язані з богослужбовими практиками й колективними формами народного співу [5]. Упродовж століть церковні та навколоцерковні співочі практики сприяли поширенню духовних текстів, формуванню морально-етичних орієнтирів і підтриманню культурної пам'яті місцевих громад.

Життєздатність духовно-пісенної традиції виявляється також у збереженні автентичних форм її побутування. Передавання пісенного матеріалу в межах родинної спадковості, збереження діалектних особливостей виконання

та використання традиційних елементів народної культури засвідчують тяглість духовних і культурних практик, що підтримують зв'язок сучасних поколінь із традиційною спадщиною [336]. У цьому процесі народна пісня виступає важливим засобом збереження культурної пам'яті та передавання духовного досвіду, забезпечуючи неперервність традиції в сучасному соціокультурному середовищі.

Особливого значення в контексті духовно-релігійної традиції набувають календарно-обрядові практики, у яких народна пісня функціонує як невід'ємний елемент цілісного культурного комплексу, поєднаного з обрядовими діями, театралізованими формами та елементами народного мистецтва. Зокрема, святкування Івана Купала на Черкащині супроводжується відтворенням традиційних дійств – хороводів, прикрашання Марени, пускання вінків на воду та стрибків через вогнище, що поєднуються з виконанням народних пісень і залученням місцевих громад та творчих колективів [175; 300]. Такі практики засвідчують здатність народної пісенної культури до відтворення й адаптації в сучасному культурному середовищі, забезпечуючи спадкоємність традиції та збереження її значення для локальної спільноти. Водночас у межах цих практик виразно виявляється синкретичний характер народної культури, у якій органічно поєднуються дохристиянські уявлення, елементи християнської обрядовості, пісенна творчість та інші форми традиційної художньої діяльності [175; 300; 364].

Свідченням життєздатності духовно-пісенної традиції Черкащини є її активне функціонування в сучасному церковно-музичному середовищі регіону. Зокрема, в Умані проводяться фестивалі духовної православної музики, у яких беруть участь церковні та світські хорові колективи області, що зберігають і розвивають традиції сакрального співу. У таких мистецько-релігійних практиках домінує акапельне виконання, засноване на чистоті голосового звучання та гармонійному поєднанні слова і мелодії, що відтворює естетичні засади православної співочої традиції. Серед учасників духовно-хорового руху Черкащини – хори Свято-Покровського храму м. Сміла, Свято-Миколаївського

храму м. Шпола, Свято-Успенського собору м. Золотоноша, а також Шполянський ансамбль камерного співу та Уманський муніципальний камерний хор [146]. Їхня діяльність засвідчує неперервність традиції духовного співу та її здатність адаптуватися до сучасних культурних умов, зберігаючи значення важливого складника духовної культури й регіональної ідентичності Черкащини.

Таким чином, духовно-релігійні чинники відіграли важливу роль у формуванні народної пісенної культури Черкащини. Їхній вплив виявляється у стійкому поєднанні дохристиянських світоглядних уявлень і християнської традиції, що зумовило виникнення своєрідного духовного пласта народної пісенної культури регіону. Колядки, щедрівки, псалми та інші форми духовної пісенності стали засобом передавання релігійних уявлень, морально-етичних цінностей і культурної пам'яті спільноти. Водночас збереження традицій сакрального співу в сучасному церковно-музичному середовищі засвідчує неперервність духовної традиції та її здатність адаптуватися до нових культурних умов. У цьому вимірі народна пісня постає не лише як музично-поетичне явище, а як важливий носій духовного досвіду, культурної спадкоємності та регіональної ідентичності Черкащини.

Формування та розвиток народної пісенної культури Черкащини відбувалися під впливом комплексу взаємопов'язаних історичних, географічно-просторових, соціально-економічних і духовно-релігійних чинників, які діяли не ізольовано, а в постійній взаємодії на різних етапах історичного розвитку регіону. Сукупна дія цих чинників зумовила своєрідність народної пісенної культури Черкащини, особливості її функціонування, збереження та передавання культурного досвіду. У результаті сформувалася регіональна народнопісенна традиція, у якій поєдналися історична пам'ять, просторово-культурна специфіка, особливості суспільного життя та духовні цінності населення краю.

Історичні події – від найдавніших культурних процесів Середнього Подніпров'я, козацької доби й гайдамацького руху до визвольних змагань ХХ

століття та сучасних воєнних викликів – сформували смисловий та образний фонд народної пісенної культури Черкащини, визначивши її героїко-патріотичний, морально-етичний і меморіальний виміри.

Водночас географічне положення краю в центральній частині України, на межі Правобережжя та Лівобережжя, забезпечувало інтенсивну взаємодію різних історико-етнографічних традицій, що сприяло формуванню багатой інтонаційно-стильової та жанрової палітри народнопісенної спадщини. Унаслідок цього народна пісенна культура Черкащини сформувалася як своєрідний регіональний феномен, у якому поєдналися локальна самобутність і загальноукраїнські культурні риси.

Соціально-економічний уклад краю – аграрний характер життя, розвиток промисловості та меценатства, діяльність культурно-освітніх осередків і аматорських колективів – суттєво впливав на функціонування народної пісенної культури Черкащини. У цих умовах народна пісня виступала важливим засобом колективної комунікації, передавання трудового й соціального досвіду, підтримання культурних зв'язків та самоорганізації громади. Саме в такому середовищі вона не лише побутувала, а й зберігалася, фіксувалася, осмислювалася та передавалася наступним поколінням, забезпечуючи тяглість народнопісенної традиції.

Духовно-релігійна традиція, у якій органічно поєдналися дохристиянські світоглядні уявлення та християнська віра, надала народній пісенній культурі Черкащини особливої світоглядної та сакральної глибини. Через календарно-обрядову пісенність, духовні співочі практики, псалми та традиції сакрального співу вона виконувала функції духовного осмислення світу, передавання морально-етичних цінностей і підтримання культурної пам'яті спільноти. Саме в цьому духовному вимірі народна пісня постає не лише засобом художнього самовираження, а й важливим механізмом збереження ціннісних орієнтирів, культурної спадкоємності та регіональної ідентичності.

Взаємодія цих чинників зумовила багатовимірний характер народної пісенної культури Черкащини: історичний досвід формував її змістове ядро,

географічне середовище – стильову специфіку, соціально-економічні умови – форми функціонування, а духовно-релігійна традиція – світоглядну та ціннісну основу. У результаті народна пісенна культура Черкащини сформувалася як цілісний культурний феномен, у якому органічно поєднуються історична пам'ять, локальна самобутність, суспільний досвід і духовні цінності. Саме ця багаторівнева єдність забезпечила її здатність зберігати культурну тяглість, адаптуватися до історичних змін і залишатися важливим складником культурного простору Черкаського краю.

Таким чином, народна пісенна культура Черкащини є результатом складної взаємодії історичних, географічно-просторових, соціально-економічних і духовно-релігійних чинників, що забезпечили її стійкість, життєздатність і культурну тяглість. Саме завдяки цій взаємодії вона зберегла історичну пам'ять, утвердила регіональну та національну ідентичність і продовжує функціонувати як важливий складник культурного простору України. Народна пісенна культура Черкащини залишається дієвим механізмом передавання культурного досвіду, цінностей і традицій, забезпечуючи неперервність зв'язку між минулим і сучасністю.

2.3. Кобзарсько-бандурна традиція Черкащини як складова народної пісенної культури та культурної пам'яті регіону

Кобзарсько-бандурна традиція посідає особливе місце в структурі народної пісенної культури Черкащини, оскільки поєднує в собі пісенну, словесно-нарративну та світоглядну складові традиційної культури. У межах цього дослідження бандурництво розглядається не як окремий різновид інструментального музикування, а як форма народної пісенної культури, у якій вокальний компонент є смислово та функціонально домінуючим. Еволюція бандурного виконавства засвідчує збереження провідної ролі співу як визначального чинника формування художньої цілісності цієї традиції [37]. Кобзарська практика ґрунтується на виконанні дум, історичних, духовних та

шевченківських пісень, де інструментальний супровід не відокремлюється від співу, а слугує засобом його інтонаційного, ритмічного й емоційного підсилення [13; 142].

У науковому дискурсі кобзарське та бандурне мистецтво розглядаються як взаємопов'язані явища, що мають спільні історичні витoki та функціональні характеристики, хоча водночас відрізняються за формами виконавської реалізації та ступенем інституціалізації. Дослідники наголошують на необхідності їх комплексного вивчення як єдиного культурного феномену, у межах якого поєднуються традиційні та сучасні форми побутування [58].

У народнокультурному контексті кобзарство постає як синтетичне явище, що об'єднує слово, мелос і культурну пам'ять. Емпіричним підґрунтям для такого розуміння слугують матеріали про черкаських кобзарів і бандуристів, у яких репертуар, спосіб виконання та історична тематика постають як взаємопов'язані складові народної пісенної культури регіону [87].

Бандурист у традиційній культурі виступає насамперед носієм народної пісенної культури, а не виконавцем-інструменталістом у сучасному розумінні. Його роль пов'язана з передаванням репертуару, збереженням усталених виконавських моделей і підтриманням смислового поля народної пісенної культури. У цьому контексті кобзарська традиція не зводиться до техніки гри на інструменті, а включає знання текстів, жанрових особливостей, інтонаційних формул і символічних кодів, що формують цілісний образ народної пісенної культури Черкащини [315; 316].

Важливе місце в кобзарсько-бандурному репертуарі Черкащини посідають думи та історичні пісні. Ці жанри виконують функцію культурної пам'яті, у межах якої народна пісенна культура постає засобом осмислення історичного минулого, національної ідентичності та морально-ціннісних орієнтирів. Через кобзарське виконання пісенна культура виходить за межі побутового співу, набуваючи значення символічної форми колективного досвіду та духовного самовираження громади [13; 142].

У такому розумінні кобзарсько-бандурна традиція органічно входить до системи народної пісенної культури Черкащини як її специфічний, але внутрішньо пов'язаний компонент, що поєднує вокальну практику з історичною пам'яттю, світоглядними смислами та регіональною культурною ідентичністю.

Формування кобзарсько-бандурної традиції на Черкащині зумовлене специфікою історико-культурного розвитку регіону, який упродовж тривалого часу виступав осередком козацької культури та простором активного побутування епічної складової народної пісенної культури. Поєднання військово-історичного досвіду, розвинених форм усної словесності та стійких співочих практик створило середовище, у якому кобзарство сформувалося як органічна складова народної пісенної культури [316].

Черкащина як козацький регіон вирізнялася особливим типом культурної комунікації, у межах якої історична пам'ять передавалася насамперед через слово й спів. Козацька доба сформувала потребу в усному осмисленні та збереженні уявлень про воєнні події, моральні орієнтири, ідеали свободи й гідності, що знайшло своє втілення в епічних жанрах народної пісенної культури. У цьому контексті думи постають як форма колективного осмислення історичного досвіду, що поєднує наративність, символічність і музичну інтонаційність [315; 316].

Життєздатність кобзарської традиції в регіоні значною мірою визначалася наявністю соціального середовища, у якому епічний спів виконував функцію збереження та актуалізації культурної пам'яті. Кобзар у цьому просторі поставав не як випадковий виконавець, а як носій суспільно значущого знання, закріпленого в пісенно-епічних формах. Бандурний супровід дум і історичних пісень набував характеру невід'ємного елемента народної пісенної культури, тісно пов'язаного зі змістовим рівнем виконання [96; 316].

Важливим чинником укорінення кобзарства на Черкащині була також особлива роль слова в культурній структурі регіону. Усна поетична традиція, пов'язана з біблійними, героїчними та морально-етичними мотивами,

формувала виконавську модель, орієнтовану на смислову насиченість пісенного тексту. У таких умовах бандура виконувала не лише акомпануючу функцію, а ставала засобом інтонаційного увиразнення змісту дум і історичних пісень [96; 315].

Кобзарсько-бандурна традиція на Черкащині розвивалася в культурному середовищі, де епічна складова народної пісенної культури була соціально затребуваною, культурно легітимною та глибоко вкоріненою в регіональний історичний досвід. Сукупність козацького минулого, пісенно-епічної форми збереження пам'яті та високого статусу слова як носія культурних смислів забезпечила стійкість цієї традиції в системі народної пісенної культури регіону [115; 316].

У структурі народної пісенної культури Черкащини постать кобзаря виходить за межі суто виконавської функції й постає як особливий тип носія культурної пам'яті. Кобзар у традиційному середовищі не сприймався як артист чи музикант у сучасному розумінні, а виконував роль медіатора між минулим і сучасним, між колективним історичним досвідом і щоденним життям громади. Через пісенно-епічні форми він транслював не лише художні образи, а й уявлення про історію, моральні норми, соціальні ідеали та національні цінності, забезпечуючи функціонування народної пісенної культури як системи культурної пам'яті [315; 316].

Кобзарський репертуар – передусім думи та історичні пісні – функціонував як форма усної історії, у якій події минулого осмислювалися не з позицій хронологічної точності, а через систему символів, образів і емоційних акцентів. У такій формі народна пісенна культура ставала засобом збереження наративів про козацьку добу, національні втрати й героїчні вчинки, закріплюючи в колективній свідомості певну модель бачення історії [13; 315; 316]. Кобзар не лише відтворював ці наративи, а й інтерпретував їх у процесі виконання, актуалізуючи значення минулого для сучасників.

Особливе значення кобзарства як носія культурної пам'яті виявляється через його світоглядну функцію. Пісенно-епічна традиція формувала уявлення

про справедливість, свободу, жертовність і гідність, закладаючи етичні орієнтири, що передавалися з покоління в покоління. Через персоніфіковану постать кобзаря ці цінності набували конкретного голосу, а пісня перетворювалася на інструмент морального й національного виховання [96; 316].

У ХХ столітті кобзарство зазнало системного нищення, що стало однією з найбільших травм у структурі культурної пам'яті українського суспільства. Репресивна політика 1930-х років була спрямована не лише проти окремих виконавців, а й проти самого механізму збереження та передавання народної пісенної культури в її епічній формі, що призвело до фізичного знищення носіїв традиції та переривання її безперервної передачі. Це спричинило глибокі трансформації у функціонуванні народної пісенної культури, зумовивши втрату частини автентичного виконавського досвіду та зміну форм її подальшого побутування.

Репресії безпосередньо позначилися і на кобзарсько-бандурному середовищі Черкащини. Одним із трагічних прикладів є історія бандуристів села Мордви (нині – Красносілля) на Чигиринщині, яке впродовж тривалого часу було осередком козацької та кобзарської традиції регіону. Місцеві бандуристи були звинувачені радянською репресивною системою у «націоналізмі» та приналежності до вигаданих антирадянських організацій, що стало підставою для винесення смертних вироків. У 1938 році за рішенням «трійки» УНКВС по Київській області було розстріляно Івана Бойченка та братів Вусатих; місця їх поховання залишилися невідомими, а реабілітація відбулася лише помертню. Разом із фізичним знищенням кобзарів було перервано природний механізм передачі виконавського досвіду, інструментального ремесла та пісенно-епічного репертуару, що становив важливий пласт народної пісенної культури регіону.

Водночас пам'ять про кобзарів Мордви зберіглася в локальній культурній традиції. Село було відоме не лише як осередок виконання дум і історичних пісень, а й як центр виготовлення бандур; у колективній пам'яті залишилися

імена братів Бойченків, Андрія Мотайленка та інших майстрів. Символічною є й постать Івана Бойченка (молодшого), який, успадкувавши любов до бандури, створив у рідному селі гурток бандуристів і видав працю, присвячену народній пісні та бандурному мистецтву, засвідчивши прагнення до відновлення перерваної традиції. Сьогодні ця сторінка історії осмислюється і в музейному просторі – зокрема через виставкові проекти Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» [250; 313].

Поряд із колективними трагедіями кобзарсько-бандурного середовища репресивна політика виявлялася й у долях окремих виконавців. Показовим індивідуальним прикладом репресивного тиску на кобзарсько-бандурну традицію Черкащини є доля черкаського бандуриста Олекси Павловича Слюсаренка. У міжвоєнний період він був активним носієм пісенно-епічної складової народної пісенної культури, виступав у Черкасах і навколишніх селах, виконував думи та історичні пісні, а також виготовляв бандури й навчав гри на них інших. Його виконавська діяльність поєднувалася з активною громадянською позицією, що в умовах радянської ідеологічної системи сприймалося як загроза.

Архівні матеріали засвідчують, що саме бандурне виконання стало одним із головних доказів «контрреволюційної діяльності» митця: у слідчих справах фіксується виконання українських національних пісень, імпровізація на злободенні теми та критичні висловлювання щодо радянської влади. У 1937 році Олексу Слюсаренка було заарештовано й засуджено «трійкою» НКВС до десяти років позбавлення волі; подальша його доля залишається невідомою. Реабілітація відбулася лише у 1989 році. Цей випадок демонструє, що кобзар у радянській репресивній системі розглядався не як музикант, а як носій альтернативної історичної пам'яті й небезпечний транслятор національного світогляду, а сама бандура перетворювалася на маркер ідеологічної «неблагонадійності» [169].

Репресії проти кобзарів і бандуристів, руйнування традиційних форм передачі репертуару та витіснення автентичного епічного співу з культурного

простору призвели до глибокого розриву культурної спадковості народної пісенної культури. Ця втрата позначилася не лише на музичній сфері, а й на здатності суспільства зберігати й осмислювати власний історичний досвід у пісенній формі [316; 351].

Пам'ять про знищене кобзарство стала частиною колективної травми, що вплинула на подальше сприйняття народної пісенної культури. Водночас усвідомлення цієї втрати сприяло формуванню нового ставлення до кобзарської спадщини як до цінного культурного ресурсу, пов'язаного не лише з народною пісенною культурою, а й із збереженням історичної пам'яті, національної ідентичності та досвіду культурного спротиву. У цьому вимірі кобзар постає як символ перерваної, але не знищеної культурної пам'яті, що зберігається в пісенному слові та музичній інтонації [315; 316].

Кобзарсько-бандурна традиція Черкащини тісно пов'язана з шевченківським символічним простором, у межах якого постать кобзаря набуває особливого культурного та світоглядного значення. Образ кобзаря у творчості Тараса Шевченка не є випадковим художнім мотивом, а виступає узагальненим втіленням народної пам'яті, історичної правди й національного голосу, що органічно співвідноситься з системою народної пісенної культури.

Творчість кобзарів і лірників Т. Шевченко не лише глибоко цінував, а й свідомо збирав та осмислював, використовуючи мотиви й образи народної пісенно-епічної традиції у власних творах. Зокрема, звернення до кобзарської поезики простежується у таких творах, як «Катерина», «Тарасова ніч», «Назар Стодоля», «Думи мої, думи» та ін. Символічним є й те, що свою першу поетичну збірку Т. Шевченко назвав іменем народного співця – «Кобзар», закріпивши за цією постаттю статус культурного й національного символу [13, 315, 316]. Такий вибір назви не був випадковим. Саме кобзарі та народні співці, яких Т. Шевченко чув у дитинстві на Черкащині, стали одним із джерел його уявлень про народну пам'ять, історію та пісенне слово. У цьому контексті постать кобзаря виходить за межі виконавської практики й набуває значення культурного символу, через який поєднуються народна пісенна культура,

історична пам'ять та національна самосвідомість. Показовим є й образ Перебенді, який у шевченківському осмисленні постає не лише співцем, а своєрідним посередником між народною пам'яттю, піснею та духовним досвідом спільноти [13].

Образ кобзаря у творчості Тараса Шевченка поєднує пісню, слово й моральну позицію, що відповідає традиційному уявленню про кобзаря як носія колективного досвіду та духовного авторитету, а отже – як одного з ключових суб'єктів народної пісенної культури [315; 316].

Одним із найважливіших просторів функціонування шевченківсько-кобзарської традиції стала Чернеча гора в Каневі. Могила Тараса Шевченка з кінця XIX – початку XX століття перетворюється на місце живої культурної пам'яті, де кобзарське виконання набуває особливого символічного значення. У 1920–1930-х роках тут часто виступали відомі кобзарі та бандуристи України й Черкащини, зокрема Никін Прудкий, Ігор Мовчан, Євген Адамцевич та інші, поєднуючи шевченківське слово з пісенно-епічним виконанням. У цьому контексті народна пісенна культура постає як форма меморіальної практики, у якій поезія Шевченка набуває звучання живої традиції [316; 279].

Черкащина як батьківщина Шевченка сформувала особливе культурне середовище, у якому шевченкіана не обмежується меморіальними практиками чи канонізованим літературним прочитанням. У регіональному контексті вона функціонує як жива складова народної пісенної культури, інтегрована передусім через кобзарсько-бандурне виконавство. Саме тут слово Шевченка органічно поєднується з пісенно-епічною інтонацією, а його поезія входить у репертуар бандуристів як частина народнопісенного мислення [278; 316].

Бандура в цьому культурному полі постає не лише як музичний інструмент, а як символ і культурний код, тісно пов'язаний із шевченківською традицією. У поєднанні з поетичним словом вона посилює епічне й світоглядне звучання творів, надаючи їм форми пісенного висловлення, зрозумілого й емоційно близького широкому колу слухачів. Через бандурне виконання шевченківські тексти набувають додаткового виміру – вони сприймаються не

лише як літературна спадщина, а як частина народної пісенної культури [315; 316].

Виконання творів Шевченка бандуристами на Черкащині стало одним із механізмів збереження й актуалізації його спадщини в народному середовищі. Одним із найбільш послідовних і символічних утілень цієї традиції є постать кобзаря Олексія Сергійовича Чуприни – вихідця з села Гарбузин Корсунь-Шевченківського району.

Упродовж понад тридцяти років він співав біля могили Тараса Шевченка на Чернечій горі, перетворюючи поетичну спадщину Кобзаря на постійну форму пісенного служіння та культурного ритуалу. Репертуар Олексія Чуприни складався передусім із пісень на слова Тараса Шевченка («Думи мої, думи», «Три шляхи», «Реве та стогне Дніпр широкий» та ін.), що виконувалися в традиційній кобзарській манері з домінуванням словесно-сміслового начала. Його виконавська практика засвідчує, що шевченківська поезія в народному середовищі функціонувала не як канонізований літературний текст, а як жива усна складова народної пісенної культури, інтегрована в кобзарсько-бандурне виконання. Символічним є й той факт, що бандура кобзаря, з якою він пройшов фронтовими шляхами Другої світової війни, зберігається нині в музеї Тараса Шевченка на Чернечій горі, матеріалізуючи тяглість зв'язку між постаттю поета, піснею та виконавцем [48; 141; 315; 316; 401].

У цьому процесі відбувається взаємне підсилення двох традицій – шевченківського слова й кобзарсько-бандурної пісенної культури. Поетичні тексти, покладені на музику або виконувані в декламаційно-пісенній манері, зберігають зв'язок із фольклорною інтонаційністю, а сама бандура підкреслює їхній епічний і національно-символічний характер [278; 315; 316].

Поряд із професійними кобзарями й бандуристами носіями шевченківського слова в народному середовищі ставали й окремі виконавці, чия діяльність не була пов'язана з цеховою чи сценічною традицією. Черкаський краєзнавець С. С. Нехорошев згадує хористку Соборно-Миколаївської церкви Наталку, яка, осліпнувши ще в дитячому віці, вивчила

напам'ять поему «Катерина» та інші твори з «Кобзаря» й самостійно добирала до них мелодії. За свідченням дослідника, у скрутні моменти вона співала на церковній площі, а її виконання шевченківських текстів ставало формою народної підтримки й співпереживання.

Про Наталку знав М. Лисенко, з нею був знайомий і К. Стеценко, який пропонував їй переїхати до Києва. Відмова співачки, мотивована переконанням, що «тут, на Черкащині, з піснями на слова Шевченка вона потрібніша», виразно засвідчує локальний характер побутування шевченківської традиції як живої складової народної пісенної культури. Показовим є й факт, що під час гастролей у Черкасах у 1914 році М. Заньковецька відзначила народну співачку, подарувавши їй золоту каблучку. Ці скупі, але промовисті відомості підтверджують, що на Черкащині шевченківське слово звучало не лише зі сцени, а й у повсякденному народному середовищі, формуючи той культурний ґрунт, на якому зростала кобзарсько-бандурна традиція регіону [13]. У такому середовищі поезія Шевченка функціонувала не лише як літературна спадщина, а й як жива складова народної пісенної культури, інтегрована в практики усного виконання та колективного переживання.

Шевченків край у цьому сенсі постає не як застиглий меморіальний простір, а як середовище активного культурного відтворення, де кобзарсько-бандурна традиція слугує засобом живої комунікації з поетичною спадщиною. Через пісенне виконання, участь у культурних заходах, фестивалях і мистецьких проєктах шевченкіана набуває нових форм культурної репрезентації, зберігаючи при цьому зв'язок із народною пісенною культурою регіону [278; 316].

У такій взаємодії образ кобзаря, слово Шевченка та звучання бандури формують цілісний символічний комплекс, що є одним із визначальних складників народної пісенної культури Черкащини. Він поєднує історичну пам'ять, художній досвід і національну ідентичність, утворюючи бандурне

виконавство як одну з ключових форм репрезентації шевченківської традиції в регіональному культурному просторі.

Кобзарсько-бандурна традиція Черкащини зберігає свою життєздатність завдяки конкретним носіям, у діяльності яких поєднуються виконавський досвід, культурна пам'ять і особистісна відповідальність за передачу традиції. У цьому сенсі кобзарство постає не як абстрактна форма народної пісенної культури, а як персоналізований феномен, що існує через індивідуальні голоси, стилі та творчі біографії. Саме персоналістичний вимір дозволяє простежити тяглість традиції, її внутрішню різноманітність і здатність адаптуватися до змін соціокультурного середовища [315; 316].

Кобзарі та бандуристи Черкащини виступають не лише виконавцями пісенного репертуару, а й активними зберігачами та трансляторами культурного знання. У їхній діяльності поєднуються функції співця, оповідача й збирача, що особливо виразно проявляється у зверненні до дум, історичних пісень, шевченківського репертуару та локальних варіантів народної пісенної культури. Через індивідуальну манеру виконання, добір текстів і музичних форм формується особистісне прочитання традиції, водночас укорінене в регіональній стильовій основі [169; 316].

Для Черкащини характерна наявність кількох репрезентативних постатей кобзарсько-бандурного середовища, чия діяльність стала знаковою для регіонального культурного простору. Показовою у цьому контексті є постать Михайла Дмитровича Коваля – відомого народного музики з села Великий Хутір на Драбівщині, єдиного на Черкащині віртуоза-самоука гри на старосвітській бандурі, братчика Київського кобзарського цеху, поета-пісняря й композитора-аматора. Його творча діяльність репрезентує цілісний тип кобзаря-бандуриста, у якому поєднуються виконавська практика, фольклористична робота та глибоко усвідомлена національно-культурна позиція.

Центральне місце в мистецтві М. Коваля посідає пісня як форма збереження й актуалізації традиції: у його репертуарі – понад сто творів, серед

яких псалми, балади, старовинні українські народні побутові й обрядові пісні, а також авторські композиції та твори на слова українських класиків і сучасних поетів. Важливим є й те, що виконавець не обмежується інтерпретацією відомого репертуару, а активно працює як збирач фольклору, зафіксувавши понад дві сотні народних пісень, що побутували на території сучасної Черкащини.

Діяльність Михайла Ковалю виходить за межі локального культурного простору: він є учасником численних мистецьких подій в Україні та за кордоном, постійним учасником літературно-мистецьких програм, пов'язаних із вшануванням пам'яті Тараса Шевченка в Каневі, а також святкових заходів з нагоди Покрови Пресвятої Богородиці та Дня захисника України в Чигирині. Його творчість зафіксована в аудіо- та кінематографічних формах – зокрема в авторському диску «Гомін-гомін», у включенні виконаних ним творів до міжнародних музичних антологій та в документальному фільмі, присвяченому його мистецькому шляху.

Важливою складовою персоналістичного виміру творчості М. Ковалю є синтез музичного, ремісничого та обрядового начал: виготовлення традиційних елементів народного одягу, інструментів і сценічних костюмів, участь у виставках народних умільців, а також багаторічна робота з дитячим фольклорним гуртом «Дударик», заснованим ним у 1985 році. Усе це засвідчує, що кобзарсько-бандурна традиція в особі Михайла Ковалю постає як жива, багатовимірна культурна практика, вкорінена в народній пісенній культурі Черкащини та водночас відкрита до сучасних форм побутування [15; 102; 141; 143; 313; 351].

Показовим у цьому контексті є також життєвий і творчий шлях бандуриста, педагога й просвітника Михайла Злобинця, діяльність якого поєднувала виконавську практику з культурно-громадською місією збереження й популяризації народної пісенної культури. Його постать репрезентує тип кобзаря як активного носія культурної пам'яті, чия діяльність виходить за межі виконавства й охоплює просвітницький та національно-культурний вимір [304].

Показовою для розуміння персоналістичного виміру кобзарсько-бандурної традиції є також постать Федора Аврамовича Жарка – уродженця села Михайлівка на Черкащині, заслуженого артиста України та соліста капели бандуристів «Думка». Формування його творчої особистості відбувалося в середовищі, де народна пісня була органічною складовою повсякденного життя. Важливу роль у цьому відіграла родинна традиція: батько митця, Аврам Жарко, був знавцем народнопісенної спадщини та організатором сільського хору, а сама Михайлівка в період національно-культурного відродження стала місцем фольклорних записів і творчих контактів із провідними українськими композиторами. У спогадах Ф. Жарка народна пісня постає не лише як форма мистецького висловлення, а як спосіб взаємодії людини з культурним і природним середовищем, що значною мірою визначило його подальший творчий шлях [191].

Творчий доробок представників кобзарсько-бандурної традиції Черкащини демонструє зв'язок між індивідуальним стилем і спільною традиційною моделлю, у межах якої зберігаються епічна інтонаційність, наративна спрямованість і пісенно-словесна домінанта. Такі виконавці не лише відтворюють усталений репертуар, а й формують власні інтерпретації, зберігаючи при цьому впізнавані риси черкаської кобзарсько-бандурної традиції [278; 316].

Персоналістичний вимір кобзарства проявляється також у діяльності бандуристів як популяризаторів народної пісенної культури. Показовим прикладом персоніфікованого збереження кобзарсько-бандурної традиції є діяльність Сергія Павліченка – майстра традиційних народних інструментів і дослідника старосвітського кобзарського ремесла. Його шлях до бандурництва сформувався наприкінці 1980-х років у контексті загального національного пробудження та зростання інтересу до української історії, фольклору й традиційної культури. Захоплення козацькою спадщиною, участь у кінних мандрівках історичними шляхами України, звернення до фольклористики й

інструментознавства зумовили його свідомий вибір на користь реконструкції та відродження старосвітських інструментів.

Особливе значення для формування світоглядних і професійних засад майстра мало особисте спілкування з Георгієм Кириловичем Ткаченком – бандуристом і автором першого самовчителя гри на старосвітських інструментах, який був одним із небагатьох носіїв автентичної кобзарської традиції, що пережили репресії 1930-х років. Через подальші контакти з його учнем Миколою Будником Сергій Павліченко долучився до безперервного ланцюга передачі знань, у межах якого кобзарство постає не лише як виконавська практика, а як ремесло, пам'ять і форма культурної відповідальності [278]. У цьому контексті важливого значення набуває й традиція народного інструментотворення, що є невід'ємною складовою кобзарсько-бандурної культури. Виготовлення бандур, кобз та інших традиційних інструментів забезпечує не лише матеріальне відтворення виконавської практики, а й передачу ремісничих знань, технологічних навичок і культурних смислів, пов'язаних із кобзарською спадщиною. Діяльність місцевих майстрів сприяє підтриманню тяглості традиції та створює підґрунтя для її подальшого функціонування в сучасному культурному просторі [278; 305].

У сучасних умовах бандурна традиція функціонує як у професійному, так і в аматорському середовищі, забезпечуючи збереження, відтворення та культурну репрезентацію народнопісенного репертуару [77; 204]. Через концертну діяльність, участь у культурних заходах, неформальні освітні практики та передачу виконавського досвіду молодшим поколінням вона продовжує виконувати важливу роль у збереженні й актуалізації народнопісенної спадщини. У цьому процесі постать виконавця набуває значення своєрідного посередника між культурною пам'яттю минулого та сучасними формами її осмислення й комунікації [84; 351]. Водночас бандурна традиція демонструє здатність до адаптації в нових соціокультурних умовах,

поєднуючи традиційні форми побутування народної пісенної культури із сучасними способами її представлення та популяризації [86].

Упродовж XX–XXI століть кобзарсько-бандурна традиція Черкащини зазнає суттєвих трансформацій, пов'язаних зі змінами соціокультурного середовища та форм побутування народної пісенної культури. Якщо в традиційному середовищі кобзарство функціонувало переважно як форма автентичного усного передання історичної та морально-ціннісної пам'яті, то в умовах модерного суспільства воно поступово виходить за межі природного побутування і набуває сценічних форм існування.

Цей процес супроводжується зміною комунікативної ситуації виконання: від інтимного, локально зорієнтованого спілкування з громадою до публічного представлення перед ширшою, часто анонімною аудиторією. У такому форматі кобзарсько-бандурна традиція дедалі частіше виконує репрезентативну функцію, пов'язану з презентацією історико-культурної спадщини, національних символів і регіональної ідентичності, зберігаючи при цьому народнопісенну основу як ключовий носій смислів.

Важливим чинником трансформації стає поява ансамблевого бандурного виконавства, що змінює саму модель існування традиції. Колективні форми гри та співу актуалізують інші принципи музичної організації, сценічної взаємодії та художньої подачі матеріалу, водночас зберігаючи зв'язок із жанровим ядром кобзарсько-бандурного репертуару – думами, історичними та духовними піснями. У сучасному ансамблевому бандурному виконавстві зростає роль гуртового співу, що зумовлює зміну співвідношення вокальних та інструментальних компонентів і розширення репертуарно-стильових можливостей цієї традиції [36]. У такому форматі кобзарство перестає бути виключно індивідуальною практикою й інтегрується в ширші культурні процеси. Показовим виявом переходу кобзарсько-бандурної традиції до колективних форм є діяльність аматорських капел бандуристів, зокрема Городищенської капели бандуристів, що функціонує як осередок збереження та популяризації народнопісенного виконавства в сучасному культурному

просторі. Її діяльність поєднує традиційний репертуар із концертною та просвітницькою практикою, забезпечуючи передавання кобзарсько-бандурної традиції наступним поколінням і водночас інтеграцію цієї традиції в сучасне культурне середовище.[42].

Зміна функціонального навантаження традиції не означає втрати її пісенної природи. Навпаки, трансформаційні процеси засвідчують здатність кобзарсько-бандурної традиції адаптуватися до нових соціокультурних умов, зберігаючи закладені в ній форми культурної пам'яті, ціннісні орієнтири та способи осмислення історичного досвіду. У цьому вимірі кобзарсько-бандурна традиція Черкащини постає не як застиглий релікт минулого, а як динамічний культурний феномен, здатний до відтворення й переосмислення в нових суспільних обставинах, залишаючись важливою складовою народної пісенної культури регіону. Сучасні дослідження засвідчують, що впродовж ХХ – початку ХХІ століття вона активно інтегрується в культурний простір через різноманітні форми репрезентації, поєднуючи традиційні засади з новими способами культурної комунікації та творчого відтворення [310].

Важливим напрямом трансформації кобзарсько-бандурної традиції у другій половині ХХ століття стало її входження до системи інституційного збереження та поширення. Усна форма передавання репертуару поступово доповнюється новими механізмами культурної фіксації, серед яких особливого значення набувають студійний звукозапис, радіомовлення та друковані видання. Завдяки цьому кобзарсько-бандурний репертуар виходить за межі локального побутування і стає доступним ширшій аудиторії, набуваючи нових форм культурної репрезентації [191].

Важливу роль у цих процесах відіграла діяльність Федора Жарка, творчий доробок якого був зафіксований у численних студійних записах та репертуарних виданнях. Аудіофіксація дум і народних пісень, а також підготовка друкованих збірників сприяли переходу кобзарської традиції від переважно усної форми існування до поєднання усного, медійного та освітнього способів її функціонування. Це створило умови для збереження,

відтворення та подальшої трансляції пісенно-епічної спадщини як у професійному, так і в аматорському середовищі [191].

Кобзарсько-бандурна традиція посідає особливе місце в структурі народної пісенної культури Черкащини, формуючи її окремий і змістовно насичений пласт. Вона не функціонує як периферійний або допоміжний елемент щодо вокальної традиції, а постає цілісним культурним явищем, у якому поєднуються слово, інструментальний супровід і спів. Саме ця синтетичність визначає специфічну роль кобзарства у збереженні та відтворенні пісенної спадщини регіону.

Бандурне виконавство інтегрує пісню в ширший історико-культурний контекст, де пісенно-поетичний текст виступає носієм колективної пам'яті, уявлень про минуле та моделей національної ідентичності. Через думи, історичні, духовні та шевченківські пісні кобзарсько-бандурна традиція підтримує безперервність культурного наративу, у межах якого пісенна культура функціонує не лише як естетичний феномен, а і як спосіб осмислення історичного досвіду спільноти.

Для Черкащини як регіону з потужним символічним і культурним потенціалом кобзарсько-бандурна традиція набуває додаткового значення. Вона поєднує образ козацького краю, шевченківський культурний код і локальні форми історичної пам'яті, формуючи важливий складник регіональної ідентичності. У цьому контексті бандурництво постає не лише формою репрезентації народнопісенної традиції, а й механізмом культурної самоідентифікації, закоріненим у культурному досвіді регіону.

Отже, кобзарсько-бандурна традиція є одним із ключових механізмів збереження, відтворення та актуалізації народнопісенної спадщини Черкащини. Поєднуючи історичну пам'ять, світоглядні смисли та пісенну практику, вона забезпечує тяглість культурної традиції та її функціонування в сучасному соціокультурному просторі.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз засвідчив, що народна пісенна культура Черкащини сформувалася як тривалий історико-культурний і соціокультурний процес, у межах якого склалися народнопісенні тексти та традиції їх побутування, збереження, передавання й відтворення. Народнопісенна традиція регіону відображає особливості Черкащини як історико-культурного регіону України. У народнопісенних текстах та пов'язаних із ними традиціях акумулювалися культурна пам'ять, духовний досвід, цінності та світоглядні уявлення українського народу. Це дає підстави розглядати народну пісенну культуру Черкащини як регіональний соціокультурний феномен, у якому народнопісенні тексти та традиції їх побутування постають формою збереження й передавання культурного досвіду.

Встановлено, що важливу роль у становленні народної пісенної культури Черкащини відіграли як окремі історико-культурні осередки регіону, так і діяльність збирачів фольклору, фольклористів, педагогів, музикантів та інших діячів культури. Завдяки праці М. Максимовича, К. Квітки, М. Лисенка, К. Думитрашка, Т. Онопи, В. Мицика та інших діячів народнопісенна спадщина Черкащини була не лише зафіксована та введена до наукового обігу, а й осмислена як важливий складник культурної історії та культурної ідентичності регіону. Особливе значення для дослідження народної пісенної культури Черкащини має діяльність В. Мицика, у працях якого вона постає як невід'ємна складова історико-культурного простору Середнього Подніпров'я та важливий чинник збереження регіональної культурної пам'яті.

Внутрішня регіональна диференціація розвитку народної пісенної культури Черкащини відображала не розмежування культурних процесів, а різні форми їх реалізації. Історико-культурний потенціал Чигиринщини, фольклористична діяльність Золотоніщини, збереження автентичної народнопісенної традиції на Кам'янщині та її подальше історико-культурне осмислення на Тальнівщині забезпечили становлення народної пісенної

культури Черкащини як цілісного регіонального феномена. У процесі історичного розвитку вона пройшла шлях від переважно локального усного побутування до наукової фіксації, культурної репрезентації та усвідомлення як важливої складової нематеріальної культурної спадщини України.

Встановлено, що особливості народної пісенної культури Черкащини визначалися взаємодією історичних, географічно-просторових, соціально-економічних і духовно-релігійних чинників. Їх вплив позначився на тематиці народнопісенних текстів, традиціях їх побутування та формах культурної комунікації. У результаті народна пісенна культура стала важливим засобом збереження й передавання культурної пам'яті, духовного досвіду, цінностей і світоглядних уявлень українського народу.

Визначальну роль у становленні народної пісенної культури Черкащини відіграла історична пам'ять регіону, сформована під впливом багатовікового історичного досвіду. Козацька доба, гайдамацький рух, шевченківська традиція, події визвольних змагань та сучасні суспільно-політичні виклики знайшли відображення в народній пісенній культурі як важливі складові колективної пам'яті. Унаслідок цього народна пісенна культура стала не лише формою збереження історичної пам'яті, а й механізмом осмислення історичного досвіду, через який передаються цінності, моральні орієнтири та уявлення про національну ідентичність.

Важливу роль у формуванні народної пісенної культури Черкащини відіграли географічно-просторові чинники. Перебуваючи на межі Правобережжя і Лівобережжя та поєднуючи риси Середньої Наддніпрянщини й Східного Поділля, регіон став простором активної взаємодії різних локальних традицій, що сприяло формуванню своєрідної моделі народної пісенної культури. Унаслідок міжареальних культурних контактів народнопісенна традиція Черкащини поєднала загальноукраїнські риси з локальними особливостями, зберігши власну культурну своєрідність. Водночас досвід переселених громад засвідчив, що носієм народнопісенної традиції виступає не

лише конкретний простір, а й сама спільнота, яка забезпечує збереження культурної пам'яті та передавання традиції за умов зміни місця проживання.

Соціально-економічний уклад Черкащини суттєво вплинув на формування народної пісенної культури регіону. Аграрний характер господарювання зумовив її тісний зв'язок із трудовими, календарно-обрядовими та родинними практиками, через які здійснювалося передавання культурного досвіду, цінностей і світоглядних уявлень. Водночас розвиток підприємництва, меценатства та культурно-просвітницьких ініціатив сприяв розширенню форм функціонування народної пісенної культури, її науковій фіксації, суспільній репрезентації та включенню до ширшого культурного простору, що створило умови для збереження й подальшої актуалізації народнопісенної традиції.

Важливим чинником формування народної пісенної культури Черкащини виступало духовно-релігійне середовище, у межах якого відбулося поєднання дохристиянських світоглядних уявлень і християнської традиції. Це зумовило формування своєрідного духовного пласта народної пісенної культури, що забезпечував передавання морально-етичних цінностей, культурної пам'яті та духовного досвіду. Збереження духовно-пісенних і календарно-обрядових практик засвідчує тяглість народнопісенної традиції та її значення як важливого механізму збереження духовних і культурних цінностей.

Встановлено, що кобзарсько-бандурна традиція є одним із найбільш змістовно насичених пластів народної пісенної культури Черкащини, у якому поєднуються слово, спів та інструментальне виконавство. Сформувавшись у середовищі козацької культури Середнього Подніпров'я, вона виконувала важливу роль у збереженні та передаванні історичної пам'яті, морально-етичних цінностей і світоглядних уявлень, забезпечуючи тяглість народнопісенної традиції регіону.

Доведено, що репресії проти кобзарів і бандуристів у ХХ столітті спричинили глибокий розрив у розвитку кобзарсько-бандурної традиції Черкащини. Фізичне знищення носіїв традиції, руйнування природних

механізмів передавання виконавського досвіду та витіснення автентичного епічного співу з культурного простору спричинили порушення історичної тяглості кобзарсько-бандурної традиції, наслідки якого позначилися на подальшому функціонуванні народної пісенної культури регіону. Водночас збереження пам'яті про репресованих кобзарів і бандуристів засвідчує незнищенність цієї традиції та її значення для культурної пам'яті Черкащини.

Важливим чинником життєздатності кобзарсько-бандурної традиції виступає її тісний зв'язок із шевченківським культурним простором Черкащини. Через кобзарське виконання твори Т. Шевченка увійшли до народної пісенної культури як жива складова усної традиції, а сама бандура набула значення одного з провідних символів регіональної культурної ідентичності. Попри суспільні трансформації ХХ–ХХІ століть, кобзарсько-бандурна традиція зберегла здатність до розвитку та адаптації, що виявляється у діяльності виконавців, майстрів народних інструментів, творчих колективів та організаційних форм збереження й передавання традиції. Це забезпечує її безперервність як важливого складника народної пісенної культури Черкащини та культурної пам'яті регіону.

Тематиці розділу присвячена наступна публікація автора дисертації:
[377].

РОЗДІЛ 3

НАРОДНА ПІСЕННА КУЛЬТУРА ЧЕРКАЩИНИ В СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ: ІНСТИТУЦІЇ ТА ПРАКТИКИ

3.1. Публічні практики відтворення народнопісенних текстів як основа професійної підготовки

У сучасному культурному просторі Черкащини народна пісенна культура функціонує через різноманітні практики відтворення, репрезентації та осмислення народнопісенних текстів, що реалізуються у виконавській, освітній та культуротворчій діяльності. У період незалежності України культурно-мистецьке життя регіону розвивається в контексті національного відродження, що сприяє активізації процесів збереження, популяризації та сучасного осмислення народнопісенної спадщини [320; 321]. Водночас народнопісенні тексти активно інтегруються в різні напрями культурно-мистецької діяльності, набуваючи нових форм сценічної репрезентації та інтерпретації при збереженні зв'язку з традиційною основою [126; 127]. Важливу роль у цих процесах відіграють аматорські й професійні творчі колективи, мистецькі інституції, заклади освіти та культурні ініціативи, які забезпечують публічне відтворення народнопісенних текстів, передачу виконавських традицій та актуалізацію народної пісенної культури в сучасному соціокультурному просторі.

Однією з найпоширеніших форм сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини є аматорські практики відтворення народнопісенних текстів, що реалізуються у діяльності вокально-хорових, фольклорних та інших творчих колективів. Їх традиції мають глибоке історичне підґрунтя. Важливим етапом їх розвитку стала діяльність сільських хорових колективів початку ХХ століття, зокрема Охматівського хору, який сприяв збереженню та поширенню локальних пісенних традицій і став одним із осередків їх культурної репрезентації [254].

У сучасних умовах аматорське виконавське середовище залишається важливим складником функціонування народної пісенної культури Черкащини. Воно представлене широкою мережею вокально-хорових, фольклорних, духовних та інструментальних колективів, діяльність яких забезпечує публічне відтворення народнопісенних текстів, передавання народнопісенного репертуару, підтримання локальних виконавських традицій та їх актуалізацію в сучасному культурному просторі.

Вагоме місце в аматорському середовищі Черкащини посідають народні хорові колективи, діяльність яких спрямована на збереження та репрезентацію народнопісенної спадщини регіону. Серед них можна виокремити народний аматорський хор «Кобзарєва криниця» м. Канів, створений при музеї Тараса Шевченка, репертуар якого зорієнтований на збереження та популяризацію народнопісенного матеріалу, а також народний хоровий колектив «Терниця» Дмитрушківського сільського будинку культури Уманського району, у репертуарі якого представлені зразки традиційної народної пісенності, зокрема ліричні пісні, що зберігають характерні риси місцевої виконавської традиції (див. відеофіксацію виступу колективів: 26.09–30.02; 49.44–52.05) [261].

Одним із найстаріших аматорських хорових колективів Черкащини є Звенигородська народна хорова капела, заснована у 1924 році. Упродовж своєї діяльності колектив забезпечує побутування багатожанрового народнопісенного репертуару, зокрема творів на слова Тараса Шевченка, поєднуючи виконавську практику з участю в культурно-мистецьких заходах, фестивальному русі та обрядових дійствах. Тривала історія функціонування капели та її активна присутність у культурному просторі регіону засвідчують важливу роль колективу у збереженні та популяризації народної пісенної культури Черкащини [16; 19; 20; 308; 358].

Окремий напрям аматорського виконавства Черкащини становлять колективи духовного спрямування, діяльність яких пов'язана зі збереженням і публічним відтворенням духовно-пісенних текстів та традицій їх виконання. Серед них варто виокремити народний аматорський хор духовної музики

«Відродження» [361, с. 98] та камерний хор «Воскресіння» [361, с. 128–129], які поєднують виконавську діяльність із популяризацією духовно-пісенної спадщини та її репрезентацією в сучасному культурному просторі. У цьому контексті показовою є також діяльність вокально-духовних гуртів, сформованих за участю професійних виконавців, що поєднують концертну практику з релігійною функцією та авторською творчістю [78].

Помітною складовою аматорського виконавського середовища Черкащини є бандурні колективи, діяльність яких сприяє збереженню, відтворенню та передачі народнопісенного репертуару. Вони функціонують при мистецьких навчальних закладах, будинках культури та місцевих культурних осередках, забезпечуючи спадкоємність кобзарсько-бандурних традицій у регіоні. Участь таких колективів у конкурсах, фестивалях і концертних програмах сприяє популяризації народної пісенної культури в міжрегіональному та міжнародному культурному просторі [77; 204; 214].

Окремий напрям аматорського виконавства Черкащини становлять фольклорно-етнографічні та ансамблеві колективи, діяльність яких пов'язана з відтворенням обрядового контексту та комплексною репрезентацією народнопісенної традиції. Вагомим осередком збереження та розвитку народної пісенної культури є народний аматорський ансамбль пісні і танцю «Вільшанка» (Додаток II), репертуар якого ґрунтується на локальному фольклорному матеріалі Городищини. Особливістю діяльності колективу є поєднання виконавської практики з фольклорно-експедиційною роботою, що забезпечує безпосередній зв'язок із традиційним середовищем і сприяє автентичності сценічного втілення народної пісні. Водночас творче переосмислення зібраного матеріалу, зокрема в авторських обробках, відображає процес трансформації народної пісенної культури в умовах сучасного культурного простору [177; 397; 398].

Своєрідним тематичним напрямом у межах аматорського виконавства є колективи, що спеціалізуються на козацькому пісенному репертуарі. Зокрема, ансамбль «Заграва» спрямовує свою діяльність на відтворення та

популяризацію козацьких народнопісенних текстів як важливого складника народної пісенної культури та історико-культурної пам'яті, активно беручи участь у всеукраїнських і міжнародних фестивалях, що засвідчує актуалізацію героїко-епічного пласту народної пісенної культури у сучасному виконавському просторі [39].

Подібні процеси репрезентації народної пісенної культури простежуються у діяльності фольклорно-етнографічних колективів, зокрема ансамблю «Козачка» (Додаток К), сформованого на Чигиринщині у 1980-х роках, який здійснює сценічне відтворення народної пісенної культури в її обрядовому вимірі, зокрема весільної традиції, календарних свят та козацьких дійств. У репертуарі колективу поєднуються обрядові, козацькі, ліричні та жартівливі пісні, а також театралізовані дійства, що забезпечують відтворення народнопісенних текстів у їхньому традиційному культурному контексті та синкретичній єдності з іншими формами народного життя [27].

Цей напрям має глибші історичні витоки, що простежуються у діяльності козацьких хорових колективів Черкащини. Зокрема, на Звенигородщині функціонує козацький хор, історія якого бере початок з 1918 року. Упродовж свого розвитку колектив досяг високого виконавського рівня та здобув звання народного. У сучасних умовах діяльність колективу сприяє збереженню та публічному відтворенню козацького пісенного репертуару, забезпечуючи тяглість героїко-епічної традиції народної пісенної культури Черкащини [348].

Своє продовження ця традиція знаходить у діяльності сучасних колективів, зокрема «Іванчанки» (Маньківщина), «Надвечір'я» (Золотоніщина) та «Берегині» (Шполянщина), у практиці яких поєднуються виконавська діяльність, відтворення народних обрядів та активна участь у фестивальному русі [54; 57; 65]. До колективів, що поєднують народнопісенний репертуар із відтворенням елементів традиційної обрядовості, належить і народний аматорський хор «Криниця» (Лисянщина), який репрезентує різножанровий пісенний репертуар, доповнений традиціями гуртового співу, використанням троїстих музик та елементами сценічного відтворення обрядових дійств [379].

Характерною рисою діяльності цих колективів є звернення до локальних народнопісенних текстів, зафіксованих безпосередньо від носіїв традиції, що забезпечує збереження автентичних особливостей народної пісенної культури та їх відтворення в сучасному культурному просторі. Зокрема, у діяльності гурту «Надвечір'я» важливе місце посідає збирання пісень у родинному та сільському середовищі та їх подальше творче переосмислення [199].

Окреме значення для збереження локальних виконавських традицій мають також носії народної пісенної культури. Показовим прикладом є Степанида Бровченко із села Хижня Жашківщини, від якої було зафіксовано понад 70 обрядових і ліричних пісень. Її виконавська манера відображала характерні особливості місцевої народнопісенної традиції, а зафіксований від неї пісенний матеріал став важливим джерелом для подальшого вивчення, збереження та відтворення народнопісенних текстів у сучасному культурному просторі [248].

Важливу роль у збереженні та поширенні народної пісенної культури Черкащини відігравали також самодіяльні колективи, що функціонували при підприємствах, установах і профспілкових організаціях. У цьому середовищі народнопісенні тексти функціонували як важлива форма колективної культурної практики, забезпечуючи їх регулярне виконання, передачу та побутування поза межами традиційного сільського середовища. Показовими є діяльність ансамблю «Червона калина» Черкаського заводу телеграфної апаратури, а також фольклорного хору «Криниця» Смілянського машинобудівного заводу, де пісенна практика сприяла формуванню спільних цінностей і міжпоколінній передачі традиції [43; 289].

Показовим прикладом поєднання збереження автентичної народнопісенної традиції та сучасних практик її сценічного відтворення є діяльність фольклорно-етнографічного хору «Поляни» (с. Руська Поляна). Фольклорна спадщина виступає важливим джерелом культурних смислів, образів і символів, що знаходять відображення у творчості сучасних виконавців і мистецьких колективів [172; 227]. Колектив має тривалу історію

функціонування, що сягає початку ХХ століття, та здобув широке визнання як в Україні, так і за її межами [361, с. 212; 366]. Колектив репрезентує тяглість локальної виконавської традиції, поєднуючи автентичний пісенний матеріал із сучасними формами художньої репрезентації, що виявляється у його концертній, гастрольній та медійній діяльності [179].

Вагомий внесок у формування художньої концепції хору здійснив його керівник – народний артист України Олександр Іванович Стадник [265]. Спираючись на народнопісенні тексти та традиції їх виконання, митець запропонував нові підходи до його сценічної репрезентації, що виявилось у відході від статичної моделі хорового виконання та впровадженні елементів руху, театралізації, використання побутових атрибутів і інструментального супроводу [12]. Такий підхід засвідчує адаптацію народнопісенної традиції до сучасних культурних практик, у межах яких народна пісенна культура постає не лише як об'єкт збереження, а й як активна форма культурної комунікації.

Водночас творча діяльність О. Стадника ґрунтується не лише на виконавській практиці, а й на багаторічній фольклористичній роботі, пов'язаній зі збиранням, фіксацією, дослідженням та творчим опрацюванням народнопісенних текстів і обрядового матеріалу Черкащини [322; 324]. В інтерв'ю авторові дослідник згадував про багаторічні експедиційні виїзди селами Черкащини з метою запису пісень, обрядів та свідчень носіїв місцевої народної пісенної культури (Додаток Е).

Особливого значення у процесі збереження народнопісенної традиції набуває постать автентичного виконавця як носія локального культурного досвіду, через якого здійснюється передавання виконавських особливостей, репертуару та традиційних способів інтерпретації народної пісні. Саме такі носії традиції становлять основу фольклорно-експедиційної роботи, збереження народнопісенних текстів та їх подальшого сценічного відтворення у сучасному культурному просторі [248].

Характерною рисою діяльності хору є звернення до обрядового матеріалу як основи репертуару, що виявляється у створенні вокально-ігрових

композицій, побудованих на народнопісенних і обрядових традиціях Черкащини. Важливим засобом репрезентації цієї спадщини стала також кінодокументалістика. Зокрема, у фільмі «Наддніпрянські наспіви» (1987) зафіксовано виконання народнопісенного матеріалу в природному середовищі його побутування, що дає змогу простежити особливості побутування та відтворення народнопісенних текстів у традиційному середовищі, а також механізми їх збереження й подальшої репрезентації в культурному просторі регіону [213].

Паралельно з роботою у хорі «Поляни» О. Стадник здійснював керівництво й іншими мистецькими колективами. Зокрема, у діяльності ансамблю «Березіль» народнопісенні тексти набувають театралізованого сценічного втілення через поєднання співу з обрядовими та побутовими сценами, що розширює можливості їх сценічної репрезентації в сучасному культурному просторі [74]. Це засвідчує, що народнопісенна традиція може функціонувати не лише у власне хорових формах, а й у синтетичних музично-театральних практиках.

Таким чином, діяльність хору «Поляни» та його керівника О. Стадника репрезентує один із показових способів функціонування народної пісенної культури Черкащини в сучасних соціокультурних умовах. Спираючись на локальні народнопісенні тексти та пов'язані з ними обрядові традиції, колектив поєднує автентичний матеріал із сучасними формами сценічної репрезентації, що забезпечує його актуалізацію для сучасної аудиторії. У цьому контексті народна пісенна культура постає не лише як об'єкт збереження, а й як динамічний соціокультурний феномен, здатний до адаптації, художнього переосмислення та функціонування в нових культурних умовах. Окремі аспекти творчої діяльності Олександра Стадника та функціонування хору «Поляни» висвітлено також у матеріалах інтерв'ю (Додаток Е).

Важливим напрямом професійного відтворення та сценічної репрезентації народнопісенних текстів Черкащини є бандурне виконавство, у якому

органічно поєднуються вокальний та інструментальний компоненти народнопісенної традиції.

Одним із провідних осередків бандурного виконавства Черкащини є Черкаська капела бандуристів, діяльність якої забезпечує збереження, відтворення та популяризацію народнопісенної спадщини регіону [86; 123]. Упродовж тривалого історичного розвитку колектив сформував вагомий народнопісенний репертуар і став одним із провідних центрів бандурного виконавства Черкащини. Важливу роль у формуванні репертуарної політики капели відіграли її керівники, зокрема В. Желудов, діяльність якого сприяла збереженню та сценічному відтворенню народнопісенного матеріалу Черкащини [86; 123].

На сучасному етапі Черкаська капела бандуристів поєднує вокально-хорове та інструментальне виконавство, забезпечуючи тяглість кобзарсько-бандурної традиції та її адаптацію до сучасних культурних практик. Розширення репертуару, звернення до нових художніх форм і взаємодія з іншими видами мистецтва засвідчують здатність народної пісенної культури зберігати свою ідентичність і водночас інтегруватися в сучасний культурний простір [228; 366].

Показовим явищем у сфері професійного бандурного виконавства стало тріо бандуристок «Вербена», діяльність якого була пов'язана з Черкаською обласною філармонією. Колектив, до складу якого входили Людмила Ларікова, Лідія Зайнчківська та Ольга Калина, став вагомим чинником популяризації народної пісенної культури Черкащини в Україні та за її межами. У творчості ансамблю поєднувалися народнопісенні тексти, традиції бандурного виконавства та сучасні сценічні форми їх репрезентації, що забезпечувало своєрідне осмислення народнопісенної спадщини регіону. Значний суспільний резонанс діяльності колективу засвідчують створені за його участю телевізійні фільми «Пісенне намисто», «Якось у “Проліску”», «Літо зоряне», а також активна концертна діяльність [341]. Водночас ансамбль вирізнявся творчим пошуком нових форм виконавства, зокрема використанням додаткових

музичних інструментів та розширенням репертуару, що відображало поєднання традиційних і модернізованих форм бандурного мистецтва [18; 309; 419].

Після завершення діяльності тріо «Вербена» у Черкаській обласній філармонії було створено тріо «Аріана» (2018), яке продовжило традицію сценічної репрезентації народнопісенної спадщини Черкащини. У творчій практиці колективу зберігається звернення до української народної пісні, творів на слова Тараса Шевченка та авторського репертуару. Водночас використання різних виконавських засобів та інструментального супроводу розширює можливості сучасної інтерпретації народнопісенних текстів. Діяльність тріо «Аріана» засвідчує наступність і водночас оновлення виконавських моделей, через які народна пісенна культура Черкащини адаптується до сучасних культурних практик, зберігаючи зв'язок із традицією [340].

Поряд із бандурними колективами важливу роль у професійному виконавському просторі Черкащини відіграють камерні хори, у діяльності яких народнопісенні тексти отримують професійні форми сценічного відтворення та репрезентації. Такі колективи поєднують збереження народнопісенної спадщини з професійними формами виконавства, розширюючи можливості її сучасного художнього втілення.

Показовою у цьому контексті є діяльність камерного хору «Канон», що функціонує у складі комунального закладу «Об'єднання художніх колективів» Черкаської обласної ради (художній керівник – Є. Валовенко). У діяльності колективу народнопісенні тексти функціонують у професійному виконавському середовищі поряд із духовною, класичною та сучасною хоровою музикою. Важливе місце посідають обробки українських народних пісень і твори на слова Тараса Шевченка, що забезпечує сучасну репрезентацію народнопісенної традиції та її включення до професійних культурних практик [121; 253; 365].

Професійний вимір камерного хорового виконавства репрезентує Уманський муніципальний камерний хор, який вирізняється широким репертуарним діапазоном – від музики бароко до сучасних хорових творів. Народнопісенні тексти посідають важливе місце у творчій діяльності колективу

та функціонують у професійному академічному виконавському середовищі, знаходячи втілення у концертній і конкурсній практиці на всеукраїнському та міжнародному рівнях [147; 257].

Звернення до народнопісенної традиції характерне і для діяльності камерного хору «Кам'янка», у репертуарі якого поряд із творами української та світової класики важливе місце посідають народні пісні та композиції на слова Тараса Шевченка. Діяльність колективу засвідчує можливість функціонування та професійного відтворення народнопісенних текстів у сучасних формах академічного хорового виконавства та її подальше функціонування в культурному просторі регіону [53; 162].

Вагомим осередком професійної репрезентації народної пісенної культури Черкащини є ансамбль народної музики «Росава», творчий шлях якого тісно пов'язаний із Черкаською обласною філармонією. Репертуарна політика та виконавська практика колективу ґрунтуються на професійному опрацюванні фольклорних першоджерел, поєднуючи обробки українських народних пісень, передусім регіонального походження, з авторськими композиціями на народнопісенній основі. У творчості ансамблю простежується поєднання спадкоємності виконавських традицій із їхнім постійним оновленням, що виявляється у розширенні репертуару, зміні художніх підходів та пошуку нових форм сценічного втілення народнопісенної спадщини. У цьому контексті «Росава» репрезентує процес адаптації народної пісенної культури до сучасного культурного простору, забезпечуючи збереження її традиційних засад і водночас відкриваючи нові можливості для їх художньої інтерпретації [6; 7].

Таким чином, професійний виконавський простір Черкащини представлений різноманітними формами відтворення та сценічної репрезентації народнопісенних текстів, серед яких важливе місце посідають камерні, ансамблеві та бандурні колективи. Їхня діяльність забезпечує збереження, професійне опрацювання та сучасне осмислення народнопісенної спадщини, поєднуючи традицію з новими культурними практиками. У сучасному

культурному просторі народна пісенна культура постає не лише як об'єкт збереження, а як активний чинник мистецької творчості, що набуває нових форм сценічної репрезентації та культурної комунікації.

Особливе місце серед професійних форм відтворення та сценічної репрезентації народнопісенних текстів Черкащини посідає Черкаський академічний заслужений український народний хор. Діяльність колективу є показовою у контексті професіоналізації народнопісенної практики, оскільки поєднує збирання, художнє опрацювання та сценічне відтворення народнопісенної спадщини регіону. У творчій діяльності хору народнопісенні тексти не лише виконуються, а й набувають нового культурного осмислення через концертні програми, тематичні мистецькі проекти та сучасні форми сценічної інтерпретації. Це підтверджується також свідченнями представників професійного музичного середовища Черкащини. Зокрема, в інтерв'ю О. М. Дяченка та М. С. Панзюка [83]; (Додаток Г) зазначається, що для регіону характерною є особлива поширеність пісенної традиції, яка вирізняється емоційністю, ліризмом і глибокою укоріненістю у повсякденному культурному житті. Така оцінка засвідчує важливе місце народної пісні в культурному просторі Черкащини та її актуальність у сучасних соціокультурних процесах.

Народна пісенна культура Черкащини як складова національної культурної спадщини відображає історичний досвід регіону, його духовні цінності та світоглядні уявлення, забезпечуючи міжпоколінне передавання культурних смислів і формування регіональної ідентичності [301; 417]. У цьому контексті діяльність Черкаського академічного заслуженого українського народного хору набуває особливого значення як одного з провідних осередків професійного відтворення та сценічної репрезентації народнопісенної спадщини регіону. Діяльність колективу є показовою у контексті процесів збереження та трансформації народної пісенної культури, оскільки поєднує традиційні форми побутування народної пісні з її професійною сценічною репрезентацією [285].

ЧАЗУНХ функціонує при Черкаській обласній філармонії та виступає одним із провідних осередків сценічного відтворення народнопісенної спадщини Черкащини. Через збирання, художнє опрацювання та концертне виконання народнопісенних текстів колектив забезпечує їх функціонування у сучасному культурному просторі, сприяючи включенню локальної народнопісенної традиції до загальноукраїнських і міжнародних культурних процесів.

Черкаський академічний заслужений український народний хор був створений у післявоєнний період, коли в Україні активізувалися процеси збереження, відтворення та сценічного осмислення народнопісенної спадщини [35]. В умовах суспільних змін другої половини 1950-х років та поступового поживлення культурного життя зростала потреба у професійних колективах, здатних забезпечувати сценічне відтворення та професійне відтворення народнопісенних текстів.

Важливим чинником стало утворення у 1954 році Черкаської області, що сприяло формуванню регіональної культурної інфраструктури та активізації мистецьких ініціатив. Черкащина традиційно посідала важливе місце у розвитку народнопісенних і хорових традицій України, будучи пов'язаною з іменами Тараса Шевченка, Семена Гулака-Артемовського, Порфирія Демущького, Олександра Кошиця та інших діячів української культури, чия творчість сприяла збереженню, осмисленню та поширенню народнопісенної спадщини. У цих умовах створення професійного народного хору стало важливим етапом інституціоналізації народної пісенної культури регіону.

Важливою передумовою формування професійного народно-хорового виконавства на Черкащині стала діяльність уродженця краю – видатного диригента, композитора та популяризатора української народної пісні Олександра Кошиця. Саме під його керівництвом Українська республіканська капела у 1919–1924 роках здійснила масштабні гастролі країнами Європи та Америки, представивши світові українську хорову й народнопісенну традицію. Значне місце у репертуарі колективу посідали обробки українських народних

пісень, що сприяло поширенню професійних форм сценічного відтворення народнопісенних текстів та міжнародному визнанню української музичної культури.

У сучасному культурному просторі Черкащини постать Олександра Кошиця розглядається як один із символів національного хорового мистецтва та важливий складник регіональної культурної пам'яті. Показовою є ініціатива щодо присвоєння Черкаській обласній філармонії його імені, автори якої наголошують на вагомому внеску митця у популяризацію української народної пісні та його безпосередньому зв'язку з хоровими традиціями Черкащини [40; 274].

Зазначені історико-культурні передумови створили підґрунтя для становлення професійних форм сценічної репрезентації народної пісенної культури Черкащини. Регіональне культурне середовище, сформоване на основі розвиненої народнопісенної традиції, зумовило поступову професіоналізацію практик відтворення народнопісенних текстів та їх сценічного осмислення. У цих умовах народнопісенні тексти дедалі активніше виходили за межі локального середовища побутування та набували нових форм функціонування у професійному виконавському просторі. Це сприяло формуванню інституцій, покликаних забезпечувати їх збирання, художнє опрацювання та сценічне відтворення [99; 231; 232; 385].

Черкаський академічний заслужений український народний хор був створений невдовзі після утворення Черкаської області, коли поряд із соціально-економічним розвитком регіону актуалізувалося завдання формування власної культурної інфраструктури. Заснована у 1955 році Черкаська обласна філармонія стала одним із провідних центрів професійного мистецького життя області. Важливим етапом її діяльності стало створення народного хору, покликаного забезпечити професійне сценічне відтворення народнопісенних текстів Черкащини та їх включення до сучасного культурного простору.

У 1957 році організацію Черкаського академічного заслуженого українського народного хору було доручено Миколі Давидовичу Кущу – випускнику Київської консерваторії, який спеціалізувався на хоровому диригуванні [389]. Як перший художній керівник і головний диригент колективу, він визначив основні напрями його творчої діяльності та формування репертуару. До складу хору були залучені виконавці з різних районів Черкащини, що сприяло представленню локальних співочих традицій регіону у професійному мистецькому середовищі [200; 244; 418]. Показово, що значна частина перших учасників колективу походила із середовища художньої самодіяльності та не мала спеціальної музичної освіти. У процесі роботи хору вони опановували вокальну техніку, музичну грамоту й сценічну майстерність, що засвідчувало поступову професіоналізацію практик сценічного відтворення народнопісенних текстів [201].

Особливу увагу М. Кущ приділяв збиранню та збереженню народнопісенних текстів Черкащини. За його ініціативою здійснювалася фольклорно-пошукова робота в селах області, результатом якої стало введення до репертуару понад 300 народних пісень Черкаського краю. Завдяки професійному художньому опрацюванню та сценічному відтворенню ці народнопісенні тексти набули нових форм функціонування у культурному просторі та стали об'єктом сучасного сценічного осмислення. Таким чином, діяльність М. Куща заклала підвалини подальшого розвитку хору як осередку збирання, опрацювання та професійного відтворення народнопісенної спадщини Черкащини.

Перші виступи Черкаського академічного заслуженого українського народного хору відбулися в селі Руська Поляна, у Черкасах та під час обласного фестивалю молоді й студентів [388]. Уже на початковому етапі діяльності колектив здійснював публічне відтворення народнопісенних текстів Черкащини через сценічне виконання пісень, зібраних у селах області, а також творів у професійній обробці, насамперед М. Куща [201]. У такий спосіб народнопісенні

тексти набували нових форм функціонування поза традиційним середовищем побутування та включалися до сучасного культурного простору.

Колектив швидко здобув суспільне визнання, незважаючи на те, що значна частина його учасників не мала спеціальної музичної освіти. Важливим свідченням творчих досягнень хору стала його участь у Всесоюзному конкурсі молоді і студентів, що передував VI Всесвітньому фестивалю. Уже за неповних чотири місяці від початку діяльності колектив здобув звання лауреата, срібну медаль та диплом II ступеня, ставши другим професійним народним хором у країні, який досяг такого результату [107; 131; 242; 287; 288; 399]. Це засвідчило успішність процесу професіоналізації практик сценічного відтворення народнопісенних текстів та високий рівень підготовки виконавців.

Подальший розвиток ЧАЗУНХ був безпосередньо пов'язаний із діяльністю його художніх керівників, які забезпечували спадкоємність народнопісенної традиції та водночас сприяли оновленню форм її сценічного відтворення й осмислення. Зміна керівництва відображала не лише кадрову тяглість, а й поступову еволюцію колективу як професійного осередку роботи з народнопісенними текстами. Під керівництвом Анатолія Авдієвського (1963–1966) репертуар хору розширився завдяки поєднанню народнопісенного матеріалу з творами академічної хорової культури, що сприяло розвитку нових форм його сценічної інтерпретації [165].

Подальше утвердження авторської інтерпретації народнопісенної традиції пов'язане з діяльністю Анатолія Пашкевича (1967–1973), який збагатив репертуар хору власними творами та сценічними опрацюваннями народних пісень Черкащини. Саме в цей період колектив зміцнив свій статус як одного з провідних репрезентантів народної пісенної культури регіону [137; 167; 189; 256; 302].

Вагомий внесок у розвиток хору зробили також Олександр Стадник, Євген Кухарець, Петро Савчук, Леонід Трофименко та Володимир Федас. Їхня діяльність була пов'язана з розширенням репертуару, сценічним опрацюванням народнопісенних текстів Черкащини, зверненням до творів на слова Тараса

Шевченка, включенням духовної музики та пошуком нових форм сценічного представлення народнопісенної спадщини [10; 100; 229; 324; 346; 382; 395]. Особливого значення набуло присвоєння колективу академічного статусу за керівництва Леоніда Трофименка, що засвідчило його вагоме місце в культурному житті регіону [10; 100; 395].

На сучасному етапі ЧАЗУНХ продовжує діяльність під керівництвом Олександра Кравчука, поєднуючи збереження народнопісенної традиції з її сучасною сценічною інтерпретацією [382].

Отже, еволюція ЧАЗУНХ простежується через послідовну діяльність його художніх керівників, які забезпечували збереження народнопісенної основи репертуару та водночас розширювали можливості її професійного сценічного відтворення й осмислення. У результаті народнопісенні тексти Черкащини набували нових форм функціонування в культурному просторі, а хор утвердився як один із провідних осередків їх професійної сценічної репрезентації.

Народнопісенні тексти Черкащини становлять основу репертуарної політики ЧАЗУНХ. До концертних програм колективу увійшли народні пісні, зафіксовані в різних районах області, а також їх сценічні обробки, що забезпечують професійне відтворення та сучасне осмислення місцевої народнопісенної спадщини. Завдяки цьому народнопісенні тексти Черкащини продовжують функціонувати в сучасному культурному просторі та набувають нових форм сценічної репрезентації.

В основі репертуару ЧАЗУНХ – понад 300 пісень, записаних у різних куточках області [140; 201]. Завдяки цілеспрямованій діяльності художніх керівників колективу значна кількість народнопісенних текстів була введена до професійного виконавського обігу та набула сценічних форм відтворення. До репертуару увійшли, зокрема, твори «Ой у вишневому садочку», «Ой вербо, вербо», «Зоре, моя вечірняя» та інші, які забезпечують збереження культурної пам'яті та сучасне функціонування народнопісенної традиції Черкащини [140; 201].

Упродовж десятиліть репертуар ЧАЗУНХ поповнився ліричними, епічними, обрядовими й побутовими народними піснями, а також творами сучасних українських композиторів, створеними на народнопісенній основі. Через концертні програми та вокально-хореографічні композиції колектив здійснює сценічне відтворення й художнє осмислення народнопісенних текстів, у яких відображено історичний досвід, культурну пам'ять і традиційні уявлення українського народу. Значне місце у репертуарі посідають твори, пов'язані з козацькою тематикою, чумацькими традиціями, календарною обрядовістю та народним побутом, що забезпечує актуалізацію народнопісенної спадщини в сучасному культурному просторі.

Важливе місце у репертуарній практиці ЧАЗУНХ посідають твори на слова Тараса Шевченка, які забезпечують збереження історичної пам'яті та актуалізацію національно-культурних смислів у сучасному культурному просторі [202]. Актуальність шевченківської тематики засвідчує і сучасна композиторська творчість Черкащини, у якій тексти поета продовжують отримувати нове художнє осмислення та інтегруватися в концертно-виконавську практику регіону [426].

Репертуарна практика колективу засвідчує його послідовну орієнтацію на народнопісенну спадщину Черкащини. Так, у програмі виступу ЧАЗУНХ на XXVIII Мандрівному фестивалі української культури в місті Бельсько-Бяла (Польща, 2024) народні пісні становили близько 90 % виконаних творів. До програми увійшли відомі зразки української народнопісенної традиції, зокрема «Розпрягайте, хлопці, коней», «По садочку ходжу», «Ой, чий то кінь стоїть», «Копав, копав криниченьку» та інші. Це засвідчує, що народнопісенні тексти залишаються основою творчої діяльності колективу та продовжують функціонувати як важливий засіб культурної комунікації й репрезентації народної пісенної культури Черкащини в міжнародному культурному просторі [92].

Особливістю діяльності ЧАЗУНХ є поєднання народнопісенної традиції з різними формами сценічної репрезентації. Від початку свого існування

колектив сформувався як синтетичний мистецький ансамбль, до складу якого увійшли хорова, танцювальна та оркестрова групи [34]. Така структура створила умови для комплексного сценічного відтворення народної пісенної культури, у межах якого народнопісенні тексти поєднуються з інструментальним супроводом, хореографією та елементами народної обрядовості. Прикладами таких форм сценічної репрезентації є театралізовані програми «На досвітках» та «Український вертеп» [212; 380], а також проєкт «Голоси Холодного Яру», створений до 70-річчя Черкаської області, у якому народнопісенна традиція поєднується з осмисленням історичної пам'яті регіону [403].

Оновлення репертуару ЧАЗУНХ виявляється як у зверненні до нових тематичних пластів народнопісенної спадщини, так і у включенні до концертних програм авторських творів, створених на фольклорній основі. Поряд із традиційними народними піснями до репертуару колективу входять духовні твори, сучасні композиції та вокально-хореографічні постановки, що розширюють можливості сценічної репрезентації народної пісенної культури. Такий підхід забезпечує нові форми сценічного відтворення й осмислення народнопісенних текстів та сприяє функціонуванню народної пісенної культури Черкащини в сучасному культурному просторі.

Зберігаючи зв'язок із народнопісенною традицією Черкащини, колектив прагне передати сучасній аудиторії емоційно-образний зміст народної пісні та пов'язані з нею культурні смисли. У сценічній практиці ЧАЗУНХ народнопісенні тексти набувають нових форм публічного відтворення, поєднуючись із професійним виконавством, хореографією та театралізованими елементами. Такий підхід сприяє формуванню комунікативного зв'язку між народною пісенною традицією та слухачем, забезпечує передачу народнопісенної спадщини новим поколінням і її подальше функціонування в сучасному культурному середовищі [34; 107; 131; 200; 242; 312; 345; 405; 406].

Важливу роль у популяризації народної пісенної культури Черкащини та розширенні суспільного резонансу діяльності ЧАЗУНХ відіграли окремі

виконавці колективу, зокрема Ольга Павловська та Раїса Кириченко. Їхня творча діяльність сприяла поширенню народнопісенного репертуару, введенню до концертної практики нових і маловідомих народних пісень, а також утвердженню народної пісні як важливого складника сучасного культурного життя. Завдяки таким постатям ЧАЗУНХ зміцнив свій авторитет як одного з провідних осередків збереження та популяризації народної пісенної культури Черкащини [11; 132; 293; 334; 405].

Діяльність ЧАЗУНХ неодноразово отримувала позитивні відгуки як від слухачів, так і від фахівців, які відзначали його вагомий внесок у популяризацію народної пісенної культури та збереження культурної спадщини України. У відгуках і рецензіях підкреслювалася здатність колективу актуалізувати народнопісенні тексти та пов'язані з ними культурні смисли в сучасному культурному просторі, сприяючи формуванню почуття культурної причетності й національної ідентичності [181; 225; 294; 314; 345].

Важливим складником сценічного відтворення народної пісенної культури Черкащини у діяльності ЧАЗУНХ є сценічний костюм, який відображає регіональні особливості традиційного народного вбрання. Комплекс елементів жіночого та чоловічого одягу, сформований на основі локальних традицій Черкаського краю, виступає важливим візуальним маркером народної пісенної культури регіону та доповнює сценічну репрезентацію народнопісенної традиції.

Костюм вирізняється характерними регіональними особливостями форми, колористики та декоративного оздоблення. Використані елементи традиційного вбрання постають не лише складниками сценічного образу, а й культурними артефактами, що відображають історичний досвід, систему цінностей і символічні уявлення народної культури Черкащини (Додаток Л).

Важливою функцією костюма є формування цілісного художнього образу колективу та візуальне доповнення сценічного відтворення народнопісенних текстів. Поєднання традиційних форм народного одягу із сучасними вимогами сценічної практики дає змогу зберігати культурну символіку та водночас

забезпечувати її актуальне прочитання в сучасному культурному просторі. Завдяки цьому костюм виступає не лише елементом сценічного оформлення, а й засобом репрезентації культурної спадщини та пов'язаних із нею історико-культурних смислів.

Сценічний костюм ЧАЗУНХ є важливим засобом візуальної репрезентації народної пісенної культури Черкащини, поєднуючи регіональну традицію з сучасними формами її сценічного відтворення та сприяючи збереженню культурної пам'яті про народну спадщину краю.

Одним із важливих механізмів функціонування народної пісенної культури Черкащини у діяльності ЧАЗУНХ є гастрольна та концертно-просвітницька діяльність. Завдяки виступам в Україні та за її межами колектив забезпечує репрезентацію народнопісенної спадщини регіону в національному й міжнародному культурному просторі. У концертних програмах хору народнопісенні тексти Черкащини постають як складова культурної спадщини регіону, що сприяє поширенню знань про локальну традицію та її інтеграції в ширший культурний контекст.

Важливим напрямом такої культурної комунікації є участь ЧАЗУНХ у фестивальному русі, який створює умови для збереження, актуалізації та популяризації народної пісенної культури. У цьому контексті показовим є фестиваль-конкурс української пісні імені Раїси Кириченко, що проводиться в Черкасах і виступає важливим майданчиком для підтримки та розвитку сучасних форм репрезентації народнопісенної традиції [187].

Від початку свого існування ЧАЗУНХ активно здійснює гастрольну та концертно-просвітницьку діяльність, беручи участь у фестивалях, культурно-мистецьких заходах і концертних програмах в Україні та за її межами. Уже в 1957 році колектив представив свою творчість у Києві та інших містах України, сприяючи популяризації народної пісенної культури Черкащини в загальноукраїнському культурному просторі.

Важливе місце у діяльності ЧАЗУНХ посідали міжнародні гастролі, під час яких колектив представляв українську культуру в Польщі, Німеччині,

Канаді, США та інших країнах [344; 385]. Під час гастролей у США хор виступав на знакових культурних майданчиках української діаспори, зокрема в Національному товаристві мистецтв та концертному центрі «Союзівка» [344]. Показовим прикладом міжнародного визнання став виступ колективу на фольклорному фестивалі в болгарському місті Бургас, який відбувся перед аудиторією понад 30 тисяч слухачів і отримав широкий суспільний резонанс [75; 295]. Показовою є також творча взаємодія колективу з українськими мистецькими осередками за кордоном. Зокрема, під час візиту до Черкас учасники українського хору «Ластівка» (Канада) взяли участь у майстер-класі, організованому ЧАЗУНХ, ознайомившись із його підходами до сценічного відтворення та репрезентації народнопісенної традиції [312; 345].

Відчутним є також вплив ЧАЗУНХ на поширення народнопісенних текстів і виконавських практик за межами регіону. Багато пісень із репертуару колективу, зібраних і професійно опрацьованих на основі фольклорних матеріалів Черкащини, увійшли до концертної практики інших народних хорів і фольклорних ансамблів [201; 319; 385]. Оpubліковані збірники пісень, підготовлені на основі матеріалів ЧАЗУНХ, використовуються професійними та аматорськими колективами, сприяючи відтворенню народнопісенної спадщини Черкащини в різних культурних середовищах [319].

Отже, ЧАЗУНХ є важливим осередком професійного відтворення та осмислення народнопісенних текстів Черкащини. Поєднуючи фольклорну основу з можливостями сценічного мистецтва, колектив забезпечує функціонування народної пісенної культури в сучасному культурному просторі, сприяючи збереженню, актуалізації та поширенню народнопісенної спадщини регіону.

Поряд із професійним народно-хоровим виконавством важливим середовищем відтворення та художнього осмислення народнопісенних текстів виступає театральне мистецтво. Якщо в діяльності ЧАЗУНХ народна пісня функціонує переважно як основа концертно-виконавської практики, то в театрі

вона інтегрується в музично-драматичну дію, набуваючи нових форм сценічної інтерпретації та культурної комунікації.

Сценічна репрезентація народної пісенної культури Черкащини в діяльності ЧАОУМДТім.Ш [384] має під собою історично сформовану інституційну основу. Архівні матеріали засвідчують, що витoki професійного театрального процесу в регіоні пов'язані зі створенням у 1932 році пересувного театру, сформованого вихованцями мистецького об'єднання «Березіль», який у 1933 році розпочав стаціонарну діяльність у Черкасах [17; 90; 383]. Саме цей етап означив формування професійного сценічного середовища, у межах якого музичний і драматичний компоненти поєднувалися в єдину художню систему, створюючи умови для входження народнопісенних текстів до театральної практики та їх художнього осмислення засобами сценічного мистецтва.

У 1939 році, до 125-річчя від дня народження Тараса Шевченка, театр здійснив постановку «Назар Стодоля» та отримав ім'я поета [90]. Іменування інституції закріпило її символічний і тематичний вектор, у межах якого поетичне слово, спів і музична драматургія поступово набували ознак системної художньої практики. З огляду на фольклорну основу значної частини українського музично-драматичного репертуару, це сприяло включенню народнопісенної традиції до професійного сценічного обігу.

Після поновлення діяльності театру у 1944 році [17; 266] та набуття ним статусу обласної інституції у 1954 році [17; 90] сформувалися стабільні організаційні умови для розвитку музично-драматичних постановок, у яких народнопісенні тексти та пов'язані з ними виконавські традиції ставали важливими складниками сценічної дії. Таким чином, інституційне становлення ЧАОУМДТім.Ш створило підґрунтя для професійного сценічного відтворення та художнього осмислення народної пісенної культури Черкащини.

ЧАОУМДТім.Ш функціонує в регіоні, що традиційно осмислюється як шевченківський край, у межах якого народна пісенна культура становить одну з базових форм культурної пам'яті та ідентичності. У цьому контексті театр

постає як простір сценічної інтерпретації народнопісенної традиції Черкащини та її актуалізації в сучасному культурному процесі.

Синтетична природа театрального мистецтва зумовлює специфіку включення народної пісні до сценічної структури. У діяльності ЧАОУМДТім.Ш пісня функціонує не як ізольований концертний номер, а як органічна складова драматургічної тканини вистави. Народнопісенні тексти беруть участь у розкритті образів персонажів, формуванні емоційної атмосфери та відтворенні історико-культурного контексту, стаючи важливим засобом художнього осмислення народної пісенності.

У такій формі народнопісенні тексти переходять із традиційного середовища побутування в професійний сценічний простір, змінюючи спосіб свого функціонування. Їх сценічне втілення передбачає режисерське осмислення, акторську інтерпретацію, музичний супровід та інші засоби художнього опрацювання, що надають фольклорному матеріалу нових смислових акцентів. Водночас зберігається інтонаційна основа, яка забезпечує впізнаваність традиції та її зв'язок із культурним ґрунтом Черкащини.

Таким чином, народна пісенна культура Черкащини постає в діяльності ЧАОУМДТім.Ш як жива традиція, що адаптується до умов професійної сцени, зберігаючи свою культурну основу й водночас набуваючи нових форм репрезентації.

Важливе місце в цьому процесі посідає шевченківська тематика, що зумовлено як статусом театру, який носить ім'я Тараса Шевченка, так і особливим значенням постаті поета для культурної пам'яті Черкащини. Одним із показових напрямів художнього осмислення народнопісенної традиції в діяльності ЧАОУМДТім.Ш є звернення до творчості Тараса Шевченка, поезія якого сформувалася в тісному зв'язку з українським фольклором і народною піснею.

У діяльності ЧАОУМДТім.Ш творчість Тараса Шевченка посідає важливе місце як один із напрямів сценічного відтворення та художнього осмислення народнопісенних текстів. Дослідники наголошують на тісному

зв'язку поезії Т. Шевченка з українським фольклором і народною піснею, які вплинули на формування його образної системи, поетики та художнього світобачення [62; 98; 149; 292]. Водночас сам поет виступав збирачем, публікатором і дослідником народної творчості, розглядаючи народнопісенну традицію як важливе джерело історичного досвіду та світоглядних уявлень українського народу [292].

Зв'язок творчості Т. Шевченка з народнопісенною традицією виявляється не лише на рівні образності та мотивів, а й у жанровій організації окремих творів, які дослідники розглядають як літературні варіанти народних історичних пісень [62; 120]. Водночас у творчості поета народнопісенна традиція поєднується з осмисленням історичної пам'яті, козацького минулого та національної єдності України [26]. Саме тому шевченківські тексти, побудовані на фольклорній основі, зберігають актуальність у сучасному сценічному просторі та виступають важливим засобом художньої інтерпретації національного культурного досвіду.

У виставах і концертних програмах ЧАОУМДТім.Ш народнопісенна традиція реалізується через вокальне виконання акторів, використання бандурного супроводу, оркестрових обробок та інших засобів музично-сценічного втілення. У такому контексті поєднання слова і співу виступає однією з форм художнього осмислення народнопісенних текстів та їх адаптації до сучасного культурного простору. Такі сценічні засоби забезпечують включення народнопісенних текстів до театральної дії та створюють умови для їх художньої інтерпретації в межах професійного сценічного мистецтва.

Сценічне втілення народної пісні передбачає не лише відтворення музичного матеріалу, а й його художню інтерпретацію відповідно до законів сценічного мистецтва, при цьому традиційна культура виступає орієнтиром для формування виконавської моделі та збереження автентичних рис пісенної традиції [80]. Показовим прикладом є сольний концерт «Зоре моя вечірняя» заслуженої артистки України Наталії Мамалиги, реалізований на сцені ЧАОУМДТім.Ш [93; 391]. У програмі були представлені поезії Тараса

Шевченка, покладені на музику українських композиторів – Миколи Лисенка, Кирила Стеценка, Якова Степового, Юлія Мейтуса, Ігоря Соневицького. Виконання поєднувалося з грою на бандурі – інструменті, що має безпосередній зв'язок із кобзарською традицією, історично поширеною на території Черкащини, та передбачає органічну єдність вокального й інструментального начал як основу виконавської виразності [25].

У межах цього формату шевченківський текст набував ознак сценічного звучання через поєднання слова, музики та виконавської інтерпретації. Унаслідок цього поетичний текст функціонує не лише як літературний твір, а і як складник народної пісенної культури, здатний до сучасного сценічного відтворення та художнього осмислення.

Таким чином, у сценічній діяльності ЧАОУМДТім.Ш шевченківська поезія виступає важливим компонентом відтворення та художнього осмислення народнопісенних текстів, поєднуючи фольклорну основу, історичну пам'ять і сучасні форми сценічної репрезентації народної пісенної культури Черкащини.

У діяльності ЧАОУМДТім.Ш народнопісенні тексти функціонують у різних формах сценічного відтворення та художнього осмислення. У цьому випадку йдеться не лише про використання пісенного матеріалу, а про його включення до музично-драматичної дії, у межах якої народна пісня набуває нових способів функціонування та сценічної інтерпретації.

У сценічній практиці ЧАОУМДТім.Ш народна пісня функціонує не як самодостатній концертний номер, а як органічна складова драматургічної тканини вистави. У такому контексті народнопісенні тексти беруть участь у розкритті образів персонажів, формуванні емоційної атмосфери та відтворенні історико-культурного контексту, стаючи важливим засобом художнього осмислення народної пісенності.

Показовим прикладом є звернення театру до музично-драматичної спадщини С. Гулака-Артемовського, зокрема сценічне втілення твору «Запорожець за Дунаєм» [47; 89]. У цьому випадку народнопісенна традиція постає основою музично-драматичної форми, у межах якої фольклорний

матеріал набуває професійного сценічного втілення та нових можливостей художньої інтерпретації.

Важливе місце у сценічній практиці театру посідають постановки за творами української класики, у яких народнопісенні тексти включаються до драматичної дії як засіб відтворення історичного та соціокультурного контексту. У сценічних інтерпретаціях творів «Наталка Полтавка», «Сто тисяч», «Сватання на Гончарівці», «Украдене щастя», «Кайдашева сім'я», «Лісова пісня», «Леся Українка», «Осьмачка. Вільний», «Дума про братів неазовських», «Коза-дереза» [82; 119; 145; 180; 186; 219; 251; 299; 328; 352], а також у благодійних мистецьких проєктах [325; 390] пісенний компонент інтегрується в сценічну дію, зберігаючи зв'язок із народною традицією та водночас функціонуючи в умовах професійного театрального мистецтва.

Окремим напрямом є звернення театру до календарно-обрядової традиції, зокрема різдвяно-колядного циклу [22; 290]. У таких постановках сценічне втілення елементів обрядової культури ґрунтується на використанні народнопісенного матеріалу, який зберігає символічне значення та колективний характер виконання. У результаті народнопісенна традиція, що первісно функціонувала в ритуальному середовищі, набуває нових форм сценічної репрезентації.

Важливу роль у діяльності театру відіграють також музично-сценічні та концертні програми, що поєднують народнопісенний матеріал із творами різних історичних епох і стилів [353]. Такі проєкти засвідчують здатність народної пісенної традиції інтегруватися в сучасний культурний процес та зберігати актуальність у нових художніх контекстах.

Таким чином, у діяльності ЧАОУМДТіМ.Ш народнопісенні тексти функціонують у різних формах сценічного відтворення та художнього осмислення – у музично-драматичних постановках, сценічних інтерпретаціях творів української класики, календарно-обрядових дійствах і музично-сценічних програмах. У кожному з цих випадків народна пісня виходить за

межі первинного середовища побутування та набуває нових форм сценічної репрезентації, зберігаючи зв'язок із народною пісенною традицією Черкащини.

Практичний вимір сценічного відтворення народнопісенної традиції підтверджується свідченнями виконавців. Так, Н. Мамалига, яка поєднує діяльність у театрі та філармонії й бере участь у музично-драматичних постановках, наголошує, що «величезний пласт автентики ще не зачеплений» [209], що засвідчує наявність значного потенціалу для подальшого осмислення та сценічного втілення народнопісенної спадщини. Водночас у сучасній виконавській практиці актуалізується проблема поверхового трактування народної культури, коли увага зосереджується переважно на зовнішніх атрибутах, тоді як змістові та ціннісні аспекти традиції потребують глибшого художнього опрацювання [138].

Інтерв'ю з Н. Мамалигою підтверджує, що в умовах ЧАОУМДТ ім. Ш народнопісенні тексти не лише зберігаються у сценічному репертуарі, а й стають об'єктом постійного творчого переосмислення. Завдяки цьому народна пісенна культура Черкащини функціонує як жива складова сучасного культурного процесу, поєднуючи традицію з новими формами сценічної репрезентації.

Тож, у діяльності ЧАОУМДТ ім. Ш народнопісенні тексти функціонують як складова музично-драматичної дії, набуваючи форм сценічної інтерпретації в межах професійного театрального мистецтва. Інтеграція народнопісенного матеріалу до театральних постановок забезпечує його актуалізацію в сучасному культурному просторі та розширює можливості публічного відтворення народної пісенної культури Черкащини.

Поряд із діяльністю аматорських і професійних колективів народнопісенна традиція Черкащини знаходить продовження й у сучасних індивідуальних мистецьких практиках. Так, черкаська співачка та фольклористка Марія Квітка здійснює творчу актуалізацію автентичного пісенного матеріалу, зібраного під час польових експедицій. Її музичні проєкти «Дай серцю волю» (2023) та «Розцвіт» (2025), створені на основі

народнопісенної спадщини, репрезентують сучасні форми інтерпретації та популяризації народнопісенних текстів, засвідчуючи безперервність процесів збереження й оновлення народної пісенної культури Черкащини [197].

Показовим є також те, що народнопісенна традиція та пов'язані з нею шевченківські тексти продовжують функціонувати не лише в академічному, народно-хоровому чи театральному середовищі, а й у новітніх формах мистецької комунікації. Дослідники відзначають активне звернення сучасних музичних виконавців до поезії Тараса Шевченка, що засвідчує її збереження та переосмислення в сучасному культурному просторі [64]. Це підтверджує здатність традиційних культурних текстів адаптуватися до нових соціокультурних умов, зберігаючи актуальність і смисловий потенціал.

Таким чином, у сучасному культурному просторі Черкащини публічне відтворення народнопісенних текстів здійснюється через різноманітні аматорські та професійні форми виконавської діяльності. Від діяльності локальних фольклорних і хорових колективів до практик професійних мистецьких інституцій простежується процес професіоналізації народнопісенної традиції та розширення сфер її функціонування. Особливе значення у цьому процесі належить Черкаському академічному заслуженому українському народному хору та ЧАОУМДТ ім. Ш, діяльність яких забезпечує системне сценічне відтворення народнопісенних текстів Черкащини. Водночас потреба у функціонуванні професійних колективів актуалізує проблему підготовки фахівців, здатних забезпечувати подальше збереження, відтворення та репрезентацію народної пісенної культури, що зумовлює розвиток відповідних освітніх і фольклористичних практик.

3.2. Освітні та фольклористичні практики збереження, відтворення й осмислення народної пісенної культури Черкащини

У сучасному культурному просторі Черкащини народна пісенна культура функціонує як динамічний культурний феномен, що реалізується через систему

інституцій та практик, спрямованих на її збереження, передачу, осмислення й актуалізацію. На відміну від традиційних форм побутування, на сучасному етапі народна пісенна культура активно включається в діяльність професійних мистецьких колективів, освітніх закладів, науково-дослідну та культурно-просвітницьку діяльність. У цих умовах особливого значення набувають освітні та фольклористичні практики, які забезпечують підготовку фахівців, збирання, збереження та вивчення народнопісенної спадщини Черкащини.

Система мистецької освіти Черкащини відіграє важливу роль у сучасних процесах збереження, вивчення та передачі народної пісенної культури регіону. Освітні заклади мистецького спрямування функціонують не лише як осередки підготовки фахівців у сфері народнопісенного виконавства, а й як середовище збереження, відтворення та дослідження народнопісенних текстів Черкащини. Через діяльність навчальних і студентських колективів, концертно-просвітницькі практики, фольклорно-дослідницьку роботу та освітні проекти забезпечується передача народнопісенної традиції новим поколінням і створюються умови для її подальшого функціонування в сучасному культурному просторі. У цьому контексті мистецька освіта постає важливою складовою системи збереження та трансляції народної пісенної культури Черкащини.

Провідне місце в системі мистецької освіти Черкащини посідають музичні коледжі, які функціонують не лише як заклади професійної підготовки, а й як важливі осередки збереження, передачі та вивчення народної пісенної культури регіону. Це узгоджується із сучасними науковими підходами, у межах яких музична освіта розглядається як соціокультурний механізм трансляції культурних цінностей [188]. Діяльність цих закладів охоплює освітню, фольклористичну, просвітницьку та наукову діяльність, забезпечуючи передачу народнопісенної традиції новим поколінням. У цьому контексті мистецькі коледжі та заклади вищої освіти Черкащини виступають важливими інституційними осередками збереження, відтворення й трансляції народної пісенної культури регіону [38; 386].

Ідентифікаційний вектор діяльності обох закладів визначається зверненням до постатей, безпосередньо пов'язаних із народнопісенним середовищем Черкащини – уродженця краю С. С. Гулака-Артемовського та фольклориста, хорового діяча й організатора Охматівського селянського хору П. Д. Демуцького. Іменна традиція закріплена інституційно: ЧМФКім.ГА (відкритий у 1961 р., ім'я Гулака-Артемовського з 1986 р. [291; 381; 387] (Додатки М, Н)) та УОМФКім.Д (заснований у 1963 р., ім'я Демуцького з 1988 р. [216; 359; 360]). Звернення до цих постатей відображає зв'язок закладів із традиціями народнопісенного виконавства, фольклористики та музичної освіти Черкащини, що становлять важливу складову їхньої освітньої та культурно-просвітницької діяльності.

Важливим напрямом діяльності ЧМФКім.ГА є культурно-освітня робота, пов'язана з вивченням і популяризацією творчої спадщини С. С. Гулака-Артемовського в контексті української пісенної традиції. Зокрема, у коледжі регулярно проводяться музичні вітальні, лекції та тематичні заходи для студентів [4; 69; 424]. Такі практики сприяють ознайомленню майбутніх фахівців із традиціями української народної пісенної культури та поглиблюють розуміння її ролі в культурній спадщині Черкащини.

УОМФКім.Д, спираючись на спадщину П. Д. Демуцького як фольклориста, хорового діяча та організатора Охматівського селянського хору, приділяє значну увагу підготовці фахівців у сфері народнопісенного виконавства. Звернення до творчої та фольклористичної спадщини П. Демуцького сприяє ознайомленню студентів із традиціями народного хорового співу та народною пісенною культурою Черкащини. У діяльності обох закладів народна пісня виступає важливою складовою освітнього процесу та професійної підготовки майбутніх виконавців і керівників творчих колективів.

Отже, ЧМФКім.ГА та УОМФКім.Д забезпечують інтеграцію народнопісенної традиції в освітній процес, поєднуючи професійну підготовку виконавців із збереженням і трансляцією народнопісенної спадщини Черкащини.

У ЧМФК ім. Г. А. народнопісенний матеріал інтегровано в систему фахової підготовки на різних рівнях – від навчальних курсів до виконавської практики. Зокрема, у дисципліні «Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару» передбачено вивчення українських пісенних жанрів у контексті їх побутування, обрядового застосування, регіональної варіативності та історичних трансформацій [203]. Народні пісні становлять важливу складову навчального репертуару вокальних і хорових спеціальностей та представлені у кваліфікаційних програмах, зокрема через виконання обробок українських народних пісень на іспиті з диригування [105]. Така підготовка сприяє формуванню фахівців, здатних не лише відтворювати народнопісенні тексти, а й розуміти їх культурний контекст та особливості функціонування в народній традиції.

В УОМФК ім. Д. народнопісенна традиція інтегрується в освітній процес через навчальні курси вокально-хорового й інструментального профілю, що відповідає історичній орієнтації закладу на фольклористичну спадщину П. Демуцького. Важливе місце посідає також культурно-просвітницька діяльність, спрямована на ознайомлення студентів із традиційною культурою та народнопісенною спадщиною України, зокрема через тематичні мистецькі заходи [152; 330].

Поєднання навчальних, виконавських і позааудиторних форм роботи в обох коледжах забезпечує інтеграцію народнопісенної традиції в освітній процес. Підготовка виконавців народного співу ґрунтується на поєднанні етномузикологічних підходів і вокально-педагогічних практик, що сприяє формуванню професійних навичок з урахуванням традиційних виконавських принципів [247]. Водночас студенти набувають знань про культурний контекст побутування народнопісенних текстів та особливості їх функціонування в сучасному культурному просторі.

Таким чином, система музичної освіти Черкащини забезпечує підготовку фахівців у сфері народнопісенного виконавства, поєднуючи професійні

виконавські навички зі знанням народнопісенної традиції та культурного контексту її функціонування.

Розширення інституційного поля мистецької освіти Черкащини дає змогу простежити різні моделі функціонування народної пісенної культури залежно від специфіки освітніх закладів. Одним із важливих осередків такої діяльності є Канівський фаховий коледж культури і мистецтв [38; 122]. На відміну від ЧМФКім.ГА та УОМФКім.Д, діяльність яких зосереджена переважно на музичному мистецтві, КФККім охоплює широкий спектр освітніх напрямів галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Водночас музичне мистецтво залишається одним із провідних напрямів його діяльності, забезпечуючи підготовку фахівців і трансляцію народнопісенної традиції Черкащини.

У межах спеціальності В5 «Музичне мистецтво» освітній процес у коледжі реалізується через кілька взаємопов'язаних освітніх траєкторій, зокрема «Народне пісенне мистецтво», «Народне інструментальне мистецтво (народні інструменти)» та «Народне інструментальне мистецтво (духові та естрадні інструменти)» [318]. Така структура підготовки створює умови для комплексного засвоєння народної музичної традиції та забезпечує поєднання вокальних і інструментальних форм народного музикування. Водночас спеціалізація «Народне пісенне мистецтво» орієнтована на підготовку фахівців, здатних здійснювати виконавську, педагогічну та організаційно-творчу діяльність у сфері народної пісенної культури, забезпечуючи її подальше функціонування в професійних і аматорських формах культурного життя регіону.

Спеціалізація «Народне пісенне мистецтво» функціонує від перших років існування училища, що засвідчує її провідне місце у системі підготовки фахівців для сфери народної пісенної культури. Її становлення пов'язане з діяльністю Івана Олександровича Маркотенка, який заклав основи навчальної та творчої роботи, зорієнтованої на підготовку виконавців і керівників хорових та вокально-ансамблевих колективів. У подальшому розвиток спеціалізації забезпечувався діяльністю викладачів і керівників творчих колективів, які

сприяли збереженню професійних традицій підготовки кадрів у сфері народнопісенного виконавства та забезпечували спадкоємність досвіду між поколіннями [317].

Освітньо-професійна програма «Народне пісенне мистецтво», що реалізується в межах спеціальності В5 «Музичне мистецтво», є важливим чинником функціонування КФККіМ як осередку збереження та трансляції народної пісенної культури Черкащини. У межах цієї програми народнопісенні тексти розглядаються не лише як складова навчального репертуару, а як носії культурної пам'яті, національної ідентичності та регіональної традиції.

Освітньо-професійна програма спирається на багаторічний досвід підготовки фахівців у сфері народної музичної культури, сформований у закладі ще в період функціонування напряму «Народна художня творчість» [317]. Така спадкоємність забезпечує збереження традицій професійної підготовки кадрів для сфери народнопісенного виконавства та створює умови для подальшого відтворення народнопісенних текстів у професійних і аматорських формах культурного життя регіону.

У культурологічному вимірі спеціальність В5 «Музичне мистецтво» в КФККіМ функціонує як простір міжпоколінної трансляції народнопісенних практик Черкащини. Освітній процес спрямований не лише на формування виконавських умінь, а й на усвідомлення народної пісні як носія культурної пам'яті, регіональної традиції та важливого складника сучасного культурного життя. Підготовка майбутніх керівників хорових і вокально-ансамблевих колективів передбачає опанування народнопісенного репертуару, принципів його інтерпретації та розуміння соціокультурних функцій народнопісенних текстів у традиції Середньої Наддніпряни.

Підготовка за освітньо-професійною програмою «Народне пісенне мистецтво» у КФККіМ зорієнтована на практичну участь випускників у сучасному культурному житті регіону – у сфері аматорського хорового руху, культурно-дозвілєвої діяльності та мистецьких ініціатив громад. Присвоєння кваліфікації «організатор культурно-дозвілєвої діяльності, керівник

аматорського хорового колективу» засвідчує соціокультурну спрямованість підготовки та її орієнтацію на відтворення й подальше функціонування народнопісенної традиції в регіональному середовищі [317]. У цьому вимірі коледж виступає важливою інституцією підготовки фахівців, які забезпечують збереження, трансляцію та актуалізацію народної пісенної культури Черкащини в сучасних умовах.

Важливим складником професійної підготовки в КФККіМ є поєднання вокально-хорових та інструментальних практик народного музикування. Співпраця жіночого вокального ансамблю з ансамблями народних інструментів, а також діяльність інструментальних колективів, зокрема ансамблю баяністів, створюють умови для комплексного засвоєння народнопісенної традиції [333]. Участь студентів у концертних програмах і культурних заходах Черкащини сприяє набуттю практичного досвіду відтворення народнопісенних текстів та їх репрезентації в сучасному культурному просторі.

Водночас система мистецької освіти Черкащини не обмежується рівнем фахової передвищої освіти, а охоплює різні рівні підготовки фахівців у сфері культури і мистецтва. Логічним продовженням цієї системи є університетське середовище, у межах якого здійснюється підготовка педагогічних і мистецьких кадрів для сфери народної пісенної культури. У цьому контексті особливе значення має діяльність Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини як одного з провідних осередків мистецько-педагогічної освіти регіону.

Інституційним центром підготовки фахівців у сфері музичного мистецтва в УДПУ ім. П. Тичини є факультет мистецтв, зокрема кафедра музикознавства та вокально-хорового мистецтва. У межах її діяльності народнопісенна традиція функціонує як важлива складова освітнього процесу, професійної підготовки майбутніх педагогів, керівників творчих колективів і виконавців.

Факультет мистецтв функціонує як багатопрофільний навчально-методичний підрозділ, у структурі якого діють кафедри музикознавства та

вокально-хорового мистецтва й інструментального виконавства [363]. Їхня діяльність забезпечує підготовку фахівців у сфері музичного мистецтва, зокрема майбутніх педагогів, виконавців і керівників вокально-хорових колективів. Важливе місце в освітньому процесі посідає народнопісенний матеріал, який використовується у вокально-хоровій підготовці та професійному становленні здобувачів освіти.

Освітня діяльність факультету охоплює підготовку бакалаврів і магістрів у галузях освіти, культури і мистецтва за музичним, хореографічним та педагогічним профілями [104; 363]. Народнопісенні тексти Центральної України, зокрема Черкащини, залучаються до навчального процесу, забезпечуючи ознайомлення студентів із регіональною культурною спадщиною та формування навичок її подальшого відтворення в педагогічній і творчій діяльності.

Інтеграція освітньої, наукової та виконавської діяльності забезпечує підготовку фахівців, здатних здійснювати збереження, відтворення та педагогічну трансляцію народнопісенної традиції Черкащини. У цьому контексті факультет мистецтв і кафедра музикознавства та вокально-хорового мистецтва виступають важливою інституційною ланкою університетського рівня функціонування народної пісенної культури регіону.

Поряд із освітньою діяльністю важливу роль у підготовці фахівців відіграють виконавські колективи факультету мистецтв, у межах яких народна пісня функціонує як живий елемент сучасної культурної практики. Вокально-хорові та ансамблеві формації факультету забезпечують безпосереднє залучення студентів до народнопісенної традиції, сприяють засвоєнню репертуару, виконавських принципів і колективних форм народного музикування, що відповідає засадам організації роботи з фольклорним колективом [306; 435]. Участь студентів у діяльності творчих колективів поєднує освітню підготовку з практикою відтворення народнопісенних текстів у сучасному культурному середовищі.

Виконавські колективи УДПУ ім. П. Тичини поєднують освітні, виконавські та культурно-комунікативні функції, забезпечуючи функціонування народної пісенної культури в сучасному культурному просторі. Центральне місце серед них посідає український народний хор «Кобзар» [357], створений у середині 1980-х років як колектив, зорієнтований на відтворення та популяризацію народнопісенної традиції. Його тривала історія, активна концертна діяльність та участь у фестивалях засвідчують стабільне функціонування як важливої форми трансляції народної пісенної культури Черкащини. Репертуар хору, що включає народні пісні та їх сценічні обробки, забезпечує збереження й популяризацію народнопісенних текстів у сучасному культурному середовищі [356].

Поряд із хором «Кобзар» функціонує народний аматорський колектив «Софія» [218], діяльність якого спрямована на збереження та популяризацію народнопісенної традиції. Участь студентів у роботі колективу сприяє засвоєнню виконавських принципів народного співу та усвідомленню народної пісні як важливого складника локальної культурної ідентичності.

Важливу роль у функціонуванні університетських виконавських колективів відіграє їх керівник – доцент, заслужений працівник культури України Василь Семенчук, який очолює народний хор «Кобзар» і колектив «Софія», а також бере участь у діяльності чоловічого ансамблю «Гонта». Поєднання педагогічної, виконавської та культурно-просвітницької діяльності сприяє збереженню та передачі народнопісенної традиції Черкащини в університетському середовищі. Важливе місце посідає ансамбль «Гонта», який репрезентує чоловічу вокальну традицію та розширює форми сучасного побутування народної пісні в культурному просторі регіону [158; 342; 343; 361, с. 195; 396].

Університетські виконавські колективи функціонують у тісному зв'язку з освітнім процесом, забезпечуючи практичне засвоєння народнопісенної традиції. Їхній репертуар поєднує народні пісні, сценічні обробки та сучасні інтерпретації, а матеріали фольклористичних досліджень і експедицій

використовуються у концертних програмах і творчих проєктах. У такий спосіб виконавське середовище університету сприяє збереженню та передачі народної пісенної культури Черкащини в умовах сучасної мистецької освіти.

Важливою складовою професійної підготовки студентів музичних коледжів є участь у концертній, конкурсній та ансамблевій діяльності, що створює умови для практичного застосування набутих знань і виконавських навичок. Залучення студентів до тематичних концертів, конкурсів народної пісні та роботи творчих колективів сприяє закріпленню професійних компетентностей і набуттю досвіду публічного відтворення народнопісенного репертуару [91; 153; 156; 208; 258; 326].

Важливу роль у практичному освоєнні та трансляції народнопісенної традиції в УОМФКім.Д відіграють студентські творчі колективи та культурно-просвітницькі заходи, пов'язані з популяризацією народнопісенної спадщини. Звернення до постаті П. Демуцького як фольклориста та організатора Охматівського селянського хору знаходить відображення в діяльності студентського хору, участі в конкурсах його імені та роботі студентської філармонії [115]. Практичне освоєння народнопісенного репертуару здійснюється також у межах концертних програм, зокрема заходів, присвячених творчій спадщині П. Демуцького [159].

Конкурсно-фестивальний напрям представлений обласними конкурсами «Uman Art» та участю студентів у всеукраїнських і міжнародних проєктах (Triumf Fest), а також шевченківськими мистецькими програмами, що поєднують пісенну, літературну й театральну традицію [151; 206; 210; 332; 339]. Важливим каналом трансляції є профорієнтаційні концерти в мистецьких школах регіону та участь студентів у міських культурних подіях, зокрема вечорі української пісні в Умані (2023) [32; 157]. У виконавському просторі коледжу народнопісенна традиція актуалізується й через академічні інтерпретації, зокрема парафразу на тему козацької пісні «Ой при лужку» в репертуарі народного оркестру [422].

Діяльність навчально-творчих колективів коледжу виходить за межі освітнього процесу, активно репрезентуючи народну пісню в культурному просторі міста, регіону та за його межами. Важливим сучасним каналом такої трансляції є аудіовізуальна фіксація творчих практик: на офіційному YouTube-каналі коледжу представлені сценічні реконструкції обрядових форм («Українське весілля»), інструментальні твори оркестру народних інструментів і зразки вокально-інструментальної взаємодії. Такі медійні репрезентації засвідчують здатність народної музичної традиції функціонувати в сучасному комунікативному просторі, зберігаючи жанрово-стильову специфіку та набуваючи нових форм культурної присутності [41; 245; 355].

Важливим виміром сучасного відтворення народнопісенної традиції є кросжанрові виконавські практики, у яких фольклорний матеріал інтегрується в джазово-естрадний простір. У ЧМФКім.ГА це засвідчує діяльність студентів спеціалізації «Музичне мистецтво естради» та концерт «Парад імпровізацій» (2020) з джазовою обробкою народної пісні «Утоптала стежечку» [168], що демонструє здатність народної інтонації функціонувати в сучасних стилістичних системах. Це свідчить про трансформацію народної пісенної культури Черкащини в умовах сучасного культурного середовища.

Народнопісенна традиція Черкащини функціонує не лише у формах відтворення автентичного матеріалу, а й у сучасних музичних практиках, що поєднують академічні, джазові та інші виконавські підходи. Концертно-фестивальний вимір цієї діяльності охоплює участь ЧМФКім.ГА в міжнародному фестивалі «Музичні імпрези України», у межах якого реалізовано проекти «Симфонічна майстерня» (2020) та «Органна музика України» (2025), де творчість композиторів, пов'язаних із коледжем, репрезентує академічні форми осмислення національно-фольклорної інтонаційності [243]. Авторські концерти й камерні програми фестивалю, зокрема проєкт «Моя земля» та концерти для цимбалів і кларнета, інтегрують інструменти фольклорної генези в сучасний академічний простір [2; 154]. Продовженням цієї тенденції є видання збірки Лариси Красавіної «Українська

народна пісня у джазі» (2024), що демонструє можливості сучасної інтерпретації народнопісенного матеріалу та його функціонування в нових стильових системах [354].

Важливим напрямом сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини є її залучення до соціально значущих культурних практик. Народнопісенні тексти використовуються не лише в освітній та виконавській діяльності, а й у волонтерських, інклюзивних і меморіально-патріотичних проєктах, де виступають засобом культурної комунікації, суспільної консолідації та підтримки культурної пам'яті. Теоретичне осмислення соціально-терапевтичного потенціалу музики актуалізувалося під час зустрічі студентів ЧМФК ім. С. С. Гулака-Артемовського із шотландським композитором і педагогом Найджелом Осборном, присвяченої питанням музичної терапії та емоційного впливу музики [45]. Практичне втілення цього напряму простежується в участі студентської молоді у волонтерських та інклюзивних заходах, виступах для людей з інвалідністю, осіб літнього віку та військовослужбовців [108; 160; 402]. Особливо виразно соціально-комунікативний потенціал народної пісні реалізується в концертах для поранених військових у межах проєкту «Мистецькі пігулки», де народнопісенні тексти та їх сучасні інтерпретації формують простір емоційної підтримки й культурної стійкості [46; 76; 79; 303; 337; 338]. В Умані аналогічну функцію виконують волонтерські та меморіально-патріотичні практики, зокрема виконання народних пісень під час заходів до Дня українського добровольця та волонтерських акцій, де пісня інтегрується в колективну діяльність як форма спільної пам'яті та суспільної єдності [3; 21; 70].

Важливим результатом діяльності КФККіМ є не лише підготовка фахівців, а й забезпечення подальшого функціонування народнопісенної традиції в сучасному культурному просторі. Цьому сприяє використання сучасних каналів культурної комунікації, зокрема цифрових медіа та аудіовізуальної репрезентації творчих практик [41; 245; 355]. Водночас показником ефективності підготовки є професійна реалізація випускників

коледжу у сфері народної пісенної культури. Серед них – виконавці, керівники творчих колективів, працівники закладів культури та освіти, а також артисти Черкаського академічного заслуженого українського народного хору й інших народно-хорових формацій [220]; (Додаток П). Через професійну діяльність випускників народнопісенні тексти Черкащини продовжують функціонувати в різних культурних середовищах України та за її межами, що забезпечує збереження, передачу та подальшу актуалізацію регіональної пісенної традиції.

Взаємозв'язок освітньої підготовки та практичної творчої діяльності простежується і в оцінках представників професійного музичного середовища Черкащини. Так, композитор, викладач та випускник ЧМФКім.ГА С. Нікітін наголошує на важливості поєднання навчального процесу, сценічного досвіду та індивідуального творчого розвитку у професійному становленні фахівця. На його думку, активна концертна діяльність сприяє формуванню професійного музичного мислення, а творча реалізація ґрунтується на поєднанні фахової підготовки та особистого художнього бачення [230] (Додаток В).

Сучасне осмислення народнопісенної традиції Черкащини простежується також у творчості сучасних митців регіону. Так, композиторка, викладачка ЧМФК ім. С. С. Гулака-Артемовського та директорка міжнародного фестивалю «Музичні імпрези України» Євгенія Марчук наголошує, що сучасне мистецтво формується під впливом актуальних соціокультурних процесів, зокрема досвіду війни, який істотно впливає на зміст і художню образність творів. На думку мисткині, звернення до національної культурної спадщини набуває особливого значення як засіб осмислення сучасної реальності та збереження культурної самобутності [198] (Додаток Б). Такі погляди засвідчують, що народнопісенна традиція Черкащини залишається важливим джерелом творчого натхнення та продовжує функціонувати в сучасному мистецькому просторі через нові форми художньої інтерпретації.

Таким чином, система мистецької освіти Черкащини забезпечує функціонування народної пісенної культури через поєднання освітньої, виконавської та культурно-просвітницької діяльності. Музичні коледжі та

заклади вищої освіти виступають важливими осередками професійної підготовки виконавців, керівників творчих колективів і педагогів, здатних забезпечувати збереження та подальшу трансляцію народнопісенної традиції. Інтеграція народнопісенного матеріалу в освітні програми, діяльність навчально-творчих колективів, участь студентів у концертній, конкурсній та фестивалній діяльності, а також подальша професійна реалізація випускників сприяють відтворенню народнопісенних текстів і забезпечують їх функціонування в сучасному культурному просторі Черкащини.

Поряд із підготовкою фахівців у сфері народнопісенного виконавства важливим напрямом діяльності мистецьких закладів Черкащини є фольклористична та науково-дослідницька робота, спрямована на вивчення, збирання, збереження й осмислення народнопісенної спадщини регіону. Саме в цій сфері народна пісенна культура постає не лише як об'єкт виконавської практики, а як предмет наукового аналізу та культурологічного осмислення.

Фольклористична та науково-дослідницька діяльність музичних коледжів Черкащини становить важливий складник сучасного функціонування народної пісенної культури. У цьому середовищі народнопісенні тексти розглядаються як культурна спадщина, що потребує фіксації, систематизації, інтерпретації та введення в науково-освітній обіг. Важливу роль у цьому процесі відіграють фольклорні експедиції, студентські дослідження, наукові проєкти та публікації, пов'язані з вивченням народнопісенної традиції Черкащини.

У ЧМФКім.ГА фольклористичне осмислення народнопісенної традиції здійснюється в діяльності циклових комісій, студентських наукових проєктів і фольклорних експедицій. Показовим є конкурс науково-дослідницьких і творчих робіт «Калинові дзвони», у межах якого студенти здійснюють пошук, фіксацію та аналіз локальних пісенних зразків Черкащини, поєднуючи навчальний процес із живим фольклорним середовищем. Важливим результатом цієї діяльності стала підготовка збірника «Сторінки музичного життя Черкаського краю» (Додаток Р), у якому представлено матеріали студентських і викладацьких досліджень регіональної музичної спадщини [91].

Наукове підґрунтя цієї роботи становлять фольклористичні дослідження викладачів коледжу. Особливе значення має дисертаційне дослідження Галини Пшенічкіної, присвячене пісенному фольклору Черкащини та проблемам розмежування традицій Середньої Наддніпряниці й Поділля. Дослідження виконано на основі масштабних польових матеріалів, зібраних під час фольклорних експедицій за участю студентів коледжу [103]. Така практика забезпечує безпосереднє залучення майбутніх фахівців до процесів документування та вивчення народнопісенної спадщини регіону.

В УОМФКім.Д фольклористична та науково-дослідницька діяльність спирається на спадщину П. Д. Демуцького як збирача, дослідника та популяризатора народнопісенної творчості. Важливе місце посідає вивчення локальної пісенної традиції Уманщини, що здійснюється в межах студентських пошукових проєктів та науково-дослідницької роботи. Результати таких досліджень презентуються на наукових конференціях і творчих форумах, зокрема у доповідях студентів Аліни Кочубей та Оксани Штовби [115].

Водночас фольклористична проблематика інтегрується в освітній процес, зокрема через заходи музично-теоретичного циклу. Так, обласна олімпіада з музичної літератури (2024) була присвячена творчості М. Лисенка та аналізу обробок українських народних пісень [210].

Важливим напрямом фольклористичної діяльності КФККіМ є фіксація та збереження локальних традицій народної пісенної культури Канівщини. Зокрема, у працях Ірини Апалькової узагальнено регіональний досвід народно-хорового виконавства, зафіксовано локальні виконавські практики, репертуарні особливості та традиції колективного співу, що сприяє збереженню й передачі культурної спадщини регіону [5].

У процесі підготовки народнопісенні тексти розглядаються у взаємозв'язку з обрядовими практиками, інструментальним супроводом, традиційною символікою та іншими складниками народної культури, що сприяє формуванню цілісного уявлення про їх функціонування в культурному середовищі регіону.

Фольклористичне осмислення народнопісенної традиції доповнюється діяльністю обрядового ансамблю народної пісні «Оберіг», у репертуарі якого відтворюються календарно-обрядові форми та народні свята, що сприяє збереженню традиційного культурного контексту побутування народної пісні [333].

Вагомий внесок у збирання, фіксацію та наукове осмислення народнопісенної спадщини Черкащини здійснив Олександр Стадник. Як композитор і фольклорист, він провів значну роботу із запису та документування обрядового фольклору регіону. Особливе місце в цій діяльності посідає весільна обрядовість, у структурі якої важливу роль відіграють весільні пісні як складова родинного обрядового циклу, що зберігають традиційні моделі поведінки, символіку та культурні смисли народної культури [284]. Особливе значення має фіксація та творче опрацювання весільного обряду понеділка («Ой, свату, наш, свату»), зафіксованого в селах різних районів Черкащини та опублікованого у збірнику «Калинові передзвони» [324]; (Додаток С. 1). Видання репрезентує автентичний пісенний і обрядовий матеріал регіону та водночас засвідчує його наукове осмислення і подальше сценічне переосмислення. Фольклорні записи та авторські твори, створені на основі народнопісенних джерел, увійшли також до збірників «З Україною в серці» (Додаток С. 2), «Дарую вам пісню», «Батько мій, лебедю білий» [322; 324], що відображають різні аспекти функціонування народної пісенної культури – від автентичного виконання до авторської інтерпретації.

Особливе місце у фольклористичній діяльності УДПУ ім. П. Тичини посідають дослідження, пов'язані зі збиранням, фіксацією та аналізом пісенного матеріалу Центральної України, зокрема Черкащини. Важливим етапом стала реалізація держбюджетної теми «Фольклористичні дослідження хорового виконавства та народного танцю Центральної України» (керівник – Н. В. Пиж'янова), у межах якої здійснено картографічний аналіз осередків формування традицій та простежено культурну динаміку регіону. Отримані

результати сприяли репрезентації локальної народнопісенної традиції у загальноукраїнському науковому просторі. [104].

Матеріали фольклорно-етнографічних експедицій використовуються не лише в науковій роботі, а й у практиках збереження та актуалізації народнопісенної спадщини. Зокрема, репертуар народного аматорського колективу «Софія» УДПУ ім. П. Тичини значною мірою сформований на основі записів, здійснених під час експедицій Уманщиною та суміжними територіями Черкащини [155]. Це засвідчує взаємозв'язок фольклористичних досліджень із сучасними формами побутування народнопісенної традиції.

Таким чином, фольклористична діяльність мистецьких закладів Черкащини та окремих дослідників забезпечує збирання, документування, збереження й наукове осмислення народнопісенної спадщини регіону. Фольклорні експедиції, студентські дослідження, наукові публікації та конференційна діяльність сприяють її актуалізації та введенню в сучасний науково-освітній обіг.

Наукове осмислення народної пісенної культури Черкащини здійснюється не лише через фольклористичні дослідження, а й через участь студентів і викладачів у наукових форумах, конференціях, семінарах та інших формах академічної комунікації. Важливим проявом цієї діяльності є залучення студентської молоді до науково-дослідницької роботи та презентації її результатів у фаховому середовищі. Зокрема, студентка-теоретик Катерина Александрова представила результати власного дослідження на XX Всеукраїнській науково-практичній конференції «Молоді музикознавці» [44] (Додаток Т), що засвідчує активну участь студентів у процесах наукового осмислення музичної культури та народнопісенної спадщини.

Важливим напрямом наукового осмислення народної пісенної культури є проведення науково-практичних заходів, присвячених проблемам української фольклористики та діяльності її видатних представників. У цьому контексті особливе значення мають всеукраїнські конференції «Демуцький і фольклор» (1998, 2005), у межах яких розглядалися питання збирання, вивчення,

збереження та популяризації народнопісенної спадщини [115]. Такі наукові форуми сприяють поглибленню досліджень народної пісенної культури та включенню регіонального матеріалу до ширшого наукового дискурсу.

Однією з форм науково-методичного осмислення народнопісенної традиції є професійна комунікація між представниками різних мистецьких і освітніх інституцій. Показовим у цьому контексті став міжінституційний семінар «Особливості звукоутворення в академічному, народному та естрадному співі» (2021), який об'єднав фахівців Черкас і Києва [28]. У межах заходу обговорювалися специфіка виконавських традицій, особливості вокальної підготовки та шляхи поєднання академічних і народних принципів співу. Такі форми професійної взаємодії сприяють поглибленню науково-методичного осмислення народного співу та вдосконаленню практик його викладання в системі мистецької освіти.

Важливим аспектом науково-освітнього осмислення народної пісенної культури є її включення до міжнародного наукового контексту. Зокрема, у ЧМФКім.ГА відбулася лекція литовського етномузиколога Рімантаса Слюжинскаса (2019), присвячена проблемам народної музики в європейському культурному просторі [281]. Звернення до порівняльного вивчення музичного фольклору різних народів сприяло розширенню наукових уявлень студентів про закономірності функціонування традиційної музичної культури та актуалізувало українську народнопісенну спадщину в ширшому міжнародному контексті.

УОМФКім.Д здійснює науково-методичне осмислення народнопісенної традиції через систему професійної взаємодії з мистецькими закладами регіону. Важливе місце в цій діяльності посідають обласні методичні семінари для викладачів мистецьких шкіл Уманської зони, присвячені питанням регіонального фольклору, особливостям виконавської інтерпретації та професійної обробки українських народних пісень [235-237]. Такі заходи сприяють поширенню фольклористичних знань, обміну професійним досвідом та актуалізації народнопісенної спадщини в системі мистецької освіти.

Науково-методичний вимір діяльності КФККіМ представлений підготовкою навчальних і наукових видань, спрямованих на осмислення регіональних традицій народної пісенної культури. Показовою є діяльність Ірини Апалькової – автора праць та навчальних посібників «Хорознавчий лексикон» і «Канівські хорові традиції» [5], які використовуються в освітньому процесі та сприяють вивченню й науковому осмисленню народнопісенної спадщини Канівщини в контексті культурних традицій Черкаського регіону.

Університетська модель функціонування народної пісенної культури Черкащини ґрунтується на поєднанні освітньої, науково-дослідної та культурно-мистецької діяльності, що забезпечує її осмислення у фольклористичному, історико-культурному та педагогічному вимірах. Наукові праці викладачів факультету мистецтв, присвячені діяльності Порфирія Демуцького в Центральній Україні, освітнім ініціативам Пантелеймона Куліша у сфері збереження фольклору, а також проблемам мистецько-педагогічної підготовки, формують теоретичне підґрунтя для вивчення народної пісенної культури Черкащини як складової українського культурного простору. Системність наукових досліджень виявляється у зверненні до регіональних пісенних традицій, гуртового співу, обрядових практик Уманщини та сучасних форм функціонування народної пісні, що засвідчує роль університету як осередку наукового осмислення та актуалізації народнопісенної спадщини.

Науково-комунікативна діяльність факультету мистецтв, зокрема проведення міжнародних і всеукраїнських конференцій «Молодь, освіта, наука та мистецтво», сприяє включенню проблематики народної пісенної культури до сучасного гуманітарного дискурсу та формує середовище її фахового обговорення [104]. У межах наукової роботи кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва народнопісенна традиція розглядається як важливий складник професійної підготовки майбутніх фахівців (тема «Теоретичні та методичні засади розвитку музичних здібностей студентів у процесі професійної підготовки», керівник – В. В. Семенчук) [104]. Діяльність кафедри інструментального виконавства доповнює цей напрям дослідженням

мистецько-педагогічної спадщини та ролі інструментальної підготовки у функціонуванні народнопісенної традиції (тема «Вітчизняна та зарубіжна мистецько-педагогічна спадщина (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.)», керівник – В. С. Калабська) [104].

Результатом університетських досліджень стало теоретичне обґрунтування явища виконавського хорового фольклоризму Черкащини як форми взаємодії народнопісенної традиції та професійного хорового виконавства. Отримані результати сприяли науковому осмисленню особливостей функціонування народної пісенної культури регіону в сучасних умовах та розширили можливості її культурологічної інтерпретації. Важливого значення набула міжнародна апробація результатів дослідження, яка засвідчила їхню наукову значущість для вивчення регіональних музичних традицій у ширшому гуманітарному контексті та підтвердила актуальність проблематики народної пісенної культури Черкащини для культурології, історії та мистецтвознавства [104].

Наукове осмислення народної пісенної культури органічно інтегроване в освітній процес університету. Тематика курсових, бакалаврських і магістерських робіт охоплює питання народнопісенної спадщини Черкащини, особливостей її функціонування, виконавської інтерпретації та педагогічного використання. Участь викладачів і студентів у всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсах «Кращий студент-науковець» і «Кращий молодий вчений», а також діяльність наукових гуртків факультету мистецтв сприяють формуванню дослідницьких компетентностей і забезпечують наступність університетської фольклористичної школи. У такий спосіб народна пісенна культура Черкащини виступає важливим об'єктом наукового вивчення та осмислення в університетському середовищі.

Інституційним механізмом концентрації наукових, освітніх і творчих ініціатив є Регіональний науково-творчий центр мистецької освіти і художньої майстерності факультету мистецтв УДПУ ім. П. Тичини. Через організацію міжнародних і всеукраїнських науково-практичних заходів, видавничу

діяльність та міжінституційну співпрацю Центр сприяє розвитку наукової комунікації у сфері мистецької освіти та народної пісенної культури. Його діяльність забезпечує включення проблематики народної пісенної культури Черкащини до сучасного наукового дискурсу та сприяє її осмисленню як складової культурного процесу регіону.

Університет забезпечує системну присутність народної пісенної традиції в культурному житті Черкащини через освітню, наукову та культурно-мистецьку діяльність. Співпраця з мистецькими установами, закладами культури та громадськими ініціативами, участь викладачів і студентів у фестивалях, конкурсах і тематичних заходах сприяють інтеграції університетського середовища в регіональні культурні процеси. Важливим показником такої взаємодії є практичне впровадження авторських обробок народних пісень, методичних посібників і педагогічних розробок викладачів (Додатки У, Ф) у діяльність закладів культури та освіти області. Це забезпечує зв'язок між науковим осмисленням народнопісенної традиції та її сучасним функціонуванням у культурному просторі Черкащини.

Через науково-просвітницьку діяльність університет сприяє суспільному осмисленню народної пісенної культури Черкащини. Публічні лекції, конференції, презентації наукових видань і культурно-мистецькі заходи актуалізують регіональну народнопісенну спадщину та формують інтерес до локальних культурних традицій. Важливим каналом трансляції виступає також професійна діяльність випускників університету, які працюють у закладах культури, освіти та мистецьких інституціях, забезпечуючи поширення здобутого досвіду в культурному середовищі регіону.

Важливим результатом такої діяльності є включення народної пісенної культури Черкащини до ширшого міжкультурного та міжнародного контексту. Університет виступає важливою культурною інституцією, діяльність якої виходить за межі освітнього процесу та охоплює різні форми взаємодії науки, мистецтва й суспільства. Поєднання освітніх, наукових і виконавських практик сприяє включенню народної пісенної культури Черкащини в ширший

культурний контекст. Важливим чинником цього процесу є участь викладачів і студентів у міжнародних стажуваннях, творчих проєктах, конкурсах та гостьових лекціях, що розширює можливості наукового й культурного осмислення народнопісенної традиції [59; 60; 116]. У результаті народна пісенна культура Черкащини постає не лише складовою регіонального культурного простору, а й елементом міжкультурного діалогу та сучасних гуманітарних практик.

Результати фольклористичної та науково-дослідницької діяльності знаходять практичне продовження в культурно-просвітницьких і комунікативних практиках мистецьких закладів. У такий спосіб народна пісенна культура виходить за межі освітнього середовища та залучається до ширшого культурного життя регіону.

Проведений аналіз засвідчив, що освітні та фольклористичні практики Черкащини відіграють важливу роль у збереженні, відтворенні та осмисленні народної пісенної культури. Заклади фахової передвищої та вищої освіти забезпечують підготовку фахівців у сфері народнопісенного мистецтва, сприяють залученню молоді до виконавської діяльності та формуванню професійних компетентностей, необхідних для збереження й розвитку народнопісенної традиції. Водночас фольклористична діяльність, що охоплює експедиційну роботу, документування та вивчення народнопісенної спадщини, створює підґрунтя для її подальшого наукового осмислення та культурної актуалізації. У результаті взаємодії освітніх, фольклористичних і наукових практик забезпечується спадкоємність народнопісенної традиції, її адаптація до сучасних соціокультурних умов і передача культурного досвіду наступним поколінням.

3.3. Інституційні механізми підтримки народної пісенної культури

Поряд із практиками публічного відтворення народнопісенних текстів та освітньо-фольклористичною діяльністю важливу роль у функціонуванні народної пісенної культури Черкащини відіграють культурно-інституційні

механізми, що формуються в межах регіональної культурної політики. Реалізація стратегічних документів, програм підтримки культурних ініціатив та діяльність спеціалізованих культурних установ створюють організаційне середовище для збереження, дослідження, популяризації та актуалізації народнопісенних текстів і пов'язаних із ними культурних практик. У цьому контексті важливого значення набуває аналіз культурної політики регіону та діяльності інституцій, що забезпечують сучасне функціонування народної пісенної традиції Черкащини.

У сучасних соціокультурних умовах культура дедалі більше розглядається як важливий ресурс регіонального розвитку, формування локальної ідентичності та зміцнення соціальної згуртованості громад. Для Черкас і Черкаської області характерним є поступове формування системної культурної політики, що поєднує стратегічне планування, програмну підтримку культурних ініціатив, розвиток фестивального руху та модернізацію культурної інфраструктури. У цьому контексті взаємодія сучасних культурних стратегій із традиційною спадщиною набуває особливого значення, оскільки саме через інституційні механізми культурної політики створюються умови для збереження й актуалізації елементів нематеріальної культурної спадщини (НКС), зокрема народної пісенної культури Черкащини як складової культурної спадщини регіону, що відіграє важливу роль у його соціокультурному просторі.

Важливим інструментом розвитку культурного середовища міста стала міська програма «Мистецькі Черкаси» на 2020–2024 роки, спрямована на модернізацію мережі закладів культури, розвиток культурних традицій міста та популяризацію народної творчості, звичаїв і обрядів [272]. Програма передбачала підтримку діяльності інституцій, що забезпечують сучасне функціонування, збереження та популяризацію народної пісенної культури Черкащини.

Поряд із цим у місті діє система фінансової підтримки творчих ініціатив, реалізована через міську програму виділення грантів у галузі культури м. Черкаси на 2018–2022 роки та міську програму надання стипендій для

реалізації культурних проєктів на 2024–2028 роки [271; 273]. Ці програми спрямовані на підтримку культурно-мистецьких проєктів, створення мистецьких робіт, організацію культурних подій, видання книг та участь митців і творчих колективів у фестивалях і конкурсах всеукраїнського й міжнародного рівня.

Така форма підтримки сприяє реалізації творчих ініціатив, розвитку різних напрямів культурної діяльності, зокрема пов'язаних із збереженням, відтворенням та популяризацією народнопісенної спадщини, а також активізації культурного життя міста. У культурологічному вимірі подібні механізми підтримки сприяють включенню народнопісенної традиції та пов'язаних із нею культурних практик у сучасні форми культурної діяльності, забезпечуючи їх присутність у публічному культурному просторі міста.

Важливою складовою реалізації міської програми грантової підтримки стало започаткування та проведення низки культурно-мистецьких подій, серед яких особливе значення для популяризації народної пісенної культури має Всеукраїнський фестиваль народної пісні «Пісенний оберіг», що об'єднує професійні й аматорські колективи та сприяє публічному відтворенню й популяризації народнопісенних текстів і вокального фольклору регіону. Поряд із цим у культурному просторі міста проводяться й інші мистецькі та календарно-обрядові події, які популяризують різні форми народної творчості та сприяють збереженню традиційної культурної спадщини (міський фестиваль «Чудасія на Андрія», міський мистецький фестиваль-конкурс «Цвіт нації» тощо) [273].

Аналізуючи культурну політику Черкаської області, слід зазначити, що Стратегія розвитку Черкаської області на 2021–2027 роки визначає культуру та історико-культурну спадщину важливими складовими формування регіональної ідентичності та розвитку культурного середовища області [329]. У стратегічному баченні розвитку регіону Черкащина постає як центр української ідентичності та осередок розвитку креативної економіки, що актуалізує значення збереження й дослідження культурної спадщини. Важливо, що в

межах стратегічної цілі «Люди: професійні, адаптивні, згуртовані» передбачено створення можливостей для співробітництва у сфері освіти, культури, історичних і культурологічних досліджень, зокрема формування міжрегіональних дослідницьких груп та розвиток наукових і культурних ініціатив [329]. У культурологічному вимірі реалізація таких стратегічних орієнтирів створює умови для вивчення, збереження та актуалізації різних форм традиційної культури, зокрема елементів НКС, до яких належить і народна пісенна культура Черкащини, що охоплює народнопісенні тексти та практики їх побутування, відтворення й репрезентації.

Важливим напрямом реалізації культурної політики на обласному рівні є Програма підтримки діяльності осередків національних творчих спілок Черкаської області на 2022–2026 роки, спрямована на збереження національно-культурної самобутності регіону та розвиток різних форм мистецької діяльності [269]. Звіти про виконання програми засвідчують, що її реалізація включає проведення культурно-мистецьких заходів, фестивалів, виставок, творчих зустрічей і просвітницьких подій за участю представників творчих спілок області. У межах програми здійснюються також заходи, спрямовані на збереження народних традицій, звичаїв і обрядів Черкащини, зокрема проведення майстер-класів, культурно-мистецьких акцій та підтримка діяльності аматорських колективів. Важливою складовою є проведення шевченківських культурно-мистецьких подій, серед яких концерти творчих колективів Черкаської обласної філармонії, фестиваль дитячої творчості «Тарасові джерела», літературно-мистецькі читання та інші заходи, що сприяють популяризації традиційної культури, публічному відтворенню народнопісенних текстів і створюють культурне середовище для функціонування й актуалізації народної пісенної традиції Черкащини [275-277].

У системі народної пісенної культури Черкащини важливо, що програмні документи та культурні ініціативи регіону створюють інституційні умови для функціонування як професійних, так і аматорських виконавських колективів, діяльність яких спрямована на збереження та популяризацію народнопісенної

традиції. Фестивалі, концертні програми, культурно-освітні проєкти та діяльність культурних установ забезпечують сталість публічного побутування народної пісні, підтримуючи її як форму культурної пам'яті та важливий складник сучасного культурного життя регіону.

У цьому контексті народна пісенна культура Черкащини може розглядатися не лише як складова НКС, а й як потенційний ресурс розвитку креативної економіки регіону. Звернення до народнопісенної традиції у фестивальних і культурно-мистецьких проєктах, медіапродуктах, туристичних і культурно-просвітницьких ініціативах сприяє формуванню нових форматів культурної репрезентації регіону й розширює можливості використання традиційної культури в сучасному соціокультурному й економічному просторі області.

У системі реалізації регіональної культурної політики важливу роль відіграють спеціалізовані культурні інституції, що забезпечують організаційні та методичні умови функціонування традиційної культури. Однією з таких установ у Черкаській області є КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР, яка посідає важливе місце у культурному просторі регіону як інституція, діяльність якої спрямована на збереження, дослідження та популяризацію традиційної народної культури. Аналіз діяльності цієї установи дозволяє простежити механізми сучасного функціонування народнопісенної традиції Черкащини та форми її репрезентації в культурному просторі регіону.

Як складова культурно-освітньої мережі регіону КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР функціонує у взаємодії із закладами культури клубного типу, мистецькими осередками територіальних громад, аматорськими колективами та профільними культурними установами області. Такий статус дозволяє розглядати її не лише як організаційний осередок, а як інституційний механізм, що забезпечує зв'язок між нормативними засадами культурної політики, практиками збереження традиційної культури та реальним культурним життям регіону.

Важливою рисою інституційної ролі КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР є її орієнтація на регіональний вимір культурного розвитку. Увага до локальних

традицій, специфіки територіальних громад і різних форм культурної самодіяльності дає змогу розглядати КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР як інституцію, що акумулює й систематизує різноманітні прояви НКС області, створюючи умови для їх збереження, трансляції та подальшої репрезентації.

У структурі культурної інфраструктури Черкащини КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР постає як важлива ланка, що поєднує адміністративний, культурно-освітній і творчий рівні функціонування традиційної культури. Саме в такому статусі вона формує інституційне підґрунтя для координаційної, просвітницької та культуротворчої діяльності у сфері народної пісенної культури регіону.

Одним із ключових напрямів діяльності КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР є координація процесів збереження та функціонування НКС на регіональному рівні. У цьому вимірі вона виступає не лише організатором окремих культурних заходів, а інституцією, що забезпечує узгодженість дій між різними суб'єктами культурного життя області – територіальними громадами, закладами культури, аматорськими колективами та фахівцями у сфері традиційної культури.

Координаційна функція КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР реалізується через методичний супровід діяльності культурних осередків області, формування спільних підходів до збереження й презентації елементів НКС, а також через створення умов для фахової комунікації між носіями традиції, працівниками культури та інституційними структурами. Зокрема, КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР бере участь у підготовці номінаційної документації для включення елементів НКС до обласних і національних переліків [222].

У такому контексті КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР виступає важливою культурною інституцією, що забезпечує організаційні, методичні та культурно-комунікативні умови для збереження, популяризації та сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини, зокрема практик побутування й публічного відтворення народнопісенних текстів.

Практична діяльність КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР у сфері народної пісенної культури охоплює комплекс методичних, дослідницьких і культурно-

організаційних практик, спрямованих на збереження та актуалізацію елементів НКС регіону.

Актуальність цієї діяльності посилюється в умовах оновлення нормативно-методичної бази охорони НКС, зокрема запровадження нових форм облікових карток і моніторингу елементів НКС, спрямованих на систематизацію, охорону та оцінювання стану їх збереження [404]. У такому вимірі КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР сприяє підтримці сталості культурних практик, зокрема народної пісенної традиції та пов'язаних із нею форм побутування й відтворення народнопісенних текстів, у різних соціокультурних умовах сучасної Черкащини.

У межах координаційної діяльності КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР узагальнює регіональний досвід побутування елементів НКС, систематизує інформацію про локальні традиції та форми народної творчості й формує методичні орієнтири для їх збереження та розвитку. Завдяки цьому народна пісенна культура розглядається не як сукупність розрізнених локальних практик, а як цілісний культурний ресурс регіону, що потребує узгодженого підходу до підтримки, збереження та актуалізації.

Особливого значення така діяльність набуває в умовах децентралізації культурної політики, коли відповідальність за збереження НКС значною мірою переходить до територіальних громад. Через консультаційну та методичну підтримку КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР сприяє включенню елементів НКС до культурного життя громад, збереженню локальних співочих традицій і підтримці аматорських колективів як основних носіїв народної пісенної культури на місцевому рівні. У такому контексті народна пісенна культура постає як один із важливих об'єктів регіональної культурної політики, що потребує системного супроводу, фахового осмислення та міжінституційної взаємодії.

Народна пісенна культура посідає важливе місце в діяльності КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР як один із базових компонентів НКС Черкащини. У практиці установи вона розглядається не лише як об'єкт збереження, а як динамічний

культурний процес, що охоплює побутування, відтворення та міжпоколінну передачу народнопісенних текстів і пов'язаних із ними виконавських традицій та потребує постійної підтримки, актуалізації й адаптації до сучасних соціокультурних умов.

Одним із ключових напрямів роботи КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР є підтримка локальних пісенних традицій як форм культурної пам'яті територіальних громад. Показовим прикладом збереження та актуалізації народнопісенної традиції є елемент НКС «Протяжний спів села Мировичі (Кантакузівка)» Шрамківської територіальної громади, занесений до обласного переліку НКС. Ця вокальна традиція репрезентує специфічну співочу манеру Лівобережної Черкащини, що характеризується багатоголосною протяжною формою виконання, сформованою в глибоких пластах обрядової культури регіону [270].

Музично-стильові особливості кантакузівського співу проявляються у повільному темпі виконання, використанні високого регістру, діатонічних мелодій вузького діапазону та підголоскової фактури з характерними унісонами в кадансових зворотах. У пізніших ліричних жанрах – чумацьких, козацьких, рекрутських і любовних піснях – ця традиція набуває розвиненої багатоголосності з чітким розподілом голосів, широким мелодичним діапазоном і орнаментованим верхнім голосом. Використання імпровізаційного сольного заспіву, *rubato*, складорозспівів і вигуків надає протяжному співу високої виконавської складності та водночас визначає його мистецьку цінність як унікального явища української вокальної культури.

У ширшому культурологічному вимірі кантакузівська співоча традиція репрезентує один із локальних варіантів народної пісенної культури Черкащини, у якому відображаються характерні інтонаційні моделі, виконавські принципи та форми міжпоколінної передачі народнопісенної традиції. Аналіз таких локальних співочих практик дозволяє розглядати народну пісенну культуру регіону як багатосарову систему традицій, що

зберігають історичну тяглість і водночас зазнають трансформацій у сучасному культурному середовищі.

Принциповою особливістю існування цієї традиції є усний характер її трансляції: протяжний спів передається від старших виконавців до молодших у процесі живого виконання. У Кантакузівці носіями співочої спадщини виступають учасники народного аматорського фольклорного колективу «Калинова родина» та молодший колектив-супутник «Цвіт калини», що забезпечує міжпоколінну наступність традиції. Поза локальним середовищем кантакузівський репертуар репрезентують також професійні фольклорні гурти, зокрема київський колектив «Древо», що засвідчує інтеграцію локальної пісенної практики у ширший культурний простір [215].

Загалом діяльність КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР у сфері народної пісенної культури охоплює методичний супровід аматорських вокально-хорових колективів, підтримку традиційних форм співу та сприяння міжпоколінній передачі народнопісенної традиції. У цьому вимірі народна пісня постає як жива культурна практика, вкорінена в локальних культурних контекстах і пов'язана з конкретними спільнотами, виконавцями та територіями.

Важливим напрямом роботи є також організація навчань, присвячених експедиційній та збирацькій діяльності, що поєднують фольклористів, працівників культури, викладачів і носіїв традиції. Такі семінари актуалізують питання документування народної пісенної спадщини, етики роботи з інформантами та збереження автентичного матеріалу, формуючи середовище, у якому народна пісня осмислюється не лише як виконавський репертуар, а як важливе джерело наукового та культурного знання [128].

Фестивально-конкурсна та просвітницька діяльність посідає важливе місце у практиці КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР, оскільки саме через публічні культурні події народнопісенна традиція виходить за межі локального побутування й набуває суспільної репрезентації. У цьому вимірі пісенний фольклор постає не лише як елемент НКС, а як актуальна форма культурної комунікації та публічного відтворення народнопісенних текстів, що сприяє

популяризації традиційної культури та формуванню уявлень про регіональну культурну ідентичність Черкащини.

Важливим механізмом функціонування та поширення народної пісенної культури Черкащини є фестивальний і медійний простір, у межах якого забезпечується її публічна репрезентація, комунікація та інтеграція в сучасні культурні процеси.

Вагомим чинником у цьому процесі виступає розгалужений фестивальний рух, який охоплює різні рівні – від локального до міжнародного. У регіоні систематично проводяться обласні, всеукраїнські та міжнародні мистецькі заходи, серед яких фольклорні свята, конкурси народної пісні та тематичні фестивалі, що сприяють збереженню, популяризації та актуалізації народної пісенної культури [362; 367]. Зокрема, у культурному житті Черкащини важливе місце посідають такі події, як обласні фольклорні свята «Стежками наших родоводів», «Вінок Кобзареві», фестиваль вокально-хорового мистецтва ім. Кирила Стеценка, Всеукраїнський дитячий конкурс бандуристів «Кобзареві джерела», а також низка міжнародних і міжрегіональних мистецьких заходів, що формують цілісний культурний простір регіону [362].

Показовим у цьому контексті є фестиваль «Садок вишневий коло хати», започаткований з метою утвердження родинних і культурних цінностей та відроджений у 2000-х роках, який з часом набув міжнародного звучання й став платформою для представлення кращих зразків народної творчості, зокрема вокально-хорового виконавства, інструментальної музики та фольклорних практик [114; 297].

Фестивальний простір Черкащини створює умови для творчої реалізації та професійного зростання аматорських колективів, що підтверджується їх активною участю у конкурсах і культурно-мистецьких проєктах. У цих формах діяльності колективи репрезентують локальні варіанти народної пісенної культури, зокрема через відтворення обрядовості, використання автентичного матеріалу та сценічні інтерпретації пісні [217]. Важливу роль у цьому процесі

відіграє обласний фестиваль народної творчості, у межах якого реалізуються огляди-конкурси, концертні програми та інші культурно-мистецькі заходи, що об'єднують значну кількість аматорських колективів і сприяють оновленню форм сценічного відтворення народнопісенної традиції та підвищенню виконавської майстерності [367].

Важливим складником сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини є також її медійна репрезентація. Вихід виконавських колективів у медіапростір, зокрема участь у телевізійних проєктах і культурних програмах, сприяє популяризації народної пісенної культури на загальноукраїнському рівні [65; 199]. Вагому роль у висвітленні культурно-мистецького життя регіону відіграють спеціалізовані видання, зокрема культурологічна газета «Черкащина культурна туристична», що сприяє поширенню інформації про народну пісенну культуру, діяльність творчих колективів і культурні ініціативи області [364].

Одним із важливих напрямів діяльності КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР є актуалізація народнопісенних традицій через спеціалізовані конкурсні й фестивальні формати, орієнтовані не лише на сценічну презентацію, а й на збереження локальних виконавських традицій і практик відтворення народнопісенних текстів. У цьому аспекті особливого значення набуває обласний конкурс протяжної пісні «Над Чумгак – рікою», що проводиться в межах Мандрівного фольклорного фестивалю «УЗВАР-фест» за ініціативи носіїв елемента НКС «Протяжний спів села Мировичі (Кантакузівка)». Подібні заходи функціонують як платформа підтримки живої традиції, сприяючи виявленню нових носіїв автентичного співу та репрезентації локальних співочих практик [196].

Показовим прикладом комплексної репрезентації традиційної культури є обласне фольклорне свято «З глибин народних», яке поєднує народний спів, танець, обрядові елементи та традиційні ремесла. У межах цього заходу народна пісня функціонує не ізольовано, а як складова цілісного обрядово-

культурного комплексу, що відтворює традицію у її природному середовищі побутування та сприяє актуалізації елементів НКС Черкащини [234].

Організація фестивалів, конкурсів і творчих оглядів у діяльності КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР виступає важливим інструментом підтримки виконавських традицій та стимулювання творчої активності аматорських колективів. Зокрема, зональні обласні огляди вокально-хорових колективів Черкащини забезпечують системне охоплення аматорського співочого середовища області, створюють умови для публічного представлення народнопісенних текстів та обміну досвідом між колективами різних територіальних громад [392]. У процесі підготовки та проведення таких заходів відбувається переосмислення репертуарної політики, виконавських стандартів і сценічної подачі народної пісні, що дозволяє поєднувати автентичні елементи традиції з вимогами сучасного культурного простору.

Окремий сегмент фестивально-конкурсної діяльності КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР становлять молодіжні культурно-мистецькі проекти, у межах яких народнопісенна традиція інтегрується в актуальний соціокультурний контекст. Показовим прикладом є обласний молодіжний фестиваль-конкурс патріотичної пісні «Народ мій є, народ мій завжди буде», що проводиться, зокрема, у 2024–2025 роках і функціонує як сталий культурний формат у воєнних умовах. У таких ініціативах фольклорні інтонації, образи та тематичні мотиви переосмислюються крізь призму сучасних суспільних викликів, сприяючи формуванню ціннісного ставлення молоді до народнопісенної спадщини як важливого складника культурної пам'яті та національної ідентичності [238].

Просвітницький компонент діяльності КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР доповнює фестивально-конкурсну практику, формуючи методичний і науково-освітній контекст осмислення народної пісенної культури. Лекції, семінари, методичні зустрічі та творчі лабораторії спрямовані на підвищення рівня обізнаності керівників колективів і виконавців щодо історії, жанрової специфіки та регіональних особливостей народної пісні. У такий спосіб публічна репрезентація традиції поєднується з її фаховим осмисленням і

удосконаленням виконавських підходів, що сприяє збереженню автентичних рис народної пісенної культури Черкащини [224].

У культурологічному вимірі фестивально-конкурсна та просвітницька діяльність КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР формує публічний культурний простір, у межах якого народна пісенна традиція не лише зберігається, а й набуває нових форм актуалізації. Саме через такі культурні практики народна пісня інтегрується в сучасне культурне життя регіону, поєднуючи локальні традиції з ширшими соціокультурними процесами та сприяючи підтримці культурної тягlosti народнопісенної спадщини Черкащини.

У межах регіонального культурного простору КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР виконує стабілізуючу функцію, підтримуючи безперервність культурних процесів, пов'язаних із традиційною творчістю. У цьому контексті КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР вибудовує багаторівневу систему підтримки народнопісенної традиції не як ізольованого рудименту минулого, а як складника сучасної культурної системи Черкащини, інтегрованого в освітні, соціальні та мистецькі практики. У цьому вимірі народна пісенна культура виступає важливим засобом культурної комунікації та самоідентифікації регіону, сприяючи збереженню локальних традицій, культурної пам'яті та різноманіття форм побутування народнопісенної спадщини Черкащини.

Сучасна практика діяльності КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР відображає ширші процеси переосмислення поняття НКС, характерні для культурної політики на національному та регіональному рівнях. У межах цих процесів розширюється коло явищ, що потрапляють у фокус інституційної уваги, а також змінюються підходи до їх репрезентації та популяризації. Однією з тенденцій є посилення уваги до різних складових НКС – традиційної кухні, обрядових практик, локальних звичаїв і форм побутової культури. Зокрема, у діяльності КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР фіксується та популяризується елемент «Гречані вареники – традиції приготування та споживання» Чигиринської територіальної громади [268], а також календарно-обрядові комплекси, зокрема зажинкові обряди, у

яких народнопісенні тексти та виконавські традиції виступають органічною складовою ритуальної дії [393].

Такі елементи інтегруються у фестивальні події, культурно-просвітницькі програми та проєктну діяльність КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР, формуючи багатокомпонентне культурне середовище. Подібний підхід відповідає сучасному розумінню НКС як системи взаємопов'язаних практик – від музичних і пісенних форм до ремісничих, обрядових і гастрономічних традицій [331]. У сучасному культурному середовищі народнопісенна традиція функціонує у взаємодії з іншими проявами традиційної культури, зберігаючи важливе місце у культурному житті Черкащини.

Народнопісенна традиція дедалі частіше інтегрується у комплексні культурні події, де вона поєднується з гастрономічними, ремісничими чи обрядовими елементами. Така модель актуалізації сприяє ширшому залученню аудиторії та водночас розширює форми репрезентації народнопісенної спадщини в сучасному культурному просторі. Показовими є семінари та підсумкові заходи, у межах яких НКС репрезентується як багатовимірний культурний комплекс [420]. Подібні процеси реалізуються також через міждисциплінарні культурні формати та культурно-мистецькі проєкти відкритого типу (Open Air), що поєднують народну пісню, інструментальну музику, ремесла й обрядові практики [8; 101; 241].

Водночас КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР підтримує різні рівні функціонування народної пісенної культури – від локальних аматорських практик до сценічних форм її відтворення та репрезентації. У цьому сенсі сучасна модель функціонування НКС постає як система співіснування традиційних і модернізованих способів культурної репрезентації, у межах якої народна пісня зберігає статус важливого елемента культурної спадщини Черкащини.

Важливим напрямом діяльності КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР є формування міжінституційного культурного простору. Співпраця з освітніми установами, науковцями та фольклористами створює умови для поєднання наукового знання, виконавської практики та живого побутування традиції. У цьому

процесі особливе місце посідає взаємодія з мистецькими навчальними закладами, спрямована на підтримку наступності між освітнім процесом і практикою народнопісенного виконавства. Через спільні культурні ініціативи та участь у регіональних проєктах студентська молодь долучається до середовища традиційного співу, формуючи інтерес до локальних пісенних традицій як складової професійної підготовки. Лекції, семінари та методичні зустрічі за участю етномузикологів і фольклористів сприяють поширенню сучасних дослідницьких підходів у практику аматорських колективів та формуванню спільного професійного середовища дослідження, збереження та актуалізації народнопісенної спадщини [221; 223]. Водночас КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР підтримує діяльність аматорських і напівпрофесійних колективів та сприяє їх участі у культурно-мистецьких заходах, зокрема в обласних оглядах і конкурсах творчості різних соціальних груп, що розширює можливості культурної участі та сприяє збереженню народнопісенної традиції в різних соціальних середовищах [97].

Особливого значення набуває взаємодія КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР з професійним виконавським середовищем, у межах якої народнопісенна традиція репрезентується у сценічних формах вокально-хорового мистецтва та композиторських обробок. Такі проєкти пов'язані з популяризацією спадщини видатних діячів української хорової культури, зокрема Олександра Кошиця [68; 233]. Інституційна підтримка аматорського виконавського середовища реалізується також через систему регіональних премій, зокрема Черкаську обласну премію імені Порфирія Демущького [239].

Особливої актуальності діяльність КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР набуває в умовах воєнного часу, коли НКС виконує важливу консолідаційну та символічну функцію. Інформаційно-просвітницькі ініціативи сприяють утвердженню народної пісні як чинника культурної стійкості та колективної пам'яті суспільства [170].

Участь КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР у дослідженнях кадрової спроможності, безбар'єрності та цифрової трансформації культурної сфери розширює

інституційний горизонт його діяльності й сприяє інтеграції народнопісенної традиції у нові формати культурної комунікації [73; 207; 350].

У культурологічному вимірі діяльність КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР формує регіональну модель інституційної підтримки НКС, у межах якої народна пісенна культура інтегрується в сучасний культурний простір Черкащини. Така модель забезпечує збереження культурної тяглості, підтримку локальних традицій, практик побутування та відтворення народнопісенних текстів і підтверджує значення народної пісні як важливого чинника культурної самобутності регіону.

У цьому контексті діяльність КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР засвідчує важливу роль інституційних механізмів у забезпеченні сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини. У межах регіональної культурної політики КУ «ОЦНТ та КОР» ЧОР виступає ключовою інституцією, що координує процеси збереження, дослідження та популяризації традиційної культури. Через координаційну, методичну, дослідницьку, фестивально-конкурсну та просвітницьку діяльність вона формує культурне середовище, у межах якого народна пісенна традиція не лише зберігається, а й адаптується до нових соціокультурних умов. У цьому процесі народна пісенна культура Черкащини постає як динамічний елемент НКС, що поєднує історичну тяглість традиції із сучасними формами її побутування, відтворення та культурної репрезентації, забезпечуючи інтеграцію народнопісенної спадщини в актуальний культурний простір регіону.

Таким чином, діяльність інституційного рівня забезпечує умови для збереження, передачі, актуалізації та сучасного функціонування народнопісенної традиції Черкащини, сприяючи підтримці культурної пам'яті, регіональної ідентичності та безперервності народної пісенної культури як складової нематеріальної культурної спадщини.

Висновки до розділу 3

У ході дослідження встановлено, що важливою формою сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини є публічне відтворення народнопісенних текстів у діяльності аматорських, професійних і театральних колективів. Народнопісенні тексти продовжують функціонувати не лише в традиційному середовищі, а й у сучасному культурному просторі, набуваючи нових форм сценічної репрезентації та культурної комунікації.

Визначено, що аматорські та професійні колективи виступають важливими формами публічного функціонування народної пісенної культури Черкащини. Їхня діяльність забезпечує збереження, передачу та актуалізацію народнопісенних текстів у сучасному культурному просторі, сприяє підтриманню локальних культурних традицій і залученню нових поколінь до народнопісенної спадщини. Особливу роль у цих процесах відіграє Черкаський академічний заслужений український народний хор, який забезпечує репрезентацію народної пісенної культури Черкащини на регіональному, всеукраїнському та міжнародному рівнях.

З'ясовано, що народнопісенні тексти функціонують у різних культурних практиках, зокрема у сфері театального мистецтва, де вони інтегруються в сучасні форми культурної репрезентації та набувають нових смислових інтерпретацій. Це сприяє актуалізації народнопісенної спадщини та розширенню можливостей її культурної комунікації в сучасному суспільстві.

Освітні практики є одним із провідних механізмів сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини. Діяльність мистецьких коледжів і закладів вищої освіти забезпечує не лише професійну підготовку виконавців, керівників творчих колективів та педагогів, а й створює умови для збереження, передачі та актуалізації народнопісенної традиції в сучасному культурному просторі. Інтеграція народнопісенного матеріалу в освітні програми, діяльність навчально-творчих колективів, участь студентів у концертній, конкурсній та фестивальній діяльності сприяють відтворенню

народнопісенних текстів і формуванню фахового середовища їх подальшого функціонування.

Важливим складником діяльності освітніх закладів є фольклористична робота, що охоплює польові дослідження, фольклорні експедиції, студентські наукові проекти, підготовку збірників і документування локальних пісенних традицій. Завдяки цьому народна пісенна культура Черкащини постає не лише як об'єкт виконавської практики, а й як предмет наукового дослідження та культурологічного осмислення.

Наукове осмислення народнопісенної спадщини реалізується через конференційну діяльність, методичні семінари, наукові публікації, дослідницькі проекти та міжнародну академічну комунікацію. Це сприяє включенню народної пісенної культури Черкащини до сучасного гуманітарного дискурсу, розширює можливості її інтерпретації та забезпечує передачу культурного досвіду наступним поколінням. У такий спосіб система мистецької освіти виступає важливою складовою механізму збереження, відтворення та осмислення народної пісенної культури Черкащини.

Встановлено, що важливу роль у сучасному функціонуванні народної пісенної культури Черкащини відіграють інституційні механізми культурної політики регіону. Реалізація міських і обласних програм у сфері культури, грантових ініціатив, фестивальних і культурно-просвітницьких проектів створює умови для збереження, популяризації та актуалізації народнопісенної традиції в сучасному соціокультурному просторі.

Визначено, що провідне місце в системі інституційної підтримки народної пісенної культури Черкащини посідає КУ «Обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи» Черкаської обласної ради, діяльність якої охоплює координаційний, методичний, дослідницький, фестивально-конкурсний та просвітницький напрями. Через взаємодію з територіальними громадами, аматорськими колективами, закладами культури та носіями традиції установа забезпечує умови для збереження локальних співочих

практик, підтримки міжпоколінної передачі народнопісенного досвіду та репрезентації народнопісенних текстів у публічному культурному просторі.

З'ясовано, що сучасна модель функціонування народної пісенної культури Черкащини ґрунтується на поєднанні традиційних форм побутування пісні з новими формами її культурної репрезентації. Фестивалі, конкурси, просвітницькі проекти, міжінституційна співпраця та сучасні культурні практики сприяють не лише збереженню народнопісенної спадщини, а й її адаптації до сучасних суспільних потреб, забезпечуючи безперервність функціонування народної пісенної культури Черкащини та її збереження як важливого складника нематеріальної культурної спадщини України.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети та визначених завдань у дисертації здійснено комплексне культурологічне дослідження народної пісенної культури Черкащини як складової нематеріальної культурної спадщини у взаємодії традицій, процесів трансформації та сучасних форм функціонування і культурної репрезентації. Результати проведеного дослідження дали підстави для таких висновків.

1. У процесі аналізу культурологічних, фольклористичних і музикознавчих досліджень встановлено відсутність єдиної усталеної дефініції поняття, що позначає сферу функціонування народної пісні. У науковому дискурсі використовуються різні термінологічні варіанти, зокрема «народнопісенна культура», «пісенна народна культура» та інші близькі за змістом поняття, що свідчить про варіативність наукових підходів до осмислення цього явища. На основі узагальнення теоретичних підходів уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження та сформульовано авторське визначення народної пісенної культури як складової нематеріальної культурної спадщини, що являє собою історично сформовану систему народнопісенних текстів та традицій їх побутування, збереження, передавання й відтворення, через яку акумулюються й транслиуються культурна пам'ять, духовний досвід, цінності та світоглядні уявлення українського народу. Обґрунтовано доцільність використання терміна «народна пісенна культура», який найбільш повно відображає взаємозв'язок народнопісенних текстів, традицій їх побутування, культурних практик та організаційних форм збереження і репрезентації народнопісенної спадщини. Розроблено методологічну модель дослідження, що ґрунтується на комплексному застосуванні культурологічного, міждисциплінарного, термінологічного, системного, функціонального, типологічного, історико-культурного, когнітивного та інтерпретаційного підходів, реалізованих відповідними загальнонауковими й спеціальними методами, зокрема методами

соціокультурної детермінації і соціокультурної каузальності, методом термінологічного аналізу, методами систематизації та типологізації, герменевтичним, структурно-системним і структурно-функціональним методами, що забезпечило цілісне вивчення народної пісенної культури Черкащини як соціокультурного феномена.

2. Встановлено, що народна пісенна культура є складним багаторівневим соціокультурним феноменом, системоутворюючою основою якого виступають народнопісенні тексти. Її внутрішню структуру формують словесно-образний, музично-інтонаційний, обрядово-функціональний, соціокультурний (інституційний) та ментально-світоглядний компоненти, взаємодія яких забезпечує цілісність народної пісенної культури як складової нематеріальної культурної спадщини. З'ясовано, що народна пісенна культура характеризується поліфункціональним характером і виконує пізнавальну, світоглядну, комунікативну, регулятивну, аксіологічну, культуротворчу та виховну функції, через які забезпечуються збереження й передавання культурної пам'яті, духовного досвіду, цінностей і світоглядних уявлень народу. Доведено, що народна пісенна культура функціонує як багаторівнева система, у межах якої народнопісенні тексти реалізуються через традиції побутування, культурні практики та організаційні форми збереження, передавання, дослідження й репрезентації народнопісенної спадщини. Обґрунтовано, що народна пісенна культура є динамічним соціокультурним феноменом, у якому поєднуються спадковість традиції та процеси історичної трансформації. Зберігаючи базові змістові, образні та ціннісні характеристики, вона здатна адаптуватися до змін соціокультурного середовища, забезпечуючи безперервність культурної традиції та її актуальність у різні історичні періоди. Встановлено, що народна пісенна культура Черкащини є складовою середньонаддніпрянського культурного ареалу та органічною частиною української культури, у якій поєднуються загальнонаціональні риси й локальна культурна специфіка.

3. З'ясовано, що важливу роль у розвитку народної пісенної культури Черкащини відігравали історико-культурні осередки регіону та діяльність збирачів фольклору, фольклористів, педагогів, музикантів та інших діячів культури. Внутрішня регіональна диференціація не спричинила відокремлення локальних культурних процесів, а відображала різні аспекти розвитку народнопісенної традиції. Історико-культурний потенціал Чигиринщини, фольклористична діяльність Золотоніщини, збереження автентичної народнопісенної традиції на Кам'янщині та активна дослідницька увага до народнопісенної спадщини на Тальнівщині засвідчують багатогранність процесів формування, збереження та осмислення народної пісенної культури Черкащини як цілісного регіонального феномена. Вагомий внесок у дослідження, збереження та популяризацію народнопісенної спадщини Черкащини здійснили М. Максимович, К. Квітка, М. Лисенко, К. Думитрашко, Т. Онопа, В. Мицик та інші діячі культури, завдяки діяльності яких народнопісенна традиція була зафіксована, введена до наукового обігу та осмислена як важливий складник культурної історії й культурної ідентичності регіону. Особливе значення для культурологічного осмислення народної пісенної культури Черкащини мають праці В. Мицика, у яких вона розглядається як невід'ємна складова історико-культурного простору Середнього Подніпров'я та важливий чинник збереження регіональної культурної пам'яті.

4. Встановлено, що формування народної пісенної культури Черкащини визначалося комплексною взаємодією історичних, географічно-просторових, соціально-економічних і духовно-релігійних чинників. Важливу роль у її розвитку відіграла історична пам'ять регіону, у якій відобразилися козацька доба, гайдамацький рух, шевченківська традиція, визвольні змагання та інші події історичного розвитку, що сприяли формуванню регіональної та національної культурної ідентичності. Географічне положення Черкащини на межі Правобережжя і Лівобережжя, поєднання рис Середньої Наддніпрянщини та Східного Поділля сприяли взаємодії локальних традицій і формуванню

своєрідної народнопісенної традиції, у якій загальноукраїнські культурні риси поєднуються з регіональною специфікою. Значний вплив на розвиток народної пісенної культури мав аграрний характер господарювання, що зумовив її тісний зв'язок із трудовими, календарно-обрядовими та родинними практиками, а розвиток підприємництва, меценатства та культурно-просвітницьких ініціатив створив умови для збереження, поширення й наукового осмислення народнопісенної спадщини. Важливим чинником формування народної пісенної культури Черкащини виступало духовно-релігійне середовище, у межах якого поєдналися дохристиянські світоглядні уявлення та християнська традиція, що знайшло відображення у народнопісенних текстах, календарно-обрядових практиках, морально-етичних цінностях і формах культурної пам'яті. Сукупний вплив цих чинників забезпечив формування народної пісенної культури Черкащини як цілісного регіонального соціокультурного феномена, у якому народнопісенні тексти та традиції їх побутування стали важливим засобом збереження й передавання культурної пам'яті, духовного досвіду, цінностей і світоглядних уявлень українського народу.

5. Доведено, що кобзарсько-бандурна традиція є одним із найважливіших складників народної пісенної культури Черкащини та вагомим носієм культурної пам'яті регіону. Сформувавшись у середовищі козацької культури Середнього Подніпров'я, вона поєднала народнопісенні тексти, виконавську традицію та інструментальне мистецтво, забезпечуючи передавання історичного досвіду, морально-етичних цінностей і світоглядних уявлень українського народу. Встановлено, що репресії проти кобзарів і бандуристів у ХХ столітті спричинили порушення історичної тяглості цієї традиції та завдали відчутних втрат народній пісенній культурі регіону. Водночас пам'ять про репресованих носіїв традиції, збереження шевченківських культурних смислів, діяльність сучасних виконавців, майстрів народних інструментів, творчих колективів і культурних інституцій забезпечують відтворення та розвиток кобзарсько-бандурної традиції в сучасному культурному просторі. Це дає підстави розглядати її не лише як

історичну форму народнопісенної творчості, а як важливий механізм збереження культурної пам'яті та регіональної культурної ідентичності Черкащини.

6. З'ясовано, що розвиток народної пісенної культури Черкащини характеризується поєднанням спадковості традиції та процесів трансформації. Зберігаючи народнопісенні тексти як системоутворюючу основу, традиція адаптувалася до змін соціокультурного середовища, що зумовило зміну форм її побутування, способів передачі та механізмів культурної репрезентації. Встановлено, що народна пісенна культура Черкащини пройшла шлях від переважно локального усного функціонування до різноманітних форм фольклористичного документування, наукового осмислення, сценічного відтворення, включення до освітніх практик та інституційної підтримки. Процеси трансформації не призвели до втрати її культурної основи, а забезпечили збереження та актуалізацію народнопісенної спадщини в нових історичних умовах. Це дозволило народній пісенній культурі Черкащини зберегти безперервність розвитку та залишатися важливим складником нематеріальної культурної спадщини і сучасного культурного простору регіону.

7. Встановлено, що важливою формою сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини є публічне відтворення народнопісенних текстів у діяльності аматорських, професійних і театральних колективів. Народнопісенні тексти продовжують функціонувати не лише в традиційному середовищі, а й у сучасному культурному просторі, набуваючи нових форм сценічної репрезентації та культурної комунікації. Доведено, що аматорські колективи відіграють важливу роль у збереженні локальних народнопісенних традицій, забезпечуючи міжпоколінну передачу репертуару, виконавських навичок і культурного досвіду в територіальних громадах. Професійні мистецькі колективи забезпечують сценічне відтворення народнопісенної спадщини та сприяють її популяризації в регіональному, всеукраїнському та міжнародному культурному просторі. Особливе значення у цих процесах має діяльність Черкаського академічного заслуженого

українського народного хору, який є одним із провідних осередків збереження, сценічного відтворення та популяризації народнопісенної спадщини Черкащини. Встановлено також, що народнопісенні тексти функціонують у театральному мистецтві, де виступають складовою сучасних практик репрезентації народної пісенної культури. У сукупності діяльність аматорських, професійних і театральних колективів забезпечує актуалізацію народнопісенної спадщини та створює умови для її повноцінного функціонування в сучасному культурному просторі.

8. Встановлено, що система мистецької освіти Черкащини виступає важливим соціокультурним механізмом збереження, відтворення та передачі народної пісенної культури регіону. Доведено, що музичні коледжі та заклади вищої освіти Черкащини забезпечують не лише професійну підготовку виконавців, педагогів і керівників творчих колективів, а й інтеграцію народнопісенних текстів у сучасний освітній процес. Особливу роль у цьому відіграють Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемовського, Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Демущького, Канівський фаховий коледж культури і мистецтв та Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, у діяльності яких народнопісенна традиція виступає важливим складником професійної підготовки. Інтеграція народнопісенного матеріалу в освітні програми, діяльність навчально-творчих колективів, участь студентів у концертній, конкурсній та фестивалній діяльності забезпечують відтворення народнопісенних текстів і формування фахового середовища їх подальшого функціонування. Встановлено, що підготовка фахівців у сфері народнопісенного виконавства створює умови для збереження та міжпоколінної передачі народнопісенної традиції Черкащини.

Доведено, що важливим складником сучасного функціонування народної пісенної культури Черкащини є фольклористичні та науково-дослідні практики, спрямовані на збирання, документування, збереження й осмислення народнопісенної спадщини регіону. Встановлено, що фольклорні експедиції,

польові дослідження, студентська науково-дослідна робота, підготовка збірників і наукових публікацій забезпечують виявлення, фіксацію, збереження та наукове осмислення народнопісенних традицій Черкащини. З'ясовано, що важливу роль у розвитку фольклористичних і науково-дослідних практик Черкащини відіграють як наукові дослідження народної пісенної культури, так і діяльність зі збирання, документування та видання фольклорних матеріалів. Вагомий внесок у наукове осмислення народної пісенної культури регіону здійснила Г. Пшенічкіна, тоді як діяльність О. Стадника сприяла збереженню, систематизації та популяризації народнопісенної спадщини Черкащини. З'ясовано, що конференційна діяльність, наукові дослідження та видавнича практика створюють умови для подальшого вивчення народної пісенної культури Черкащини, забезпечуючи її збереження, актуалізацію та передачу культурного досвіду наступним поколінням.

9. Встановлено, що важливу роль у сучасному функціонуванні народної пісенної культури Черкащини відіграють інституційні механізми регіональної культурної політики, які забезпечують умови для збереження, підтримки, популяризації та культурної репрезентації народнопісенної спадщини. З'ясовано, що реалізація міських і обласних програм у сфері культури, грантових ініціатив, стратегічних документів розвитку регіону, фестивальних і культурно-просвітницьких проєктів сприяє включенню народнопісенної традиції до сучасного культурного простору. Доведено, що народна пісенна культура Черкащини виступає не лише складовою нематеріальної культурної спадщини, а й важливим чинником формування регіональної ідентичності, культурної пам'яті та сучасного культурного середовища області.

Визначено, що провідне місце в системі інституційної підтримки народної пісенної культури Черкащини посідає КУ «Обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи» Черкаської обласної ради. Встановлено, що діяльність установи охоплює координаційний, методичний, дослідницький, фестивально-конкурсний та просвітницький напрями, забезпечуючи взаємодію між територіальними громадами, аматорськими

колективами, закладами культури та носіями традиції. Доведено, що важливим результатом діяльності Центру є підтримка елементів нематеріальної культурної спадщини, зокрема сприяння збереженню та популяризації елементу «Протяжний спів села Мирівичі (Кантакузівка)», який репрезентує унікальні локальні співочі традиції Черкащини. Вагому роль у збереженні та актуалізації народної пісенної культури відіграє організація спеціалізованих культурно-мистецьких заходів, зокрема конкурсу виконавців протяжної пісні «Над Чумгак – рікою», а також система методичної підтримки територіальних громад і аматорських колективів. З'ясовано, що діяльність Центру забезпечує не лише збереження локальних народнопісенних традицій, а й створює умови для міжпоколінної передачі народнопісенного досвіду, культурної репрезентації народнопісенної спадщини та її функціонування в сучасному культурному просторі Черкащини.

Тематиці розділу присвячені наступні публікації автора дисертації: [370; 371; 374; 375].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аблязімова Е. А. Музична культура Криму: національні особливості // Культура народів Причорномор'я. 2014. № 267. С. 148–152.
2. Авторський концерт «Моя земля» : [про концерт викладачки Черкаського музичного фахового коледжу ім. С. С. Гулака-Артемівського Євгенії Марчук в рамках II Всеукраїнського фестивалю фортепіанної музики «Борткевич-Fest»: Золота осінь з Сергієм Борткевичем] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Новини, події, афіша. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/news/20251009/myearth_9206.html (дата звернення: 03.03.2025).
3. Акція «Сплети маскувальну сітку» // YouTube. Уманський Музичний Коледж. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VIP86DuErbg&t=8s> (дата звернення: 27.02.2025).
4. Александрова К. Музична вітальня для першокурсників // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Циклові комісії : Теорія музики, природничо-наукові та фундаментальні дисципліни. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/zyklovi_komisii/teorij_muzyky_pryrodnyco_naukovi_ta_fundamental_ni_dyszypliny/mus_vit_6146.html (дата звернення: 03.02.2025).
5. Альпакова І. О. Канівські хорові традиції. Канів : Склянка чаю = Zeitglas, 2013. 51 с.
6. Ансамбль народної музики «Росава» // Черкащина - духовності скарбниця / А. Чабан та ін. Черкаси, 2009. С. 36.
7. Ансамбль «Росава» // Черкаська обласна філармонія : офіц. сайт. URL: https://filarmoniya.ck.ua/index.php?kolektiv_solist&id_kol=3 (дата звернення: 04.03.2025).
8. Атмосфера відкриття фестивалю «ART-TOLOKA. Open Air» // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 13

верес. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1DTUE74HLr/> (дата звернення: 10.03.2026).

9. Бабич М. З історії музичного мистецтва Золотоніського краю // Педагогічний вісник. 2008. № 3. С. 82–85.

10. Балякіна Т. Пісні, пісні моєї долі: [про Л. М. Трофіменка] // Акцент. 2009. 3 черв. С. С. 13.

11. Безуглий В., Юрковська Т., Копійка С. Півстоліття народного співу // Нова доба. 2007. 25 груд. С. 4–5.

12. Безуглий В. Як хлопець з Руської Поляни «дослужився» до звання заслуженого артиста України // Нова доба. 2000. 25 січ. С. 7.

13. Белень А. І. Кобзарство і кобзарі // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 274–276.

14. Белень А. І. Література Черкащини // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 58–68.

15. Белень А. І. Михайло Коваль // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 283–284.

16. Белень А. І. Самодіяльна народна капела // Сільські вісті. 1974. 23 січ.

17. Белень А. І. Черкаський музично-драматичний театр імені Т. Г. Шевченка // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 355–360.

18. Білан А. Ніжно-гарячий доторк «Вербени» // Українська культура. 2004. № 1. С. 3–4.

19. Білецький Ф. Звенигородській хоровій капелі – дев'яносто // Черкаський край. 2015. 14 січ. С. 16.

20. Білецький Ф. Звенигородській хоровій капелі – 95 // Новий дзвін. 2019. 21 листоп. С. 5.

21. Благодійний концерт Уманського музичного коледжу до Дня добровольця: 14.03.2023 // YouTube. Уманський Музичний Коледж. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kdUJaBj9He0&t=1990s> (дата звернення: 09.12.2024).

22. «Богові – Боже, Ворогу – Вороже» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/bogovi-bozhe-vorogu-vorozhe> (дата звернення: 25.09.2025).

23. Борщ М. Шевченко у Млієві // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 121–123.

24. Брагіна Т. М., Білик О. М. Теоретичні засновки інтерпретативної антропології К. Гірца // Культура України. Серія: Культурологія : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2018. Вип. 62. С. 21–32. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.062.02>.

25. Брояко Н. Б. Теоретичні аспекти виконавської техніки бандуриста / Нац. муз. акад. ім. П. І. Чайковського, Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 1997. 152 с.

26. Бугрим В. Візії державності, соборності, козацтва України у творчості та діяльності Тараса Шевченка // Шевченкознавчі студії : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. Вип. 18: За матеріалами Шевченківського міжнародного літературного конгресу, присвяченого 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка (10–12 березня 2014 року). С. 57–63.

27. Бушин М. І., Лазуренко В. М. Витоки державності. Чигиринщина. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Черкаси, 2006. 420 с.

28. Варавіна І. Обмін досвідом : [про онлайн семінар для викладачів шкіл естетичного виховання «Особливості звукоутворення в академічному, народному та естрадному співі» (2021)] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемовського : Циклові комісії : Музичне мистецтво

естради. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/zyklovi_komisii/muzyczne_mysteztvo_estrady/expo_chang_9667.html
(дата звернення: 12.12.2024).

29. Василенко З. І. Фольклористична діяльність М. В. Лисенка / Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР. Київ : Наук. думка, 1972. 186 с.

30. Велика українська енциклопедія: тематичний реєстр гасел з напрямку «Культурологія»: у 2 ч. Ч. 1 / уклад.: А. В. Арістова, Н. А. Гаврилишина, І. В. Шліхта. Київ, 2022. 264 с.

31. Великі та Малі Канівці (Чорнобаївський район) // Ритм України. 2009. № 4. С. 50–51.

32. Вечір української пісні : [з нагоди Дня молоді] // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2022_2023_42.html (дата звернення: 08.03.2025).

33. Виткалов С. В. Культурно-мистецьке життя Рівненщини періоду державної незалежності України: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2011. 17 с.

34. Витяг з інформації Черкаського обласного управління культури Українському державному концертному об'єднанню про склад і концертну діяльність Черкаського державного українського народного хору (1960, березень 4) // Державний архів Черкаської області. Ф. Р-2631. Оп. 1. Спр. 109. Арк. 3. Оригінал.

35. Витяг з постанови бюро Черкаського обкому Компартії України і виконкому обласної Ради депутатів трудящих про створення Черкаського народного хору (1957, лютий 15) // Партійний архів Черкаського обкому Компартії України. Ф. 4619. Оп. 1. Спр. 471. Арк. 10–11. Оригінал.

36. Вишнеvsька С. В. Вокальні засади ансамблевої специфіки бандурного виконавства // Наукові записки Тернопільського національного

педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. 2012. № 3. С. 97–101.

37. Вишнеvsька С. В. Еволюція феномену співу в бандурній виконавській традиції : автореф. дис. ... канд. Мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Львів. нац. муз. акад. ім. М. В. Лисенка. Львів, 2011. 16 с.

38. Вищі мистецькі навчальні заклади // Ритм України. 2009. № 1. С. 11.

39. Вівчарик О. 25 років палає «Заграва» // Нова доба. 2013. 2 квіт. С. 3.

40. Відбулося громадське обговорення щодо присвоєння імені Олександра Кошиця Комунальному закладу «Черкаська обласна філармонія Черкаської обласної ради» // Черкаська обласна рада : офіц. сайт. URL: <https://www.oblradack.gov.ua/vidbulosya-hromadske-obhovorennya-shchodoprysvoyennya-imeni-oleksandra-koshytsya-komunalnomu> (дата звернення: 12.03.2025).

41. Відділ духових та естрадних інструментів // YouTube. Канівський фаховий коледж культури і мистецтв. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=oQEP-GjsAe0> (дата звернення: 12.03.2025).

42. Відзначено 25-річчя створення Народної аматорської капели бандуристів Городищенської дитячої школи мистецтв ім. С. С. Гулака-Артемівського // Черкаська обласна рада : офіційний сайт. 2019. 17 квіт. URL: <https://oblradack.gov.ua/vidznacheno-25-richchya-stvorennnya-narodnoi-amatorskoi-kapeli-banduristiv-gorodischenskoii-dityachoi> (дата звернення: 29.01.2025).

43. Віргуш Н. Криниця // Черкаський край. 1991. 1 трав.

44. Вітаємо студентку спеціалізації «теорія музики» К. Александрову : [про участь студентки у ювілейній XX Міжнародній конференції «Молоді музикознавці»] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Конкурси : Вітаємо лауреатів. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/konkursy/vitaemo_laureativ/aldr_musz_1409.html (дата звернення: 02.02.2025).

45. Владімірцева А. Знайти "Ключик від серця" з Найджелом Осборном // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Циклові комісії : Теорія музики, природничо-наукові та фундаментальні дисципліни. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/zyklovi_komisii/teorij_muzyky_pryrodnyco_naukovi_ta_fundamental_ni_dyszypliny/arttherapy_2099.html (дата звернення: 27.02.2025).

46. Владімірцева А. Різдвяний терапевтичний концерт : [відгук «Мистецькі пігулки» у рамках міжнародного фестивалю «Музичні Імпresi України»] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Студентське життя : Концерти, дозвілля. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/students_ke_gy/konzerty_dozvi/thrp_conc_4772.html (дата звернення: 14.11.2024).

47. В. о. директора-художнього керівника Руслан Паскалов – про найближчі плани колективу // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Новини. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/news/v-o-direktora-khudozhnogo-kerivnika-ruslan-paskalov-pro-naiblizhchi-plani-kolektivu> (дата звернення: 30.09.2025).

48. Волков М. Бандуристе, орле сизий // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 281-282.

49. Волков М. Павло Чубинський і Черкащина // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020., 2020. С. 271–273.

50. Воронова Н. С. Музична культура України XIX століття: типологічні ознаки національної вдачі // Наука. Релігія. Суспільство. 2011. № 4. С. 73–79.

51. Гарасим Я. І. Етноестетика українського пісенного фольклору : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.01.07 «Фольклористика» / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2010. 40 с.

52. Глущенко А. З репертуару предків // Черкаський край. 1992. 11 черв. С. 4.
53. Глущенко А. Яке ж свято без камерного оркестру // Черкаський край. 2008. 7 трав. С. 2.
54. Голиш Г. М. «Надвечір'я» прямує до зеніту : [фольклорний колектив с. Благодатне] // Пером публіциста : вибрані нариси, статті, інтерв'ю / Голиш Г. М. ; Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького та ін. Черкаси, 2019. С. 351–352
55. Голиш Г. М. Творець легендарного романсу // Краєзнавство Черкащини : збірник / Черкас. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України ; упоряд. В. М. Мельниченко. Черкаси : Вертикаль, 2024. Вип. 18. С. 55–58.
56. Головкова М. М. Культурна цінність української пісенної спадщини Квітки Цісик // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2024. № 2. С. 20–27. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2024.308266>
57. Горбенко О. «Іванчанка» служить народній пісні // Маньківські новини. 2013. 4 січ. С. 3.
58. Горожанкіна О. Ю. Кобзарське та бандурне мистецтво як предмет наукового дослідження: історичні та сучасні аспекти // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобиц. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Дрогобич, 2020. Вип. 28, т. 5. С. 50–57. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.5/28.208893>.
59. Гостьова лекція професора Томаса Капліна – 2 : [27.10.2022, факультет мистецтв УДПУ імені Павла Тичини] // YouTube. Oksana Sukhetska. URL: <https://youtu.be/aDE0dFEh13o> (дата звернення: 17.02.2025).
60. Гостьова лекція професора Томаса Капліна – 1: Керівництво хором : [12.10.22, факультет мистецтв УДПУ імені Павла Тичини] // YouTube. Oksana Sukhetska. URL: <https://youtu.be/fN50sQQao70> (дата звернення: 22.12.2024).
61. Григорівка (археологічна пам'ятка) // Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Григорівка_%28археологічна_пам%27ятка%29

(дата звернення: 18.12.2024).

62. Грица С. Й. Три складові фольклорної проєкції в поезії Тараса Шевченка // Народна творчість та етнологія. 2013. №. 3. С. 34–39.

63. Грица С. Й. Фольклор у просторі та часі : вибрані статті / ред. О. С. Смоляк. Тернопіль : Астон, 2000. 228 с.

64. Гузій О. Поезія Тараса Шевченка у сучасній українській рок-музиці // Шевченкознавчі студії : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. Вип. 18: За матеріалами Шевченківського міжнародного літературного конгресу, присвяченого 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка (10–12 березня 2014 року). С. 591–597.

65. Давиденко Н. Народний гурт «Берегиня» відзначив півстолітній ювілей // Шполяночка. 2015. 22 травня. С. 5.

66. Данилюк Н. О. Мова української народної пісні (лексико-семантичний і функціональний аспекти) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки. Київ, 2010. 36 с.

67. Данилюк Н. О. Поетичне слово в українській народній пісні : монографія / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2010. 511 с.

68. 20 вересня у селі Шевченкове Звенигородського району обласний центр народної творчості провів обласне свято вокально-хорового мистецтва : [на честь 150-ї річниці від дня народження О. Кошиця] // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 24 верес. 2024. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1CTTTARG58/> (дата звернення: 02.04.2026).

69. 210-та річниця від дня народження Семена Степановича Гулака-Артемівського // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Циклові комісії : Теорія музики, природничо-наукові та фундаментальні дисципліни. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/zyklovi_komisii/teorij_muzyky_pryrodnyco_naukovi_ta_fundamental_ni_dyszypliny/hulak_2023_3922.html (дата звернення: 14.12.2024).

70. День Добровольця–2024 // YouTube. Уманський Музичний Коледж. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=e0jZVk3L6g0&t=205s> (дата звернення: 22.01.2025).

71. Дерда І. Музично-пісенна творчість як фактор взаємовпливу у духовній культурі молдаван і українців // Русин. 2010. № 2. С. 135–141.

72. Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура» // Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_історико-культурний_заповідник_«Трипільська_культура» (дата звернення: 05.01.2025).

73. Для дослідження доступності закладів культури та культурно-мистецьких заходів проводиться загальнонаціональне, добровільне опитування щодо безбар'єрності закладів культури // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 15 трав. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1C9nJxSqcG/> (дата звернення: 02.04.2026).

74. Добробюб А. «Березіль» звучить чарівно // Черкаський край. 1992. 16 квіт. С. 4.

75. Довідка відділу пропаганди та агітації обкому Компартії України секретаріату обкому про поїздку Черкаського державного заслуженого українського народного хору у Народну Республіку Болгарію (1977, вересень 16) // Партійний архів Черкаського обкому Компартії України. Ф. 4619. Оп. 22. Спр. 281. Арк. 190–191. Оригінал.

76. Долженко Б. «Мистецькі пігулки» : [відгук на музично-терапевтичний концерт «Мистецькі пігулки» в рамках проекту «Сила музики» міжнародного фестивалю «Музичні Імпрези України»] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Студентське життя : Концерти, дозвілля. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/students_ke_gy/konzerty_dozvi/art_pigl_8914.html (дата звернення: 03.03.2025).

77. Допомогти зробити перші кроки до світу мистецтва // Ритм України. 2009. № 3. С. 42–43.

78. Дорошина Л. П. Професійні активісти з Черкаського хору відмовилися від сцени та слави й почали «Нове життя» // Нова доба. 2001. 12 черв. С. 4–5.

79. До Тижня безбар'єрності // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Новини, події, афіша. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/news/20250602/barrier_out_9085.html (дата звернення: 11.03.2025).

80. Дріневська В. С. Деякі питання сценічного втілення народної пісні // Молодий вчений. 2017. № 10. С. 258–262.

81. Дріневська В. С. Естетико-культурологічний вимір української народної пісні // Імідж сучасного педагога. 2023. № 4. С. 141–147. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-4\(211\)-141-147](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-4(211)-141-147).

82. «Дума про братів неазовських» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/duma-pro-brativ-neazovskikh> (дата звернення: 18.10.2025).

83. Дяченко О. М., Панзюк М. С. Інтерв'ю із Заслуженим діячем мистецтв України Дяченком Олександром Миколайовичем та Заслуженим працівником культури України Панзюком Михайлом Степановичем від 09 лютого 2025 року / розмовляв П. Ю. Хлебніков // Особистий архів Хлебнікова Павла Юрійовича. Машинопис.

84. Євтушенко О. Едуард Драч: кобзар і лірник // Слово Просвіти. 2006. 20–26 лип. С. 15.

85. Єфремова Л. Народні пісні Центральної України: несподівана Черкащина // Матеріали до української етнології зб. наук. пр. / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Міжнар. асоц. етнологів. Київ, 2021. Вип. 20. С. 126–133. DOI: <https://doi.org/10.15407/mue2021.20.126>.

86. Желудов В. Наша робота – це панацея [інтерв'ю з художнім керівником капели бандуристів] / записала Алла Кравченко // Ритм України. 2010. № 1. С. 33

87. Жеплинський Б. М., Ковальчук Д. Б. Українські кобзарі, бандуристи, лірники : енцикл. довідник. Львів: Галицька видавнича спілка, 2011. 316 с.

88. Жук К. В. Аналіз пісенної лірики в суміжних фольклорних традиціях історико-географічного типу утворення // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобиц. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Дрогобич, 2023. Вип. 66, т. 1. С. 80-85. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-12>.

89. «Запорожець за Дунаєм» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/zaporozhets-za-dunaiem> (дата звернення: 17.02.2025).

90. З довідки Черкаського державного обласного українського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка виконкому обласної ради депутатів трудящих про історію театру від 13 лютого 1962 року // Державний архів Черкаської області. Ф. Р-1892. Оп. 8. Спр. 67. Арк. 5–7. Оригінал.

91. З історії циклові комісії музично-теоретичних дисциплін та музичної літератури і фольклору : До 50-річчя Черкаського музичного училища ім. С.С.Гулака-Артемівського (2011 рік) // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Циклові комісії : Теорія музики, природничо-наукові та фундаментальні дисципліни. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/zyklovi_komisii/teorij_muzyky_pryrodnyco_naukovi_ta_fundamental_ni_dyszypliny/musicoznavch_dyysts_4854.html (дата звернення: 30.09.2024).

92. З метою підтримки ЗСУ, артисти Черкаської обласної філармонії виступатимуть у Польщі // Facebook. Черкаський академічний заслужений український народний хор : офіц. сторінка. 9 серп. 2024. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1GGEBk2PYG/> (дата звернення: 08.01.2025).

93. «Зоре Моя Вечірняя» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/zore-moia-vechirniaia> (дата звернення: 03.03.2025).

94. З постанови ради у справах культурного будівництва (промислового і сільського) черкаських обласних управлінь культури і президії обкому профспілок працівників культури про результати обласного свята пісні у м. Каневі (1963, червень 7) // Державний архів Черкаської області. Ф. Р-2631. Оп. 1. Спр. 208. Арк. 53–55. Оригінал.

95. З протоколу засідання президії Черкаського обкому профспілки працівників культури про діяльність Старосільського народного хору Городищенського району (1960, вересень 9) // Державний архів Черкаської області. Ф. Р-2568. Оп. 1. Спр. 67. Арк. 8–9. Оригінал.

96. Забожко І. М. Секрети довголіття кобзарів // Педагогічний вісник. 2018. № 1. С. 79–82.

97. Завершився обласний огляд-конкурс творчості осіб з інвалідністю в рамках Всеукраїнського фестивалю «Барви життя» (дистанційно) // Facebook. Відділ по роботі з клубними установами КУ "ОЦНТ і КОР" ЧОР : офіц. сторінка. 1 квіт. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/18gA7MMz3L/> (дата звернення: 02.04.2026).

98. Загребельна Н. Тарас Шевченко і пісенна творчість українського народу : історичний вимір // Історія в школі. 2014. № 3. С. 11–14.

99. Заєць В. Любов і шана всенародна : [до 50-річчя Черкаського народного хору] // Культура і життя. 2008. 12 берез. С. 1.

100. Займак М. Ювілейний концерт Леоніда Трофіменка : [художній керівник Черкаського академічного заслуженого народного хору, заслужений діяч мистецтв України] // Місто. 2009. 27 трав. С. 14.

101. Засідання робочої групи : перегляд фольклорного матеріалу та інструментальних композицій // Facebook. Черкаський обласний центр народної

творчості : офіц. сторінка. 24 черв. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1D2JSDaEk7/> (дата звернення: 20.03.2026).

102. Заслужений працівник культури України // Джерело. 2005. 6 липня. С. 1.

103. Захист кандидатської дисертації : [Г. М. Пшенічкіної] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Циклові комісії : Теорія музики, природничо-наукові та фундаментальні дисципліни. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/zyklovi_komisii/teorij_muzyky_pryrodnyco_naukovi_ta_fundamental_ni_dyszypliny/dys_psh_8687.html (дата звернення: 11.12.2024).

104. Звітна документація : [звіти про наукову та науково-технічну діяльність факультету мистецтв; звіти ради молодих науковців] // Факультет мистецтв Уманського національного університету : офіц. сайт. URL: <https://mpf.udpu.edu.ua/zvitna-dokumentatsiya/> (дата звернення: 18.12.2024).

105. Звіт щодо проведення кваліфікаційних екзаменів у Черкаському музичному фаховому коледжі ім. С. С. Гулака-Артемівського 2022 року. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/im_article/File/2022/zvity/qualif_exam22.pdf (дата звернення: 22.09.2024).

106. Зі звіту Нетеребської хати-читальні Корсунського району виконкому Корсунської районної ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів про роботу з 1 вересня 1924 р. по 1 січня 1925 р. (1925, жовтень 10) // Державний архів Черкаської області. Ф. Р-72. Оп. 1. Спр. 11. Арк. 11–12. Оригінал.

107. Зінченко О. Діамантовий ювілей Черкаського хору // Нова доба. 2017. 17 лют. С. 6–7.

108. Зустріч з воїнами // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Студентське життя : Концерти, дозвілля. URL: <https://www.cherkasy-music->

art.org.ua/mus/students_ke_gy/konzerty_dozvi/warriors_9225.html (дата звернення: 02.03.2025).

109. Іваницький А. І. Обрядовий музичний фольклор Середньої Наддніпрянщини // Народна творчість та етнологія. 2015. № 1. С. 7–14.

110. Іваницький А. І. Українська музична фольклористика : методологія і методика. Київ : Заповіт, 1997. 391 с.

111. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість : навч. посібник. Київ : Музична Україна, 1990. 222 с.

112. Іваницький А. І. Український музичний фольклор : підручник. 3-тє вид., доп. Вінниця : Нова книга, 2004. 320 с.

113. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору (з поясненнями та коментарями) : навч. посібник / Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР. Вінниця : Нова книга, 2008. 520 с.

114. І знову в Городищі – «Садок вишневий коло хати» // Ритм України. 2009. № 2. С. 13.

115. Із історії відкриття та становлення навчального закладу // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: <http://www.umuz.16mb.com/istory.html> (дата звернення: 17.10.2024).

116. Інтерв'ю з Томасом Річардом Капліном про систему музичної освіти в Норвегії (12.11.2022) // YouTube. Oksana Sukhetska. URL: https://youtu.be/K6NnSoK_wcs (дата звернення: 08.03.2025).

117. Історичні пісні : [збірник] / вступ. ст., упоряд.: І. П. Березовського, М. С. Рідіної ; нотний матеріал упоряд. А. І. Гуменюк. Київ, 1961. 1067 с. (Українська народна творчість).

118. Кавун В. М. Українська музична культура: інтеграційний компонент // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2024. № 3. С. 53–57. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2024.313268>.

119. «Кайдашева сім'я» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/kaidashieva-sim-ia> (дата звернення: 22.09.2025).

120. Калинчук А. До характеристики засланчої поезії Тараса Шевченка: вірш «Швачка» як жанровий варіант історичної пісні // Шевченкознавчі студії : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. Вип. 18: За матеріалами Шевченківського міжнародного літературного конгресу, присвяченого 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка (10–12 березня 2014 року). С. 120–123.

121. Камерний «Канон» // Всеукраїнське хорове хор товариство Леонтовича : сайт. URL: <https://choircommunity.com.ua/chamber-choir-kanon/> (дата звернення: 17.02.2025).

122. Канівське училище культури і мистецтв // Ритм України. 2009. № 2. С. 51.

123. Капела бандуристів : [капела бандуристів Черкаської обласної ради] // Ритм України. 2009. № 4. С. 18–19.

124. Каплієнко-Ілюк Ю. В. Музичне мистецтво Буковини: стильові парадигми композиторської творчості XIX–XXI ст.: автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Одеса, 2022. 40 с.

125. Карчова Ю. І. Сучасний стан проблеми фіксування унікальності української народної пісні // Творчість Раїси Кириченко в культурному просторі України на покордонні XX–XXI століть : зб. наук. пр. : до 70-ліття від дня народж. Березині укр. пісні / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, Музей Раїси Кириченко. Полтава, 2013. С. 243–252.

126. Карчова Ю. І. Сучасні тенденції інтерпретування української народнопісенної виконавської парадигми // Культура України. Серія: Мистецтвознавство : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2018. Вип. 61. С. 138–148. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.061.014>.

127. Карчова Ю. І. Українське народнопісенне виконавство в професійній музичній практиці останньої третини ХХ – початку ХХІ століть : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Харків. нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2016. 17 с.

128. Kachor H. Надзвичайно важлива і своєчасна подія : [обласний семінар на тему: «Організація і проведення експедицій по збору фольклорного матеріалу»] // Facebook. Halyna Kachor. 26 лют. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1EMsnnh2RJ/> (дата звернення: 20.01.2026).

129. Квітка К. В. Українські народні мелодії : етнографічний збірник. Т. 2 / Укр. наук. т-во в Києві, Етнографічна секція. Київ : Слово, 1922. 249 с.

130. Квітка К. В. Українські народні мелодії. Ч. 2 : коментар / упоряд., ред. А. І. Іваницький. Київ : Поліграф Консалтинг, 2005. 383 с.

131. Кирей Р. Зерно визнають за колосом, а Черкаський хор – за голосом // Урядовий кур'єр. 2017. 23 лют. С. 8.

132. Кириченко Р. О. Я козачка твоя, Україно : сповідь перед тими, кого люблю і для кого співаю / літ. запис, упоряд. А. Михайленко. Полтава : Полтава, 2003. 216 с.

133. Кислюк К. В. Культурологічний метод: теорія і практика // Культура народів Причорномор'я. 2011. № 202. С. 134–137.

134. Кислюк К. В. Методи соціокультурної детермінації та соціокультурної каузальності як основа культурологічного підходу // Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів : кол. монографія / [авт.: С. Волков та ін.] ; за заг. ред. Ю. С. Сабадаш ; М-во освіти і науки України, Маріупол. держ. ун-т. Київ, 2019. С. 8–29.

135. Кислюк К. В. Метод соціокультурної каузальності в процесах розбудови культурології як науки // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки : [зб. наук. пр.]. Харків, 2019. Вип. 59. С. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2019-59-01>.

136. Кияновська Л. О. Стилєва еволюція галицької музичної культури XIX - XX ст. : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2000. 36 с.
137. Кобиляцька В. Життя як пісня : [про концерт «Три долі»] // Новини тижня. 2008. 5 берез. С. 14.
138. Кобиляцька В. Співоча весна : справжність і перевтілення : [Н. М. Мамалига] // Ритм України. 2010. № 1. С. 38.
139. Кобрин Н. Українська музична культура Галичини в роки Першої світової війни // Схід. 2009. № 8 (99). С. 16–21.
140. Коваль Л. Так починалась одна з легенд нашого краю: до півстоліття Черкаського народного хору // Черкаський край. 2006. 24 листоп. С. 12.
141. Коваль М. Д. Кобза, бандура – життя моє // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 285–287.
142. Коваль М. Д. Славетні кобзарі Черкащини // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 289–290.
143. Коваль своєї долі // Драбівщина. 2004. 20 берез. С. 2.
144. Ковбасюк А. Спадкоємність пісенно-фольклорної традиції в музичному житті Львова кінця XIX – XX століть // Молодь і ринок. 2018. № 2. С. 33–37. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.126781>.
145. «Коза-дереза» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/koza-dereza> (дата звернення: 09.11.2025).
146. Козицька В. З I міжнародного фестивалю духовної музики // Уманська зоря. 2007. 18 квіт. С. 1–2.
147. Козицька В. Міському камерному хору – 25 // Уманська зоря. 2011. 16 груд. С. 3.

148. Колесса Ф. М. Мелодії українських народних дум / Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР. Київ : Наук. думка, 1969. 591 с.

149. Коломієць В., Іванова О. Народна пісня в житті і творчості Тараса Шевченка // Шевченкознавчі студії : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. Вип. 16. С. 30–37.

150. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_d69?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення: 14.05.2026).

151. Конкурс виконавської майстерності обдарованих учнів мистецьких навчальних закладів «Uman Art» : 04 квітня 2025 року // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2024_2025_28.html (дата звернення: 06.02.2025).

152. Конкурс «Міс україночка» : [18 травня 2023 року з нагоди святкування Дня вишиванки] // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2022_2023_36.html (дата звернення: 06.12.2024).

153. Концерт «Лірика української душі» : [присвячений Квітці Ціцик] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Циклові комісії : Музичне мистецтво естради. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/zyklovi_komisii/muzyczne_mysteztvo_estrady/ukr_spirit_5630.html (дата звернення: 10.02.2025).

154. Концерт в рамках X міжнародного фестивалю «Музичні імпрези України» // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Новини, події, афіша. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/news/20250910/mus_impres_129.html (дата звернення: 18.01.2025).

155. Концерт колективів УДПУ під час святкування Масляної // YouTube. Уманський державний університет імені Павла Тичини. URL:

https://www.youtube.com/watch?v=p_at1SUFYLU&t=5s (дата звернення: 03.03.2025).

156. Концерт лауреатів VII конкурсу пам'яті С. С. Гулака-Артемівського // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Циклові комісії : Теорія музики, природничо-наукові та фундаментальні дисципліни. URL: <https://surl.li/kbqoql> (дата звернення: 04.02.2025).

157. Концерт студентів та викладачів Уманського обласного музичного фахового коледжу ім. П. Д. Демуцького : профорієнтаційна робота серед учнівської молоді // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2024_2025_36.html (дата звернення: 17.02.2025).

158. Концерт тріо "Гонта" : проєкт "Голоси рідної землі" : [2.10.25 актові зала Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини] // YouTube. Infontan. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=g1gPHyкO55M> (дата звернення: 06.02.2025).

159. Концерт «Хто співає – той щасливий!» : [до 165 річниці з дня народження великого українського фольклориста, композитора, диригента, педагога – П. Д. Демуцького] // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2024_2025_22.html (дата звернення: 08.01.2025).

160. Концертна програма з нагоди Міжнародного дня волонтера // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Студентське життя : Концерти, дозвілля. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/students_ke_gy/konzerty_dozvi/volntr_day_8682.html (дата звернення: 24.01.2025).

161. Копаниця Л. М. Пісенні жанри українського фольклору : навч. посібник / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2-е вид., випр. і допов. Київ : Київ. ун-т, 2016. 383 с.

162. Копиця В. Коли звучить камерний хор «Кам'янка», в унісон б'ються наші серця // Трудова слава. 2010. 31 груд. С. 2.

163. Корній Л. П. Історія української музичної культури від давнини до початку ХХ століття : монографія. Київ : Музична Україна, 2018. 364 с.

164. Корній Л. П., Сюта Б. О. Історія української музичної культури : підручник. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2011. 736 с.

165. Корнійчук В. Маєстро Анатолій Авдієвський. Портрет хору з мозаїки : [худож.-докум. повість]. Київ : Криниця, 2012. 494 с. (Бібліотека Шевченківського комітету).

166. Коротя-Ковальська В. П. Українська народнопісенна творчість в українознавстві : посіб. для вчителів, учнів та батьків. Київ : НДІУ, 2008. 254 с.

167. Костенко В. І. Анатолій Пашкевич: спогади / упоряд., ред. Н. І. Даниленко. Київ : Фенікс, 2016. 336 с.

168. Красавіна Л. Парад імпровізацій – 2020 : [концерт спеціалізації «Музичне мистецтво естради»] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемовського : Циклові комісії : Музичне мистецтво естради. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/zyklovi_komisii/muzyczne_mysteztvo_estrady/parad_impr_3766.html (дата звернення: 23.11.2024).

169. Кривенко С. Черкаський бандурист Олекса Слюсар // Тарасові джерела. 1997. Жовтень. № 3. С. 8.

170. КУ «Обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи» Черкаської обласної ради у межах проєкту «НКС під час війни» запускає серію публікацій «Спадщина, що живе...» // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 26 серп. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1B6iNh4gsQ/> (дата звернення: 02.04.2026).

171. Кузьмінський І. Музична культура Перемишльської та Сяноцької земель у XVI – першій XVII століть // Український історичний збірник : зб. наук. пр. / Інститут історії України НАН України. Київ, 2018. Вип. 20. С. 42–52.

172. Кулиняк М. А. Музично-пісенний фольклор у сучасній українській культурі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2024. № 4. С. 331–337. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2024.322902>.

173. Культурні надбання Черкаського району – справа рук його працівників // Ритм України. 2010. № 2. С. 40–43.

174. Культурологія: теорія та історія культури : навч. посібник / за ред. І. І. Тюрменко. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ, 2010. 370 с.

175. Купальські вогні цього року запалила Катеринопільщина // Ритм України. 2010. № 3. С. 27–28.

176. Кушнір Т. Ю. Народнохорова пісенність в контексті історичного розвитку української культури та важливість її національної ідентифікації // Grail of Science. 2023. № 32 : proceedings of the:VI Correspondence International Scientific and Practical Conference «Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences» held on October 13th, 2023. С. 416–419. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.13.10.2023.083>.

177. Лазоренко С. Цього року «Вільшанці» – 40! // Нова доба. 2013. 3 верес. С. 10.

178. Лановик М., Б. Лановик З. Б. Українська усна народна творчість : підручник. 3-тє вид. Київ : Знання-Прес, 2001. 591 с.

179. Лебідь І. Хор Руської Поляни // Сільські вісті. 1978. 4 берез.

180. «Леся Українка» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/lesia-ukrayinka> (дата звернення: 03.11.2025).

181. Линовицький П. Черкаський народний хор: квіти для босого // Черкаси. 1994. 10 черв. С. 3.

182. Лисенко М. Зібрання творів : в 20 т. Т. 19: Українські народні пісні / муз. ред. Б. М. Лятошинського ; літ. ред. М. Т. Рильського. Київ, 1958. 163 с.

183. Лисенко М. Зібрання творів : в 20 т. Т. 15: Українські народні пісні для хору / муз. ред. Л. М. Ревуцького ; літ. ред. М. Т. Рильського. Київ, 1956. 246 с.

184. Литвиненко А. І. Музична культура Полтавщини ХІХ – початку ХХ століття в аспектах регіонального джерелознавства : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури». Київ, 2006. 20 с.

185. Литвиненко О. Понад полями, понад нивами // Сільські вісті. 2009. 11 серп. С. 4.

186. «Лісова пісня» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.c.k.ua/en/performance/lisova-pisnia> (дата звернення: 14.10.2025).

187. Лоцман Р. Фестивалі україноспіву: мистецько-просвітницький та педагогічний аспекти // Молодь і ринок. 2024. № 10. С. 71–77. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.314187>.

188. Лошков Ю. І. Соціокультурні процеси трансформації сучасної музичної освіти України // Professional Art Education. 2021. Vol. 2, Iss. 2. P. 22–30. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f1bb1b86-e153-4c99-9ef9-749f1d5618b3/content> (дата звернення: 15.12.2025).

189. Луценко Т. Пісенна душа України: [про Д. Луценка, А. Пашкевича, Р. Кириченка] / записав С. Панкратьєв // Правда України. 2008. 10–16 січня (№ 1–2). С. 25.

190. Любов і пісня – долі два крила // Ритм України. 2010. № 2. С. 28–29.

191. Мазуренко О. Струни серця // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 277–280.

192. Максимович Михайло Олександрович // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 573–574.

193. Маленков Р. Межиріцька стоянка. Пам'ятка світового значення не потрібна Україні? // Україна Інкогніта : сайт. URL: <https://ukrainaincognita.com/cherkaska-oblast/kanivskyi->

raion/mezhyrich/mezhyrytska-stoyanka-pamyatka-svitovogo-znachennya-ne-pot
(дата звернення: 12.12.2024).

194. Маловічко С. М. Тернопільщина в культурологічних дослідженнях кінця ХІХ - початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Держ. ВНЗ "Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника". Івано-Франківськ, 2016. 16 с.

195. Мамалига Н. М. Інтерв'ю із Заслуженою артисткою України Мамалигою Наталією Миколаївною від 20 лютого 2024 року / розмовляв П. Ю. Хлебніков // Особистий архів Хлебнікова Павла Юрійовича. Машинопис.

196. Мандрівний фольклорний «УЗВАР-фест» : обласний конкурс протяжної пісні «Над Чумгак –рікою» // Facebook. Відділ фольклору та етнографії ОЦНТ та КОР Черкаської обласної ради. 20 трав. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/18ezjUJuxn/> (дата звернення: 25.01.2026).

197. Марія Квітка // Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Марія_Квітка (дата звернення: 22.01.2025).

198. Марчук Є. С. Євгенія Марчук: Сучасне мистецтво – це крик про здобуття волі й перемоги ціною в життя : [інтерв'ю] / розмову вів П. Ю. Хлебніков // Черкаський край. 2023. 11 квіт. URL: <https://kray.net.ua/suspilstvo/evgeniya-marchuk-suchasne-mystecztvo-cze-kryk-pro-zdobuttya-voli-j-peremogy-czinoyu-v-zhyttya/> (дата звернення: 10.12.2025).

199. Мелодії душі і доброти // Рідна земля. 2015. 23 груд. С. 3–4.

200. Мельниченко В. Лине пісня над Черкаським краєм // Місто. 2007. 14 листоп. С. 14.

201. Мельниченко В. М., Носаль С. Л. 50 пісенних літ : художньо-документальний історичний нарис до 50-річчя лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка Черкаського академічного заслуженого українського народного хору. Черкаси : Вертикаль, 2007. 56 с.

202. Мельниченко В. Музично-пісенна Шевченкіана Черкащини: історико-краєзнавчий аспект // Краєзнавство. 2014. № 2. С. 89–93.

203. Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару : програма для вищих навч. закладів культури і мистецтв : спец. «Музичне мистецтво», спеціалізація «Оркестрові струнні інструменти» / Держ. метод. центр навчальних закладів культури і мистецтв ; уклад. Є. О. Сергієнко. Київ, 2016. 26 с. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/im_article/File/metod_robota_vykl/method_perform_analize.pdf (дата звернення: 28.10.2024).

204. Мистецька освіта повинна розвиватися // Ритм України. 2010. № 4. С. 2–5.

205. Мицик Вадим Федорович // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 577.

206. Міжнародний фестиваль-конкурс інструментального, вокального, хореографічного, театрального, циркового мистецтв та театр мод «Квітуча країна» // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2022_2023_35.html (дата звернення: 14.12.2024).

207. МКСК оголошує про запуск електронного Реєстру базової мережі закладів культури // Facebook. Міністерство культури України : офіц. сторінка. 17 лип. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1BN49t3tpY/> (дата звернення: 02.04.2026).

208. «Моя земля – моя Україна» : [тематичний концерт] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Новини, події, афіша. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/news/20241219/my_earth_7089.html (дата звернення: 15.01.2025).

209. Музика, що об'єднує // Ритм України. 2009. № 3. С. 24–25.

210. Музичні конкурси та олімпіади // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: <http://www.umuz.16mb.com/konkursu.html> (дата звернення: 19.12.2024).

211. Мурзіна О. Середня Наддніпрянина в історичному контексті формування традиції // Проблеми етномузикології : зб. наук. ст. / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2014. Вип. 9. С. 12–38.

212. На Андрія черкаські зібралися на мистецькі досвітки – вечорниці // Facebook. Черкаська обласна філармонія : офіц. сторінка. 2 груд. 2024. URL: <https://www.facebook.com/share/p/15CrsGGDj2/> (дата звернення: 08.01.2025).

213. «Наддніпрянські наспіви» : етнографічний народний хор «Поляни» : фільм 1987 року // YouTube. Oleksander Stadnyk. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VezaKnXpl68> (дата звернення: 15.02.2026).

214. Над хвилями Балтики бандури передзвін // Ритм України. 2009. № 1. С. 12-13.

215. «Над Чумгак–рікою». Зустрічайте наших переможців! : [третій щорічний обласний конкурс протяжної пісні в рамках Мандрівного фольклорного фестивалю «УЗВАР-фест»] // Facebook. Відділ фольклору та етнографії ОЦНТ та КОР Черкаської обласної ради. 14 черв. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/17iKrU9uX5/> (дата звернення: 15.01.2026).

216. Наказ комісара народної просвіти м. Умані про передачу в його ведення усіх театрів і музичної школи від 27 березня 1919 р. // Державний архів Черкаської області. Ф. Р-2881. Оп. 1. Спр. 13. Арк. 4. Завірена копія.

217. Народний аматорський колектив «Барвінок» відзначив своє 30-річчя // Нова доба. 2012. 13 листоп. С. 13.

218. Народний аматорський колектив «Софія» // Факультет мистецтв Уманського національного університету : офіц. сайт. URL: <https://mpf.udpu.edu.ua/narodnyj-amatorskyj-kolektyv-sofiya/> (дата звернення: 25.11.2024).

219. «Наталка Полтавка» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/natalka-poltavka-1> (дата звернення: 28.01.2025).

220. Наша гордість : [випускники] // Відокремлений структурний підрозділ «Канівський фаховий коледж культури і мистецтв Уманського

національного університету» : офіц. сайт. URL: <https://kukim.org/nasha-gordist/> (дата звернення: 25.02.2025).

221. Наші семінари : [дистанційний обласний семінар з питань фольклору на тему: «Організація експедицій по збору фольклорного матеріалу»] // Facebook. Відділ фольклору та етнографії ОЦНТ та КОР Черкаської обласної ради : офіц. сторінка. 27 лют. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1BwnYMzYkQ/> (дата звернення: 25.03.2026).

222. Наші семінари з НКС : [дистанційний семінар на тему: «Підготовка пакету документації для включення елемента нематеріальної культурної спадщини до Національного переліку»] // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 30 жовт. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1AXy7a4npH/> (дата звернення: 02.01.2026).

223. Наші семінари. НКС : [дистанційний обласний підсумковий семінар для носіїв елементів НКС територіальних громад Черкащини, ініціативних груп, представників структурних підрозділів сільських рад, культпрацівників та спеціалістів зацікавлених сторін] // Facebook. Відділ фольклору та етнографії ОЦНТ та КОР Черкаської обласної ради : офіц. сторінка. 26 листоп. 2024. URL: <https://www.facebook.com/share/p/19SYTN3UvZ/> (дата звернення: 30.03.2026).

224. Наші семінари : [обласний дистанційний семінар на тему: «Різдвяний цикл свят. Від досліджень до музейного досвіду»] // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 13 листоп. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1HF9BttGWQ/> (дата звернення: 15.02.2026).

225. Негода М., Носань С. Не дайте пісню закопати // Місто. 1997. 23 жовт. С. 4.

226. Негребецька О. Ціннісний контекст музичної культури // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Кіровоград, 2012. Вип. 107, № 2. С. 38–45.

227. Нечасва А. В. Особливості збереження та відтворення української пісенної традиції (на прикладі календарно-обрядових пісень села Шабастівка Черкаської області) : кваліфікац. робота на здобуття ступеня магістр : спец. 025 «Музичне мистецтво» / наук. кер. Садовенко С. М. ; Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Каф. академічного і естрадного вокалу та звукорежисури. Київ, 2020. 87 с. URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1696> (дата звернення: 15.10.2024).

228. Нещодавно в Черкаському художньому музеї відбувся концерт : Черкаська капела бандуристів : [відео] // Facebook. Теліженко. Творча майстерня : офіц. сторінка. 29 берез. 2021. URL: <https://www.facebook.com/share/v/1BwSdAkatL/> (дата звернення: 21.12.2024).

229. Нікітенко Л. Він піснею злетів у небеса : [Є. Кухарець] // Україна молода. 2015. 23 груд. С. 7.

230. Нікітін С. А. Сергій Нікітін – композитор, який творить барви музики : [інтерв'ю] / розмову вів П. Ю. Хлебніков // Черкаський край. 2023. 17 квіт. URL: <https://kray.net.ua/suspilstvo/sergij-nikitin-kompozytor-yakuj-tvoryt-barvy-muzyku/> (дата звернення: 15.12.2025).

231. Носань С. Голос душі народу // Українська музична газета. 2004. Липень–вересень. С. 1–2.

232. Носань С. Черкаському народному хору – 40. Із пісні любові, із слави віків // Спільна справа. 1998. № 1. С. 56–57.

233. Обласне свято вокально-хорового мистецтва на честь 150-річчя Олександра Кошиця // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 25 серп. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1AqbuSS3vk/> (дата звернення: 02.04.2026).

234. Обласне фольклорне дійство «З глибин народних» – свято, що зберігає спадщину Черкащини // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 18 серп. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1G7tuzgCX6/> (дата звернення: 30.01.2026).

235. Обласний методичний семінар викладачів початкових мистецьких навчальних закладів : засідання вокально-хорової секції (21 листопада 2023 року) // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт : новини URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2023_2024_16.html (дата звернення: 21.01.2025).

236. Обласний методичний семінар викладачів початкових мистецьких навчальних закладів : засідання вокально-хорової секції (19 листопада 2025 року) // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт : новини URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2025_2026_15.html (дата звернення: 11.03.2025).

237. Обласний методичний семінар викладачів початкових мистецьких навчальних закладів : засідання вокально-хорової секції (11 листопада 2024 року) // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт : новини URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2024_2025_9.html (дата звернення: 30.11.2024).

238. Обласний молодіжний фестиваль-конкурс патріотичної та сучасної української пісні «Народ мій є, народ мій завжди буде» завершено! // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 28 листоп. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1GLEKmNnNx/> (дата звернення: 10.02.2026).

239. Оголошується відбір на здобуття Черкаської обласної премії імені Порфирія Демуцького у галузі аматорської художньої творчості! // Facebook. Управління культури та охорони культурної спадщини Черкаської обласної державної адміністрації : офіц. сторінка. 16 груд. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1Lgr4KgsdT/> (дата звернення: 02.04.2026).

240. Ой у неділеньку рано-пораненьку // Українські народні пісні : пісні суспільно-побутові / упоряд., передм., прим. О. М. Хмілевська. Київ, 1967. С. 487–488.

241. Оксамитовий сезон осені разом на обласному бладійному фестивалі «ART-TOLOKA. Open Air» // Facebook. Черкаський обласний центр народної

творчості : офіц. сторінка. 13 верес. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1AjzQpsqTz/> (дата звернення: 15.03.2026).

242. Онищенко Д. В. Історія створення Черкаського академічного заслуженого українського хору // Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2018» : зб. матеріалів ХХ Всеукр. наук. конф. молодих учених, 19-20 квіт. 2018, Черкаси, Україна / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2018. С. 294–296.

243. Органна музика України : [про презентацію проєкту «Органна музика України» у рамках міжнародного фестивалю «Музичні імпрези України» (2025)] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Новини, події, афіша. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/news/20250628/orgn_mus_778.html (дата звернення: 25.02.2025).

244. Орел В. З його мелодій розпочався Черкаський народний хор: [про А. П. Лемка] // Черкаський край. 2007. 2 листоп. С. 11.

245. Оркестр народних інструментів // YouTube. Канівський фаховий коледж культури і мистецтв. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RZmT2jXMMm4> (дата звернення: 08.12.2024).

246. Осадча В. М. Класифікація фольклорних традицій та вивчення народної пісенності Сходу України і Середньої Наддніпрянщини // Музикознавча думка Дніпропетровщини : [зб. наук. ст.] / Нац. всеукр. муз. спілка, Дніпропетр. акад. музики ім. М. Глінки. Дніпро, 2021. Вип. 21 (2). С. 109–122. DOI: <https://doi.org/10.33287/222131>.

247. Осадча В. М., Осипенко В. В. Методологічні засади та практика підготовки співаків народного спрямування // Культура України : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2013. Вип. 42 : (спецвип.), ч. 2. С. 87–97.

248. Осадча В. М. Творчий портрет автентичного виконавця в практиці засвоєння народнопісенної традиції // Культура України : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2025. Вип. 90. С. 54-61. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.090.06>.

249. Осауленко Л. П. Етнограф, фольклорист Вадим Мицик // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 300–301.

250. Осипов А. «Грає на бандурі? Розстріляти» // Черкаський край. 1997. 19 груд. С. 10.

251. «Осьмачка ... Вільний» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/osmachka-vilnii> (дата звернення: 27.09.2025).

252. Охманюк В. Ф. Українські народні пісні Черкаської Звенигородщини у творчості Тараса Шевченка // Музикознавчі студії Інституту мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. пр. Луцьк, 2014. Вип. 14. С. 84–91. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/12868> (дата звернення: 15.04.2024).

253. Очеретяна Т., Колісник О. Диригує Євген Валовенко : [черкаський камерний хор «Канон» та його диригент Є. Валовенко] // Ритм України. 2009. № 1. С. 19–20.

254. Пархоменко Л. О. Охматівський хор // Енциклопедія сучасної України. Київ, 2022. Т. 24. С. 886.

255. Пастушенко А. С., Пономаренко М. І. Народна пісенна творчість в Україні : навч. посібник. Рівне, 2011. 303 с.

256. Пашкевич Анатолій Максимович. Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пашкевич_Анатолій_Максимович (дата звернення: 02.04.2026).

257. Петриченко Н. Камерному хору – 25 // Уманська зоря. 2011. 30 груд. С. 7.

258. Підсумки Десятого конкурсу пам'яті С. С. Гулака-Артемівського на краще виконання твору українського композитора серед студентів Черкаського музичного фахового коледжу. URL: <https://www.cherkasy-music->

art.org.ua/mus/im_article/File/konkursy/2023/zvitX.pdf (дата звернення: 12.12.2024).

259. Пісні «Запалю свічу»; «Туман ярмом»; «Про капусту» : виконують Руслана Лоцман та Оріся Лоцман : відеофрагмент концерту свята Покрови–2025 (Дикий Хутір у Холодному Яру Черкаської області) // Особистий архів Хлебнікова Павла Юрійовича. MicroSD.

260. Пісні: [ноти, аудіо] / записувачі, інформатори Михайло Коваль // Гомін. Пісні України : сайт. URL: <https://homin.etnoua.info/zapys/myhajlo-koval3/> (дата звернення: 03.02.2025).

261. «Пісня над Дніпром 2020» : всеукраїнський фестиваль хорového мистецтва ім.А.Авдієвського. Друга частина // YouTube. Estrada.UA. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ecOqK-uG5kY> (дата звернення: 10.02.2026)

262. Пісня «Ой літа орел» : виконує чоловічий склад Народного хору Великоканівецького СБК : [відео] // Особистий архів Яковенка Олександра Семеновича (с. Великі Канівці Черкаської обл.). MicroSD.

263. Плотнік Н. А. Традиційна родинно-обрядова культура в сучасному суспільстві : монографія / Упр. Культури і туризму Харків. облдержадмін., Обл. орг.-метод. центр культури і мистецтва. Харків : Точка, 2017. 266 с.

264. Понедельник Л. Музично-пісенна творчість волинян у 20–30-х роках ХХ століття як невід’ємний та самобутній складник загальноукраїнського та європейського культурного простору // Літопис Волині. 2022. Число 26. С. 32–36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2022.26.05>.

265. Пономаренко В. Виховання піснею // Молодь Черкащини. 1980. 3 квіт.

266. Постанова виконкому Київської обласної ради депутатів трудящих про відновлення діяльності Черкаського пересувного театру імені Тараса Шевченка від 20 вересня 1944 року // Державний архів Черкаської області. Ф. Р-121. Оп. 1. Спр. 17. Арк. 171. Завірена копія.

267. Правдюк О. А. Українська музична фольклористика / Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР. Київ : Наук. думка, 1978. 328 с.

268. Представляємо наступний кулінарний елемент нематеріальної культурної спадщини – елемент НКС «Гречані вареники – традиції приготування та споживання» Чигиринської територіальної громади // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 3 верес. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1aSbyhcd5y/> (дата звернення: 20.02.2026).

269. Програма підтримки діяльності осередків національних творчих спілок Черкаської області на 2022-2026 роки : затв. Черкаської обласної ради від 10 верес. 2021 р. № 8-21/VIII. URL: <https://www.oblrada.gov.ua/oblasn-programi> (дата звернення: 20.01.2026).

270. Продовжуємо знайомити вас із унікальним елементом нематеріальної культурної спадщини Черкащини – «Протяжний спів села Мирівичі (Кантакузівка)» Шрамківської ТГ // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 3 верес. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/v/17rhH9tz6n/> (дата звернення: 10.01.2026).

271. Про затвердження міської програми виділення грантів у галузі культури м. Черкаси на 2018–2022 роки : Рішення II сесії Черкас. міськ. ради від 10 листоп. 2017 р. № 2-2581. https://rada.info/upload/users_files/36299692/9430137f000411a046ad1490a6a03b8a.pdf (дата звернення: 10.01.2026).

272. Про затвердження міської програми «Мистецькі Черкаси» на 2020–2024 роки : Рішення II сесії Черкас. міськ. Ради від 13 груд. 2019 № 2-5413. URL: https://rada.info/upload/users_files/36299692/b34758d822e3816f1a3c87094568d4af.pdf (дата звернення: 05.01.2026).

273. Про затвердження міської програми надання стипендій для реалізації проєктів у галузі культури м. Черкаси на 2024-2028 роки : Рішення LI

сесії Черкас. міськ. ради від 22 груд. 2023 р. № 51-7. URL: <https://dogp.gov.ua/news/1706517693/> (дата звернення: 02.01.2026).

274. Про присвоєння імені Олександра Кошиця Комунальному закладу «Черкаська обласна філармонія Черкаської обласної ради» : [лист-пропозиція Національної філармонії України від 18 груд. 2025 р. № 01-09/610; лист-пропозиція Комунального закладу «Запорізька обласна філармонія» Запорізької обласної ради. URL: <https://www.oblrada.gov.ua/files/docs/Others/propozicii.pdf> (дата звернення: 29.12.2024).

275. Про стан виконання обласної Програми підтримки діяльності осередків національних творчих спілок Черкаської області на 2022–2026 роки : затвердженої рішенням Черкаської обласної ради від 10 верес. 2021 р. № 8-21/VIII : звіт за 2025 рік. URL: https://www.oblrada.gov.ua/files/docs/Zvit_prog/Zvit_8_21_8_10092021_2022-26_z2025.pdf (дата звернення: 05.02.2026).

276. Про стан виконання обласної Програми підтримки діяльності осередків національних творчих спілок Черкаської області на 2022–2026 роки : затвердженої рішенням Черкаської обласної ради від 10 верес. 2021 р. № 8-21/VIII : звіт за 2023 рік. URL: https://www.oblrada.gov.ua/files/docs/Zvit_prog/Zvit_8_21_8_10092021_2022-26.pdf (дата звернення: 25.01.2026).

277. Про стан виконання обласної Програми підтримки діяльності осередків національних творчих спілок Черкаської області на 2022–2026 роки : затвердженої рішенням Черкаської обласної ради від 10 верес. 2021 р. № 8-21/VIII : звіт за 2024 рік. URL: https://www.oblrada.gov.ua/files/docs/Zvit_prog/Zvit_8_21_8_10092021_2022-26_z2024.pdf (дата звернення: 30.01.2026).

278. Прошин В. Поцілований богом // *Голос України*. 2009. 4 квіт. С. 13.

279. Прудкий Никін Іванович. Український кобзар // *Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський*, 2020. С. 589.

280. Пугач Н. О. Тимофій Онопа та його внесок у розвиток української фольклористики ХХ століття // Черкаська область: шлях довжиною в 70 років : історико-документальні нариси до 70-річчя утворення Черкаської області. Черкаси, 2024. С. 107–111.

281. Пшенічкіна Г. М. Відкрита лекція Рімантаса Слюжинського // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Циклові комісії : Теорія музики, природничо-наукові та фундаментальні дисципліни. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/zyklovi_komisii/teorij_muzyky_pryrodnyco_naukovi_ta_fundamental_ni_dyszypliny/r_slzh_3828.html (дата звернення: 09.02.2025).

282. Пшенічкіна Г. М. Географічні межі регіональних традицій музичного фольклору на території правобережної Черкащини (за наспівами обрядових циклів) : дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Нац. музична академія України. Київ, 2020. 361 с.

283. Радченко І. Пісенна творчість українців у Першій світовій війні // YouTube. Київський міський будинок учителя. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-kicEjw10jo> (дата звернення: 16.02.2025).

284. Регеша Н. Л. Весільні пісні як складова родинної обрядовості українців Черкащини // Питання культурології. 2013. Вип. 29. С. 202–208.

285. Регеша Н. Л. Роль творчого доробку Черкаського народного хору у розвитку вітчизняної фольклорно-пісенної культури // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія : зб. наук. пр. Маріуполь, 2015. Вип. 9. С. 149–154.

286. Репертуарний план народного аматорського ансамблю «Жайвір» Черкаського міського будинку культури імені Івана Кулика на 2022 рік // Архів Черкаського міського будинку культури ім. І. Кулика. Машинопис.

287. Репешко А. Лине пісня над простором // Молодь Черкащини. 1982. 4 груд. С. 3.

288. Репешко А. Черкаському народному хору – 25 // Культура і життя. 1982. 31 жовт. С. 6.

289. Репешко А. Шлях у 10 років // Черкаська правда. 1986. 12 серп.

290. «Різдвяне вертепне дійство» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/rizdvianie-viertiepnie-diistvo> (дата звернення: 06.11.2025).

291. Рішення виконкому Черкаської обласної ради депутатів трудящих про відкриття музичного училища в м. Черкаси від 1 червня 1961 р. // Державний архів Черкаської області. Ф. Р-4313. Оп. 2. Спр. 448. Арк. 93–94. Оригінал.

292. Росовецький С. **Тарас Шевченко і фольклор** : монографія / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2-ге вид., випр. і допов. Київ, 2014. 415 с.

293. Руденко Я. В. Творчість Раїси Кириченко у контексті музично-пісенного мистецтва Полтавщини (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2018. 20 с.

294. Рудник В. Співають земляки Тараса // Молодь України. 1963. 9 берез. С. 3.

295. Рябоштан І. На коліна, панове, на коліна! // Черкаський край. 1997. 21 листоп. С. 4.

296. Садовенко С. Народна пісенна творчість як чинник самоідентифікації українства // Культурологічна думка : зб. наук. пр. / Ін-т культурології Нац. акад. мистецтв України. Київ, 2010. № 2. С. 142–148.

297. «Садок вишневий коло хати» // Ритм України. 2010. № 3. С. 20–22.

298. Сбітнєва Л. М. Пісенна культура України як джерело духовності українського народу // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т імені Володимира Даля. Київ, 2022. Т. 1, № 2. С. 126–133. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2022-104-2-126-133>.

299. «Сватання на Гончарівці» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/rizdvianie-viertiepnie-diistvo>

shevchenko.ck.ua/en/performance/svatannia-na-goncharivtsi-1 (дата звернення: 14.03.2025).

300. Святкування Івана Купала в українському селі // Ритм України. 2009. № 3. С. 6.

301. Семенчук В. Українська народна пісенна культура як засіб формування національної самосвідомості особистості // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи зб. наук. пр. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2005. Вип. 13. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/13/visnuk_20.pdf (дата звернення: 03.05.2023).

302. Сергєєва Л. Пашкевич Анатолій Максимович // Українська музична енциклопедія / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2018. Т. 5. С. 116–117. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000020603> (дата звернення: 10.02.2026).

303. «Сила музики» : [концерт «Мистецькі пігулки» у рамках міжнародного фестивалю «Музичні Імпрези України»] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Студентське життя : Молодіжний рух, проєкти. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/students_ke_gy/molodignyj_rux/music_power_6772.html (дата звернення: 18.12.2024).

304. Силка О. З., Синявська Л. І. Бандури пісня недоспівана... або суспільний виклик Михайла Злобинця / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького та ін. Черкаси, 2017. 246 с.

305. Сільський Страдіварі // Рад. Україна. 1970. 1 листоп.

306. Сінельніков І. Г. Методика роботи з фольклорним колективом : навч. посібник / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Ліра-К, 2017. 236 с.

307. Слабченко М. О. Музична культура Херсонщини у контексті регіональних культуротворчих процесів (кінець XIX – початок XX століть) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2011. 16 с.

308. Слинько А. Квітка у вінок ювілею // Шевченків край. 1994. 24 груд.
309. Слюсаренко Т. О. Ансамблеве бандурне виконавство другої половини ХХ – поч. ХХІ століття: мистецькі особливості творчих колективів Центрального та Південного регіонів України // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв. Харків, 2013. Вип. 2. С. 70–73.
310. Слюсаренко Т. О. Бандурне мистецтво в українському культурному просторі (на прикладі бандурного виконавства Слобідського регіону ХХ – поч. ХХІ ст.) : монографія. Харків : Право, 2018. 166 с.
311. Снігирьова Л. М. Українські народні історичні пісні: поетика тексту : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.07 «Фольклористика» / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2010. 16 с.
312. Соколовська Л. Черкаському хору – 60 і він гастролюватиме Україною // Черкаський край. 2017. 15 лют. С. 7.
313. Солодар О. Співці долі народної. З історії бардівського мистецтва на Чигиринщині // Прес-центр. 2007. 15 серп. С. 29.
314. Сом М. Наша сила, наша пісня // Спільна справа. Вісник Черкаської обласної державної адміністрації. 1998. № 1/6. С. 18–19.
315. Соса П. Кобза грає – серце крає // Черкаський край. 1996. 26 листоп.
316. Соса П. Кобзарі Черкащини // Місто. 2000. 28 верес. С. 9.
317. Спеціальність В5 Музичне мистецтво : освітньо-професійна програма «Народне пісенне мистецтво» // Відокремлений структурний підрозділ «Канівський фаховий коледж культури і мистецтв Уманського національного університету» : офіц. сайт. URL: <https://kukim.org/narodne-pisenne-mystecztvo/> (дата звернення: 16.02.2025).
318. Спеціальності коледжу // Відокремлений структурний підрозділ «Канівський фаховий коледж культури і мистецтв Уманського національного університету» : офіц. сайт. URL: <https://kukim.org/speczialnosti-koledzhu/> (дата звернення: 30.11.2024).

319. Співає Черкаський академічний заслужений український народний хор – лауреат національної премії імені Тараса Шевченка : репертуарний збірник до 50-річного ювілею : ноти / упоряд. Л. М. Трофименко. Черкаси : Брама-Україна, 2007. 319 с.

320. Спіркіна О. О. Культурно-мистецьке життя Черкаського регіону (1991–2001 рр.): загальна характеристика // Емінак. 2017. № 1 (4). С. 78–83.

321. Спіркіна О. О. Культурно-мистецьке життя Черкащини 1991–2001 років у контексті національного відродження: історіографія проблеми // Гуманітарний вісник. Серія: Історичні науки : зб. наук. пр. / Черкас. держ. технолог. ун-т. Черкаси, 2015. Число 22, вип. 6. С. 241–255.

322. Стадник О. З Україною в серці : зб. пісень. Черкаси, 2005. 112 с.

323. Стадник О. І. Інтерв'ю із Народним артистом України Стадником Олександром Івановичем від 03 березня 2025 року / розмовляв П. Ю. Хлебніков // Особистий архів Хлебнікова Павла Юрійовича. Машинопис.

324. Стадник О. Калинові передзвони : ноти : [для співу без супр.] : записи і оброб. нар. пісень Черкащини та автор. твори : [Факсиміл. вид.]. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2007. 245 с.

325. Станіслав Садаклієв : головний режисер театру // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/persons/stanislav-sadakliiev> (дата звернення: 12.11.2025).

326. 150 років від дня народження Лесі Українки : [про літературно-музичну композицію] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемовського : Циклові комісії: Теорія музики, природничо-наукові та фундаментальні дисципліни. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/zyklovi_komisii/teorij_muzyky_pryrodnyco_naukovi_ta_fundamental_ni_dyszypliny/lesia_ukr_5569.html (дата звернення: 21.11.2024).

327. Сторожук А. І. Українська народна музична творчість: вивчаємо, запам'ятовуємо, зберігаємо : навч.-метод. посібник. Бар, 2012. 182с.

328. «Сто тисяч» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/sto-tisiach> (дата звернення: 06.02.2025).

329. Стратегія розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки / Черкас. обл. рада. Черкаси, 2020. 107 с. URL: <https://strategy2027-ck.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Strategiya-rozvytku-CHerkaskoyi-oblasti-2021-2027.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).

330. Студентський вечір-конкурс «Міс у хустинці» : [до дня української хустки, 4 грудня 2024 року] // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2024_2025_14.html (дата звернення: 19.01.2025).

331. Сьогодні – Міжнародний день нематеріальної культурної спадщини! : [відео] // Facebook. Міністерство культури України : офіц. сторінка. 17 жовт. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/v/1H8pVDUDBN/> (дата звернення: 01.03.2026).

332. Творчий конкурс «Пророчий голос Кобзаря» : з нагоди 209-ї річниці з дня народження поета // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2022_2023_22.html (дата звернення: 22.11.2024).

333. Творчі колективи коледжу // Відокремлений структурний підрозділ «Канівський фаховий коледж культури і мистецтв Уманського національного університету» : офіц. сайт. URL: <https://kukim.org/tvorchi-kolektyvy/> (дата звернення: 05.03.2025).

334. Творчість Раїси Кириченко в культурному просторі України на покордонні ХХ -ХХІ століть : зб. наук. пр. : до 70-ліття від дня народж. Березині укр. пісні / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, Музей Раїси Кириченко. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2013. 298 с.

335. Термінологічний словник з культурології / авт.-уклад. Н. Ю. Больша, Н. І. Єфімчук ; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ : МАУП, 2004. 144 с.

336. Титаренко Л. Щоб пам'ятали своє коріння : [про фольклорний гурт з с. Лящівка Чернобаївського району Черкаської області] // Голос України. 2005. 6 груд. С. 19.

337. Тищенко М «Сила музики» : [відгук на концерт «Мистецькі пігулки» у рамках міжнародного фестивалю «Музичні Імпрези України»] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Новини, події, афіша. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/news/20250130/mus_power_5424.html (дата звернення: 07.02.2025).

338. Тищенко М. «Сила музики» : [відгук на концерт «Мистецькі пігулки» у рамках міжнародного фестивалю «Музичні Імпрези України»] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Студентське життя : Концерти, дозвілля. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/students_ke_gy/konzerty_dozvi/mus_power_6947.html (дата звернення: 26.01.2025).

339. Традиційний конкурс «Єднаймо Україну Тарасовим словом», присвячений 210-й річниці від Дня народження Т. Г. Шевченка // Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : офіц. сайт. URL: http://www.umuz.16mb.com/news_2023_2024_24.html (дата звернення: 05.03.2025).

340. Тріо «Аріана» // Черкаська обласна філармонія : офіц. сайт. URL: https://filarmoniya.ck.ua/index.php?kolektiv_solist&id_kol=4 (дата звернення: 13.02.2025).

341. Тріо бандуристок «Вербена» // Черкащина – духовності скарбниця / А. Чабан та ін. Черкаси, 2009. С. 37.

342. Тріо «Гонта» з Умані : [присвоєння звання «Заслужений працівник культури» учаснику тріо] // Ритм України. 2010. № 1. С. 48.

343. Тріо «Гонта»: почувши один раз, забути не можливо // Ритм України. 2009. № 4. С.48–49.

344. Трофименко Л. Американці були в захваті від українських митців // Нова доба. 2012. 27 черв. С. 3.

345. Трофименко Л. Черкаському хору – 60, і він гастролюватиме Україною : [інтерв'ю] / розпитувала Л. Соколовська // Музика. 2017. № 4. С. 26–28.

346. Трофименко Л. Чтобы помнили...: [про Є. Кухарця] / записала Т. Балякіна // Акцент. 2015. 2 груд. Дод.: Акцент TV. С. 3.

347. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной Императорским Русским Географическим Обществом. Юго-Западный отдел. Материалы и исследования : [в 7 т.]. Т. 4 : Обряды: родины, крестины, свадьба, похороны / собрал П. П. Чубинский. Санкт-Петербург : [Тип. В. Киршбаума], 1877. 713 с.

348. Туменко Л. Из чистого джерела // Шевченків край. 1982. 1 трав.

349. Туменко Л., Костецький М. Чистота душі й витончений дух небес народжують таланти : [про Руслану Лоцман] // Земля батьків. 2014. 15 жовт. С. 8.

350. Увага, керівники закладів культури Черкаської області! : [анонімне опитування керівників державних і комунальних закладів культури] // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 29 лип. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1B7VcRrYFR> (дата звернення: 02.04.2026).

351. У Великому Хуторі живе Великий Божий чоловік // Драбівщина. 2020. 20 листоп. С. 4.

352. «Украдене щастя» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/performance/ukradene-shchastia> (дата звернення: 09.01.2025).

353. «Україна на зламі епох» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Вистави. URL: <https://theatre->

shevchenko.ck.ua/en/performance/ukrayina-na-zlami-epoch (дата звернення: 19.10.2025).

354. «Українська народна пісня у джазі» : [презентація книги Лариси Красавіної] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Новини, події, афіша. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/news/20241203/song_jazz_2170.html (дата звернення: 27.12.2024).

355. Українське весілля. Фільм-вистава / Канів. гімназія ім. Івана Франка ; відеозйомка, монтаж Канів. фаховий коледж культури і мистецтв // YouTube. AVM Kaniv. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=HLy3bb1Zbg0> (дата звернення: 19.01.2025).

356. Український народний хор «Кобзар» : [виступ в Уманському художньому музеї (Картинна галерея) 20 листопада 2025 року] // YouTube. Infontan. URL: https://www.youtube.com/watch?v=g1_6qk2k8Fg&t=152s (дата звернення: 11.03.2025).

357. Український народний хор «Кобзар» // Факультет мистецтв Уманського національного університету : офіц. сайт. URL: <https://mpf.udpu.edu.ua/hor-kobzar/> (дата звернення: 09.01.2025).

358. Уманець П. У репертуарі Звенигородського хору – понад 100 пісень // Черкаський край. 2009. 15 квіт. С. 13.

359. Уманське обласне музичне училище ім. П. Демуцького // Ритм України. 2009. № 2. С. 49.

360. Уманський обласний музичний фаховий коледж ім. П. Д. Демуцького : сайт. URL: <http://www.umuz.16mb.com/> (дата звернення: 25.11.2024).

361. Уманщина // Черкащина – духовності скарбниця / В. Мельниченко [та ін.]. Черкаси, 2009. С. 188-199

362. У серці України – скарбниця культурної спадщини // Ритм України. 2009. № 1. С. 3–9.

363. Факультет мистецтв Уманського національного університету : офіц. сайт. URL: <https://mpf.udpu.edu.ua/fakultet/#> (дата звернення: 27.02.2025).

364. Федорова Т. Презентували першу культурологічну газету Черкащини // Ритм України. 2010. № 4. С. 11.

365. Facebook . Камерний хор «Канон» : офіц. сторінка. URL: <https://www.facebook.com/KanonCherkasy/> (дата звернення: 06.12.2024).

366. Facebook . Черкаська капела бандуристів : офіц. сторінка. URL: <https://www.facebook.com/KapelaCherkasy/mentions/> (дата звернення: 29.01.2025).

367. Фестиваль народної творчості – це душа і сутність українця // Ритм України. 2009. № № 1. С. 22–27.

368. Філатова А. Історія дослідження та музичні особливості народних пісень Чигиринщини // Народна творчість та етнологія. 2011. № 4. С. 94–104.

369. Фурдичко А. О. Пісенна народна культура як засіб збереження національної ідентичності // Культура і мистецтво у сучасному світі : наукові записки КНУКіМ / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2015. Вип. 16. С. 68–74.

370. Хлебніков П. Ю. Загальнонаціональні елементи музичної культури Черкащини кінця ХХ – початку ХХІ ст. // Культура України : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2023. Вип. 80. С. 65–75. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.080.08>.

371. Хлебніков П. Ю. Збереження та популяризація української народної пісенної культури у творчості Черкаського народного хору // Культура України : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2025. Вип. 88. С. 13–25. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.088.02>.

372. Хлебніков П. Ю. Музична культура Черкащини: джерела дослідження // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20-21 квіт. 2023 р. / Ін-т модернізації змісту освіти, Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2023. Ч. 1. С. 36–38.

373. Хлебніков П. Ю. Народна пісенна культура як феномен культурологічного знання // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи

розвитку : наук. зб. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т культурології НАМ України. Рівне, 2025. Вип. 50. С. 372–381. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.987>.

374. Хлебніков П. Ю. Народна пісенність Черкащини як простір культурної пам'яті українців // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2025. № 4. С. 143–148. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2025.351853>.

375. Хлебніков П. Ю. Народнопісенна культура та діяльність Черкаського народного хору // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф., присвяч. 95-річчю ХДАК (21–22 листоп. 2024 р.) / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2024. Ч. 1. С. 27–30.

376. Хлебніков П. Ю. Основні методи дослідження музичної культури Черкащини // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф. (22-23 листоп. 2023 р.) / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2023. Ч. 1. С. 49-50.

377. Хлебніков П. Ю. Регіональні чинники впливу на народну пісенну культуру Черкащини // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф. (20–21 листоп. 2025 р.) / Ін-т модернізації змісту освіти, Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України, Польське т-во наук. Харків, 2025. Ч. 1. С. 75-77.

378. Холодний Яр. Воля України – або смерть! : документальний фільм : [2014] / режисер, сценарист Галина Химич. // YouTube. DivakiProduction. URL: https://www.youtube.com/watch?v=35_pNltz9QU (дата звернення: 09.02.2025).

379. Хор «Криниця» втамує спрагу кожного // Земля батьків. 2012. 2 квіт. С. 8.

380. Черкаська обласна філармонія празникує у Вертепі! // Facebook. Черкаська обласна філармонія : офіц. сторінка. 20 груд. 2024. URL: <https://www.facebook.com/share/p/15vdEaqqLT/> (дата звернення: 08.01.2025).

381. Черкаське музичне училище імені С. С. Гулака-Артемівського // Ритм України. 2009. № 2. С. 50.

382. Черкаський академічний заслужений український народний хор // Черкаська обласна філармонія : сайт. URL: https://filarmoniya.ck.ua/index.php?kolektiv_solist&id_kol=1 (дата звернення: 20.02.2025).

383. Черкаський академічний обласний театр ім. Т. Г. Шевченка // Черкащина – духовності скарбниця / А. Чабан та ін. Черкаси, 2009. С. 38–39.

384. Черкаський академічний обласний український музично-драматичний театр ім. Тараса Шевченка // Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Черкаський_академічний_обласний_український_музично-драматичний_театр_імені_Т._Г._Шевченка (дата звернення: 02.04.2026).

385. Черкаський державний заслужений український народний хор. Народження. Становлення. Визнання : альбом / упоряд.: Л. Трофименко, З. Юрович. Черкаси : Прес-Інформ, 2003. 36 с.

386. Черкаський музичний коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського // Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Черкаський_музичний_коледж_ім._С.С._Гулака-Артемівського (дата звернення: 02.04.2026).

387. Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : офіц. сайт. URL: <https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/> (дата звернення: 07.01.2025).

388. Черкаський народний // Черкаська правда. 1957. 30 трав. С. 1.

389. Черкаський народний хор // Черкаська правда. 1957. 5 трав. С. 3.

390. Черкаські актори показали благодійну виставу в укритті // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Новини. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/news/cherkaski-aktori-pokazali-blagodiinu-vistavu-v-ukritti> (дата звернення: 01.10.2025).

391. Черкашан запрошують на сольний концерт «Зоре моя вечірняя» // Черкаський академічний обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Новини. URL: <https://theatre-shevchenko.ck.ua/en/news/cherkashchan-zaproshuiut-na-solnii-kontsert-zore-moia-vechirniaia> (дата звернення: 12.12.2024).

392. Черкашина співала в Чигирині! // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 1 листоп. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1JAqGk8C5B/> (дата звернення: 05.02.2026).

393. Chernenko E. Зажинки – святкуємо щедрість землі! : [відео] // Facebook. КЗ «Центр культури та дозвілля Руськополянської сільської ради : офіц. сторінка. 8 лип. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/v/18Hndup5Qn/> (дата звернення: 25.02.2026).

394. Черненко М. В. Пісенно-поетична та музична форма етноутвердження у спадщині української культури : 60-80-ті роки ХХ ст. // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2011. № 1. С. 174-178.

395. Чим глибше пісня, тим ясніш душа... // Ритм України. 2009. № 4. С. 14–17.

396. Чоловіче вокальне тріо «Гонта» // Факультет мистецтв Уманського національного університету : офіц. сайт. URL: <https://mpf.udpu.edu.ua/trio-honta-2/> (дата звернення: 14.01.2025).

397. Чос В. Ансамбль «Вільшанка» // Вісник Городищини. 2013. 20 груд. С. 4.

398. Чос В. «Вільшанка» 40 років радує шанувальників народної музики. // Нова доба. 2013. 24 груд. С. 13.

399. Чудновський С. Завжди в пошуках: до 10-річчя Черкаського українського народного хору // Черкаська правда. 1967. 6 квіт. С. 2.

400. Чупак Т. П. Фольклорні скарби Кам'янського краю // Народна творчість українців у просторі та часі : наук. зб. : матеріали Міжнар. наук. конф., проведеної в рамках Восьмого Міжнар. фестивалю українського фольклору «Берегиня», 10-11 серп. 2018 р, м. Луцьк / Обл. наук.-метод. центр

культури, Волин. краєзнавчий музей, Волин. обл. організація Нац. спілки краєзнавців України. Луцьк, 2018. С. 579–585.

401. Чуприна Олексій Сергійович. Український кобзар, бандурист // Художня культура Шевченкового краю / авт.-упоряд.: А. І. Белень, М. К. Волков. Корсунь-Шевченківський, 2020. С. 610.

402. Чути. Бачити. Знати : [івент-зустріч «Чути. Бачити. Знати: інформаційна доступність для кожного», в межах заходів із інформаційної безбар'єрності] // Черкаський музичний фаховий коледж ім. С. С. Гулака-Артемівського : Студентське життя : Концерти, дозвілля. URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/students_ke_gy/konzerty_dozvi/noboard_2316.html (дата звернення: 10.12.2024).

403. Шановні глядачі! Щиро дякуємо вам за те, що розділили з нами цей вечір: театралізований концерт «Голоси Холодного Яру» // Facebook. Черкаський академічний заслужений український народний хор : офіц. сторінка. 26 верес. 2024. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1PRgNfYJDu/> (дата звернення: 08.01.2025).

404. Шановні колеги! Оновлення у сфері нематеріальної культурної спадщини // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 22 лип. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1ENXFykj37/> (дата звернення: 05.01.2026).

405. Шахова Л. Злітає пісня до зір // Сільські вісті. 1980. 26 серп. С. 4.

406. Шахова Л. Пісня і танець Черкащини // Сільські вісті. 1971. 11 лип. С. 4.

407. Шейко В. М., Александрова М. В. Культура та цивілізація в історико-культурній думці України в добу глобалізації : монографія / Ін-т культурології Акад. мистецтв України. Київ : Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2009. 311 с.

408. Шейко В. М., Богуцький Ю. П., Германова де Діас Е. В. Культурологія : навч. посібник. Київ : Знання, 2012. 494 с.

409. Шейко В. М., Богуцький Ю. П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина XIX – початок XXI ст.) : монографія. Київ : Генеза, 2005. 592 с.

410. Шейко В. М. Культура України в глобалізаційно-цивілізаційному вимірі (історико-методологічні аспекти) : монографія / Ін-т культурології Нац. акад. мистецтв України. Київ : Ін-т культурології НАМ України, 2011. 623 с.

411. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Культурологічні та мистецтвознавчі дослідження: теорія і методологія : навч. посібник / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2020. 337 с.

412. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Методологічна рефлексія культурологічних і мистецтвознавчих досліджень / Василь Шейко, Наталя Кушнарєнко // Художня культура. Актуальні проблеми. 2020. Вип. 16, ч. 1. С. 44–48. DOI: <https://doi.org/10.31500/1992-5514.16.2020.205237>.

413. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / Харків. держ. акад. культури. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Знання-Прес, 2002. 296 с.

414. Шейко В. М. Методологічні засади культурології: історіографічний аспект // Культура України : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2022 Вип. 75. С. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.075.01>.

415. Шершова Т. В. Культурна пам'ять як чинник формування національної ідентичності (на матеріалах народно-пісенних практик Полтавщини) : дис. ... д-ра філософії : спец. 034 «Культурологія» / Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2021. 241 с.

416. Шершова Т. В. Народна пісня як зразок культурної пам'яті в контексті формування національної ідентичності // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.] / Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Одес. нац. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Київ, 2018. Вип. 2(11). С. 82–86.

417. Шершова Т. В. Народно-пісенна творчість Полтавщини крізь призму культурної пам'яті // Молодий вчений. 2020. № 9. С. 29–32. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-9-85-7>.

418. Шквар Г. «Моя доля – Черкаський народний хор»: [соліст хору В. Гнилоквас] // Черкаський край. 2002. 11 груд. С. 8.

419. Шквар Г. Наталія Мамалига потай розучувала оперні партії : [за матеріалами бесіди з солісткою тріо "Вербена" Черкаської обласної філармонії Н. Мамалигою] // Черкаський край. 2009. 29 трав. С. 5.

420. 6–7 вересня у Національному музеї народної архітектури та побуту України відбувся фестиваль «Жива культура – Живий світ» // Facebook. Черкаський обласний центр народної творчості : офіц. сторінка. 7 верес. 2025. URL: <https://www.facebook.com/share/p/16eKBQPxEW/> (дата звернення: 05.03.2026).

421. Шполянщина– край талановитих і небайдужих // Ритм України. 2010. № 2. С. 34–37.

422. Ювілейний концерт народного оркестру Уманського обласного музичного коледжу ім. П.Д. Демуцького // YouTube. Уманський Музичний Коледж. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=zOAKA3FE7wk&t=3702s> (дата звернення: 19.01.2025).

423. Юдкін І. М. Формування визначників української культури : культурологічні студії / Ін-т культурології Акад. мистецтв України. Київ, 2008. 184 с.

424. Яворовська Л., Галушко К. Курсом С. С. Гулака-Артемовського // Освітня траєкторія. 2023. № 4. (квітень). С. 5–6.

425. Якби тії не тини та не перетинки // Жартівливі пісні : родинно-побутові / упоряд.: О. І. Дей, М. Г. Марченко, А. І. Гуменюк ; ред. О. І. Дей [та ін.] ; Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського Акад. наук УРСР. Київ, 1967. С. 196.

426. Ярош Л. Сучасна музична шевченкіана у мистецькій спадщині композиторів Черкащини // Тарас Шевченко в долі слов'янських народів: діалог

через століття і кордони : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / Нац. наук.-дослід. ін-т українознавства та всесвітньої історії та ін. Київ, 2014. С. 324–327.

427. Яценко Л. Пісні Черкащини // Шевченків край: історико-етнографічне дослідження / Лідія Орел ; Укр. центр народної культури «Музей Івана Гончара», ГО «Фонд Івана Гончара». Київ, 2005. С. 450–479.

428. Assmann J. Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance and political imagination. Cambridge : Cambridge University Press, 2011. 319 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=kxltuUm1KDcC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false> (дата звернення: 15.12.2025).

429. Bebak M. Kultura muzyczna w klasztorze bonifratrów w Krakowie w XVII i XVIII wieku w świetle źródeł archiwalnych // Roczniki Humanistyczne. 2020. Vol. 68, № 12. S. 59–72. DOI: <https://doi.org/10.18290/rh206812-4>.

430. Bertalanffy L. von. General System Theory: Foundations, Development, Applications. New York : George Braziller, 1968. 295 p.

431. Gadamer H.-G. Wahrheit und Methode: Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik. Tübingen, 1960. 486 p. URL: https://archive.org/details/wahrheitundmetho0000gada_m7m1/page/n9/mode/2up (дата звернення: 15.12.2025).

432. Geertz C. The Interpretation of Cultures : Selected essays. New York, 1973. 470 p. URL: <https://cdn.angkordatabase.asia/libs/docs/clifford-geertz-the-interpretation-of-cultures.pdf> (дата звернення: 10.12.2025).

433. Malinowski B. A Scientific Theory of Culture and Other Essays. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1944. 228 p. URL: https://www.berose.fr/IMG/pdf/malinowski_1944-a_scientific_theory_of_culture.pdf (дата звернення: 10.12.2025).

434. Parsons T. The Social System. 2nd ed. London : Routledge, 1991. 448 p. URL: <https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2016/10/The-Social-System-by-Talcott-Parsons.pdf> (дата звернення: 10.12.2025).

435. Sinelnikov I., Sinelnikova V. Folk music tradition in contemporary performing practices // Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство : зб. наук. пр. Київ, 2021. № 45. Р. 148–155. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.45.2021.247386>.

ДОДАТКИ**ДОДАТОК А****СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

*Статті в українських наукових фахових виданнях,
затверджених МОН України (категорія «Б»):*

1. Хлебніков П. Ю. Загальнонаціональні елементи музичної культури Черкащини кінця ХХ – початку ХХІ ст. // *Культура України : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2023. Вип. 80. С. 65–75. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.080.08>.*
2. Хлебніков П. Ю. Збереження та популяризація української народної пісенної культури у творчості Черкаського народного хору // *Культура України : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2025. Вип. 88. С. 13–25. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.088.02>.*
3. Хлебніков П. Ю. Народна пісенна культура як феномен культурологічного знання // *Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т культурології НАМ України. Рівне, 2025. Вип. 50. С. 372–381. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.987>.*
4. Хлебніков П. Ю. Народна пісенність Черкащини як простір культурної пам'яті українців // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2025. № 4. С. 143–148. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2025.351853>.*

Опубліковані праці апробаційного характеру:

5. Хлебніков П. Ю. Музична культура Черкащини: джерела дослідження // *Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20-21 квіт. 2023 р. / Ін-т*

модернізації змісту освіти, Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2023. Ч. 1. С. 36-38.

6. Хлебніков П. Ю. Народнопісенна культура та діяльність Черкаського народного хору // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф., присвяч. 95-річчю ХДАК (21–22 листоп. 2024 р.) / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2024. Ч. 1. С. 27-30.

7. Хлебніков П. Ю. Основні методи дослідження музичної культури Черкащини // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф. (22-23 листоп. 2023 р.) / Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України. Харків, 2023. Ч. 1. С. 49-50.

8. Хлебніков П. Ю. Регіональні чинники впливу на народну пісенну культуру Черкащини // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку. У 2 ч. : матеріали міжнар. наук. конф. (20–21 листоп. 2025 р.) / Ін-т модернізації змісту освіти, Харків. держ. акад. культури, Нац. акад. мистецтв України, Польське т-во наук. Харків, 2025. Ч. 1. С. 75-77.

ДОДАТОК Б

Інтерв'ю з Євгенією Сергіївною Марчук

Євгенія Сергіївна Марчук – українська композиторка, член Національної спілки композиторів України, викладач Черкаського музичного фахового коледжу ім. С. С. Гулака-Артемівського

Інтерв'ю проведено автором дисертації

**Черкаський
КРАЙ**

Сьогодні:
Четвер, 30 Квітня

Головна

Суспільство

Політика

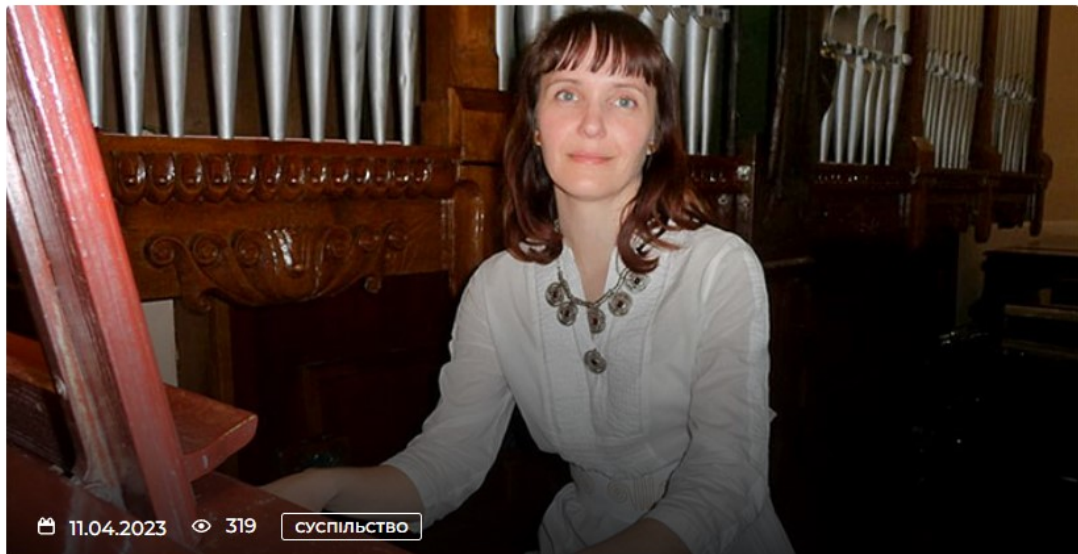
Офіційно

Точка зору

Громади

Ексклу

Головна > Суспільство > Євгенія Марчук: Сучасне мистецтво — це крик про здобуття волі й перемоги ціною в >

11.04.2023

319

СУСПІЛЬСТВО

Євгенія Марчук: Сучасне мистецтво — це крик про здобуття волі й перемоги ціною в життя

Павло Хлебніков: *Євгеніє Сергіївно, коли Ви почали складати музику, що послужило стимулом?*

Євгенія Марчук: Почала писати музику з дитинства, коли ще не ходила до музичної школи й, навпаки, це бажання писати музику стало однією з причин, чому пішла до музичної школи. А стимулом до написання музики у ранньому етапі була музика, яка звучала навколо: музика на живих концертах, які відвідувала з батьками, музика, яка звучала по радіо — в пізні радянські часи звучали прекрасні музичні передачі з розповідями про композиторів, про їх твори, — також музика, яка звучала вдома, хоча батьки не були музикантами, але у нас часто звучали платівки із Бетховеном, Бахом, Йоганном Штраусом іншими. І головним стимулом були українські народні пісні, пісні з Кубані, які співала кожного дня моя бабуся.

П.Х.: *У васось музика народжується в голові й одразу переноситься на папір, утворює імпровізацію на*

Джерело: [198].

ДОДАТОК В

Інтерв'ю з Нікітіним Сергієм Анатолійовичем

Нікітін Сергій Анатолійович – черкаський композитор, викладач Черкаської дитячої музичної школи №1 ім. М.В. Лисенка

Інтерв'ю проведено автором дисертації

**Черкаський
КРАЙ**

Сьогодні:
Четвер, 30 Квітня

Головна Суспільство Політика Офіційно Точка зору Громади Екскл

Головна > Суспільство > Сергій Нікітін — композитор, який творить барви музики

Сергій Нікітін — композитор, який творить барви музики

Павло Хлебніков: Чому Ви почали писати музику, що стало причиною або стимулом?

Сергій Нікітін: Це, мабуть, стан душі! І це в мене змалечку. Музикою я почав займатися з 5 років. Сусідам привезли інструмент і я до них ходив. Потім батька за штани смикав, щоб той і мені придбав. Тато мені купив, і я пішов у музичну школу десь у 6 років. Там я сам підбирав на слух та дивився, як грають інші, а також шукав свій шлях... Це вже були задатки, що формувалися на початку моєї композиторської діяльності.

Х. П.: Де Ви навчалися композиторству?

Н. С.: Композиторської консерваторської освіти у мене немає. Я брав уроки композиції, сольфеджіо

Джерело: [230].

ДОДАТОК Г

Інтерв'ю з Олександром Миколайовичем Дяченко

та

Михайлом Степановичем Панзюком

Дяченко Олександр Миколайович – заслужений діяч мистецтв України, почесний громадянин Черкащини, художній керівник і головний диригент симфонічного оркестру комунального закладу «Черкаська обласна філармонія Черкаської обласної ради».

Панзюк Михайло Степанович – заслужений працівник культури України, почесний громадянин м. Ватутіно Черкаської області, художній керівник народного аматорського естрадного оркестру «Угольок».

Інтерв'ю проведено автором дисертації 09 лютого 2024 року.

Питання: Будь ласка, укажіть особливості музичної культури Черкащини, які відрізняють її серед інших регіонів України.

Відповідь: На Черкащині більше співають. Пісенна музика, сповнена лірики, сильних емоцій та душевності, лунає з кожного куточка.

А на заході України більше танцюють, дух музики чутний у кожному кроці танцю.

У Молдавії ж пісенні мелодії, як і сама пісня, вкрай рідкісні. Наприклад, весілля – це суцільні танці, а пісні зазвичай звучать тільки на знак особливої урочистості, наприклад, коли молода з'являється на свято.

Питання: У чому, на вашу думку, полягає найпомітніший внесок Черкащини в музичну культуру України за останні 30 років?

Відповідь: Протягом останніх 30 років Черкащина зробила значний внесок в музичну культуру України шляхом збереження народних традицій регіону.

Набував своєї величі Черкаський академічний заслужений український народний хор, кожна пісня чи вокально-хореографічна композиція якого розповідає про історію і культуру рідного краю, України в цілому. Важливим досягненням також є поява видатних співаків, у тому числі Олега Вінника, які виховувались у Черкаському хорі та прославляють регіон своїм талантом.

Заснована у 1991 році капела бандуристів стала символом незалежності та розвитку української музичної сцени на Черкащині.

З 1992 року на батьківщині великого Тараса Шевченка звучав професійний камерний, а згодом і малий симфонічний оркестр, у програмах якого є як перлини національної музичної спадщини, так і твори світової класичної музики.

Питання: Назвіть, будь ласка, найвідоміших музичних діячів (композитори, диригенти, виконавці) та музичні колективи Черкащини за останні 30 років.

Відповідь: Продовжуючи відповідь на попереднє запитання, можна назвати художніх керівників та диригентів вищеназваних колективів.

Питання: Які установи роблять найбільший внесок у а) музичну культуру та б) музичну освіту Черкащини сьогодні?

Відповідь: Усі, я думаю: і музичні школи, і музичне училище, і філармонія, і театр музичний драмтеатр, і будинок культури ім. Кулика (там проводяться конкурси, звіти та інші музичні заходи) – усі ці установи вносять значний вклад у музичну культуру та освіту Черкащини сьогодні. Шляхом забезпечення доступу до музичної освіти, вистав та концертів вони сприяють розвитку та популяризації музики у регіоні.

Питання: Чи відчувається вплив «савєтской естради» у музичній культурі Черкащини? Якщо так, то в чому і наскільки він помітний?

Відповідь: Я вважаю, що вплив «савєтской естради» відчувається не лише на Черкащині, але й по всій Україні. Хоча наразі, особливо з початком повномасштабної війни, цей вплив став менш помітним. Раніше він проявлявся через такі заходи, наприклад, як святкування Дня перемоги, під час якого

обов'язково виконувалися пісні російською мовою та демонструвалися фільми радянського періоду.

Проте слід відмітити, що «саветска естрада» представляла значну кількість талановитих особистостей, таких як Марк Фрадкін, Максим Дунаєвський, Раймонд Паулс, Юрій Антонов; також Ісак Дунаєвський, Ян Френкель, Ігор Крутой, які походять з центральних областей України, ближніх до Черкащини – відповідно Полтавщини, Київщини, Кіровоградщини, та безліч інших виконавців і композиторів з України. Однак їх творчість була спрямована на задоволення вимог режиму та підпорядкована його ідеології. Вони створювали музику та писали тексти, які відповідали вимогам замовників і віддзеркалювали тогочасну державну ідеологію.

Питання: Які, на Вашу думку, є оригінальні шляхи, підходи до розвитку музичної культури Черкащини поза використанням загального спадку музичної культури України з росією та СРСР?

Відповідь: Я думаю, що для розвитку музичної культури Черкащини можливі оригінальні шляхи, які не пов'язані з загальним спадком музичної культури України з Росією та колишнім СРСР.

Наприклад, вивчення світової класики може відкрити нові горизонти.

Також важливо шукати талановитих авторів у поезії та прозі, які не були заангажовані радянською ідеологією.

Представлення творів сучасних черкаських композиторів – це ще один шлях розвитку музичної культури Черкащини поза використанням загального спадку з росією. Оригінальні, не схожі на інші твори пише Марчук Євгенія. Вона професіонал. Її твори відрізняються унікальністю та власною музичною мовою.

Питання: На Вашу думку, чи є музична культура Черкащини конкурентоспроможною у світовому масштабі?

Відповідь: Думаю, що навряд чи. Залежить від того, що саме ми відносимо до музичної культури, чи це класика, чи народне мистецтво.

Якщо йдеться про народне мистецтво, то воно оригінальне, і такого, як на Черкащині, або на Вінничині, чи в Києві, або як і в Україні в цілому, у світовому масштабі немає. Це надає музичній культурі цих регіонів певну своєрідність, унікальний колорит.

В інших країнах професійних народних колективів є дуже мало. Я знаю лише один професійний ансамбль танцю, який базується у Варшаві. Народне мистецтво є характерним ще лише для країн, таких як Україна, росія, Білорусь (країни з колишнього СРСР). У світовій культурі за це не виплачують винагороду. Там, якщо бажаєш виконувати народну пісню, можеш це робити, однак це не пов'язано із державною підтримкою.

Щодо класичної музики – вона отримує підтримку як тут, так і за кордоном, але, на жаль, найкращі таланти збираються там, де гроші ходять в найбільшій кількості (Англія, Франція, Німеччина, Америка). Такий підхід був і залишається актуальним і зараз, і не лише в культурі, а й у галузі економіки, автомобілебудування...

Потрібно докладати зусиль, щоб це виправити. Підтримка для культури має велике значення. Ця підтримка залежить від спроможності економіки – культура не може процвітати, якщо немає економічного розвитку. Питання фінансування стає важливим: звідки взяти кошти? Як отримати 100 тисяч доларів на рояль Steinway? На жаль, ніхто не надасть такої суми. Добре, що на «Естонії» є можливість грати. Маємо те, що маємо.

Таким чином, шанс, що музична культура Черкащини є відносно конкурентоспроможною у світовому масштабі, наближається до нуля. Поки що, на жаль, така ситуація залишається незмінною. Така моя думка.

Питання: Чи існують, на вашу думку, відмінності у соціальній вазі чоловіків/жінок у системі музичної культури Черкащини та України взагалі?

Відповідь: Абсолютно не бачу різниці між жінками і чоловіками. Головне, щоб людина була талановита і добре навчена. Високі результати в мистецтві показують як жінки, так і чоловіки.

Питання: За останні 30 років, на вашу думку, вплив жінок у музичній культурі Черкащини збільшився, зменшився, залишився незмінним?

Відповідь:

Я думаю, вплив жінок у музичній культурі Черкащини за останні 30 років залишився незмінним. Жінки відігравали і відіграють важливу роль в цій сфері, і ми раді, що вони є серед нас та здійснюють свій внесок у нашу культуру. У всіх п'яти черкаських музичних школах сьогодні, наприклад директорами є виключно жінки. У моєму оркестрі більше половини музикантів – це жінки, які є не лише талановитими і майстерними виконавцями, але й розумними та обдарованими людьми.

Питання: Чи варто, на вашу думку, представникам музичної культури Черкащини більше уваги приділяти музичній «попсі» та саморекламі через соціальні мережі?

Відповідь: Що таке «музична попса»? Як ви розумієте цей термін: це популярна музика чи естрада? Наприклад, музика Штрауса може бути також вважатися музичною попсою, так само як і пісні Алли Пугачової чи Раймонда Паулса.

На радіо ми часто чуємо багато низькоякісних композицій, що на жаль можна віднести до сміття.

Не варто. Я думаю, що цього слід уникати. Музична «попса» поширюється сама по собі, як бур'ян. Вона сама проростає. Ти сьогодні виполов, а на наступний рік – вона знову є.

Це просто вирішується. Ти виносиш якийсь проект на сцену і ти бачиш по людях, по залу, яка реакція. Все стає зрозумілим, може не зразу. Один, два, три, чотири концерти – і все стає зрозумілим: подобається це людям, потрібно їм це на сьогоднішній момент, чи не потрібно. Якщо матеріал являє собою цінність, люди будуть зацікавлені та готові купувати квитки і платити за це гроші.

Рівень глядача також відіграє значну роль. Він має певні свої виміри.

Проте варто пам'ятати, що смаки аудиторії формуються з часом, тому потрібно як розвивати саму культуру, так і здійснювати виховання слухачів.

Буває, що спочатку людина, яка не дуже знайома з музикою Бетховена, може вважати його твори складними і не зовсім зрозумілими. Проте з часом все стає цікавішим і зрозумілішим, і музика сприймається класною, привабливою. Треба до цього дійти, а щоб дійти, то треба працювати з людьми. Це виховання. Виховання і музична освіта. Навчатися можна не лише у музичних школах чи коледжах, а й на концертах, які також можуть розширити кругозір слухачів.

Хтось приходить в зал послухати якийсь шлягер в кінці концерту, а поки він дійде до цього шлягера, він послухає Баха, послухає Моцарта, який буде у програмі. І через 2-3 концерти, дивишся, йому й сподобається Моцарт. І Моцарт стане шлягером

А потім ще щось сподобається, щось проросте. А може й не сподобається – таке також може бути. Але іншого шляху немає. І багато людей проходять його, цей шлях.

Якщо, наприклад, на початку формування нашого колективу – я маю на увазі симфонічний оркестр – коли він був камерний, слухачів було небагато. Людей зазивали на концерти. «Що таке камерний оркестр?» - «Та ми й не знаємо, що воно таке». Люди й не знали, що таке є в природі. А потім узнали і це їм сподобалось. Результат – пів-зала людей, далі – більше, сьогодні ж – повен зал. Це означає, що на сьогоднішній день нашим людям – черкащанам – це подобається.

Але пройшли роки. Нам 32 уже. Ось такий шлях – шлях живого спілкування, музичного виховання та навчання.

Джерело: [83].

ДОДАТОК Д

Інтерв'ю з Наталією Миколаївною Мамалигою

Мамалига Наталія Миколаївна – заслужена артистка України, співачка (сопрано), солістка Черкаського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка.

Інтерв'ю проведено автором дисертації 20 лютого 2024 року.

1. Будь ласка, укажіть особливості музичної культури Черкащини, які відрізняють її серед інших регіонів України.

Якщо брати, наприклад, Полтавщину, Київщину чи ту ж Кіровоградщину, то Черкащина від цих регіонів особливо нічим не відрізняється. Відчутна різниця є радше між Західною Україною та центральною Україною загалом.

Якщо ж говорити про професійну музичну культуру Черкащини, то насамперед слід виділити дві інституції – філармонію та театр.

У Черкаській філармонії базовим колективом був і залишається Черкаський народний хор. Він створювався Анатолієм Авдієвським та Анатолієм Пашкевичем фактично за моделлю хору імені Григорія Верьовки. Практично весь репертуар, який виконувався в хорі Верьовки, переносився на черкаський хор, за певними винятками: бралися, зокрема, народні пісні центрального регіону, з Черкащини. Водночас такі теми, як Холодний Яр, тривалий час узагалі не були представлені. Наприклад, «Червону калину» почали співати лише після 2008 року, вже за часів незалежної України. До того ж у репертуарній політиці продовжувала глибоко сидіти й розквітати радянська ідеологія.

Симфонічний колектив був створений Олександром Дяченком: спочатку як камерний оркестр при заводі «Ротор», а згодом, поступово розширюючись, почав функціонувати у складі філармонії. Його репертуар ґрунтувався

переважно на світовій класичній музиці, не черкаського походження, із залученням різних запрошених солістів.

Особливим явищем у музичному житті Черкащини стало тріо бандуристок «Вербена». Це було справді явище. Учасниці тріо – Людмила Ларікова, Лідія Зайнчківська та Ольга Калина – нині народні артистки України. Я всіх їх добре знаю і дуже добре до них ставлюся. Вони з'явилися на Черкащині, як то кажуть, завдяки тому, що «не було б щастя, та нещастя допомогло»: спочатку вони мали залишитися в Києві, але через аварію на Чорнобильській АЕС опинилися в Черкасах. Потім почали працювати у Черкаській філармонії, і це було дуже добре, бо фактично саме завдяки цьому тріо в Україні, а згодом і у світі почали знати, що таке Черкащина, що існує таке місто, і що це – Україна.

Що стосується Черкаського театру, то тут довгий час панувала радянська інерція. Є вистави, які були поставлені ще за часів Радянського Союзу: «Сватання на Гончарівці», «Кайдашева сім'я», «За двома зайцями». Це вистави-старожили, яким уже понад тридцять років, і вони досі йдуть на сцені.

Був період, особливо після пожежі, коли театр, за директорства Петра Ластівки, фактично впав до рівня поганого кабака. Згодом ситуація почала змінюватися. Після пожежі театр було відновлено, з'явилася досить якісна світлова та звукова апаратура, яка дозволяє працювати з серйозним матеріалом.

Станіслав Садаклієв поставив «Макбета», який користується успіхом. Зараз готується опера «Запорожець за Дунаєм», і це має бути потужна постановка. Фактично театр лише тепер почав поступово підніматися.

Раніше в театрі йшли оперети – «Сільва», «Циганський барон», оскільки були відповідні виконавські сили. Покойний режисер Віктор Бегма поставив «Сільву» українською мовою, через світову класику популяризуючи якісний український переклад. Це був хороший період в історії розвитку Черкаського театру.

Загалом музична культура Черкащини не має різких відмінностей від інших центральноукраїнських регіонів – Полтавщини, Київщини,

Кіровоградщини, частково Сумщини та Чернігівщини. Вони багато в чому ідентичні, перегукуються між собою. Відмінність відчутна насамперед у порівнянні із Західною Україною – наприклад, із Волинським чи Закарпатським хором, де інша мелодика, інші гармонії та ритміка.

2. У чому, на вашу думку, полягає найпомітніший внесок Черкащини в музичну культуру України за останні 30 років?

Якщо говорити про внесок Черкащини в музичну культуру України за останні 30 років, то насамперед варто згадати Людмилу Вікторівну Монастирську, яка народилася в Ірклієві. Сьогодні це оперна співачка світового рівня, і, безперечно, її творчі здобутки є досягненням не лише особистим, а й регіональним. Завдяки їй світ знає, що таке Україна, і знає про Черкащину як про батьківщину виконавиці такого масштабу.

3. Назвіть, будь ласка, найвідоміших музичних діячів та музичні колективи Черкащини за останні 30 років.

Якщо говорити про композиторів, то нині є молоді автори, які лише починають свій шлях. Серед них – Євгенія Сергіївна Марчук, а також Олексій Рибак. Він закінчував у Черкасах музичне училище як цимбаліст, згодом навчався у Київській консерваторії по класу цимбалів, а пізніше закінчив і композиторський клас. Зараз він мешкає в Німеччині, працює як професійний композитор і пише досить цікаву музику.

Якщо ж брати імена не лише останніх 30 років, а загальноукраїнського і світового рівня, то це, безперечно, Кирило Григорович Стеценко, який родом із Черкащини (село Квітки). Також можна згадати Колесу, який теж походить із цього регіону.

Серед диригентів варто назвати Олександра Миколайовича Дяченка – головного диригента симфонічного оркестру Черкаської обласної філармонії. Щодо хорових диригентів, то важко виділити когось одного як беззаперечно домінуючу постать.

Серед виконавців, окрім Людмили Монастирської, слід назвати тріо бандуристок «Вербена». Про себе я говорити не буду.

Що стосується музичних колективів Черкащини, то я була безпосереднім свідком створення колективу «Канон». Це відбувалося у 1991–1992 роках, якраз після того, як я закінчила консерваторію. Ініціатором створення ансамблю був мій учитель з музичної школи Іван Кожемяка – це була його давня мрія. Нині колектив очолює Євген Валовенко.

На Черкащині в різні періоди діяло багато самодіяльних колективів. Зокрема, ще у 1920–1923 роках у Золотоноші М. Домонтович створив ансамбль бандуристів, які грали чернігівським способом на бандурах власного виробництва. У репертуарі ансамблю були українські народні пісні – «Про Бондарівну», «Про Морозенка», «Гей, не дивуйте», «Чечітка» та інші. Цей колектив досяг високого мистецького рівня й виховав багатьох виконавців, які у 1920–1930-х роках стали організаторами й керівниками самодіяльних колективів.

У повоєнний час діяли ансамблі бандуристів при підприємствах, зокрема при Городищенському цукровому заводі.

Окремо слід згадати Капелу бандуристів, створену у 1991 році на базі обласного управління культури. Ініціатором і першим художнім керівником був Григорій Григорович Куцан. Капела існує до сьогодні, хоча керівники змінювалися. Багато років її очолював Желудов (нині покійний), пізніше – Йосип Франс, який зараз викладає диригування в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського. Нині капелу очолює Світлана Кладій.

Серед філармонійних колективів слід назвати Черкаський народний хор, симфонічний оркестр, а також ансамбль «Росава». Ансамбль «Росава» фактично створювався під Раїсу Кириченко: ініціатором був Петрина (нині покійний). Після того, як Раїса Кириченко поїхала з Черкас до Полтави, ансамбль залишився як самостійна концертна одиниця. Зараз він дещо видозмінився, але продовжує існувати.

Окреме місце в музичному житті Черкащини займає Черкаський музично-драматичний театр. Це синтетичне мистецтво, де не можна розглядати хорову

чи симфонічну складову окремо, адже всі елементи взаємодіють, доповнюють і трансформують одне одного в різних художніх іпостасях.

4. Які установи роблять найбільший внесок у

а) музичну культуру та б) музичну освіту Черкащини сьогодні?

У музичну культуру – це, безумовно, філармонія і Черкаський театр. А в музичну освіту Черкащини сьогодні – ну, у нас фактично тільки музичне училище, більше нічого немає. Якщо є якась мистецька кафедра при університеті Хмельницького, то, можливо... але я не впевнена.

Поки що це тільки музичне училище, яке дає старт. Ті люди, які мислять себе музикантами, вони йдуть далі. От як Льоша Рибак, як я колись, як Ліда Зайнчківська. Це ті люди, які продовжують навчання, вступаючи до консерваторій, тепер – музичних академій.

5. Чи відчувається вплив «саветской естради» у музичній культурі Черкащини?

Якщо так, то в чому і наскільки він помітний?

Ну, тут багато залежить від керівників. От, наприклад, у тому ж хорі був певний період часу керівник Володимир Федас. Він зараз у Київ повернувся. Цей керівник підняв хор на дуже високий рівень виконавства. Але потім щось не склалося з керівництвом філармонії, і він повернувся до Києва.

І дуже багато залежить саме від керівника: як він мислить себе в колективі, як бачить розвиток колективу на майбутнє – такий репертуар він і бере.

Я ж казала, що театр був років п'ять просто кабаком – советская естрада. А советская естрада – це ж не обов'язково російськомовна музика. Плюс дуже великого удару по культурі, можна сказати, завдав Поплавський. І оте його... я навіть не знаю, як це назвати... той заклад, який випускає дуже багато оцих «співаків», як би співаків – масова культура, так звана масова культура. Це ганьба, це позорище. Це неприпустимо. Це непрофесійно.

І всі ці кабаки, оця саветская естрада – це ще й завдяки Поплавському вона мала розвиток уже за незалежної України. Хто платить – той замовляє музику. Це з тієї серії.

6. Які, на Вашу думку, є оригінальні шляхи та підходи до розвитку музичної культури Черкащини поза використанням загального спадку музичної культури України, пов'язаного з росією та СРСР?

У нас у театрі колись був такий актор – Юрко Прокопчук. Він родом із Волині, у нього в роду були воїни Української повстанської армії – дід, точно знаю, дід. Він мав освіту, виростав в українському середовищі, але так склалася доля, що певний час жив і навчався в Києві. Це вже було за незалежної України.

Будучи вже російськомовним, як би таким перевертнем, він потрапив в Одесу. І коли він мені розповідав, як в Одеському російськомовному театрі імені Василька (тоді він ще був імені Радянської армії), якийсь старий актор такої старої закваски запитав його: «Твоє прізвище Пракапчук чи Пракапчуков»?

І, каже, з цього моменту він задумався. Згадав усе своє коріння, усе, що накипіло на душі. І от він почав створювати музику – не будучи професійним композитором, а будучи актором і режисером. Він писав твори, можна, до речі, зайти в YouTube або загуглити – Юрко Прокопчук – і щось вам випаде, можна послухати. Він брав дуже класну поезію, особливо поезію Розстріляного відродження, і створював пісні. Пісні дуже сильні.

Це, мабуть, єдине, що я можу виділити з усього цього.

А інше... От, наприклад, якщо брати ту ж «Червону калину», то капела бандуристів почала співати її десь після 2000 року – зробили аранжування. А Черкаський хор, я пам'ятаю, у 2008 році, коли я була у філармонії у складі «Вербени», я була свідком, як запитала:

«Чому до цих пір Черкаський хор не співає “Червону калину”?»

На мене подивилися і покрутили біля голови: «А что это такое, кому это надо?»

Це був 2008 рік.

Ще був у нас такий – він живий, зараз у Києві, лікар – Едуард Драч. Знаєте? Автор і виконавець, це називається авторська пісня. Це Юрко Прокопчук, це Едуард Драч – лауреати «Червоної руги». Там навіть було гасло: «Руга проти ругенії».

І от його теж можна виділити. Бо практично до Драча – Юра вже з'явився після нього тут, у Черкасах – а до Драча ніхто навіть не намагався тут брати таку сильну поезію Розстріляного відродження і писати на неї пісні. Він був першим.

Драч зараз у Києві. Він, до речі, воював – вони обороняли Київ із перших днів, був поранений, але живий.

7. На Вашу думку, чи є музична культура Черкащини конкурентоспроможною у світовому масштабі?

Музична культура Черкащини – це така... дуже музична культура. Якщо брати автентіку – можливо, так.

Якщо брати професійну музику, то от, наприклад, Олексій Рибак: будучи композитором і зараз створюючи свою музику – професійну, досить серйозну – і живучи за кордоном, у Німеччині. От хіба що таким чином.

А Люда Монастирська, яка співає в Метрополітен-опера – провідному театрі США, одному з центрів світової музичної культури, – так, це приклад. Може бути конкурентоспроможною у світовому масштабі. Може бути. Якщо захотіти.

От я назвала два такі приклади. Бо зараз, в умовах війни, ну куди – ми нікуди не їздимо. Ми самі з собою. Тут зараз багато переселенців у Черкасах. Вони ходять у театр. У нас зараз аншлаги – на кожній виставі, на кожному концерті. Такого не було. До війни такого не було.

(Дай Боже, щоб війна закінчилася – і щоб так продовжувалося.)

Дай Боже, щоб театр знову не звівся на манівці, щоб він тримав цю марку, щоб професійно розвивався на майбутнє, і щоб люди не забували сюди приходити. А люди будуть приходити і платити тут свої гроші, залишати свою

копійочку, тільки тоді, коли вони відчуватимуть потребу прийти і подивитися ту чи іншу виставу, наприклад, у театрі.

Коли людина не відчуває потреби – це дуже великий удар. Можливо, це наслідок неправильно зроблених дій. Пам'ятаєте той період, коли дітей заганяли сюди на вистави? Кому зайшло, кому не зайшло. Ті, кому не зайшло з першого разу, хто плювався, вставав і йшов, бо їх заганяли насильно, з-під палки, – вони ніколи другий раз у театр не придуть. Це я знаю.

Тобто людина має сама до цього прийти. Можливо, через сім'ю, через приклад батьків, можливо, знайомих, друзів... Але масове заганняння – це не є добре.

8. Чи існують, на Вашу думку, відмінності у соціальній вазі чоловіків і жінок у системі музичної культури Черкащини та України загалом?

Та ні. Серед музикантів немає такого поняття, як чоловік чи жінка. Є поняття – музикант.

Серед акторів – там трошки інші нюанси. А серед музикантів – ні. Професійних, я маю на увазі: симфонічних музикантів, диригентів. Зараз диригенток-жінок дуже багато.

Якщо брати світ – Оксана Линів. Якщо брати Україну – Жанна Черказова, наскільки я пам'ятаю, Алла Кульбаба – це моя однокурсниця. Тобто жінки-диригентки і чоловіки не розрізняються. Головне – щоб ти був професійною людиною.

Стосовно режисури – теж дуже багато жінок. Якщо брати театр і музичний театр – так само. От зараз у нас у театрі є подружжя Маслакових: Андрій Маслаков і Анастасія Маслакова. Вона, в дівочтві Гнатюк. Тут колись була вистава «Танго Марії» – це вона була режисеркою цієї вистави.

Вони приїхали з Києва, бо в їхній будинок влучила бомба, вони залишилися без житла. Їм запропонували Черкаси – і вони приїхали сюди. Це директор наш їх сюди запросив. І він же – режисер-постановник опери «Запорожець за Дунаєм», прем'єра якої планується на квітень.

Тобто поняття «чоловік – жінка» тут не працює. Це не розділяється. Зараз це як би унісекс. Головне – професійність, фантазія і щоб це було цікаво.

Звісно, у жінки і у чоловіка може бути трохи різний підхід до однієї й тієї ж справи. Жінки – більш емоційні, ніжніші. Чоловік – більш прагматичний. Хоча буває і навпаки.

Тому мій чоловік каже, що зараз дуже багато режисерів-жінок. Так само диригенток і так само композиторок.

9. За останні 30 років, на Вашу думку, вплив жінок у музичній культурі Черкащини збільшився, зменшився чи залишився незмінним?

Я великого зростання впливу не побачила. От, наприклад, диригентка театру – Олена Белкіна. До неї оркестр Черкаського театру очолював Валентин Талах – у нього навіть є меморіальна дошка на будинку, де він жив. Після його смерті вона очолила оркестр.

Я не можу сказати, що є якась велика різниця. Вона просто емоційніша, іноді темпи пришвидшує – можливо, з жіночої точки зору. Але гірше не стало. Тут не можна говорити «гірше» чи «краще». Просто інакше. Трошки інакше. Але так само професійно, як і було до неї.

Є ще жінка-диригентка, яку я вже називала, – Світлана Кладій. Вона очолює капелу бандуристів, викладає в музичному коледжі, вона хормейстер. До неї капелу очолював Йосип Франс. У нього був більш «чоловічий» підхід – ширший, масштабніший.

Капела бандуристів – це ж синтетичне мистецтво, бо там люди не тільки співають, а й грають. Бандуристи співають, акомпануючи собі на бандурі. Тому різниця є. Але, як на мене, справа не в тому, чоловік це чи жінка, а в тому, що це різні люди, різний підхід до творів, до виконавства, плюс різні музикантські школи. Вони просто різні.

10. Чи варто, на Вашу думку, представникам музичної культури Черкащини більше уваги приділяти музичній «попсі» та саморекламі через соціальні мережі?

А що мається на увазі – музична попса? Популярна музика?

Якщо брати ті сучасні твори, які пишуть зараз, той же самий Вакарчук, Хливнюк – той же самий наш черкащанин, або назвати інших сучасних музикантів: Олег Скрипка, Вакарчук, Пономарьов, Вінник...

Скрипку не хочу. Пономарьов – вони зараз понаписували багато всього.

Олег Вінник, між іншим, вийшов із Черкаського хору. Ви знаєте, мені ще довелося з ним працювати. Я в 1992 році була в Черкаському хорі до 1994 року – півтора року. І застала там Вінника.

Він собі був Олежка, та й Олежка. Хто ж його знав, що він потрапить у Німеччину і буде співати в мюзиклах. Якби, я думаю, він там залишився і пішов не по стезі естради, а саме в ці професійні мюзикли, – це було б набагато цікавіше. Це моя думка.

Ну, а попса – попсі різнь.

Якщо брати «советскую» попсу – то це повний отстой. Якщо брати ту попсу, яку пише, наприклад, той же Вакарчук, – я тут беру до уваги навіть капелу бандуристів. Ми ж робили аранжування. Одну й ту саму пісню можна подати в різних іпостасях – залежно від того, як ти зробиш аранжування, як ти відчуєш цю пісню.

Тобто тут не можна так однозначно підходити до цього питання.

А є та сама попса – Поплавський і оці всі, які вони називають українськими піснями. Насправді це не є українські пісні. Це – кабак. Просто звичайний кабак.

Тому – так, не слід приділяти увагу такій музиці. Абсолютно не слід. Навпаки, слід поритися в автентиці. Я ж кажу – Холодний Яр практично не зачеплений.

Колись мені попалася книжка Юрія Орліса Горського. Я її прочитала – «Холодний Яр». І там є посилання на пісні, які співали гайдамаки, тодішні холодноряці. Я собі прямо список склала, пошукала. У Лисенка знайшла обробку однієї з цих пісень – не «Гей, літа орел...», а «Ой що ж то за орел і де він літа...». Я точно не пам'ятаю назву, але обробка Лисенка є.

Я показала цей список тут, у театрі – і на мене знову так подивилися: «Кому ж це надо? Кого це зацікавить?»

Тобто цей пласт культури абсолютно не зачеплений. А він є. На жаль, плюс ще й не залишилося тих людей, які могли б щось згадати. Це хіба що десь через когось.

От у нас є таке дівоче тріо – мені дуже сподобалося. Називається «Жоржини». Загугліть – будете в захваті. Три молоді дівчини, абсолютно. Вони десь із Шевченкового, Звенигородський район. Хто з ними займається – не знаю, чи є в них керівник. Але якусь автентику вони або самі десь почули, або, можливо, хтось їм запропонував. Вони розклали це на три голоси – це шикарно звучить. Вони беруть і пісні українських композиторів радянського періоду, типу Поклада (Поклад ще живий), і автентику. Особливо в різдвяний період – я чула кілька колядок, мені дуже сподобалося. Оцей матеріал – це науковий матеріал. Це треба досліджувати. Це не просто так – ми сіли поговорили.

Ви ж знаєте, що у нас був такий Пашкевич, який створював Черкаський хор, писав пісні, і багато з них фактично стали народними. Те ж саме «Мамина вишня». Стадник – він зараз живий, живе в Руській Полянці. Він теж багато писав для Черкаського хору і певний час його очолював. Це – Черкащина.

Я корінна черкащанка, у сьомому коліні. У мене одна частина родини – українці, друга – поляки. Я знаю навіть, звідки у нас взялися 3-тя і 4-та музичні школи. Хто їх створював, на якій базі – я це знаю, бо це моє дитинство.

Мій батько був музикантом. Він був баяністом, мав подвійну освіту – як баяніст і як хормейстер, але в музичній школі викладав як баяніст. У тій школі, яка зараз школа мистецтв: колишня 5-та – хімселище імені Талаха. Зараз їй недавно присвоїли ім'я Талаха. А 4-та музична – це школа мистецтв біля 9-ї школи, гімназії.

Це була колишня їдальня машинобудівного заводу, яку через мого діда передали для створення музичної школи. Оце приміщення.

Ну, родина велику роль відіграла. Мама працювала одним із керівників заводу «Аврора» – «лако-красочные материалы». Усі фарби, лаки, оліфа – все

це возилося, фарбувалося, робилося. А батько завжди казав, що він на цій школі «з'їв печінку», нюхаючи всі ці фарби.

Фактично школу створили дві людини: Мамалига Микола Іванович і Кузьменко Володимир (по батькові забула) – на базі хорového товариства. Тут, як кажуть, «зрослося».

Я сумнівалася, чи відповідати на ці питання, бо, прочитавши їх, я зрозуміла, що тут потрібен науковий підхід. На них має відповідати культуролог, який це вивчає – досконало вивчає. Я можу говорити лише з позиції власного життєвого досвіду. А ці 30 років я дійсно була тут.

Я дуже рада, що на базі університету з'явився факультет культурології. Це дуже добре. Шкода лише, що в нас немає вищої музичної ланки освіти. Бо музичне училище – це середній рівень. У Черкаській області лише два музичні училища – Черкаси і Умань. А вищого рівня у нас немає.

У тій же Кіровоградській області є музично-педагогічний заклад, а в нас – нічого. Через це маємо те, що маємо. Музиканти в оркестрі Черкаського театру – переважно з музичного училища. Є люди, які колись закінчували Київську, Одеську, Харківську консерваторії, але таких небагато.

Є такі, як я – винятки, коли так склалося життя, сім'я. Я могла б залишитися в Києві, були варіанти Чехія, Сербія – мене запрошували, я певний час там працювала, але повернулася.

Те, що немає вищої музичної освіти на Черкащині, – це ганьба. Бо музикант має розвиватися все життя. Як казав Рубінштейн: коли не граєш день – не помічаєш, коли три – вже чути.

Постійно має бути тренаж. Як у балеті: нема станка – нема балерини. Так само і в музиці.

Джерело: [195].

ДОДАТОК Е

Інтерв'ю з Олександром Івановичем Стадником

Стадник Олександр Іванович – народний артист України, композитор, хормейстер-диригент, фольклорист, співак, музикант.

Інтерв'ю проведено автором дисертації 03 березня 2026 року.

Павло Хлебніков: Олександр Івановичу, значна частина Вашого життя пов'язана з народною пісенною культурою Черкащини. Розкажіть, будь ласка, як розпочався Ваш шлях у народному мистецтві?

Олександр Стадник: Я виріс у селі, де пісня звучала всюди. Співали вдома, на вулиці, на вечорницях, на святах, під час роботи. Тому народна пісня супроводжувала мене з дитинства. Ще зі школи я грав на баяні, співав, брав участь у художній самодіяльності. А починалося все ще раніше. Спочатку я грав на гітарі, яка залишилася від батька. Він загинув на фронті, а я сидів біля печі, поки мати топила, і потроху бренькав на гітарі. Потім були гармонь, акордеон, а вже згодом баян. Потім були курси хормейстерів у Золотоноші, служба в армії, де я співав в Ансамблі пісні і танцю Київського військового округу. Після повернення додому моє життя остаточно пов'язалося з народною піснею та творчими колективами. Так поступово захоплення молодих років стало справою всього життя. Якщо чесно, тоді я й подумати не міг, що простий сільський хлопець усе життя буде займатися народною піснею і доля приведе його на великі сцени.

Павло Хлебніков: Що саме найбільше привабило Вас у народній пісні?

Олександр Стадник: Для мене пісня завжди була чимось більшим, ніж просто музика. Напевно тому, що в народній пісні є правда життя. У ній люди розповідали про себе, про свою долю, про те, що боліло і радувало. Через пісню можна краще зрозуміти людей і той час, у якому вони жили.

Павло Хлебніков: Як розпочалася Ваша робота з хором «Поляни»?

Олександр Стадник: Моє знайомство з колективом розпочалося ще у 1957 році. Згодом я став його керівником і багато років працював над тим, щоб хор не просто виконував народні пісні, а зберігав те, що передавалося в наших селах із покоління в покоління. Ми одними з перших почали відтворювати веснянки, купальські обряди, весільний цикл, записувати старовинні пісні від людей, які ще їх пам'ятали. У той час для цього потрібно було чимало наполегливості, адже далеко не все підтримувалося офіційно. Але саме завдяки цьому вдалося зберегти чимало того, що ще жило в людській пам'яті.

Павло Хлебніков: Чому колектив отримав назву «Поляни»?

Олександр Стадник: Назву запропонував я. Мене завжди цікавила історія рідного краю. Руська Поляна пов'язана з давньою історією полян та росів. Уже пізніше науковці звертали увагу на цю назву і казали, що вона дуже вдало передає історичне коріння нашої місцевості. Хотілося, щоб назва колективу підкреслювала зв'язок із землею, на якій формувалася наша народнопісенна традиція, і нагадувала про її глибоке історичне підґрунтя.

Павло Хлебніков: Коли Ви очолили «Поляни», чи відразу було зрозуміло, яким має бути колектив?

Олександр Стадник: Ні, це прийшло не відразу. Хотілося шукати щось своє. У той час багато хорів просто виходили на сцену і співали. А мені здавалося, що пісня має жити. Тому ми почали працювати над тим, щоб показувати не лише спів, а й той світ, у якому ця пісня народилася.

Павло Хлебніков: Як це вдавалося показати на сцені?

Олександр Стадник: Ми почали вводити елементи обрядів, рух, побутові сцени. Пізніше підключили оркестрову групу. Пам'ятаю, що тоді це було незвично. Але мені хотілося, щоб глядач бачив не просто концертний номер, а частинку народного життя.

Павло Хлебніков: Колектив «Поляни» неодноразово ставав лауреатом конкурсів і фестивалів. Чи пам'ятаєте момент, коли зрозуміли, що про хор уже знають далеко за межами Черкащини?

Олександр Стадник: Такі моменти були. Особливо тоді, коли ми почали виступати поруч із відомими колективами. Для нас це була велика відповідальність. Ми ж були сільським колективом, а поряд виступали знані хори з великим досвідом. Але поступово стало зрозуміло, що наші пісні, наша манера виконання викликають щирий інтерес у слухачів.

Павло Хлєбніков: Олександрє Івановичу, Ваша праця була відзначена високими державними званнями. Що вони означають для Вас?

Олександр Стадник: Спочатку я отримав звання заслуженого артиста України як хормейстер і керівник колективу. А вже пізніше став народним артистом України як композитор. Звичайно, це приємно. Але найбільша нагорода для мене – коли пісня живе і коли її співають люди.

Павло Хлєбніков: Олександрє Івановичу, Ви багато років працюєте з народнопісенною традицією Черкащини. У чому, на Вашу думку, полягає її своєрідність?

Олександр Стадник: Черкащина дуже багата на пісні. Де б не поїхав, усюди можна було почути щось своє. І весільні співали, і козацькі, і чумацькі, і ліричні пісні. Але найцікавіше те, що кожне село мало свою манеру співу, своїх виводчиць і свої підголоски. Навіть сусідні села могли співати одну й ту саму пісню зовсім по-різному. Бувало, що навіть у межах одного села співали по-різному. У нас у Руській Полянї люди з хутора і з центру могли по-різному виконувати ті самі весільні пісні і навіть сперечалися, як правильно співати.

Павло Хлєбніков: Чим вирізняється саме черкаська виконавська традиція?

Олександр Стадник: Для Черкащини характерний широкий, відкритий спів. Недаремно старші люди казали, що співати треба так, щоб голос далеко линув над полем. Я інколи називаю таку манеру польовим співом. Дійсно, люди щодня ходили на роботу пішки по кілька кілометрів, ішли з поля або на поле і співали. Тому голос мав далеко летіти, щоб його було чути здалеку. Люди співали не лише в хаті, а й у полі, на луках, під час спільної праці. Тому голос

мав бути сильним, природним і вільним. Саме так формувався той спів, який був звичним для наших сіл.

Павло Хлебніков: Ви згадали про польовий спів. Які його особливості найбільше запам'яталися Вам під час спілкування зі старшими виконавцями?

Олександр Стадник: Насамперед природність. Люди не вчилися співати спеціально – вони просто так жили, так співали з дитинства. Пам'ятаю, як під час записів старші жінки говорили: «Галько, ти виводь, а ми будемо басувати». Одна співачка починала мелодію, а інші підтримували її підголосками. У цьому й полягала справжня народна багатоголосна культура. Вона виникала природно, без диригента чи спеціальної підготовки, і саме тому звучала надзвичайно органічно.

Павло Хлебніков: Чи вдалося зберегти цю традицію до нашого часу?

Олександр Стадник: Частково вдалося. Але з кожним роком людей, які пам'ятають старі пісні, стає менше. Змінюється життя, змінюється середовище, у якому колись природно звучала народна пісня. Тому сьогодні особливо важливо, щоб ці пісні не зникли разом із людьми, які їх пам'ятають.

Павло Хлебніков: Коли Ви почали займатися записом народних пісень і спілкуватися з носіями традиції?

Олександр Стадник: Ця робота розпочалася багато років тому. Ми їздили по селах, записували пісні, обряди, розповіді старожилів. Пам'ятаю, як разом із Леонідом Ковалем брали магнітофон і вирушали в експедиції. Нас цікавила не лише сама пісня, а й те щоб вона залишилася для людей і для потомства.

Павло Хлебніков: Що найбільше запам'яталося Вам під час таких зустрічей?

Олександр Стадник: Найбільше запам'яталися люди. Часто вони не вважали, що знають щось особливе. Але варто було почати розмову, як згадувалися пісні, весілля, вечорниці, хто і як співав. Бувало, приїжджаєш у село, а спочатку кажуть: «Та вже ніхто нічого не пам'ятає». А потім збираються

старші жінки, і одна пісня тягне за собою іншу. Разом із піснями згадувалися старі звичаї, різні життєві історії.

Павло Хлебніков: Наскільки важливим є безпосереднє спілкування з носіями традиції для розуміння народної пісенної культури?

Олександр Стадник: Воно нічим не замінюється. Можна записати слова пісні, записати мелодію, але цього недостатньо. Треба почути, як людина її співає. Треба почути її розповідь про те, де й коли цю пісню співали. Бо пісня живе разом із людьми. Хтось же колись придумав кожен пісню. Одна людина заспівала, друга почула і передала далі. Так пісня йшла від людини до людини, змінювалася, але продовжувала жити.

Павло Хлебніков: Що б Ви хотіли побажати молодим виконавцям і дослідникам народної пісенної культури?

Олександр Стадник:

Насамперед любити те, чим займаєшся. Треба слухати старших людей, записувати те, що вони ще пам'ятають, берегти і передавати далі народну пісню. Бо разом із піснями зберігається пам'ять про людей, їхнє життя, їхні радощі й переживання. Недаремно я часто кажу: пісня – це історія України. Кожна пісня народжувалася для свого випадку: про кохання і розлуку, про весілля, народження дитини, про працю, про щасливі й важкі моменти життя. Через це в піснях збереглася вся історія людського життя.

Павло Хлебніков: Дякую Вам за розмову.

Олександр Стадник: І Вам дякую. Сподіваюся, що народна пісня й надалі житиме серед людей та залишатиметься важливою складовою української культури.

Джерело: [323].

село, а спочатку кажуть: «Та вже ніхто нічого не пам'ятає». А потім збираються старші жінки, і одна пісня тягне за собою іншу. Разом із піснями згадувалися старі звичаї, різні життєві історії.

Павло Хлебніков: Наскільки важливим є безпосереднє спілкування з носіями традиції для розуміння народної пісенної культури?

Олександр Стадник: Воно нічим не замінюється. Можна записати слова пісні, записати мелодію, але цього недостатньо. Треба почути, як людина її співає. Треба почути її розповідь про те, де й коли цю пісню співали. Бо пісня живе разом із людьми. Хтось же колись придумав кожну пісню. Одна людина заспівала, друга почула і передала далі. Так пісня йшла від людини до людини, змінювалася, але продовжувала жити.

Павло Хлебніков: Що б Ви хотіли побажати молодим виконавцям і дослідникам народної пісенної культури?

Олександр Стадник:

Насамперед любити те, чим займаєшся. Треба слухати старших людей, записувати те, що вони ще пам'ятають, берегти і передавати далі народну пісню. Бо разом із піснями зберігається пам'ять про людей, їхнє життя, їхні радощі й переживання. Недаремно я часто кажу: пісня – це історія України. Кожна пісня народжувалася для свого випадку: про кохання і розлуку, про весілля, народження дитини, про працю, про щасливі й важкі моменти життя. Через це в піснях збереглася вся історія людського життя.

Павло Хлебніков: Дякую Вам за розмову.

Олександр Стадник: І Вам дякую. Сподіваюся, що народна пісня й надалі житиме серед людей та залишатиметься важливою складовою української культури.

Олександр Стадник
Павло Хлебніков
 29 червня 2023

ДОДАТОК Ж

Фольклорні колективи Черкащини: історичні світлини

Фото Ж. 1. Тимофій Онопа і жіночий фольклорний ансамбль, створений ним у 1934 році.

Фото Ж. 2. Фольклорний ансамбль «Берегиня» (м. Кам'янка Черкаської області), заснований у 1984 році з ініціативи М. В. Понизька як продовження традиції, започаткованої Т. Онопою.

Джерело: [400].

ДОДАТОК И

Народний аматорський ансамбль «Вільшанка»: історичні світлини

Фото И. 1. Народний аматорський ансамбль «Вільшанка».

Фото И. 2. Учасники ансамблю «Вільшанка» під час гастрольної поїздки до м. Хошимін (В'єтнам), 1986 рік.

Джерело: [398].

ДОДАТОК К

Народний самодіяльний ансамбль «Козачка»: історичні світлини

Фото К. 1. Народний самодіяльний ансамбль «Козачка» в перші роки створення.

Джерело: [27].

ДОДАТОК Л

**Елементи сценічних костюмів Черкаського академічного
заслуженого українського народного хору (структурні компоненти)**

*Фото Л. 1. – Л. 7. Елементи сценічних костюмів: сорочки,
корсети, жилети.*

Джерело: Джерело: особистий архів автора (фото виконані автором).

Продовження додатка Л

Фото Л. 8. – Л.19. Елементи сценічних костюмів: спідниці, плахта, підтичка, фартухи, намітка, свитка, крайка, очіпок, вінок, бриль.
 Джерело: особистий архів автора (фото виконані автором).

ДОДАТОК М

Наказ міністра культури Української РСР від 14 червня 1961 р.
про відкриття музичного училища в м. Черкасах

Джерело: Архівні матеріали Черкаського музичного фахового коледжу ім. С.С. Гулака-Артемовського.

ДОДАТОК Н

**Виписка з постанови Ради Міністрів Української РСР
від 12 листопада 1986 р. № 390
про присвоєння імен навчальним закладам
(Черкаському музичному училищу – імені С. С. Гулака-Артемовського)**

НАКАЗ № 200/П
МІНІСТРА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР.

19. серпня 1987

Про відкриття музичного училища в м. Черкасах.

Відповідно до народногосподарського плану на 1961 рік, -

Наказую :

- Відкрити в м. Черкасах в 1961/1962 навчального року музичне училище по спеціальностях: фортепіано, струнні, народні і духові інструменти та хорове диригування.
- Водяковану план прийому до Черкаського музичного училища у 1961 році в кількості 60 чоловік, з току числі по спеціальностях: фортепіано - 20, струнні інструменти - 6, народні інструменти - 15, духові інструменти - 6, хорове диригування - 18.
- Начальнику Черкаського обласного управління культури /т.бв. Спорину В.С./:
  - забезпечити фінансування Черкаського музичного училища;
  - до 1 липня 1961 року подати на затвердження кандидатуру на директора музичного училища;
  - до 1 серпня 1961 р. провести ремонт пераганого музичному училищу приладдя і забезпечити училище музичними інструментами та обладнаннями;
  - до 10 серпня 1961 р. повністю укомплектувати Черкаське музичне училище необхідними викладачами;
  - прийом залів провести до 10 липня, вступи і екзамен з 10 по 20 липня, зарахування з 21 по 25 липня;
  - вступні екзамен провести відповідно до правил прийому і програмних вимог до середніх спеціальних учбових закладів, затверджених Міністерством культури СРСР на 1961 рік;
  - затвердити штатний розпис Черкаського музичного училища у встановленому порядку.
- Зобов'язати директора Черкаського музичного училища бути на балансі училища виділене виконкомом Черкаської обласної Ради депутатів трудящих приміщення по вул. Свєрдова, 88.
- Контроль за виконанням цього наказу покласти на Начальника управління учбових закладів в т. Сокальського О.С.

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

Завед. *Левин*

Р. БАБИЧУК.

Київ, Київська філія "Культур", вул. М. Гоголя, 14.

Джерело: Архівні матеріали Черкаського музичного фахового коледжу ім. С.С. Гулака-Артемовського.

ДОДАТОК П

Таблиця 1

**Випускники Канівського фахового коледжу культури і мистецтв
як носії та транслятори народної пісенної культури**

<i>ПІБ</i>	<i>Фото</i>	<i>Сфера діяльності (Характеристика)</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Паламаренко Анатолій Несторович		Український майстер художнього слова Герой України, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка
Волков Михайло Костянтинівич		Кандидат мистецтвознавства Заслужений працівник культури України
Марштупа Василь Васильович		Заслужений працівник культури України Голова профспілкової організації працівників культури Черкаської області
Федоряка Юрій Григорович		Освітній діяч Директор Комунального закладу “Черкаська обласна філармонія Черкаської обласної ради”
Сльота Іван Михайлович		Народний артист України, художній керівник та головний диригент Поліського ансамблю пісні і танцю «Льонок» Автор відомих пісень, серед яких «А льон цвіте», «Не згорає зоря», «Ти мене замани», «Купавушка», «Батьківська хата», «Ой хотіла мене мати» та інші. Нагороджений орденом «За заслуги» II ступеня (2008)
Корисько Наталія Михайлівна		Заслужений працівник культури України (2008), професор Заступник завідувача кафедри хореографії Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, член Національної хореографічної спілки України

Продовження табл. 1

1	2	3
Корисько Анатолій Петрович		Заслужений діяч мистецтв України (2004), професор З 1979 р. працював у сфері культури. Започаткував 1987 р. у м. Каневі «Свято кобзарського мистецтва».
Кравченко Микола Іванович		Директор Кіровоградської обласної філармонії (1984-по теперішній час), заслужений працівник культури України (1993)
Василенко Василь Якович		Заслужений діяч мистецтв України (1998), генеральний директор і художній керівник Одеського державного академічного театру опери та балету. Член Національної спілки театральних діячів України
Полонський Василь Іванович		Начальник відділу культури і туризму Жашківської райдержадміністрації Лауреат Всесоюзних конкурсів виконавців.
Матющенко Василь Панасович		Заслужений працівник культури України музикант, артист Черкаської обласної філармонії.
Деркач Світлана Миколаївна		Заслужений діяч мистецтв України, кандидат мистецтвознавства, професор. Завідуюча кафедрою театального мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв
Вовк Дмитро Васильович		Начальник відділу культури і туризму Жашківської райдержадміністрації Лауреат Всесоюзних конкурсів виконавців

Продовження табл. 1

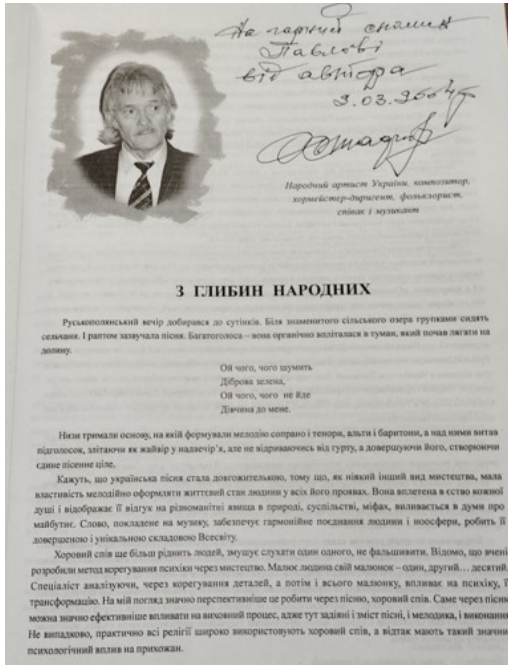
1	2	3
Тараненко Іван Іванович		Український композитор, виконавець, педагог Член Національної спілки композиторів України (1994), секретар правління НСКУ (2005). Він є засновником щорічного Міжнародного фестивалю академічної та сучасної музики “Фарботони” у м. Каневі (від 1998 р.)
Золотарьова Ольга Олексіївна		Заслужений працівник культури України Голова обласної організації Національної хореографічної спілки України, художній керівник зразкового ансамблю „Дружба” Черкаського обласного центру народної творчості і культурно-освітньої роботи
Колос Микола Григорович		Заслужений працівник культури України, доцент, викладач Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди,
Козленко Іван Григорович		Заслужений працівник культури України
Масюк Микола Іванович		Заслужений працівник культури України, керівник творчого колективу «Дніпрова веселка»
Лисенко Микола Петрович		Заслужений працівник культури України, викладач-методист Канівського коледжу культури і мистецтв
Тулін Василь Іванович		Директор КФККіМ (1996–2004), викладач Канівського коледжу культури і мистецтв
Сокур Людмила Анатоліївна		Завідувач сектором Шевченківського національного заповіднику, викладач Канівського коледжу культури і мистецтв
Шевченко Наталія Віталіївна		Керівник хору та молодіжного ансамблю української діаспори в м. Буенос-Айрес
Демешка Оксана		Заслужена артистка України, солістка Національного заслуженого академічного народного хору ім. Г.Верьовки
Потапенко Любов, Шиндор Наталія, Жученко Олександр, Яроменко Марія, Шульга Владислав, Чернишова Аліна,	Бойко Юлія, Донець Олег, Ісаєвич Надія, Гладун Наталія, Клименко Діана, Величко Тетяна.	Артисти Черкаського академічного заслуженого українського народного хору

Джерело: укладено автором на основі [220].

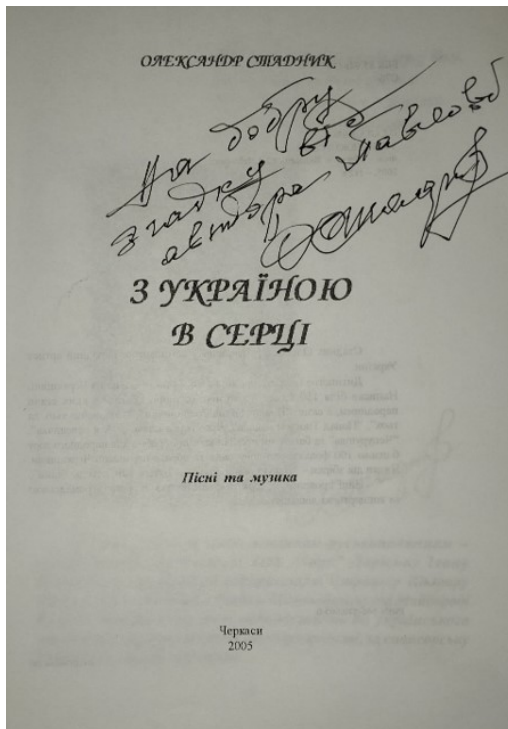

ДОДАТОК С

**Видання Олександра Стадника з авторськими автографами
(з приватної бібліотеки автора дослідження)**

*Фото С. 1. Книга О. Стадника
«Калинові передзвони» (Записи і
обробки народних пісень Черкащини
та авторські твори)
з авторським автографом.*

*Фото С. 2. Книга О. Стадника «З
Україною в серці» (Пісні та музика)
з авторським автографом.*

Джерело: приватна бібліотека автора (дарчі примірники з автографами О. Стадника, отримані автором дослідження).

ДОДАТОК Т

Програма XX міжнародної науково-практичної конференції «Молоді музикознавці» у рамках II Міжнародного науково-творчого проекту «Музична культура сучасності: від наукового осмислення до виконавської інтерпретації та імпровізації»

Міністерство культури, молоді та спорту України Департамент культури національного органу Кабінету міністрів України (Київської міської державної адміністрації) Київська музична академія музики ім. Р.М. Глієра ПРОГРАМА XX Міжнародної науково-практичної конференції «МОЛОДІ МУЗИКОЗНАВЦІ» у рамках II Міжнародного науково-творчого проекту «МУЗИЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОСТІ: ВІД НАУКОВОГО ОСМИСЛЕННЯ ДО ВИКОНАВСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТА ІМПРОВІЗАЦІЇ» 8–10 січня 2020 року		Четвер, 09.01.2020 «Вітчизняна музична культура: від фольклору до професійної традиції» 10.00 І секція, Червона зала Модератори: <i>Жаркова В. Б.</i>, доктор мистецтвознавства, професор <i>Котляр М. Д.</i>, доктор мистецтвознавства, професор <i>Коркова О. О.</i>, кандидат мистецтвознавства, доцент Головують: <i>Зосім О.Л.</i>, доктор мистецтвознавства, доцент <i>Рівсва Г.С.</i>, кандидат мистецтвознавства <i>Павлушин Ю.М.</i>, кандидат мистецтвознавства <table border="1"> <tr> <td>1. <i>Петикова Вероніка</i></td> <td>Втілення холодною образу смерті в мадригалі «Eti Galina Mala» з п'ятої книги мадригалів Клуадо Ментеверді (<i>Київ</i>)</td> </tr> <tr> <td>2. <i>Петренко Марина</i></td> <td>Мелодрами «Амфін» – А. Онеттера та «Персефона» І. Стравінського: питання жанрової специфіки (<i>Київ</i>)</td> </tr> <tr> <td>3. <i>Александрова Катерина</i></td> <td>Особливості втілення програмного задуму в концерті для симфонічного оркестру № 1 «Музичний дарунок Клеву» І.Ф. Карабіца (<i>Чернівці</i>)</td> </tr> <tr> <td>4. <i>Бабій Тетяна</i></td> <td>Фортепіанна музика Миколи Лисовського (на прикладі шкату «Леткі фортепіанні "перестійні" гальванічні яглілки») (<i>Дрогобич</i>)</td> </tr> <tr> <td>5. <i>Балзор Віталій</i></td> <td>І. Шимко: Митець. Людина. Громадянин (<i>Київ</i>)</td> </tr> <tr> <td>6. <i>Домочесова Реліна</i></td> <td>Мисайло Шух «Чотири хора на вірші О. Блока» в аспекті шкільності (<i>Київ</i>)</td> </tr> <tr> <td>7. <i>Донг Цзіюанге</i></td> <td>Театральні версії опери Дюма Адама "Ніксон в Китаї": вектори режисерських підходів (<i>Київ</i>)</td> </tr> <tr> <td align="center" colspan="2"><i>Перерва</i></td> </tr> <tr> <td>8. <i>Дробань Анна</i></td> <td>«Баба» Леоніда Лисовського: проблема жанру (до 85-років) (<i>Київ</i>)</td> </tr> <tr> <td>9. <i>Круціковська Тетяна</i></td> <td>Вокальна творчість Мисайла Завальського в контексті українсько-польської культури XIX ст. (<i>Львів</i>)</td> </tr> <tr> <td>10. <i>Кундур Катерина</i></td> <td>Лейтенант як провідний фактор драматургії в опері «Іван-Телепек» Кирила Стеценка (<i>Львів</i>)</td> </tr> <tr> <td>11. <i>Першовська Валентина</i></td> <td>Роман «Іди до моря» С. Невядомського як зразок використання неоромантичних тенденцій (<i>Дрогобич</i>)</td> </tr> <tr> <td>12. <i>Романюк Анастасія</i></td> <td>Молитва «Отче наш» М. Вербицького: традиції та новаторство (<i>Дрогобич</i>)</td> </tr> <tr> <td>13. <i>Талан Ярослава</i></td> <td>Особливості прочитання жанру «Requiem» в творчості С. Петриченка (<i>Дніпро</i>)</td> </tr> </table>	1. <i>Петикова Вероніка</i>	Втілення холодною образу смерті в мадригалі «Eti Galina Mala» з п'ятої книги мадригалів Клуадо Ментеверді (<i>Київ</i>)	2. <i>Петренко Марина</i>	Мелодрами «Амфін» – А. Онеттера та «Персефона» І. Стравінського: питання жанрової специфіки (<i>Київ</i>)	3. <i>Александрова Катерина</i>	Особливості втілення програмного задуму в концерті для симфонічного оркестру № 1 «Музичний дарунок Клеву» І.Ф. Карабіца (<i>Чернівці</i>)	4. <i>Бабій Тетяна</i>	Фортепіанна музика Миколи Лисовського (на прикладі шкату «Леткі фортепіанні "перестійні" гальванічні яглілки») (<i>Дрогобич</i>)	5. <i>Балзор Віталій</i>	І. Шимко: Митець. Людина. Громадянин (<i>Київ</i>)	6. <i>Домочесова Реліна</i>	Мисайло Шух «Чотири хора на вірші О. Блока» в аспекті шкільності (<i>Київ</i>)	7. <i>Донг Цзіюанге</i>	Театральні версії опери Дюма Адама "Ніксон в Китаї": вектори режисерських підходів (<i>Київ</i>)	<i>Перерва</i>		8. <i>Дробань Анна</i>	«Баба» Леоніда Лисовського: проблема жанру (до 85-років) (<i>Київ</i>)	9. <i>Круціковська Тетяна</i>	Вокальна творчість Мисайла Завальського в контексті українсько-польської культури XIX ст. (<i>Львів</i>)	10. <i>Кундур Катерина</i>	Лейтенант як провідний фактор драматургії в опері «Іван-Телепек» Кирила Стеценка (<i>Львів</i>)	11. <i>Першовська Валентина</i>	Роман «Іди до моря» С. Невядомського як зразок використання неоромантичних тенденцій (<i>Дрогобич</i>)	12. <i>Романюк Анастасія</i>	Молитва «Отче наш» М. Вербицького: традиції та новаторство (<i>Дрогобич</i>)	13. <i>Талан Ярослава</i>	Особливості прочитання жанру «Requiem» в творчості С. Петриченка (<i>Дніпро</i>)
1. <i>Петикова Вероніка</i>	Втілення холодною образу смерті в мадригалі «Eti Galina Mala» з п'ятої книги мадригалів Клуадо Ментеверді (<i>Київ</i>)																													
2. <i>Петренко Марина</i>	Мелодрами «Амфін» – А. Онеттера та «Персефона» І. Стравінського: питання жанрової специфіки (<i>Київ</i>)																													
3. <i>Александрова Катерина</i>	Особливості втілення програмного задуму в концерті для симфонічного оркестру № 1 «Музичний дарунок Клеву» І.Ф. Карабіца (<i>Чернівці</i>)																													
4. <i>Бабій Тетяна</i>	Фортепіанна музика Миколи Лисовського (на прикладі шкату «Леткі фортепіанні "перестійні" гальванічні яглілки») (<i>Дрогобич</i>)																													
5. <i>Балзор Віталій</i>	І. Шимко: Митець. Людина. Громадянин (<i>Київ</i>)																													
6. <i>Домочесова Реліна</i>	Мисайло Шух «Чотири хора на вірші О. Блока» в аспекті шкільності (<i>Київ</i>)																													
7. <i>Донг Цзіюанге</i>	Театральні версії опери Дюма Адама "Ніксон в Китаї": вектори режисерських підходів (<i>Київ</i>)																													
<i>Перерва</i>																														
8. <i>Дробань Анна</i>	«Баба» Леоніда Лисовського: проблема жанру (до 85-років) (<i>Київ</i>)																													
9. <i>Круціковська Тетяна</i>	Вокальна творчість Мисайла Завальського в контексті українсько-польської культури XIX ст. (<i>Львів</i>)																													
10. <i>Кундур Катерина</i>	Лейтенант як провідний фактор драматургії в опері «Іван-Телепек» Кирила Стеценка (<i>Львів</i>)																													
11. <i>Першовська Валентина</i>	Роман «Іди до моря» С. Невядомського як зразок використання неоромантичних тенденцій (<i>Дрогобич</i>)																													
12. <i>Романюк Анастасія</i>	Молитва «Отче наш» М. Вербицького: традиції та новаторство (<i>Дрогобич</i>)																													
13. <i>Талан Ярослава</i>	Особливості прочитання жанру «Requiem» в творчості С. Петриченка (<i>Дніпро</i>)																													

Фото Т. 1. Програма XX Міжнародної науково-практичної конференції «Молоді музикознавці».

Джерело: [44].

ДОДАТОК У

Таблиця 1

**Вибрані патенти на винаходи і корисні моделі факультету мистецтв
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини**

<i>№ з/п</i>	<i>Регістраційний номер</i>	<i>Назва твору</i>	<i>Автори</i>	<i>Рік</i>
1	2	3	4	5
1	88135	Навчальний посібник «Етнопедагогічні дослідження: історія, досвід, перспективи»	Терешко І. Г., Калабська В. С.	2019
2	очікується	Навчальний посібник Фольклорно-етнографічна спадщина села Черповоди Уманського району Черкаської області	Терешко І. Г.	2019
3	очікується	Навчально-методичний посібник «Методичні рекомендації до написання наукових досліджень з українознавства»	Терешко І. Г.	2019
4	88380	музичний твір «Отче наш»	Семенчук В. В.	2019
5	88392	музичний твір «Святий Боже»	Семенчук В. В.	2019
6	88395	музичний твір «Богородице Діво, радуйся»	Семенчук В. В.	2019
7	88393	музична обробка української народної пісні «Соловейко маленький»	Семенчук В. В.	2019
8	88396	музична обробка української народної пісні «Було літо, було літо»	Семенчук В. В.	2019
9	очікується	Основи хорового диригування : навч. посіб.	Прокулевич О. В.	2019
10	№ 101922	Музична обробка української народної пісні «Що та Марія в хаті робить»	Семенчук В. В.	2021
11	№ 101922	Музична обробка української народної пісні «Летіла зозуля»	Семенчук В. В.	2021

Джерело: укладено автором на основі звітів про наукову і науково-технічну діяльність факультету мистецтв за 2019, 2021 роки [104].

ДОДАТОК Ф

Таблиця 1

Окремі розробки, впроваджені у 2023–2024 роках поза межами Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

<i>№ з/п</i>	<i>Назва та автори розробки</i>	<i>Важливі показники, які характеризують рівень отриманого наукового результату; переваги над аналогами, економічний, соціальний ефект</i>	<i>Місце впровадження (назва організації, відомча належність, адреса)</i>	<i>Дата акту впровадження</i>	<i>Практичні результати, які отримано закладом вищої освіти від впровадження</i>
1	2	3	4	5	6
1	«Основи народознавств а»: навчальний посібник / [укл. І. Терешко, В. Гончарук]. 2-ге вид. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. 347 с.	Зміст посібника сприяє успадкуванню дітьми та молодими людьми раціонального досвіду та глибинної мудрості від попередніх поколінь. Зміст посібника сприяє глибшому вивченню національного характеру і ментальності українців, їхнім історичним і культурним надбанням, господарською діяльністю та побутом, народним мистецтвом, усною народною творчістю	Уманський ліцей № 3 Уманської міської ради Черкаської обл., Черкаська обл., м. Умань, вул. Михайла Драгоманова, 26	№ 629 від 09.02.2023	Планується залучення учнівської молоді до відтворення календарних та родинних обрядів у позакласній роботі
2	Українознавство: навчальний посібник / [укл. І. Г. Терешко, В. А. Гончарук, Л. І. Йовенко]. 2-ге вид. Умань: «АЛМІ», 2017. 265 с.	На основі матеріалу посібника здійснюється виховання національно свідомого українця. Зміст посібника уміщує матеріал про українську символіку, уявлення та вірування, традиційну культуру, народне мистецтво, який активно використовують в освітньому процесі здобувачів	Уманський ліцей № 3 Уманської міської ради Черкаської обл., Черкаська обл., м. Умань, вул. Михайла Драгоманова, 26	№ 630 від 09.02.2023	Планується залучення учнівської молоді до відтворення календарних та родинних обрядів у позакласній роботі

Джерело: укладено автором на основі звіту про наукову і науково-технічну діяльність факультету мистецтв за 2023 рік [104].